
Vergaderjaar 2017–2018

34 950

Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017

Nr. 2

**BIJLAGEN BIJ HET FINANCIEEL JAARVERSLAG VAN HET RIJK
2017**

Inhoudsopgave

1.	Rijksrekening van uitgaven en ontvangsten	2
2.	Saldibalans van het Rijk	11
3.	De Nationale Verklaring 2018	15
4.	De belasting- en premieontvangsten in 2017	21
5.	Uitgaven en niet-belastingontvangsten	25
6.	EMU-saldo en EMU-schuld	34
7.	Fiscale regelingen	38
8.	Verticale Toelichting Financieel Jaarverslag Rijk 2017	41
9.	Beleidsmatige mutaties na Najaarsnota	159
10.	Risicoregelingen van het Rijk 2017	166
11.	Monitor financiële interventies	171
12.	Normeringssystematiek Gemeentefonds en Provinciefonds	181
13.	Agentschappen in beeld	185
14.	Verloopstaat verplichtingen	202

Bijlage 1: Rijksrekening van uitgaven en ontvangsten

Op grond van artikel 2.35, tweede lid, van de Comptabiliteitswet 2016¹ neemt de Minister van Financiën in het Financieel Jaarverslag van het Rijk de rekening van uitgaven en ontvangsten van het Rijk op. Deze rekening, de Rijksrekening genoemd, is het overzicht op het totaalniveau van de rijksbegroting van alle uitgaven en ontvangsten van de rijksdienst in een jaar die binnen begrotingsverband zijn gerealiseerd. Voor de departementale en niet-departementale begrotingen zijn in tabellen 1.1, 1.2 en 1.3 de verplichtingen, kasuitgaven en kasontvangsten opgenomen. In aanvulling op de gegevens onder de begroting voor Nationale schuld vermelden de tabellen 1.4 en 1.5 de voor 2017 onder de begroting van Nationale schuld oorspronkelijk geraamde en de gerealiseerde rentekosten onderscheidenlijk rentebaten. Deze gegevens zijn opgesteld in overeenstemming met het hier toepasselijke transactiestelsel. De tabellen 1.6 t/m 1.9 hebben betrekking op baten-lastenagentschappen die zoals het woord aangeeft het batenlastenstelsel als begrotingsstelsel hanteren. Tabel 1.10 blijft leeg vanwege het in 2017 niet voorkomen van verplichtingen-kasagentschappen.

In de onderstaande tabellen worden de verschillen in de verschillenkolom niet toegelicht. Voor die toelichtingen wordt verwezen naar de betrokken jaarverslagen. Let op! Door afrondingen kunnen er verschillen ontstaan met de cijfers op de rijkssaldibalans.

¹ Op grond van het overgangsrecht, in art 10.2 van de Comptabiliteitswet 2016, blijven voor de begrotingen, jaarverslagen en rapporten die met deze begrotingen samenhangen, de bepalingen van toepassing uit de Comptabiliteitswet 2001 en de daarop rustende bepalingen zoals deze golden voor de inwerkingtreding van de Comptabiliteitswet 2016. Om die reden wordt telkens bij de verwijzingen naar de bepalingen van de Comptabiliteitswet 2016 in dit verslag ook de artikelen van de Comptabiliteitswet 2001 conform de transponeringstabel bij de Comptabiliteitswet 2016, [Stb. 2017, 139](#) vermeld.

Tabel 1.1 Verplichtingen 2017 van de departementale en niet departementale begrotingen (x € 1.000)

Onderdeel	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verschil
I Koning	41.421	42.037	616
IIA Staten-Generaal	144.180	154.424	10.244
IIB Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten	115.016	109.918	- 5.098
III Algemene Zaken	63.471	61.570	- 1.901
IV Koninkrijksrelaties	104.881	185.717	80.836
V Buitenlandse Zaken	8.709.279	8.142.066	- 567.213
VI Veiligheid en Justitie	12.647.856	12.997.869	350.013
VII Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	742.246	825.189	82.943
VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	37.423.049	38.846.849	1.423.800
IXA Nationale Schuld ¹	41.541.787	48.921.592	7.379.805
IXB Financiën	17.957.733	18.970.849	1.013.116
X Defensie	9.944.575	9.313.170	- 631.405
XII Infrastructuur en Milieu	7.909.599	7.141.530	- 768.069
XIII Economische Zaken	18.156.357	12.760.098	- 5.396.259
XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid	33.991.682	31.761.946	- 2.229.736
XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport	7.620.932	15.387.823	7.766.891
XVII Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	1.299.926	2.295.293	995.367
XVIII Wonen en Rijksdienst	4.359.144	4.385.358	26.214
A Infrastructuurfonds	7.564.958	8.133.188	568.230
B Gemeentefonds	27.193.169	27.871.247	678.078
C Provinciefonds	2.199.585	2.569.565	369.980
F Diergezondheidsfonds	32.550	38.600	6.050
H BES-fonds	32.650	42.552	9.902
J Deltafonds	1.178.868	822.776	- 356.092
Totalen	240.974.914	251.781.226	10.806.312

¹ Van de Nationale schuld zijn in dit overzicht de verplichtingen opgenomen, exclusief de renteverplichtingen. Voor de rente-uitgaven, die op transactiebasis worden verantwoord, zie tabel 1.4

Tabel 1.2 Kasuitgaven 2017 van de departementale en niet departementale begrotingen (x € 1.000)

Onderdeel	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verschil
I Koning	41.421	42.037	616
IIA Staten-Generaal	144.180	150.826	6.646
IIB Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten	115.016	113.074	- 1.942
III Algemene Zaken	63.471	61.570	- 1.901
IV Koninkrijksrelaties	291.862	359.001	67.139
V Buitenlandse Zaken	8.882.036	8.363.833	- 518.203
VI Veiligheid en Justitie	12.650.261	13.053.113	402.852
VII Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	742.246	874.660	132.414
VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	37.187.537	38.053.289	865.752
IXA Nationale Schuld ¹	41.541.787	48.921.592	7.379.805
IXB Financiën	6.568.021	6.724.381	156.360
X Defensie	8.694.242	8.538.885	- 155.357
XII Infrastructuur en Milieu	7.994.424	7.244.986	- 749.438
XIII Economische Zaken	4.943.574	5.067.388	123.814
XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid	33.601.940	31.816.567	- 1.785.373
XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport	14.338.198	14.992.798	654.600
XVII Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	2.246.057	2.821.716	575.659
XVIII Wonen en Rijksdienst	4.312.154	4.272.173	- 39.981
A Infrastructuurfonds	5.878.321	5.636.082	- 242.239
B Gemeentefonds	27.193.169	27.906.247	713.078
C Provinciefonds	2.199.585	2.569.563	369.978
F Diergezondheidsfonds	32.550	38.600	6.050
H BES-fonds	32.650	40.985	8.335
J Deltafonds	904.656	950.324	45.668
Totalen	220.599.358	228.613.690	8.014.332

¹ Van de Nationale schuld zijn in dit overzicht de kasuitgaven opgenomen, exclusief de rente-uitgaven. Voor de rente-uitgaven, die op transactie-basis worden verantwoord, zie tabel 1.4.

Tabel 1.3 Kasontvangsten 2017 van de departementale en niet departementale begrotingen (x € 1.000)

Onderdeel	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verschil
I Koning	0	64	64
IIA Staten-Generaal	4.215	3.863	- 352
IIB Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten	5.695	6.317	622
III Algemene Zaken	6.755	6.200	- 555
IV Koninkrijksrelaties	36.475	59.059	22.584
V Buitenlandse Zaken	705.755	3.865.613	3.159.858
VI Veiligheid en Justitie	2.045.990	1.953.589	- 92.401
VII Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	69.929	150.086	80.157
VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	1.341.582	1.339.184	- 2.398
IXA Nationale Schuld ¹	47.435.278	40.002.196	- 7.433.082
IXB Financiën	133.079.000	148.037.648	14.958.648
X Defensie	400.493	377.589	- 22.904
XII Infrastructuur en Milieu	246.825	243.161	- 3.664
XIII Economische Zaken	3.770.862	3.682.386	- 88.476
XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid	1.768.281	1.855.848	87.567
XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport	89.537	867.420	777.883
XVII Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	100.208	106.700	6.492
XVIII Wonen en Rijksdienst	563.825	782.688	218.863
A Infrastructuurfonds	5.878.321	5.164.008	- 714.313
B Gemeentefonds	27.193.169	27.906.247	713.078
C Provinciefonds	2.199.585	2.569.563	369.978
F Diergezondheidsfonds	32.550	45.957	6.050
H BES-fonds	32.650	40.985	8.335
J Deltafonds	904.656	851.437	-53.219
Totalen	227.911.636	239.917.808	12.006.172

¹ Van de Nationale schuld zijn in dit overzicht de kasontvangsten opgenomen, exclusief de renteontvangsten. Voor de renteontvangsten, die op transactiebasis worden verantwoord, zie tabel 1.5.

Het gerealiseerde saldo van de kasuitgaven en de kasontvangsten over 2017, zoals dat uit de tabellen 1.2 en 1.3 blijkt – het verschil tussen € **228,6** miljard en € **239,9** miljard, zijnde een positief verschil (overschot) van € **11,3** miljard – heeft geen directe relatie met het gerealiseerde EMU-saldo 2017 van het Rijk. De saldoberekeningen van beide opstellingen verschillen daartoe teveel van elkaar. Een belangrijk verschil vormen de uitgaven en ontvangsten van Nationale Schuld (IXA) die betrekking hebben op de financieringstransacties (de aflossingen en de aangetrokken leningen in verband met de tekortfinanciering en de herfinanciering). Deze zijn wel in de tabellen 1.2. en 1.3. meegenomen, maar tellen niet mee in de berekening van het EMU-saldo. Ook wordt het EMU-saldo opgesteld op transactiebasis, terwijl de hier gepresenteerde opstelling op kasbasis is. Het Europese Stelsel van Rekeningen (ESR) 2010 schrijft voor welke uitgaven en ontvangsten als relevant voor het EMU-saldo worden aangemerkt.

Tabel 1.4 Rentekosten 2017 (op transactiebasis) van de begroting Nationale Schuld (x € 1.000)

	Onderdeel	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verschil
IXA	Nationale Schuld	6.901.897	6.905.815	3.918
	Totalen	6.901.897	6.905.815	3.918

Tabel 1.5 Rentebaten 2017 (op transactiebasis) van de begroting Nationale schuld (x € 1.000)

	Onderdeel	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verschil
IXA	Nationale Schuld	1.692.199	1.588.969	- 103.230
	Totalen	1.692.199	1.588.969	- 103.230

Tabel 1.6 Lasten 2017 van de baten-lastenagentschappen (x € 1.000)

	Onderdeel	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Vershil
AZ	Dienst Publiek en Communicatie	86.798	83.745	- 3.053
BZK	Rijksdienst voor Identiteitsgegevens	163.739	156.247	- 7.492
DEF	Defensie Telematica Organisatie	273.740	278.374	4.634
DEF	Paresto	59.900	61.124	1.224
EZ	Agentschap Telecom	40.251	45.218	4.967
EZ	Dienst ICT Uitvoering	230.000	278.933	48.933
EZ	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	335.399	338.111	2.712
EZ	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	441.950	554.259	112.309
I&M	Nederlandse Emissieautoriteit	7.108	6.819	- 289
I&M	Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut	70.277	79.940	9.663
I&M	Rijkswaterstaat	2.372.830	2.408.615	35.785
I&M	Inspectie Leefomgeving en Transport	145.740	156.006	10.266
OCW	Dienst Uitvoering Onderwijs	245.981	325.686	79.705
OCW	Nationaal Archief	47.333	38.852	- 8.481
SZW	Agentschap SZW	16.800	17.082	282
V&J	Dienst Justis	35.073	33.714	- 1.359
V&J	Immigratie- en naturalisatiedienst	397.137	383.706	- 13.431
V&J	Centraal Justitieel Incassobureau	131.053	127.657	- 3.396
V&J	Nederlandse Forensisch Instituut	68.960	78.661	9.701
V&J	Dienst Justitiële Inrichtingen	2.096.348	2.128.061	31.713
VWS	Agentschap College ter Beoordeling Geneesmiddelen	42.500	49.123	6.623
VWS	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu	350.400	360.845	10.445
VWS	CIBG	47.532	74.101	26.569
W&R	SSC-ICT Haaglanden	234.397	288.350	53.953
W&R	Logius	189.325	178.327	- 10.998
W&R	Uitvoeringsorganisatie Bedrijfsvoering Rijk	188.700	201.584	12.884
W&R	P-Direkt	87.355	85.703	- 1.652
W&R	FM Haaglanden	107.674	119.923	12.249
W&R	Dienst Huurcommissie	13.236	15.065	1.829
W&R	Rijksvastgoedbedrijf	1.285.538	1.143.502	- 142.036
	Totalen	9.813.074	10.097.333	284.259

Tabel 1.7 Baten 2017 van de baten-lastenagentschappen (x € 1.000)

Onderdeel	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Vershil	
AZ	Dienst Publiek en Communicatie	86.798	83.897	- 2.901
BZK	Rijksdienst voor Identiteitsgegevens	163.739	162.987	- 752
DEF	Defensie Telematica Organisatie	273.740	291.323	17.583
DEF	Paresto	59.900	60.432	532
EZ	Agentschap Telecom	39.256	42.809	3.553
EZ	Dienst ICT Uitvoering	230.000	283.343	53.343
EZ	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	335.399	344.157	8.758
EZ	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	441.950	554.598	112.648
I&M	Nederlandse Emissieautoriteit	7.108	7.412	304
I&M	Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut	70.277	77.756	7.479
I&M	Rijkswaterstaat	2.381.830	2.436.499	54.669
I&M	Inspectie Leefomgeving en Transport	145.740	151.137	5.397
OCW	Dienst Uitvoering Onderwijs	245.981	320.931	74.950
OCW	Nationaal Archief	47.333	39.087	- 8.246
SZW	Agentschap SZW	16.800	16.511	- 289
V&J	Dienst Justis	35.073	34.925	- 148
V&J	Immigratie- en naturalisatiedienst	397.137	414.084	16.947
V&J	Centraal Justitieel Incassobureau	131.053	132.505	1.452
V&J	Nederlandse Forensisch Instituut	68.960	77.026	8.066
V&J	Dienst Justitiële Inrichtingen	2.096.348	2.142.037	45.689
VWS	Agentschap College ter Beoordeling Geneesmiddelen	42.500	49.529	7.029
VWS	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu	350.400	355.093	4.693
VWS	CIBG	47.532	58.570	11.038
W&R	SSC-ICT Haaglanden	234.397	250.646	16.249
W&R	Logius	189.325	180.150	- 9.175
W&R	Uitvoeringsorganisatie Bedrijfsvoering Rijk	188.700	198.657	9.957
W&R	P-Direkt	85.093	88.969	3.876
W&R	FM Haaglanden	107.674	121.367	13.693
W&R	Dienst Huurcommissie	13.236	15.183	1.947
W&R	Rijksvastgoedbedrijf	1.285.538	1.197.644	- 87.894
Totalen		9.818.817	10.189.264	370.447

Tabel 1.8 Kapitaaluitgaven 2017 van de baten-lastenagentschappen (x € 1.000)

	Onderdeel	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verschil
AZ	Dienst Publiek en Communicatie	0	0	0
BZK	Rijksdienst voor Identiteitsgegevens	- 13.500	- 7.401	6.099
DEF	Defensie Telematica Organisatie	40.900	44.137	3.237
DEF	Paresto	2.865	803	- 2.062
EZ	Agentschap Telecom	5.622	3.749	- 1.873
EZ	Dienst ICT Uitvoering	41.900	38.953	- 2.947
EZ	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	40.605	31.428	- 9.177
EZ	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	13.700	11.826	- 1.874
I&M	Nederlandse Emissieautoriteit	1.090	1.110	20
I&M	Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut	4.293	6.143	1.850
I&M	Rijkswaterstaat	63.400	82.526	19.126
I&M	Inspectie Leefomgeving en Transport	200	4.885	4.685
OCW	Dienst Uitvoering Onderwijs	- 7.000	- 27.407	- 20.407
OCW	Nationaal Archief	- 467	- 2.844	- 2.377
SZW	Agentschap SZW	1.150	2.620	1.470
V&J	Dienst Justis	0	5.030	5.030
V&J	Immigratie- en naturalisatiedienst	30.910	27.891	- 3.019
V&J	Centraal Justitieel Incassobureau	7.876	22.993	15.117
V&J	Nederlandse Forensisch Instituut	8.350	5.407	- 2.943
V&J	Dienst Justitiële Inrichtingen	23.025	156.479	133.454
VWS	Agentschap College ter Beoordeling Geneesmiddelen	1.500	6.425	4.925
VWS	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu	3.600	6.152	2.552
VWS	CIBG	6.600	9.707	3.107
W&R	SSC-ICT Haaglanden	77.161	- 123.701	- 200.862
W&R	Logius	- 1.400	- 1.624	- 224
W&R	Uitvoeringsorganisatie Bedrijfsvoering Rijk	- 1.384	- 2.169	- 785
W&R	P-Direkt	- 14.551	- 12.224	2.327
W&R	FM Haaglanden	- 7.288	- 15.257	- 7.969
W&R	Dienst Huurcommissie	- 988	- 1.064	- 76
W&R	Rijksvastgoedbedrijf	- 795.683	- 700.157	95.526
	Totalen	- 467.514	- 425.584	41.930

Tabel 1.9 Kapitaalontvangsten 2017 van de baten-lastenagentschappen (x € 1.000)

Onderdeel	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Vershil
AZ Dienst Publiek en Communicatie	0	0	0
BZK Rijksdienst voor Identiteitsgegevens	3.000	0	- 3.000
DEF Defensie Telematica Organisatie	26.000	47	- 25.953
DEF Paresto	2.425	0	- 2.425
EZ Agentschap Telecom	4.800	4.870	70
EZ Dienst ICT Uitvoering	25.000	27.087	2.087
EZ Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	26.609	16.855	- 9.754
EZ Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	10.000	25.654	15.654
I&M Nederlandse Emissieautoriteit	507	2.332	1.825
I&M Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut	3.927	4.835	908
I&M Rijkswaterstaat	47.200	21.890	- 25.310
I&M Inspectie Leefomgeving en Transport	0	25	25
OCW Dienst Uitvoering Onderwijs	0	7.582	7.582
OCW Nationaal Archief	0	243	243
SZW Agentschap SZW	0	0	0
V&J Dienst Justis	0	- 5.030	- 5.030
V&J Immigratie- en naturalisatiedienst	13.410	2.562	- 10.848
V&J Centraal Justitieel Incassobureau	2.600	16.156	13.556
V&J Nederlandse Forensisch Instituut	4.500	143	- 4.357
V&J Dienst Justitiële Inrichtingen	10.000	54.913	44.913
VWS Agentschap College ter Beoordeling Geneesmiddelen	0	0	0
VWS Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu	0	0	0
VWS CIBG	4.000	4.000	0
W&R SSC-ICT Haaglanden	42.514	108.590	66.076
W&R Logius	0	0	0
W&R Uitvoeringsorganisatie Bedrijfsvoering Rijk	0	7.462	7.462
W&R P-Direkt	5.562	2.416	- 3.146
W&R FM Haaglanden	1.600	2.273	673
W&R Dienst Huurcommissie	998	0	- 998
W&R Rijksvastgoedbedrijf	575.775	427.743	- 148.032
Totalen	810.427	732.648	- 77.779

Tabel 1.10 Verplichtingen, kasuitgaven en kasontvangsten 2017 van de verplichtingen-kasagentschappen (x € 1.000)

Onderdeel	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Vershil
In 2017 waren er geen verplichtingen-kasagentschappen.			

Bijlage 2: Saldibalans van het Rijk

Saldibalans van het Rijk per 31 december 2017 (bedragen in miljoenen euro)							
DEBET		31-12-2017	31-12-2016	CREDIT			
OMSCHRIJVING				OMSCHRIJVING			
1	Uitgaven ten laste van de begroting	235.519	231.086	12	Ontvangsten ten gunste van de begroting	242.185	233.411
2	Vorderingen buiten begrotingsverband (intra-comptabele vorderingen)	15.294	14.878	13	Schulden buiten begrotingsverband (intra-comptabele schulden)	29.646	34.829
3	Liquide Middelen	2.644	1.307	14	Saldi uitgaven/middelen voorgaande dienstjaren	12	13
4	Saldo geldelijk beheer van het Rijk	21.548	24.037	15	Saldi begrotingsreserves	3.162	3.055
	<i>Totaal intra-comptabele posten</i>	<i>275.005</i>	<i>271.308</i>		<i>Totaal intra-comptabele posten</i>	<i>275.005</i>	<i>271.308</i>
5	Openstaande rechten	21.072	20.790	16	Tegenrekening openstaande rechten	21.072	20.790
6	Vorderingen	55.042	53.853	17	Tegenrekening vorderingen	55.042	53.853
7	Tegenrekening extra-comptabele schulden	335.853	346.664	18	Schulden	335.853	346.664
8	Voorschotten	127.027	131.783	19	Tegenrekening voorschotten	127.027	131.783
9	Tegenrekening andere verplichtingen	124.384	113.821	20	Andere verplichtingen	124.384	113.821
10	Deelnemingen	42.315	47.496	21	Tegenrekening deelnemingen	42.315	47.496
11	Tegenrekening garanties	183.358	172.239	22	Garanties	183.358	172.239
	<i>Totaal extra-comptabele posten</i>	<i>889.050</i>	<i>886.646</i>		<i>Totaal extra-comptabele posten</i>	<i>889.050</i>	<i>886.646</i>
	TOTAAL-GENERAAL	1.164.055	1.157.954		TOTAAL-GENERAAL	1.164.055	1.157.954

Toelichting op de saldibalans van het Rijk.

De saldibalans van het Rijk is een optelling van de goedgekeurde saldibalansen van de afzonderlijke begrotingshoofdstukken, die geconsolideerd wordt met de saldibalans van de centrale administratie van 's Rijks Schatkist. Door het optellen van de afzonderlijke saldibalansen komen ook onderlinge schuldverhoudingen tussen begrotingshoofdstukken tot uiting in de saldibalans van het Rijk. Voor een nadere toelichting op de cijfers wordt verwezen naar de jaarverslagen van de ministeries of de begrotingsfondsen. Let op! Door afrondingsverschillen kunnen de sommen van bepaalde onderdelen afwijken van andere tabellen.

Ad 1) Uitgaven ten laste van de begroting

Onder de post uitgaven ten laste van de begroting worden de gerealiseerde uitgaven van het betreffende begrotingsjaar opgenomen van alle ministeries en begrotingsfondsen. Ook hierin meegenomen zijn de rentekosten zoals opgenomen in tabel 1.4 van de Rijksrekening.

Ad 2) Vorderingen buiten begrotingsverband (intra-comptabele vorderingen)

Onder vorderingen buiten begrotingsverband worden de uitgaven geboekt die in een later jaar met een ander onderdeel van het Rijk dan wel met een derde worden verrekend. Onder deze post staan alleen de vorderingen waarvan wordt verwacht dat binnen een afzienbare termijn verrekening zal plaatsvinden.

Ad 3) Liquide middelen

De totaalstand van de liquide middelen bestaat uit het saldo bij de banken en de contante gelden.

Ad 4) Saldo geldelijk beheer van het Rijk

De post saldo geldelijk beheer van het Rijk bevat de door Financiën overgenomen uitgaven en ontvangsten binnen begrotingsverband van afgesloten begrotingsjaren. De definitieve afsluiting van een begrotingsjaar vindt plaats nadat de Staten-Generaal de Slotwetten hebben aangenomen. Nadat de Staten-Generaal de Slotwetten hebben aangenomen worden de eindbedragen voor de uitgaven en ontvangsten die betrekking hebben op het afgesloten begrotingsjaar overgeboekt op de post saldo geldelijk beheer van het Rijk. Het saldo geldelijk beheer is hiermee een meerjarige optelling van alle door het parlement goedgekeurde uitgaven en ontvangsten van het Rijk tot en met het laatst afgesloten boekjaar.

Ad 5 en 16) Openstaande rechten

Onder openstaande rechten wordt verstaan: vorderingen die niet voortvloeien uit met derden te verrekenen begrotingsuitgaven, maar op andere wijze ontstaan. Rechten kunnen ontstaan doordat conform wettelijke regelingen vastgestelde aanslagen aan derden worden opgelegd (bijvoorbeeld belastingen, college- en schoolgelden) of op grond van doorberekening van de kosten van verleende diensten of geleverde goederen. Rechten zijn een voorfase van de ontvangsten.

Ad 6 en 17) Vorderingen (extra-comptabel)

Vorderingen die zijn voortgevloeid uit uitgaven ten laste van de begroting. Het gaat dan om reeds verrichte uitgaven welke binnen begrotingsverband zijn geboekt en waarvoor op termijn nog een verrekening met derden dan wel met een ander onderdeel van het Rijk zal plaatsvinden. Tevens zijn hierin begrepen uitgaven die in eerste instantie op derdenreke-

ningen zijn geboekt, maar waarvan de verrekening met derden dan wel een ander onderdeel van het Rijk niet binnen een redelijke termijn heeft plaatsgevonden, terwijl verrekening wel mogelijk is.

Ad 7 en 18) Schulden

Schulden die zijn voortgevloeid uit ontvangsten ten gunste van de begroting. Net als bij extra-comptabele vorderingen gaat het om reeds ontvangen bedragen welke geboekt zijn binnen begrotingsverband en waarvoor nog op termijn een verrekening plaats zal vinden. Ook uitgegeven leningen worden onder de post schulden opgenomen.

Ad 8 en 19) Voorschotten

Onder de post voorschotten worden de bedragen opgenomen die aan derden zijn betaald vooruitlopend op een later definitief vast te stellen c.q. af te rekenen bedrag.

Ad 9 en 20) Andere verplichtingen

De post andere verplichtingen vormt een saldo van aangegane verplichtingen en hierop verrichte betalingen. Het saldo heeft zowel betrekking op de binnen als buiten begrotingsverband geboekte verplichtingen.

Ad 10 en 21) Deelnemingen

Onder de post deelnemingen worden alle deelnemingen in besloten en naamloze vennootschappen en internationale instellingen opgenomen. De waardering van de deelnemingen geschiedt op basis van de oorspronkelijke aankoopprijs. In enkele gevallen geschiedt de waardering tegen de nominale waarde van het aandeel in het gestort en opgevraagd kapitaal.

Ad 11 en 22) Garantieverplichtingen

Onder de post garanties worden de bedragen opgenomen die de hoofdsommen vormen van de garanties. Een afgegeven garantie wordt gezien als een verplichting en moet ook op dezelfde manier in de administratie worden verwerkt. Er is dus geen verschil in de registratie van garantieverplichtingen en andersoortige verplichtingen. Een verschil tussen een garantie en een andere verplichting is wel dat de hoofdsom van een garantie veelal niet of slechts gedeeltelijk tot uitbetaling zal leiden.

Ad 12) Ontvangsten ten gunste van de begroting

Onder de post ontvangsten ten gunste van de begroting worden de gerealiseerde ontvangsten van het betreffende begrotingsjaar opgenomen van alle ministeries en begrotingsfondsen, de Renteontvangsten zoals opgenomen in tabel 1.5 van de Rijksrekening en de voordelige saldo's 2016 van het Deltafonds (127 miljoen) en Infrastructuurfonds (551 miljoen).

Ad 13) Schulden buiten begrotingsverband (intra-comptabele schulden)

Onder schulden buiten begrotingsverband worden de ontvangsten geboekt die in een later jaar met een ander onderdeel van het Rijk dan wel met een derde worden verrekend.

Ad 14) Saldi uitgaven/middelen voorgaande dienstjaren

Onder saldo uitgaven/middelen voorgaande dienstjaren wordt het saldo van voorgaande begrotingsjaren opgenomen. Het betreft hier alleen het saldo van het Diergezondheidsfonds.

Ad 15) Saldi begrotingsreserve

Onder de saldi begrotingsreserve worden de interne reserves van de ministeries opgenomen. Het gaat hier om de volgende reserves:

- Museaal Aankoopfonds en Risicopremie garantstelling onderwijsinstellingen (OCW);
- O&S Landbouw, O&S Visserij, Borgstellingsfonds, Groeifaciliteit, ECN verstrekte leningen, MKB-faciliteit, Apurement, Garantieregeling Geothermie, BMKB, Duurzame energie, Groen onderwijs, Scheepsbouwgarantie en Garantie ondernemingsfinanciering (EZ);
- Export kredietverzekeringen, SENO faciliteit, garantie Tennet en DGS BES eilanden (Financiën);
- Nationale Hypotheekgarantie en Woningcorporaties (Wonen en Rijksdienst);
- Asiel (V&J);
- Fonds opkomende markten (FOM) (Buitenlandse Zaken);
- DGGF, DRIVE en DTIF (Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking);
- WFZ (VWS)

Bijlage 3: Nationale Verklaring 2018

Op grond van het besluit van de ministerraad van 16 maart 2018, vanuit mijn positie en verantwoordelijkheid als Minister van Financiën inzake het financieel beheer van middelen voor de hierna genoemde fondsen in gedeeld beheer en op basis van de tot mij ter beschikking staande informatie, verklaar ik hierbij namens het Nederlandse kabinet, dat:

Betreffende: functioneren van de beheers- en controlesystemen²

Het functioneren van de door Nederland opgezette systemen en daarin vervatte maatregelen voor het beheer en de controle van de gelden inzake:

- de landbouwfondsen: het ELGF en het ELFPO;
- de structuur- en investeringsfondsen: ESF, EFMB;
- de migratie- en veiligheidsfondsen: het AMIF en ISF;

naar mijn beste weten een redelijke mate van zekerheid bieden voor de wettigheid en regelmatigheid van de onderliggende transacties alsmede voor de subsidiabiliteit van de desbetreffende subsidieaanvragen.

Het functioneren van de opgezette systemen en daarin vervatte maatregelen voor het beheer en de controle van de gelden voor de structuur- en investeringsfondsen EFMZV en EFRO, naar behoren hebben gefunctioneerd. Bij deze fondsen heeft er nog geen systeemaudit plaatsgevonden naar het functioneren van de Certificerings Autoriteit.

Wat betreft het EFMZV en het EFRO waren er in het verslagjaar van 1 juli 2016 tot en met 30 juni 2017 door de Management Autoriteiten nog geen uitgaven gedeclareerd bij de Europese Commissie (EC). De Audit Autoriteit heeft wel een audit afgerond op de operationele activiteiten tot het moment van declareren.

Betreffende: getrouwheid rekeningen en rechtmatigheid uitgaven

De in de bijlagen opgenomen en bij de EC ingediende rekeningen van de landbouwfondsen, de structuur- en investeringsfondsen en de migratie- en veiligheidsfondsen een getrouw beeld geven en de in de rekeningen opgenomen uitgaven die ter vergoeding bij de EC zijn ingediend, per saldo (netto) uitgaven van € 906.375.092, naar mijn beste weten wettig en regelmatig zijn, tot op het niveau van eindbegunstigden.

De mij bekende lopende onderzoeken³ of correctievoorstellen in verband met de goedkeuring van de ingediende rekeningen door de Europese Commissie, zijn verantwoord in de bijgevoegde toelichting. De bevestigingen en eventuele punten van voorbehoud in deze verklaring zijn

² Conform Europese regelgeving zijn de verantwoordingsperiodes per fonds verschillend. De periode waarop de verklaring betrekking heeft wordt per fonds in de toelichting middels een tabel weergegeven.

³ Lopende onderzoeken of correctievoorstellen door de Europese Commissie worden verantwoord in de toelichting bij de Nationale Verklaring.

beperkt tot zaken van materieel belang en vloeien direct voort uit audits en laten onverlet inherente interpretatie van Europese regelgeving.

De Minister van Financiën,

W.B. Hoekstra

Toelichting bij de Nationale Verklaring 2018

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de systeemoordelen en de foutpercentages per fonds in de Nationale Verklaring weer.

Fonds	Systeemoordeel ¹	Foutpercentage	Totale Subsidiabele kosten (€)	Periode
ELGF en ELFPO	Functioneert	<2%	€ 873.506.678	16 oktober 2016 tot en met 15 oktober 2017
ESF	Functioneert	<2%	€ 23.655.011	1 juli 2016 tot en met 30 juni 2017
EFMB	Functioneert	<2%	€ 97.601	1 juli 2016 tot en met 30 juni 2017
EFRO	Functioneert	Nvt	€ 0	1 juli 2016 tot en met 30 juni 2017
EFMZV	Functioneert	Nvt	€ 0	1 juli 2016 tot en met 30 juni 2017
Migratie- en veiligheidsfondsen	Functioneert	<2%	€ 9.115.802	16 oktober 2016 tot en met 15 oktober 2017
Totaal fondsen			€ 906.375.092	

¹ voor wat betreft de onderzochte key requirements (noodzakelijke vereisten aan het systeem)

Weging en verantwoordingstolerantie

Voor de weging van de te rapporteren aandachtspunten in de verklaring gelden de volgende criteria:

- *Kwantitatief*: wanneer het percentage onrechtmatigheden in de rekeningen betreffende de uitgaven van de fondsen in gedeeld beheer groter is dan 2%. Hierbij geldt tevens dat het effect niet kon worden tenietgedaan door corrigerende maatregelen. Een afwijking van materieel belang is per definitie aanwezig wanneer het oordeel van de Auditdienst Rijk (ADR) bij de rekeningen betreffende de uitgaven niet goedkeurend is.
- *Kwalitatief*: informatie is van materieel belang als het weglaten of onjuist weergeven daarvan de beslissingen die gebruikers op basis van de Nationale Verklaring nemen zou kunnen beïnvloeden. De materialiteit van de post of de fout is afhankelijk van de omvang daarvan, beoordeeld onder de bijzondere omstandigheden waaronder het weglaten of onjuist weergeven plaatsvindt. Hierbij wordt rekening gehouden met de bevindingen van de Auditdienst Rijk inzake de controle op de fondsen in gedeeld beheer. Niet goedkeurende oordelen van de Auditdienst vormen per definitie aanleiding om de relevante aandachtspunten op te nemen in de Nationale Verklaring en de toelichting hierop.

Goedkeuring Europese Commissie

De Europese Commissie bepaalt uiteindelijk de EU-conformiteit van de nationale implementatie en uitvoering van EU-regelgeving. Daardoor is er, zolang de Europese Commissie de rekeningen nog niet formeel heeft vastgesteld, een voorbehoud over aard en omvang van financiële correcties die de EC kan opleggen.

Meldingen antifraude bureau OLAF Europese Commissie

Het antifraude bureau van de Europese Commissie, Office Européen de la Lutte Antifraude (OLAF), kan onderzoeken starten naar onregelmatigheden, waaronder vermoedens van fraude met EU-subsidies. In deze

Nationale Verklaring worden per fonds (eventuele) bijzonderheden genoemd.

Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB): het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF) en het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO)

Verklaring betaalorgaan

Het betaalorgaan Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) heeft bij de Europese Commissie (EC) ingediende rekeningen verklaard dat deze een waarheidsgetrouw, volledig en nauwkeurig beeld geven en dat de beheers- en controlesystemen een redelijke zekerheid bieden dat de onderliggende transacties wettig en regelmatig zijn.

Bij zowel de administratieve controles door het betaalorgaan, als de controles ter plaatse bij eindbegunstigden door de technische diensten zijn fouten (door de begunstigden ten onrechte gedeclareerde bedragen) geconstateerd. Dit geldt zowel voor het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF) als het Europees Landbouwfonds voor de Plattelandsontwikkeling (ELFPO).

Op grond van de door het Betaalorgaan ingediende controlestatistieken is het resterende foutpercentage voor ELGF 0,4% en voor ELFPO 1,5%. Voor de uitgaven en ontvangsten van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid als geheel, ELFPO en ELGF samen, blijven de fouten daarmee onder de toegestane verantwoordings tolerantie van 2%.

Rapportage Certificerende Instantie

De Auditdienst Rijk (ADR) heeft, in de functie van Certificerende Instantie (CI), geoordeeld dat;

- de bij de Commissie in te dienen rekeningen voor het begrotingsjaar 2017 in elk materieel opzicht een waarheidsgetrouw, volledig en nauwkeurig beeld geven van de aan het ELFPO en het ELGF in rekening gebrachte totale netto- uitgaven,
- uit de vaststelling of het betaalorgaan aan de accreditatiecriteria voldoet, blijkt dat de interne controleprocedures van het betaalorgaan naar behoren hebben gefunctioneerd,
- de uitgaven die ter vergoeding bij de Commissie zijn ingediend in het kader van het ELFPO en het ELGF, in alle materiële opzichten wettig en regelmatig zijn.

De ADR heeft in haar auditrapporten geen belangrijke aanbevelingen opgenomen.

Lopende onderzoeken (OLAF, ERK, EC)

Bij ELGF en ELFPO zijn er geen lopende OLAF onderzoeken.

Met betrekking tot de volgende lopende onderzoeken door de EC is (nog) geen correctievoorstel ontvangen⁴:

- ELGF 2015 en 2016: dit betreft de controle naar de betalingsrechten in het kader van de rechtstreekse betalingen aan agrariërs.
- ELGF: ERK-audit naar doelmatigheid vergroeningspremie BBR.
- ELFPO 2007–2013: dit betreft een correctievoorstel in verband met de boekhoudkundige controle bij de afsluiting van het programma.
- ELGF: ERK DAS audit BBR.

⁴ Zie bijlagen bij de NV voor uitgebreide toelichting

- ELGF: audit 5 marktmaatregelen.
- ELGF / ELFPO enkel voor ANLB: van 4 tot 8 september 2017 heeft in Nederland een audit plaatsgevonden van de Europese Commissie (EC, DG Agri) op de grondgebonden regelingen en de graasdierpremie.

Europese Structuur- en Investeringsfondsen: Europees Sociaal Fonds (ESF), Europees Fonds voor Meest Behoeftigen (EFMB), Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV), en het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO)

Oordeel Certificerings Autoriteit en Audit Autoriteit

De Certificerings Autoriteit (CA) heeft overeenkomstig het bij de Europese Commissie ingediend certificaat verklaard, dat de jaarrekeningen volledig, nauwkeurig en waarachtig zijn, dat de in de jaarrekeningen opgenomen uitgaven in overeenstemming zijn met het toepasselijke recht en zijn gedaan voor concrete acties die zijn geselecteerd aan de hand van de voor het operationeel programma geldende criteria voor financiering, die in overeenstemming zijn met het toepasselijke recht, dat de bepalingen van de fondsspecifieke verordeningen met betrekking tot de beschikbaarheid van documenten in acht zijn genomen. Aangezien er voor het EFMZV en het EFRO nog geen uitgaven zijn gedeclareerd, bevat de jaarrekening 2016/2017 uitsluitend nihil bedragen.

De Audit Autoriteit (AA) oordeelt dat het toegepaste beheers- en controle-systemen van de Management Autoriteit ESF, EFMB, EFRO en het EFMZV⁵ naar behoren functioneren. De beweringen in de beheersverklaring worden door de uitgevoerde auditwerkzaamheden niet in twijfel getrokken. De jaarrekeningen geven een getrouw beeld en de uitgaven in de jaarrekeningen zijn wettig en regelmatig.

In verband met de voortgang van de operationele programma's en het feit dat er nog geen uitgaven bij de Europese Commissie gedeclareerd zijn in het verslagjaar 2016/2017 voor het EFRO en het EFMZV, is over deze verslagperiode uitsluitend een systeemaudit bij de beheersautoriteit uitgevoerd. In de verklaring wordt hierdoor geen uitspraak gedaan over de wettigheid en regelmatigheid van de gedeclareerde uitgaven en de getrouwheid van de jaarrekening. Tevens heeft hierdoor nog geen systeemaudit plaatsgevonden naar het functioneren van de Certificerings Autoriteit.

Beheersverklaring Management Autoriteit EFRO, EFMZV, ESF, EFMB.

De Management Autoriteiten EFRO, EFMZV en Uitvoering van Beleid (voorheen het Agentschap SZW) verklaren dat de informatie in de jaarrekeningen 2016/2017 naar behoren wordt weergegeven, volledig en accuraat overeenkomstig de vigerende verordeningen, de uitgaven die in de jaarrekeningen zijn opgenomen, zijn gebruikt voor het beoogde doel, zoals gedefinieerd in vigerende verordeningen en overeenkomstig het beginsel van goed financieel beheer en dat het beheers- en controle-systeem dat voor het operationele programma is opgezet, de nodige garanties biedt met betrekking tot de wettigheid en regelmatigheid van de onderliggende verrichtingen, in overeenstemming met het toepasselijke recht.

⁵ Voor wat betreft de onderzochte key requirements

Bekende lopende onderzoeken of correctievoorstellen door de Europese Commissie, Europese Rekenkamer en OLAF

Er is bij het ESF, het EFMB, en het EFRO geen sprake van lopende onderzoeken of correctievoorstellen. Bij het EFMZV is er sprake van een Early Preventive System Audit door de EC, DG MARE. Het eerste deel hiervan is afgerond. Het tweede deel wordt in maart 2018 uitgevoerd.

Europese Migratie- en Veiligheidsfondsen: Asiel, Migratie en Integratiefonds (AMIF) 2014–2020, en het Fonds voor de Interne Veiligheid (ISF)

AMIF en ISF

De Audit Autoriteit (AA) oordeelt dat de toegepaste beheers- en controlesystemen van het AMIF en het ISF van de Verantwoordelijke Autoriteit naar behoren functioneren. De beweringen in de beheersverklaringen van AMIF en ISF worden door de uitgevoerde auditwerkzaamheden niet in twijfel getrokken.

Het oordeel van de Audit Autoriteit heeft nog geen betrekking op alle onderdelen van de beheers- en controlesystemen AMIF en ISF. De beoordeling van financiële (eind)controles ter plaatse zal voor het eerst in boekjaar 2018 worden uitgevoerd.

Beheersverklaringen Verantwoordelijke Autoriteit

Het hoofd bureau Verantwoordelijke Autoriteit verklaart dat de informatie in de jaarrekeningen AMIF en ISF naar behoren wordt weergegeven, volledig en accuraat overeenkomstig de vigerende regelgeving, de uitgaven van de Unie gebruikt zijn voor het beoogde doel in overeenstemming met het nationaal programma en overeenkomstig het beginsel van goed financieel beheer en dat het beheers- en controlesysteem dat voor het nationaal programma is opgezet naar behoren heeft gefunctioneerd tijdens het in aanmerking genomen begrotingsjaar en de nodige garanties heeft geboden met betrekking tot de wettigheid en regelmatigheid van de onderliggende verrichtingen, in overeenstemming met het toepasselijke recht.

Naast de in de hoofdtekst genoemde subsidiabele kosten heeft de Verantwoordelijke Autoriteit op 15 februari 2018 conform de regelgeving ook voorschotten gedeclareerd in Brussel voor een bedrag van € 14.282.429 voor het AMIF en voor een bedrag van € 9.778.521 voor het ISF.

Bekende lopende onderzoeken of correctievoorstellen door de Europese Commissie, Europese Rekenkamer en OLAF

Inzake de programma's AMIF en ISF 2014–2020 is in november 2016 een systeemaudit uitgevoerd door de Europese Commissie, waarvan het definitieve rapport nog niet is ontvangen. Verder is er geen sprake van lopende onderzoeken of correctievoorstellen.

Bijlage 4: De belasting- en premieontvangsten in 2017

De belasting- en premieontvangsten in 2017 op EMU-basis (in miljoenen euro's)

	Ontwerpbegroting Miljoenennota 2017	Realisatie FJR 2017	Vershil
1. Kostprijsverhogende belastingen	80.705	83.364	2.659
Invoerrechten	3.177	3.099	- 78
Omzetbelasting	47.831	49.814	1.984
Belasting op personenauto's en motorrijwielen	1.567	2.000	433
Accijnzen	11.589	11.688	100
– waarvan Accijns van lichte olie	4.166	4.293	127
– waarvan Accijns van minerale oliën, anders dan lichte olie	3.782	3.875	93
– waarvan Tabaksaccijns	2.500	2.397	- 103
– waarvan Alcoholaccijns	321	331	9
– waarvan Bieraccijns	449	447	- 2
– waarvan Wijnaccijns	370	346	- 25
Belastingen van rechtsverkeer	5.082	5.213	130
– waarvan Overdrachtsbelasting	2.658	2.727	68
– waarvan Assurantiebelasting	2.424	2.486	62
Motorrijtuigenbelasting	4.008	4.070	62
Belastingen op een milieugrondslag	4.871	4.946	75
– waarvan Afvalstoffenbelasting	89	89	0
– waarvan Energiebelasting	4.510	4.576	66
– waarvan Waterbelasting	273	280	7
– waarvan Brandstoffenheffingen	0	2	2
Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken en andere producten	260	265	5
Belasting op zware motorrijtuigen	156	172	16
Verhuurderheffing	1.686	1.617	- 69
Bankbelasting	478	478	0
2. Belastingen op inkomen, winst en vermogen	79.994	87.031	7.037
Inkomstenbelasting	- 3.648	- 1.183	2.465
Loonbelasting	59.699	61.187	1.488
Dividendbelasting	3.224	3.660	435
Kansspelbelasting	491	470	- 21
Vennootschapsbelasting	18.475	21.456	2.981
Schenk- en erfbelasting	1.752	1.441	- 312
3. Overige belastingontvangsten	209	278	69

	Ontwerpbegroting Miljoenennota 2017	Realisatie FJR 2017	Verschil
– waarvan Belasting- en premieontvangsten Caribisch Nederland	145	153	8
4. (=1+2+3) Totaal belastingen	160.908	170.673	9.765
5. Premies volksverzekeringen	40.960	40.463	– 497
6. Premies werknemersverzekeringen	58.669	60.142	1.473
– waarvan zorgpremies	37.191	38.422	1.232
7. Totaal belastingen en premies op EMU-basis	260.537	271.278	10.741

De belasting- en premieontvangsten in 2017 op kasbasis (in miljoenen euro's)

	Ontwerpbegroting Miljoenennota 2017	Realisatie FJR 2017	Vershil
Kostprijsverhogende belastingen op kasbasis	80.283	83.428	3.145
Invoerrechten	3.166	3.103	- 63
Omzetbelasting	47.413	49.749	2.336
Belasting op personenauto's en motorrijwielen	1.628	2.039	411
Accijnzen	11.582	11.789	207
– waarvan Accijns van lichte olie	4.165	4.310	145
– waarvan Accijns van minerale oliën, anders dan lichte olie	3.780	3.906	126
– waarvan Tabaksaccijns	2.497	2.450	- 47
– waarvan Alcoholaccijns	322	330	8
– waarvan Bieraccijns	449	445	- 4
– waarvan Wijnaccijns	370	349	- 21
Belastingen van rechtsverkeer	5.057	5.190	132
– waarvan Overdrachtsbelasting	2.639	2.715	75
– waarvan Assurantiebelasting	2.418	2.475	57
Motorrijtuigenbelasting	4.003	4.060	57
Belastingen op een milieugrondslag	4.856	4.968	113
– waarvan Afvalstoffenbelasting	88	91	2
– waarvan Energiebelasting	4.495	4.597	102
– waarvan Waterbelasting	273	279	7
– waarvan Brandstoffenheffingen	0	2	2
Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken en andere producten	260	261	1
Belasting op zware motorrijtuigen	155	173	18
Verhuurderheffing	1.686	1.618	- 68
Bankbelasting	478	478	0
Belastingen op inkomen, winst en vermogen op kasbasis	79.487	86.118	6.631
Inkomstenbelasting kas	- 3.648	- 1.183	2.465
Loonbelasting kas	59.196	60.274	1.078
Dividendbelasting	3.224	3.660	435
Kansspelbelasting	487	470	- 17
Vennootschapsbelasting	18.475	21.456	2.981
Schenk- en erfbelasting	1.752	1.441	- 312
Niet nader toe te rekenen belastingontvangsten	209	289	80
– Belasting- en premieontvangsten Caribisch Nederland	145	153	8
Belastingen op kasbasis	159.979	169.835	9.856
KTV Belastingen (aansluiting naar EMU-basis)	929	838	- 91
Premies volksverzekeringen op kasbasis	41.015	40.256	- 759
KTV premies vvz (aansluiting naar EMU-basis)	- 55	207	261

	Ontwerpbegroting Miljoenennota 2017	Realisatie FJR 2017	Verschil
Premies werknemersverzekeringen op EMU-basis	58.669	60.142	1.473
– waarvan zorgpremies	37.191	38.422	1.232
Totaal belastingen en premies op EMU-basis	260.537	271.278	10.741

Bijlage 5: Uitgaven en niet-belastingontvangsten

Deze bijlage biedt een overzicht van de verschillende manieren waarop de uitgaven en de niet-belastingontvangsten van de overheid worden weergegeven. De overheidsuitgaven kunnen op kasbasis, maar ook op transactiebasis worden geregistreerd. In het eerste geval worden transacties geboekt in de periode waarin betaling plaatsvindt, in het tweede geval de periode waarin rechten en verplichtingen zijn ontstaan. Op de departementale begrotingen worden de uitgaven op kasbasis geregistreerd: welke bedragen worden van de bankrekeningen van het Rijk afgeschreven. Bij het saldo van de overheid (EMU-saldo) wordt niet uitgegaan van de uitgaven op kasbasis, maar op transactiebasis: de uitgaven worden geboekt in de periode waarin rechten en verplichtingen zijn ontstaan. Bij de tabellen hieronder worden de gebruikte begrippen verder toegelicht.

Tabel 5.1 Netto-uitgaven naar type en kader				
(in miljoenen euro)	MN 2017	FJR 2017	Verschil	bron
Begrotingsgefinancierde netto-uitgaven				
kader RBG-eng	109.232	106.690	- 2.542	Tabel 5.5
kader SZA	21.218	20.835	- 383	Tabel 5.6
kader BKZ	7.066	7.277	211	Tabel 5.7
Netto-uitgaven buiten het uitgavenkader	22.658	14.306	- 8.352	Tabel 5.8
Totaal begrotingsgefinancierde netto-uitgaven	160.174	149.108	- 11.066	Tabel 5.4
Premiegefinancierde netto-uitgaven				
kader SZA	56.675	56.307	- 368	Tabel 5.6
kader BKZ	61.478	60.710	- 768	Tabel 5.7
Totaal premiegefinancierde netto-uitgaven	118.153	117.017	- 1.136	
Totaal netto-uitgaven	278.327	266.125	- 12.202	
Netto-uitgaven onder het uitgavenkader				
kader RBG-eng	109.232	106.690	- 2.542	Tabel 5.5
kader SZA	77.893	77.142	- 750	Tabel 5.6
kader BKZ	68.544	67.986	- 557	Tabel 5.7
Totaal netto-uitgaven onder het uitgavenkader	255.669	251.819	- 3.850	
Netto-uitgaven buiten het uitgavenkader	22.658	14.306	- 8.352	Tabel 5.8
Totaal netto-uitgaven	278.327	266.125	- 12.202	

Tabel 5.1 bevat alle netto-uitgaven van de rijksoverheid: de optelsom van de uitgaven minus de niet-belastingontvangsten. Om de uitgaven te beheersen is er een uitgavenkader. Dit maximum mag niet worden overschreden. Het uitgavenkader is op zijn beurt gesplitst in drie verschillende de elkaders: het kader Rijksbegroting in enge zin, het kader Sociale Zekerheid en Arbeidsmarktbeleid en het Budgettair Kader Zorg. De meeste netto-uitgaven vallen onder een van de drie kaders. Er zijn

echter ook uitgaven en ontvangsten die niet onder een kader vallen, deze worden de niet-kaderrelevante uitgaven genoemd.

In het bovenste deel van de tabel zijn de uitgaven uitgesplitst in de begrotingsgefinancierde en de premiegefinancierde uitgaven. De begrotingsgefinancierde uitgaven worden betaald uit belastingen en zijn de optelling van alle uitgaven en niet-belastingontvangsten op de departementale begrotingen. Dit zijn de uitgaven waarvoor het parlement autorisatie verleent door de begrotingen aan te nemen. Naast de begrotingsgefinancierde uitgaven zijn er ook premiegefinancierde uitgaven. De uitgaven aan zorg en sociale zekerheid worden voornamelijk gefinancierd uit de sociale premies. In het onderste deel van de tabel zijn de begrotings- en premiegefinancierde uitgaven per kader opgeteld.

Tabel 5.2 Uitgaven begrotingen (in miljoenen euro)

		MN 2017	FJR 2017	Verschil
1	De Koning	41	42	1
2A	Staten-Generaal	144	151	7
2B	Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs	115	113	- 2
3	Algemene Zaken	63	62	- 2
4	Koninkrijksrelaties	292	359	67
5	Buitenlandse Zaken	8.880	8.364	- 516
6	Veiligheid en Justitie	12.581	13.053	472
7	Binnenlandse Zaken	742	875	132
8	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	37.163	38.053	891
9A	Nationale Schuld (Transactiebasis)	8.453	8.542	89
9B	Financiën	6.568	6.724	156
10	Defensie	8.686	8.539	- 147
12	Infrastructuur en Milieu	7.994	7.245	- 749
13	Economische Zaken	4.944	5.067	124
15	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	33.602	31.817	- 1.785
16	Volksgezondheid, Welzijn en Sport	14.371	14.993	622
17	Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	2.246	2.822	576
18	Wonen en Rijksdienst	4.312	4.272	- 40
50	Gemeentefonds	27.143	27.906	763
51	Provinciefonds	2.200	2.570	370
55	Infrastructuurfonds	5.878	5.636	- 242
58	Diergezondheidsfonds	33	39	6
64	BES-fonds	33	41	8
65	Deltafonds	905	950	46
AP	Aanvullende Posten	1.698	0	- 1.698
90	Consolidatie ¹	- 6.168	- 5.260	908
HGIS	Internationale Samenwerking ²	(4.131)	(4.620)	(489)
	Totaal	182.918	182.974	56

¹ Dit betreft een correctie voor dubbeltellingen die ontstaan door het «bruto-boeken» van bijdragen. Het bruto-boeken houdt in dat zowel het departement dat bijdraagt, als het departement dat ontvangt de uitgaven op zijn begroting opneemt. Het gaat voornamelijk om bijdragen via de begroting van Infrastructuur en Milieu aan het Infrastructuurfonds en het Deltafonds.

² In deze tabel zijn de niet-belastingontvangsten voor Internationale Samenwerking toegerekend aan de begrotingen waarop deze worden verantwoord. De totale uitgaven voor Internationale Samenwerking zijn tussen haakjes vermeld en lopen niet mee in de totaaltelling.

Tabel 5.2 geeft alle uitgaven zoals die vermeld zijn in de individuele begrotingshoofdstukken van de Rijksbegroting. In die hoofdstukken zelf zijn de uitgaven verdeeld over verschillende beleids- en niet-beleidsartikelen, maar in de tabel wordt alleen het totaal per begrotingshoofdstuk weergegeven. Deze uitgaven worden daarom ook wel de begrotingsgefinancierde uitgaven genoemd. Het betreft hier de kasuitgaven van de begrotingshoofdstukken. Alleen voor het begrotingshoofdstuk van Nationale Schuld zijn de bedragen op transactiebasis.

Tabel 5.3 Niet-belastingontvangsten begrotingen (in miljoenen euro)

		MN 2017	FJR 2017	Vershil
1	De Koning	0	0	0
2A	Staten-Generaal	4	4	0
2B	Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs	6	6	1
3	Algemene Zaken	7	6	- 1
4	Koninkrijksrelaties	36	59	23
5	Buitenlandse Zaken	706	3.866	3.160
6	Veiligheid en Justitie	2.046	1.954	- 92
7	Binnenlandse Zaken	70	150	80
8	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	1.342	1.339	- 2
9A	Nationale Schuld (Transactiebasis)	8.413	9.057	643
9B	Financiën	2.525	8.720	6.195
10	Defensie	400	378	- 23
12	Infrastructuur en Milieu	247	243	- 4
13	Economische Zaken	3.771	3.682	- 88
15	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	1.768	1.856	88
16	Volksgezondheid, Welzijn en Sport	90	867	778
17	Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	100	107	6
18	Wonen en Rijksdienst	564	783	219
50	Gemeentefonds	0	0	0
51	Provinciefonds	0	0	0
55	Infrastructuurfonds	5.878	5.164	- 714
58	Diergezondheidsfonds	33	34	2
65	Deltafonds	905	851	- 53
AP	Aanvullende Posten	2	0	- 2
90	Consolidatie ¹	- 6.168	- 5.260	908
HGIS	Internationale Samenwerking ²	(0)	(213)	(213)
	Totaal	22.744	33.866	11.122

¹ Dit betreft een correctie voor dubbeltellingen die ontstaan door het «bruto-boeken» van bijdragen. Het bruto-boeken houdt in dat zowel het departement dat bijdraagt, als het departement dat ontvangt de uitgaven op zijn begroting opneemt. Het gaat voornamelijk om bijdragen via de begroting van Infrastructuur en Milieu aan het Infrastructuurfonds en het Deltafonds.

² In deze tabel zijn de niet-belastingontvangsten voor Internationale Samenwerking toegerekend aan de begrotingen waarop deze worden verantwoord. De totale niet-belastingontvangsten voor Internationale Samenwerking zijn tussen haakjes vermeld en lopen niet mee in de totaalstelling.

Tabel 5.3 bevat alle niet-belastingontvangsten op de verschillende begrotingshoofdstukken van de Rijksbegroting. Dit betreft alle ontvangsten die geen belasting- of premie-ontvangst zijn. Denk bijvoorbeeld aan het dividend dat uitgekeerd wordt door staatsdeelnemingen, het terugbetalen van studieschulden of de opbrengst van boetes en

schikkingen. Ook hier geldt dat alle bedragen op kasbasis zijn, behalve de begroting van Nationale Schuld, die deels op transactiebasis is opgesteld. Omdat inzicht wordt gegeven in de niet-belastingontvangsten en verderop in bijlage 6 het saldo van de overheid, worden de ontvangsten vanuit het uitgeven van nieuwe staatschuld niet meegeteld.

Tabel 5.4 Netto-uitgaven begrotingen (in miljoenen euro)

		MN 2017	FJR 2017	Vershil
1	De Koning	41	42	1
2A	Staten-Generaal	140	147	7
2B	Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs	109	107	- 3
3	Algemene Zaken	57	55	- 1
4	Koninkrijksrelaties	255	300	45
5	Buitenlandse Zaken	8.174	4.498	- 3.676
6	Veiligheid en Justitie	10.535	11.100	565
7	Binnenlandse Zaken	672	725	52
8	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	35.821	36.714	893
9A	Nationale Schuld (Transactiebasis)	39	- 515	- 554
9B	Financiën	4.043	- 1.995	- 6.039
10	Defensie	8.286	8.161	- 124
12	Infrastructuur en Milieu	7.748	7.002	- 746
13	Economische Zaken	1.173	1.385	212
15	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	31.834	29.961	- 1.873
16	Volksgezondheid, Welzijn en Sport	14.282	14.125	- 156
17	Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	2.146	2.715	569
18	Wonen en Rijksdienst	3.748	3.489	- 259
50	Gemeentefonds	27.143	27.906	763
51	Provinciefonds	2.200	2.570	370
55	Infrastructuurfonds	0	472	472
58	Diergezondheidsfonds	0	4	4
64	BES-fonds	33	41	8
65	Deltafonds	0	99	99
AP	Aanvullende Posten	1.696	0	- 1.696
90	Consolidatie ¹	0	0	0
HGIS	Internationale Samenwerking ²	(4.132)	(4.407)	(- 275)
	Totaal	160.174	149.108	- 11.066

¹ Dit betreft een correctie voor dubbeltellingen die ontstaan door het «bruto-boeken» van bijdragen. Het bruto-boeken houdt in dat zowel het departement dat bijdraagt, als het departement dat ontvangt de uitgaven op zijn begroting opneemt. Het gaat voornamelijk om bijdragen via de begroting van Infrastructuur en Milieu aan het Infrastructuurfonds en het Deltafonds.

² In deze tabel zijn de niet-belastingontvangsten voor Internationale Samenwerking toegerekend aan de begrotingen waarop deze worden verantwoord. De totale uitgaven voor Internationale Samenwerking zijn tussen haakjes vermeld en lopen niet mee in de totaaltelling.

Tabel 5.4 geeft per begrotingshoofdstuk de netto-uitgaven weer, oftewel de uitgaven (tabel 5.2) minus de niet-belastingontvangsten (tabel 5.3).

De volgende tabellen (5.5 tot en met 5.7) geven per deelkader aan welke uitgaven er onder vallen, op welk begrotingshoofdstuk deze staan, en of de uitgaven begrotings- of premiegefinancierd zijn.

Tabel 5.5 Netto-uitgaven kader Rijksbegroting in enge zin (in miljoenen euro)

		MN 2017	FJR 2017	Vershil
1	De Koning	41	42	1
2A	Staten-Generaal	140	147	7
2B	Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs	109	107	- 3
3	Algemene Zaken	57	55	- 1
4	Koninkrijksrelaties	88	98	10
5	Buitenlandse Zaken	8.174	4.498	- 3.676
6	Veiligheid en Justitie	10.535	11.100	565
7	Binnenlandse Zaken	672	725	52
8	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	33.830	34.872	1.042
9A	Nationale Schuld (Transactiebasis)	19	13	- 7
9B	Financiën	4.320	4.506	186
10	Defensie	8.181	8.058	- 123
12	Infrastructuur en Milieu	7.972	7.193	- 779
13	Economische Zaken	4.453	4.476	23
15	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	566	492	- 74
16	Volksgezondheid, Welzijn en Sport	2.458	2.411	- 47
17	Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	2.164	2.733	569
18	Wonen en Rijksdienst	3.748	3.489	- 259
50	Gemeentefonds	18.033	18.494	461
51	Provinciefonds	2.200	2.570	370
55	Infrastructuurfonds	0	472	472
58	Diergezondheidsfonds	0	0	0
60	Accres Gemeentefonds	213	0	- 213
61	Accres Provinciefonds	30	0	- 30
64	BES-fonds	33	41	8
65	Deltafonds	0	99	99
80	Prijsbijstelling	180	0	- 180
81	Arbeidsvoorwaarden	870	0	- 870
86	Algemeen	146	0	- 146
HGIS	Internationale Samenwerking ¹	(3.948)	(4.372)	(424)
	Begrotingsgefinancierde netto-uitgaven	109.232	106.690	- 2.542
	Totaal netto-uitgaven kader Rijksbegroting in enge zin	109.232	106.690	- 2.542

¹ In deze tabel zijn de niet-belastingontvangsten voor Internationale Samenwerking toegerekend aan de begrotingen waarop deze worden verantwoord. De totale uitgaven voor Internationale Samenwerking zijn tussen haakjes vermeld en lopen niet mee in de totaaltelling.

Tabel 5.6 Netto-uitgaven kader Sociale Zekerheid en Arbeidsmarktbeleid (in miljoenen euro)

		MN 2017	FJR 2017	Verschil
15	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	18.401	18.199	- 202
50	Gemeentefonds	2.574	2.636	62
AP	Aanvullende Posten	243	0	- 243
	Begrotingsgefinancierde netto-uitgaven	21.218	20.835	- 383
40	Sociale Verzekeringen	56.675	56.307	- 368
	Premiegefinancierde netto-uitgaven	56.675	56.307	- 368
	Totaal netto-uitgaven kader Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt-beleid	77.893	77.142	- 750

Tabel 5.7 Netto-uitgaven Budgettair Kader Zorg (in miljoenen euro)

		MN 2017	FJR 2017	Verschil
16	Volksgezondheid, Welzijn en Sport	524	500	- 24
50	Gemeentefonds	6.536	6.777	241
AP	Aanvullende Posten	6	0	- 6
	Begrotingsgefinancierde netto-uitgaven	7.066	7.277	211
41	Zorg	61.478	60.710	- 768
	Premiegefinancierde netto-uitgaven	61.478	60.710	- 768
	Totaal netto uitgaven kader Budgettair Kader Zorg	68.544	67.986	- 557

Tabel 5.8 geeft per begrotingshoofdstuk de uitgaven weer die buiten het uitgavenkader vallen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om uitgaven die niet meetellen in het begrotingstekort (het EMU-saldo), zoals het verstrekken van leningen (waaronder studieleningen), de bijdrage van het Rijk aan de sociale fondsen of de opbrengst van het verkopen van staatsdeelnemingen. Daarnaast zijn er uitgaven die wel EMU-saldorelevant zijn, maar buiten het uitgavenkader zijn geplaatst, zoals de rente op de staatsschuld, de ontvangsten uit aardgaswinning of de uitgaven aan de zorgtoeslag. Evenals bij tabellen 5.2 tot en met 5.4 geldt dat de genoemde bedragen in tabel 5.8 op kasbasis zijn, behalve het begrotingshoofdstuk van Nationale Schuld dat deels op transactiebasis wordt opgesteld. De uitgaven aan het aflossen van en de ontvangsten uit het uitgeven van de staatsschuld zijn niet in deze tabel opgenomen.

Tabel 5.8 Netto-uitgaven buiten het uitgavenkader

(in miljoenen euro)		MN 2017	FJR 2017	Verschil
4	Koninkrijksrelaties	168	202	34
7	Binnenlandse Zaken	0	0	0
8	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	1.991	1.842	- 149
9A	Nationale Schuld (Transactiebasis)	20	- 528	- 548
9B	Financiën	- 277	- 6.501	- 6.224
10	Defensie	105	103	- 2
12	Infrastructuur en Milieu	- 224	- 191	33
13	Economische Zaken	- 3.281	- 3.091	189
15	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	12.866	11.269	- 1.597
16	Volksgezondheid, Welzijn en Sport	11.300	11.215	- 86
17	Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	- 18	- 18	0
58	Diergezondheidsfonds	0	4	4
AP	Aanvullende posten	9	0	- 9
Begrotingsgefinancierde netto-uitgaven buiten het kader		22.658	14.306	- 8.352
Totaal netto-uitgaven		22.658	14.306	- 8.352

In de tabellen 5.9 tot en met 5.12 worden de uitgaven onder de verschillende deelkaders getoetst aan de hoogte van de deelkaders, zoals het kabinet die aan het begin van de kabinetsperiode heeft vastgesteld.

Tijdens de kabinetsperiode worden de deelkaders geïndexeerd met de prijsontwikkeling van de Nationale Bestedingen (NB-deflator). Om de actuele hoogte van elk kader te bepalen wordt het vastgestelde kader daarom eerst teruggerekend tot een uitgavenniveau in reële prijzen. Dit uitgavenniveau wordt vervolgens aangepast aan de huidige raming van de prijsontwikkeling van de Nationale Bestedingen. Daarnaast wordt gecorrigeerd voor overboekingen die hebben plaatsgevonden tussen de verschillende deelkaders. Ook worden de kaders soms aangepast voor statistische correcties.

Vervolgens wordt weergegeven hoe de actuele raming van de uitgaven zich verhoudt tot het uitgavenkader in lopende prijzen. Als de daadwerkelijk geraamde uitgaven hoger zijn dan het uitgavenkader dan is er sprake van een overschrijding (+); vice versa van een onderschrijding van het uitgavenkader (-).

Tabel 5.9 Uitgaventoetsing kader Rijksbegroting in enge zin (in miljoenen euro; – is onderschrijding)

	MN2017	FJR 2017	Vershil
1. Raming uitgaven bij Begrotingsafspraken 2014	109.610	109.610	
2. pNB ten tijde van MLT 2013–2017/Begrotingsafspraken 2014	1,0811	1,0811	
3. Reëel plafond	101.385	101.385	
4. NB-deflator	1,0460	1,0550	0,0090
5. Overboekingen	252	401	149
6. Statistisch	1.818	– 1.266	– 3.085
7. Uitgavenkader RBG-eng in lopende prijzen	108.117	106.101	– 2.016
8. Actuele ramingen uitgaven	109.232	106.690	– 2.542
9. Over/onderschrijding kader RBG-eng (9=8–7)	1.115	590	– 526

Tabel 5.10 Uitgaventoetsing kader Sociale Zekerheid en Arbeidsmarktbeleid (in miljoenen euro; – is onderschrijding)

	MN2017	FJR 2017	Vershil
1. Raming uitgaven bij Begrotingsafspraken 2014	84.737	84.737	
2. pNB ten tijde van MLT 2013–2017/Begrotingsafspraken 2014	1,0811	1,0811	
3. Reëel plafond	78.379	78.379	
4. NB-deflator	1,0460	1,0550	0,0090
5. Overboekingen	– 53	– 147	– 93
6. Statistisch	– 4.364	– 4.251	113
7. Uitgavenkader SZA in lopende prijzen	77.566	78.296	730
8. Actuele ramingen uitgaven	77.893	77.142	– 750
wv begrotingsgefinancierd	21.218	20.835	– 383
wv premiegefinancierd	56.675	56.307	– 368
9. Over/onderschrijding plafond SZA (9=8–7)	327	– 1.153	– 1.480

Tabel 5.11 Uitgaventoetsing Budgettair Kader Zorg (in miljoenen euro; – is onderschrijding)

	MN2017	FJR 2017	Vershil
1. Raming uitgaven bij Begrotingsafspraken 2014	72.029	72.029	
2. pNB ten tijde van MLT 2013–2017/Begrotingsafspraken 2014	1,0811	1,0811	
3. Reëel plafond	66.624	66.624	
4. NB-deflator	1,0460	1,0550	0,0090
5. Overboekingen	– 198	– 254	– 55
6. Statistisch	462	512	50
7. Uitgavenkader BKZ in lopende prijzen	69.951	70.550	599
8. Actuele ramingen uitgaven	68.544	67.986	– 557
wv begrotingsgefinancierd	7.066	7.277	211
wv premiegefinancierd	61.478	60.710	– 768
9. Over/onderschrijding plafond BKZ (9=8–7)	– 1.407	– 2.563	– 1.156

Tabel 5.12 Uitgaventoetsing totaalkader (in miljoenen euro; – is onderschrijding)

	MN2017	FJR 2017	Vershil
1. Reëel plafond	246.389	246.389	0
2. NB-deflator	1,0460	1,0550	0,0090
3. Overboekingen	0	0	0
4. Statistisch	- 2.084	- 5.006	- 2.922
5. Uitgavenkader in lopende prijzen	255.633	254.946	- 688
6. Actuele ramingen uitgaven	255.669	251.819	- 3.850
7. Over/onderschrijding (7=6-5)	35	- 3.127	- 3.162

Tabel 5.13 geeft de aardgasbaten weer. De aardgasbaten worden met name beïnvloed door de productie van aardgas, de hoogte van de olieprijs, de prijs van gas en de euro/dollarkoers. De olieprijs is van belang, omdat de prijs van aardgas mede is gerelateerd aan de prijs van olie in dollars. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de aardgasbaten. De tabel laat zien dat de aardgasbaten niet alleen op kasbasis, maar ook op transactiebasis worden geregistreerd. Dit wordt gedaan omdat het EMU-saldo – volgens Europese methodiek – wordt berekend op transactiebasis, terwijl de rijksbegroting op kasbasis wordt opgesteld.

Tabel 5.13 Aardgasbaten (in miljoenen euro)

	MN 2017	FJR 2017	Vershil
Olieprijs (in dollars)	51	54	3
Beursprijs TTF-gas (in eurocent per kubieke meter)	17	17	0
Euro/dollarkoers (in dollars)	1,11	1,13	0,02
Productie (x miljard kubieke meter)	44	42	- 2
Niet-belastingontvangsten	2.550	2.374	- 176
Vennootschapsbelasting	300	200	- 100
Totaal kasbasis	2.850	2.574	- 276
Niet-belastingontvangsten	100	- 204	- 304
Vennootschapsbelasting	0	- 50	- 50
Totaal kas-transverschil (ktv)	100	- 254	- 354
Niet-belastingontvangsten	2.450	2.578	128
Vennootschapsbelasting	300	250	- 50
Totaal transactiebasis	2.750	2.828	78

Bijlage 6: EMU-saldo en EMU-schuld

Tabel 6.1 EMU-saldo

	(in miljoenen euro, + is overschot)	MN 2017	FJR 2017	Vershil
1	Belasting- en premieontvangsten	260.537	271.278	10.741
2	Totale netto-uitgaven	278.327	266.125	- 12.202
3	Af: niet EMU-saldo relevante uitgaven	- 16.881	- 8.678	8.203
4	Bij: Kas-transverschillen en overige posten	- 422	- 4.756	- 4.334
5	Bij: EMU-saldo decentrale overheden	- 1.919	- 1.061	858
6	EMU-saldo collectieve sector (1-2-3+4+5)	- 3.250	8.014	11.264

Tabel 6.1 geeft het EMU-saldo van de hele collectieve sector weer. Dit EMU-saldo (ook wel het overheidssaldo genoemd) is de optelsom van alle inkomsten en uitgaven van de rijksoverheid en de decentrale overheden. De inkomsten en uitgaven van de rijksoverheid zijn in meer detail te vinden in bijlage 4 en bijlage 5. Om tot het EMU-saldo te komen moeten hier nog een paar correcties op worden toegepast: sommige uitgaven tellen niet mee voor het EMU-saldo (zie tabel 6.2) en voor sommige posten telt een ander bedrag mee voor het EMU-saldo dan in de Rijksbegroting (op kasbasis) is opgenomen (zie tabel 6.3).

Tabel 6.2 Uitgaven niet-relevant voor het EMU-saldo

(in miljoenen euro, + is uitgave)	MN 2017	FJR 2017	Vershil
Rente-ontvangsten swaps	- 1.483	- 1.210	- 273
Opbrengst beëindigen renteswaps	0	- 1.547	1.547
Studieleningen	1.991	1.842	149
Netto-verkoop staatsbezit	150	- 5.727	5.877
Diverse leningen	290	317	- 27
Rijksbijdragen aan de sociale fondsen	20.822	19.333	1.489
Rente sociale fondsen	- 14	0	- 14
Kasbeheer	- 4.874	- 4.393	- 481
Overig	0	63	- 63
Totaal	16.881	8.678	8.203

De uitgaven die wel op de Rijksbegroting staan, maar die niet meetellen voor het EMU-saldo staan vermeld in tabel 6.2. Wat er wel en niet meetelt voor het EMU-saldo is vastgesteld door Eurostat in het *Manual on Government Deficit and Debt*.

Tabel 6.3 Kas-transverschillen en overige posten

(in miljoenen euro, + is EMU-saldiverbeterend)	MN 2017	FJR 2017	Vershil
KTV gasbaten	- 100	204	304
KTV EU-afdrachten	0	- 2.630	- 2.630
KTV LIV/LKV	- 493	- 493	0
KTV OV-jaarkaart	- 747	- 747	0
KTV Defensie	0	- 12	- 12
Overige kas-transverschillen	- 137	- 789	- 652
Mutatie begrotingsreserves	- 334	107	442
EMU-saldo agentschappen en rest centrale overheid	0	- 15	- 15
Overig	0	67	67
Subtotaal Rijk	- 1.811	- 4.307	- 2.496
Eigen risico dragers WGA/ZW	413	365	- 48
Zorgbemiddelingskosten	976	- 764	- 1.740
Overig	0	- 49	- 49
Subtotaal sociale fondsen	1.389	- 449	- 1.838
Totaal	- 422	- 4.756	- 4.334

Tabel 6.3 geeft de posten weer die wel meetellen voor het EMU-saldo, maar die niet, of niet op dezelfde manier in de Rijksbegroting staan. Voor een deel ervan geldt dat voor het EMU-saldo wordt gerekend met de uitgaven en ontvangsten op transactiebasis, terwijl de Rijksbegroting op kasbasis wordt opgesteld. Om tot het EMU-saldo te komen moet daarom bovenop de uitgave of ontvangst op kasbasis ook nog een kas-transverschil worden meegeteld. Daarnaast is er een aantal posten die niet op de Rijksbegroting staan, zoals bijvoorbeeld het positieve of negatieve saldo van agentschappen, en de kosten van zorgverzekeraars.

Tabel 6.4 Opbouw EMU-saldo collectieve sector

(in miljoenen euro, - is tekort)	MN 2017	FJR 2017	Vershil
EMU-saldo Rijk	- 5.004	6.603	11.607
EMU-saldo sociale fondsen	3.673	2.472	- 1.201
EMU-saldo decentrale overheden	- 1.919	- 1.061	858
EMU-saldo collectieve sector	- 3.250	8.014	11.264
EMU-saldo collectieve sector (in procenten bbp)	- 0,5	1,1	1,6

Tabel 6.4 geeft de verdeling van het EMU-saldo over de verschillende onderdelen van de collectieve sector. In tabel 6.5 wordt het EMU-saldo van het Rijk verder uitgesplitst.

Tabel 6.5 EMU-saldo Rijk

(in miljoenen euro, – is uitgave / tekort)	MN 2017	FJR 2017	Vershil
Belastingontvangsten	160.908	170.673	9.765
Netto begrotingsgefinancierde uitgaven	– 160.174	– 149.108	11.066
Af: niet EMU-saldo relevante uitgaven	16.881	8.678	– 8.203
Betaalde rijksbijdrage en rente aan sociale fondsen	– 20.808	– 19.333	1.475
Kas-transverschillen en overige posten Rijk	– 1.811	– 4.307	– 2.496
EMU-saldo Rijk (centrale overheid)	– 5.004	6.603	11.607

Tabel 6.6 Financieringssaldo rijksoverheid

(in miljoenen euro, – is uitgave / tekort)	MN 2017	FJR 2017	Vershil
Belastinginkomsten (kasbasis)	159.979	169.835	9.856
Netto begrotingsgefinancierde uitgaven	– 160.174	– 149.108	11.066
Af: kas-transverschil rentelasten	– 194	– 1.173	– 979
Mutatie begrotingsreserves	– 334	107	442
Mutaties derdenrekeningen	0	– 1.972	– 1.972
Financieringssaldo Rijksoverheid	– 723	17.690	18.413

Tabel 6.6 geeft het financieringstekort van het Rijk. Het financieringstekort is het bedrag dat het Rijk op kasbasis in een jaar tekort komt, of over heeft. Het financieringstekort is daarmee dus ook het bedrag dat in een jaar extra moet worden geleend of, bij een overschot, waarmee schulden kunnen worden afgelost. Waar het EMU-saldo een begrip op transactiebasis is, is het financieringstekort dus op kasbasis. Dat betekent dat naast de belastingontvangsten en de uitgaven op de begrotingen er nog een aantal correcties moet worden toegepast. Ten eerste zijn de belastingen zoals die meetellen voor het EMU-saldo berekend op transactiebasis. Om tot de belastingen op kasbasis te komen moet het kas-transverschil hier dus vanaf worden getrokken. Hetzelfde geldt voor posten op de rijksbegroting die niet op kasbasis zijn. Allereerst is dat de rente op de staatschuld: deze staan in de rijksbegroting op transactiebasis, terwijl voor het financieringstekort alleen de kasuitgaven meetellen. Daarnaast wordt geld storten in (of opnemen uit) een begrotingsreserve op de begroting gezet als uitgave of ontvangst, terwijl het geld niet daadwerkelijk de schatkist verlaat of binnenkomt.

Tabel 6.7 Opbouw EMU-schuld collectieve sector

(in miljoenen euro, – is uitgave / tekort)	MN 2017	FJR 2017	Vershil
EMU-schuld begin jaar	438.721	434.205	– 4.516
Financieringssaldo rijksoverheid	723	– 17.690	– 18.413
EMU-saldo decentrale overheden	1.919	1.061	– 858
EMU-saldo rest centrale overheid	0	– 72	– 72
Schatkistbankieren decentrale overheden	– 900	– 402	498
Overig	0	– 1.035	– 1.035
EMU-schuld einde jaar	440.463	416.067	– 24.396
EMU-schuldquote (in procenten bbp)	62,1%	56,7%	– 5,4%

Het financieringssaldo werkt een op een door in de staatsschuld. Voor een financieringstekort moet immers geleend worden, terwijl een overschot gebruikt kan worden om schulden af te lossen. Tabel 6.7 geeft de ontwikkeling van de EMU-schuld weer. De EMU-schuld betreft de hele collectieve sector, dus ook het tekort van decentrale overheden en agentschappen heeft invloed op de EMU-schuld.

Tabel 6.8 Opbouw EMU-schuldquote

(in procenten bbp)	MN 2017	FJR 2017	Vershil
EMU-schuldquote begin jaar	63,4	61,8	- 1,6
Noemereffect bbp	- 1,6	- 2,6	- 1,0
Financieringssaldo Rijksoverheid	0,1	- 2,4	- 2,5
EMU-saldo decentrale overheden	0,3	0,1	- 0,1
EMU-saldo rest centrale overheid	0,0	0,0	0,0
Schatkistbankieren decentrale overheden	- 0,1	- 0,1	0,1
Overig	0,0	- 0,1	- 0,1
EMU-schuldquote einde jaar	62,1	56,7	- 5,4

Tabel 6.8 bevat de ontwikkeling van de EMU-schuldquote (de EMU-schuld in verhouding tot het bbp). Behalve het begrotingstekort of -overschot heeft ook de ontwikkeling van het bbp zelf invloed op de schuldquote, dit is weergegeven als het noemereffect.

Tabel 6.9 Historisch overzicht EMU-saldo (in miljarden euro, - is tekort)

	2008	2009	2010	2011	2012
EMU-saldo	1,4	- 33,5	- 31,5	- 27,6	- 25,1
bbp	639	618	632	643	645
EMU-saldo (in procenten bbp)	0,2%	- 5,4%	- 5,0%	- 4,3%	- 3,9%
	2013	2014	2015	2016	2017
EMU-saldo	- 15,5	- 15,0	- 14,0	2,6	8,0
bbp	653	663	683	703	733
EMU-saldo (in procenten bbp)	- 2,4%	- 2,3%	- 2,1%	0,4%	1,1%

Tabel 6.10 Historisch overzicht EMU-schuld (in miljarden euro)

	2008	2009	2010	2011	2012
EMU-schuld	349,9	350,7	374,3	395,7	427,8
bbp	639	618	632	643	645
EMU-schuld (in procenten bbp)	54,7%	56,8%	59,3%	61,6%	66,3%
	2013	2014	2015	2016	2017
EMU-schuld	442,5	450,6	441,4	434,2	416,1
bbp	653	663	683	703	733
EMU-schuld (in procenten bbp)	67,8%	68,0%	64,6%	61,8%	56,7%

Bijlage 7: Fiscale regelingen

Sinds 2002 wordt budgettaire informatie over fiscale regelingen opgenomen in de Miljoenennota en het Financieel Jaarverslag van het Rijk. In de Miljoenennota worden ook onder andere het beleidsverantwoordelijk departement en de afgeronde en geplande evaluaties vermeld. Meer beleidsmatige informatie over fiscale regelingen wordt opgenomen in de begrotingen en jaarverslagen van de verschillende vakdepartementen.

In het Financieel Jaarverslag wordt alleen het budgettaire belang gegeven van de fiscale regelingen waarvan op dat moment voorlopige realisatiegegevens over 2017 beschikbaar zijn. Dit betreft de afdrachtverminderingen in de loonbelasting voor zeevaart en speur- en ontwikkelingswerk (WBSO) en de investeringsfaciliteiten in de inkomstenbelasting en vennootschapsbelasting waarvoor een aanmeldingsverplichting geldt, namelijk de energie-investeringsaftrek (EIA), milieu-investeringsaftrek (MIA) en willekeurige afschrijving milieu-investeringen (Vamil). De voorlopige realisaties van deze regelingen worden hier vermeld. Definitieve realisaties worden pas in de loop van 2018 bekend en worden opgenomen in Miljoenennota 2019. Voor de overige fiscale regelingen zal in Miljoenennota 2019 een geactualiseerde raming voor 2017 worden opgenomen, op basis van de meest recente gegevens op dat moment.

De investeringsregelingen en de afdrachtvermindering speur- en ontwikkelingswerk zijn gebudgetteerde regelingen met een systematiek van meerjarige budgetegalisatie.

7.1 Afdrachtverminderingen in de loonbelasting

Tabel 7.1.1 laat de voorlopige (geschatte) realisaties van de betreffende afdrachtverminderingen over 2017 zien. De realisaties zijn gebaseerd op geaggregeerde informatie vanuit de loonaangiften.

Tabel 7.1.1 Gegevens afdrachtverminderingen over 2017 (stand april 2018 in miljoenen euro)

Afdrachtvermindering	Raming 2017 (MN 2018)	Voorlopige realisatie 2017
Speur- en ontwikkelingswerk (WBSO)	1.205	1.186
Zeevaart	111	107

Het totale beschikbare budget voor de afdrachtvermindering speur- en ontwikkelingswerk voor het jaar 2017 bedroeg € 1.205 miljoen. De voorlopige, geschatte realisatie is € 1.186 miljoen. Met deze realisatie is er een lichte onderuitputting van € 19 miljoen, die conform de geldende systematiek in 2019 aan het budget wordt toegevoegd. Deze onderuitputting is mede het gevolg van een lichte afname van het aantal onder-

nemers dat gebruik heeft gemaakt van de WBSO in 2017 en een lichte afname van de uitgaven die via de WBSO worden ondersteund.

De afdrachtvermindering zeevaart is geen gebudgetteerde regeling. De voorlopige realisatie voor 2017 ligt niet ver af van de raming in Miljoenennota 2018.

7.2 Investeringsfaciliteiten

Tabel 7.2.1 bevat voorlopige realisatiegegevens over het jaar 2017 voor de investeringsfaciliteiten waarvoor een aanmeldingsverplichting geldt.

Tabel 7.2.1 Gegevens investeringsfaciliteiten over 2017 (stand april 2018 in miljoenen euro)

Regeling	Budget 2017 (MN 2018)	Voorlopige realisatie 2017
Energie-investeringsaftrek (EIA)	164	135
Milieu-investeringsaftrek (MIA)	97	114
Willekeurige afschrijving milieu-investeringen (Vamil)	40	27

In 2017 was er volgens de voorlopige cijfers sprake van overschrijding van de MIA en onderuitputting bij de EIA en de Vamil.

Wat betreft de EIA blijkt uit de voorlopige realisatiecijfers dat van het beschikbare budget van € 164 miljoen circa € 135 miljoen is benut. Het budget van de EIA is in 2017 per saldo geïntensiveerd met € 3 miljoen, door enerzijds een verruiming van de besparingsnormen (een budgettaire derving van € 15 miljoen) en anderzijds een verlaging van het aftrekpercentage van 58% naar 55% (een budgettaire opbrengst van € 12 miljoen). Ondanks deze intensivering is bij het vaststellen van het budget en de energielijst al gerekend op een lichte onderuitputting. Het feit dat de realisatie nog lager ligt dan verwacht, heeft te maken met het beperkte aantal meldingen van met name de industrie in 2017. Uit een analyse van de projecten die in het kader van het Addendum MEE zijn beoordeeld, volgt dat er voor de komende tijd extra EIA-meldingen van de industrie kunnen worden verwacht.

Het gerealiseerde budgettaire belang van de MIA is volgens de huidige stand € 17 miljoen hoger dan het budget. Bij de MIA was in 2017 een toename te zien van het aantal meldingen voor schone transportmiddelen, grote gebouwen en grote industriële projecten. Het tekort ten opzichte van het budget kan worden opgevangen door de budgetreserve uit eerdere jaren.

Van het beschikbare budget voor de Vamil van € 40 miljoen is volgens de voorlopige cijfers € 27 miljoen benut. Net als in 2016 is er sprake van een aanzienlijke onderuitputting, die samenhangt met het feit dat er geen Vamil meer wordt verleend bij investeringen in duurzame gebouwen en elektrische auto's. Een nadere beschouwing op de verdeling van de budgetten wordt gegeven in de kabinetsreactie op de evaluatie van de MIA en de Vamil die dit jaar aan de Tweede Kamer is aangeboden.

Achtergrond

Op basis van de Vamil mag willekeurig worden afgeschreven op aangewezen milieu-investeringen. Deze regeling leidt in principe, evenals de andere regelingen voor vervroegde afschrijving, tot een liquiditeits- en rentevoordeel voor de belastingplichtige. Het budgettaire belang wordt berekend met de netto contante waarde-methode gebaseerd op het gemelde investeringsbedrag.

Het budgettaire belang van de EIA en MIA wordt gebaseerd op gemelde investeringsbedragen, in principe volgens de volgende formule:
budgettair belang = (investeringsbedrag –/– correctiepercentage) *
af trekpercentage faciliteit * gemiddeld marginaal belastingtarief.

Bijlage 8: Verticale Toelichting Financieel Jaarverslag Rijk 2017

De Verticale Toelichting geeft voor alle begrotingen een overzicht van- en een toelichting op de belangrijkste mutaties. Voor een meer gedetailleerde toelichting wordt verwezen naar de suppletore begrotingswetten.

Leeswijzer

De mutaties zijn gesplitst in drie categorieën:

- 1) Mee- en tegenvallers;
- 2) Beleidsmatige mutaties;
- 3) Technische mutaties.

De laatste categorie omvat alle overboekingen, desalderingen, statistische correcties en mutaties die niet onder een uitgavenplafond vallen. Mutaties worden toegelicht indien ze een bepaalde ondergrens overschrijden. De ondergrens is afhankelijk van de omvang van de begroting en verschilt voor de verschillende categorieën mutaties. De post diversen bevat de mutaties die onder de ondergrens vallen en wordt in principe alleen toegelicht indien zich bijzonderheden voordoen.

De totalen per begroting worden in eerste instantie gepresenteerd exclusief de bedragen die onder de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) vallen. Door middel van een aansluitregel wordt het deel van de begroting dat onder de HGIS valt zichtbaar gemaakt. De laatste regel geeft per begroting de totaalstand inclusief HGIS aan. De mutaties die optreden binnen het HGIS-deel van de begroting worden gepresenteerd en toegelicht in de Verticale Toelichting van alle HGIS uitgaven.

De bedragen in de tabellen zijn in miljoenen euro's. Door afrondingen kan het totaal afwijken van de som der onderdelen.

Samenvattend overzicht mutaties sinds Miljoenennota 2017

Bedragen in miljoenen euro's		Mutaties uitgaven	Mutaties ontvangsten
<i>Departementale begrotingen</i>			
I	De Koning	0,6	0,1
IIA	Staten Generaal	6,6	- 0,4
IIB	Hoge Colleges van Staat	- 1,9	0,6
III	Algemene Zaken	- 1,9	- 0,6
IV	Koninkrijksrelaties	67,1	22,6
V	Buitenlandse Zaken	- 550,1	3.131,1
VI	Veiligheid en Justitie	490,9	- 92,4
VII	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	130,7	80,2
VIII	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	889,7	- 2,4
IXA	Nationale Schuld	89,2	643,4
IXB	Financiën	137,7	6.191,0
X	Defensie	- 22,8	- 9,7
XII	Infrastructuur en Milieu	- 745,4	- 7,6
XIII	Economische Zaken	121,8	- 88,6
XV	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	- 1.785,4	87,6
XVI	Volksgesondheid, Welzijn en Sport	618,9	777,9
XVII	Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	0,0	0,0
XVIII	Wonen en Rijksdienst	- 40,0	218,9
<i>Overige</i>			
	Sociale Zekerheid	- 745,0	3,5
	Zorg	- 539,4	17,9
	Gemeentefonds	763,1	0,0
	Provinciefonds	370,0	0,0
	Infrastructuurfonds	- 242,2	- 163,5
	Diergezondheidsfonds	25,4	25,4
	Accres Gemeentefonds	- 212,9	0,0
	Accres Provinciefonds	- 29,8	0,0
	BES-fonds	8,3	0,0
	Deltafonds	45,7	73,8
	Prijsbijstelling	- 190,7	0,0
	Arbeidsvoorwaarden	- 925,0	0,0
	Koppeling Uitkeringen	- 193,9	- 1,9
	Aanvullende Post	- 145,9	0,0
	Consolidatie	908,5	908,5
	Homogene Groep Internationale Samenwerking	489,0	30,0

De Koning

I DE KONING: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	41,4
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 0,1
	- 0,1
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,2
	0,2
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,6
	0,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	0,6
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	42,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	42,0

I DE KONING: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	0,0
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,0
	0,0
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,1
	0,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	0,1
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	0,1
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	0,1

Staten-Generaal

IIA STATEN-GENERAAL: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	144,2
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	2,2
	2,2
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	1,2
	1,2
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	3,2
	3,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	6,6
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	150,8
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	150,8

IIA STATEN-GENERAAL: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	4,2
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 0,4
	- 0,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 0,4
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	3,9
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	3,9

Diversen (mee- en tegenvallers: uitgaven)

De uitslag van de verkiezingen voor de Tweede Kamer heeft geleid tot extra uitgaven voor de Regeling financiële ondersteuning fracties Tweede Kamer. Daarnaast leidde de eindheffing Werkkostenregeling 2016 (die in 2017 is betaald) tot hogere uitgaven. Hier staan onder andere lagere uitgaven op het apparaat van de Eerste Kamer en Tweede Kamer en lagere uitgaven voor onderzoeken bij de Tweede Kamer tegenover.

Diversen (beleidsmatige mutaties: uitgaven)

Het resultaat uit 2016 is aan de begroting toegevoegd. Daarnaast vond in 2016 een kasschuif plaats naar 2017, omdat wijzigingen in de projectuitvoering voor Dienst Automatisering ervoor zorgden dat activiteiten pas in 2017 hun vervolg kregen. Ook heeft als gevolg van een vertraging in de projectuitvoering bij de Tweede Kamer een kasschuif plaatsgevonden naar 2018.

Diversen (technische mutaties: uitgaven)

De loon- en prijsbijstellingstranche 2017 valt onder deze post. Deze tranche bestaat uit een vergoeding voor sociale werkgeverslasten en de contractloonontwikkeling. Daar bovenop ontvingen departementen bij de loonbijstelling incidentele compensatie voor een deel van de kosten voor werkgevers van de herstelopslag van het ABP voor 2017.

Overige Hoge Colleges van Staat, Kabinetten en de Kiesraad

IIB OVERIGE HOGE COLLEGES VAN STAAT, KABINETTEN EN DE KIESRAAD: UITGAVEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	115,0
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 1,8
	- 1,8
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 3,3
	- 3,3
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	3,2
	3,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 1,9
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	113,1
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	113,1

IIB OVERIGE HOGE COLLEGES VAN STAAT, KABINETTEN EN DE KIESRAAD: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	5,7
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,2
	0,2
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,4
	0,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	0,6
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	6,3
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	6,3

Diversen (beleidsmatige mutaties: uitgaven)

De post diversen bestaat hoofdzakelijk uit een neerwaartse bijstelling voor het Hoger Beroep Vreemdelingen. De lagere instroomraming heeft geleid tot een verlaging van de uitgavenraming van de Raad van State voor 2017 en verdere jaren. Ook zijn de ramingen van de uitkeringen bij de Nationale ombudsman op basis van de Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers (APPA) in lijn gebracht met de hogere prognoses van uitkeringen aan oud-ambtsdragers. Daarnaast heeft de Nationale ombudsman kosten gemaakt om de organisatie te verbeteren en nieuwe taken in te passen. De Algemene Rekenkamer heeft een reorganisatie doorgevoerd waarvan een deel van de kosten doorloopt in 2018. Tot slot lopen de ICT-projecten KEI, Lint en de ICT-kalender uit, waarbij de budgetten zijn doorgeschoven naar 2018 met een kasschuif.

Diversen (technische mutaties: uitgaven)

Hieronder valt onder meer de uitkering van de loon- en prijsbijstellingstranche 2017. Deze tranche bestaat uit een vergoeding voor sociale werkgeverslasten en de contractloonontwikkeling. Daar bovenop ontvingen departementen bij de loonbijstelling incidentele compensatie voor een deel van de kosten voor werkgevers van de herstelopslag van het ABP voor 2017.

Algemene Zaken

III ALGEMENE ZAKEN: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	63,5
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 1,9
	- 1,9
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,8
	0,8
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 0,8
	- 0,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 1,9
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	61,6
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	61,6

III ALGEMENE ZAKEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	6,8
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 0,7
	- 0,7
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,1
	0,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 0,6
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	6,2
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	6,2

Diversen (mee- en tegenvallers, beleidsmatige- en technische mutaties – uitgaven en ontvangsten)

Door meevallers en vertragingen bij projecten bij de Rijksvoorlichtingsdienst, de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid en de directie Bedrijfsvoering zijn er in 2017 minder uitgaven gedaan. Daarnaast zijn er in 2017 minder ontvangsten gerealiseerd met name omdat de ontvangsten uit hoofde van detachering lager zijn uitgevallen.

Koninkrijksrelaties

IV KONINKRIJKSRELATIES: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	291,9
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Bijdrage aan nationale politie	- 10,1
Diversen	- 5,1
	- 15,2
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Kasschuif wisselkoersreserve	6,5
Liquiditeitssteun sxm 2017	- 41,0
Noodhulp	55,0
Noodhulpsaldo naar 2018	- 33,5
Wisselreserve naar 2018	- 6,4
Diversen	2,3
	- 17,1
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Liquiditeitssteun sint maarten	41,0
Diversen	19,7
Niet tot een ijklijn behorend	
Lopende inschrijving curacao	28,4
Lopende inschrijving sxm	10,3
Diversen	0,0
	99,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	67,1
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	359,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	359,0

IV KONINKRIJKSRELATIES: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	36,5
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 3,2
	- 3,2
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	2,5
	2,5
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	19,0
Niet tot een ijklijn behorend	
Diversen	4,3
	23,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	22,6
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	59,1
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	59,1

Bijdrage aan Nationale Politie

De bijdrage aan de Nationale Politie bestaat uit de vergoeding voor Nederlandse deelname aan het Recherche Samenwerkingsteam. Een aantal facturen van de Nationale Politie uit 2017 is pas begin 2018 betaald. Dit heeft geleid tot onderuitputting op het budget van 2017. Ook heeft het Team Bestrijding Ondernijning in de opbouwfase minder besteed dan geraamd.

Diversen

Deze post bestaat uit verschillende mutaties, waaronder de niet tot betaling gekomen verplichting (€ 1,9 mln.) van Nederland als gevolg van de onderlinge regeling rechtsopvolging en boedelscheiding van het Algemeen Pensioenfonds van de Nederlandse Antillen (APNA).

Kasschuif wisselkoersreserve

Het restant van de wisselkoersreserve in 2016 (11,9 mln.) werd op basis van toen geldende inzichten in de wisselkoerseffecten verdeeld over 2017 en 2018 met een kasschuif.

Liquiditeitssteun Sint Maarten (beleidsmatige en technische mutaties)

Nederland heeft bij Najaarsnota 41 mln. gereserveerd voor eventuele liquiditeitssteun aan Sint Maarten in 2017. Dit bedrag werd overgeheveld naar BZK vanuit de gereserveerde 550 mln. op de aanvullende post bij financiën voor de wederopbouw van Sint Maarten. Er is in 2017 geen liquiditeitssteun aan Sint Maarten verleend.

Noodhulp

De orkanen Irma en Maria hebben grote schade aangericht op de bovenwindse eilanden. Vanuit Nederland is noodhulp geboden. Het kabinet heeft bij Najaarsnota 55 mln. vrijgemaakt voor deze noodhulp.

Noodhulpsaldo naar 2018

De 55 mln. die is vrijgemaakt voor noodhulp is niet volledig besteed. Een deel van de betalingen vindt in 2018 plaats. De middelen worden buiten de eindejaarsmarge om meegenomen naar 2018.

Wisselkoersreserve naar 2018

De wisselkoersreserve wordt gebruikt om schommelingen in de dollar-koers op te vangen. Er is 6,3 mln. over van deze reserve, die volledig wordt meegenomen naar het volgende begrotingsjaar.

Diversen (beleidsmatige mutaties: uitgaven)

De middelen voor het Team Bestrijding Ondernijning (TBO) in het kader van de rechtshandhaving Sint Maarten zijn met een kasschuif (3 mln.) naar voren gehaald, zodat de inzet in 2017 gecontinueerd kon worden.

Diversen (technische mutaties: uitgaven en niet-belastingontvangsten)

Deze post bestaat uit verschillende mutaties, waaronder de ontvangen restmiddelen van de eindafrekening van 4,4 mln. van het ontwikkelingsfonds Fondo Desaroyo Aruba (FDA). Deze middelen zijn teruggevloeid naar de begroting en ingezet voor herstel van beschadigde infrastructuur door noodweer op Aruba. Ook viel een bedrag van 4,0 mln. vrij als gevolg van de opheffing van de Nederlandse Participatiemaatschappij voor de Nederlandse Antillen N.V. (NPMNA) en is de laatste afrekening van 1,9 mln. voor Stichting Ontwikkeling Nederlandse Antillen SONA ontvangen. Deze middelen zijn binnen de begroting ingezet, onder andere voor de niet tot betaling gekomen bijdrage aan Pensioenfonds Caribisch Nederland voor compensatie verplichte pensioenpremies en een bijdrage aan Sint Eustatius en Saba voor Wederopbouw. Verder bestaan deze mutaties uit de verwerking van de wisselkoerseffecten op de ontvangsten (8,5 mln.).

Lopende inschrijving Curaçao

Curaçao heeft eind november 2017 een lening ontvangen voor infrastructurele investeringen en een ICT-systeem voor de Belastingdienst.

Lopende inschrijving Sint Maarten

Sint Maarten heeft in augustus 2017 een lening van 10,3 mln. ontvangen via de lopende inschrijving. Deze lening kan worden ingezet voor kapitaaluitgaven aan diverse projecten, waaronder de gevangenis en de belastingdienst.

Diversen (technische mutaties niet tot een ijklijn behorend: uitgaven)

Dit betreft de aflossing van een lening door Curaçao.

Diversen (Mee- en tegenvallers: niet-belastingontvangsten)

De bijdragen van Curaçao en Sint Maarten voor de Kustwacht zijn in 2017 niet ontvangen (3,9 mln.). Sint Maarten beroept zich op de nasleep van orkaan Irma, voor Curaçao is het betalingsverzoek door administratieve redenen blijven liggen. Beide landen worden gerappelleerd om hun bijdrage in 2018 alsnog te voldoen. Daarnaast zijn er niet geraamde ontvangsten op apparaat.

Diversen (beleidsmatige mutaties: niet-belastingontvangsten)
Betreft extra renteontvangsten op eerder uitgegeven leningen.

Buitenlandse Zaken

V BUITENLANDSE ZAKEN: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	7.541,0
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
15. realisatie 2017	- 21,1
	- 21,1
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
01. begrotingsakkoord 2017: bni effect overige inkomsten	- 57,3
02. begrotingsakkoord 2017: meerjarig beeld acor	- 21,5
05. tweede aanvullende begroting 2016: teruggave surplus	- 300,8
13. spring forecast 2017	- 88,6
14. correctie spring forecast 2017	- 64,5
Diversen	3,8
	- 528,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 550,1
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	6.991,0
Totaal Internationale samenwerking	1.372,9
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	8.363,8

V BUITENLANDSE ZAKEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	640,9
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	7,8
	7,8
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
03. vierde aanvullende begroting 2016:vertraging cohesiebeleid	360,8
04. vierde aanvullende begroting 2016: spring forecast en rebate vk	- 93,8
11. nacalculatie 2016	124,1
13. spring forecast 2017	- 30,6
Diversen	- 1,5
	359,0
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
10.vijfde aanvullende begroting 2016 verschuiven nederlandse korting	2.764,4
	2.764,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	3.131,1
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	3.771,9
Totaal Internationale samenwerking	93,7
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	3.865,6

Algemeen

De omvang van de Nederlandse afdrachten wordt bepaald door de omvang van de Europese begroting en door de relatieve omvang van de Nederlandse economie (uitgedrukt in BNI) ten opzichte van de overige lidstaten. De EU ontvangt haar inkomsten uit de afzonderlijke afdrachten van de lidstaten. Dit zijn de invoerrechten, BTW-afdrachten en BNI-afdrachten (uitgaven voor Nederland). Deze EU-inkomsten worden ook wel de «eigen middelen» van de EU genoemd. Nederland ontvangt op de EU-afdrachten een jaarlijkse korting. Deze korting is opgebouwd uit een lager tarief voor BTW-afdrachten en een vaste korting (lumpsum) op de BNI-afdrachten.

Hieronder vindt u verschillende mutaties op de raming van het Nederlandse deel van de EU-afdrachten, die in begrotingsjaar 2017 hebben plaatsgevonden. De mutaties komen voort uit het Begrotingsakkoord 2017, de nacalculatie over 2016, verschillende aanvullende begrotingen over 2016 en de begroting 2018. Een aantal mutaties die bij Miljoenennota zijn toegelicht komen in dit overzicht niet terug omdat ze geen effect hebben op begrotingsjaar 2017 (nummers 6 t/m 9).

Begrotingsakkoord 2017

Eind 2016 hebben de Europese Raad en het Europees Parlement ingestemd met de Europese begroting voor 2017.⁶

1. Begrotingsakkoord 2017: bni effect overige inkomsten (uitgaven)

In de begroting 2017 heeft de Europese Commissie (EC) de raming voor de overige ontvangsten van de EU (ontvangsten die niet onder de eigen middelen vallen) opwaarts bijgesteld van 1,7 naar 2,8 mld., vooral door hogere verwachte inkomsten uit (mededings-)boetes en rente. Omdat de BNI-afdrachten van de lidstaten het sluitstuk vormen van de Europese begroting, betekenen hogere verwachte inkomsten voor de Europese begroting uit andere bronnen dan de BNI-afdrachten, automatisch dat de BNI-afdracht van de lidstaten daalt. Voor Nederland betekent dit ca. 57 mln. lagere afdrachten in 2017.

2. Begrotingsakkoord 2017: meerjarig beeld ACOR (uitgaven)

In de Europese begroting voor 2017 heeft de EC ook de reguliere aanpassingen in de grondslagen voor de BNI-, BTW- en Invoerrechtenramingen verwerkt op basis van nieuwe economische cijfers (ACOR cijfers). Deze werken meerjarig door in de afdrachten van de lidstaten. In 2017 leidden deze aanpassingen bij BNI-, BTW- en invoerrechtenramingen tot per saldo 22 mln. lagere afdrachten voor Nederland.

Vierde en vijfde aanvullende begroting 2016

Eind 2016 heeft het Europees Parlement goedkeuring gegeven aan de vierde en vijfde aanvullende begroting voor 2016. Deze aanvullende begrotingen zijn te laat in het jaar aangenomen om nog door de Commissie te worden verwerkt in de afdrachten over 2016. De budgettaire verwerking viel daarom in 2017 en is zodoende verwerkt als bijstelling van de niet-belastingontvangsten.

3. Vierde aanvullende begroting 2016: vertraging cohesiebeleid (niet-belastingontvangsten)

In de vierde aanvullende begroting van 2016 heeft de EC de geraamde EU-betalingen voor 2016 verlaagd met 7,3 mld., voornamelijk vanwege vertragingen bij de implementatie van het cohesiebeleid.⁷ De vertraging wordt op een later moment binnen het huidige MFK ingelopen en leidt tot een verschuiving van per saldo 360 mln. in de Nederlandse afdrachten van 2017 naar de jaren 2018, 2019 en 2020.

4. Vierde aanvullende begroting 2016: effecten spring forecast en rebate vk (niet-belastingontvangsten)

Met de aannname van de vierde aanvullende begroting, zijn ook de effecten van de Spring Forecast van 2016 verwerkt in de afdrachten van lidstaten. Dit leidt tot ca 80 mln. hogere afdracht die in 2017 verwerkt is als lagere niet-belastingontvangst. Daarnaast zijn hierbij ook de BTW- en BNI-grondslagen van lidstaten geactualiseerd. Dit leidt tot een herberekening van de korting van het Verenigd Koninkrijk, omdat die mede is gebaseerd op de BTW-grondslag.

⁶ Zie Kamerstuk [21 501-03, nr. 101](#)

⁷ Zie Kamerstuk [21 501-03, nr. 99](#)

10. Vijfde aanvullende begroting 2016: verschuiven Nederlandse korting (niet-belastingontvangsten)

Eind 2016 is ook de vijfde aanvullende begroting goedgekeurd. Hiermee is de ratificatie van het Eigen Middelenbesluit in 2016 in de afdrachten verwerkt en zijn de kortingen op de nationale afdrachten geëffectueerd. Nederland ontvangt de bedongen korting op de afdrachten over 2014–2016 met terugwerkende kracht in 2017 in de kas. Het betreft een technische mutatie omdat het kabinet besloten heeft om het kader te corrigeren voor deze ontvangst.⁸ De korting voor 2017 (en latere jaren) wordt verrekend met de EU-afdrachten.

Nacalculatie 2016

11. Nacalculatie 2016 (niet-belastingontvangsten)

De Europese Commissie heeft op 24 januari 2017 cijfers voor de nacalculatie van de Europese afdrachten voor 2016 gepresenteerd aan de lidstaten. Voor de Nederlandse begroting betekent deze nacalculatie een verlaging van de EU-afdrachten van netto 124 mln. euro die als een eenmalige ontvangst op de begroting is verwerkt.⁹

Tweede aanvullende begroting 2017

5. Tweede aanvullende begroting 2017: teruggave surplus (uitgaven)

Op 12 april 2017 presenteerde de Europese Commissie de tweede aanvullende begroting van 2017. Met deze aanvullende begroting wordt zoals gebruikelijk het verschil tussen de inkomsten en de uitgaven van de Europese begroting over 2016 (het surplus) in de begroting voor 2017 verwerkt. In 2016 was er sprake van een grote onderuitputting bij de uitvoering van het cohesiebeleid en was er daarnaast sprake van hogere inkomsten bij de EU (m.n. door boetes). Het surplus bedroeg hierdoor 6,4 mld. en is in de tweede aanvullende begroting voor 2017 verwerkt. Het Nederlandse aandeel in dit surplus bedraagt 0,3 mld. en leidde in 2017 tot een lagere afdracht. De onderuitputting die veroorzaakt wordt door vertraging binnen het cohesiebeleid, wordt in de jaren 2018, 2019 en 2020 ingehaald.¹⁰

Zesde aanvullende begroting 2017

13. Spring forecast 2017 en 14. correctie spring forecast (uitgaven en niet-belasting ontvangsten)

Met de voorjaarsraming van 2017 is de raming van de BNI-, douane- en BTW-heffingen in de EU-lidstaten geactualiseerd. Voor Nederland leidt dit tot een per saldo lagere EU-afdracht in 2017 en een hogere afdracht in 2018–2021. Bij Miljoenennota 2018 zijn deze effecten verwerkt vanuit de verwachting dat de aanvullende begroting ook in 2017 zou worden aangenomen en verrekend. Bij Najaarsnota bleek echter dat de aanname van deze aanvullende begroting niet op tijd in 2017 zou worden afgerond, waardoor de effecten van de Voorjaarsraming voor de BNI-afdracht en de BTW-afdracht van ca 65 mln. weer moesten worden tegengeboekt. De effecten op de invoerrechten en de perceptiekostenvergoeding zijn ongemoeid gebleven omdat ze niet afhankelijk zijn van het al dan niet aannemen van een (aanvullende) begroting door de EU. In 2018 krijgt het opwaartse effect van ca 65 mln. alsnog zijn beslag.

⁸ Zie Kamerstuk [21 501-03, nr. 99](#)

⁹ Zie Kamerstuk [21 501-03, nr. 103](#)

¹⁰ Zie Kamerstuk [21 501-03, nr. 106](#)

Realisatie 2017 (uitgaven en niet-belastingontvangsten)

15. Realisatie 2017

De Nederlandse afdrachten komen per saldo 29 mln. lager uit dan geraamd bij 2e suppletoire begroting. De realisaties hebben betrekking op alle afzonderlijke afdrachten: de BTW-afdrachten, de BNI-afdrachten en de invoerrechten.

Veiligheid en Justitie

VI VEILIGHEID EN JUSTITIE: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	12.531,6
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Opdrachten	- 17,2
Diversen	- 65,4
	- 82,6
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Asiel	106,2
Asiel: oda-toerekening	- 184,8
Asiel: vrijval gva en bbb	- 82,0
Besparingsverlies eigen bijdrageregeling strafvordering	- 43,8
Bijdrage beleids-dg's	- 18,5
Eindejaarsmarge	91,0
Intensiveringsmiddelen aanvullende post	- 69,5
Lagere ontvangsten relocatie	18,5
Negatieve eindejaarsmarge	- 91,0
Overige mee- en tegenvallers	80,3
Pensioenregeling politie	347,0
Diversen	66,6
	220,0
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Besparingsverlies eigen bijdrageregeling strafvordering	47,0
Compensatie abp-pensioenpremiestijging	59,2
Intensiveringsmiddelen aanvullende post	69,5
Loonbijstelling 2017-2022	168,5
Diversen	9,2
	353,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	490,9
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	13.022,4
Totaal Internationale samenwerking	30,7
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	13.053,1

VI VEILIGHEID EN JUSTITIE: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	2.046,0
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Boeten en transacties, grote bedragen	70,8
Diversen	9,4
	80,2
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Beperken eigen vermogen agentschappen	123,5
Besparingsverlies eigen bijdrageregeling strafvordering	- 43,8
Prognosemodel justitiële ketens	- 29,3
Ramingsbijstelling afpakken crimineel vermogen.	- 90,0
Ramingsbijstelling boeten & transacties	- 130,0
Tegenvaller lagere ontvangsten griffierechten	- 22,0
Diversen	18,3
	- 173,3
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,6
	0,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 92,4
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	1.953,6
Totaal Internationale samenwerking	
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	1.953,6

Opdrachten

In 2017 zijn minder middelen besteed aan opdrachten (inkoop goederen en diensten) dan verwacht. Dit leidt tot een meevaller van 18 mln. Er is o.a. een lager bedrag aan vergoedingen voor onrechtmatige detentie vastgesteld door de rechter (3,7 mln.), er zijn minder middelen aan de Koninklijke Marechaussee (KMar) uitgekeerd voor het versterken grenstoezicht (3,3 mln.) en er is minder beroep gedaan op taptolken door de politie (3 mln.).

Diversen (Uitgaven – Mee- en tegenvallers)

Deze post bestaat uit verschillende mee- en tegenvallers, waaronder een meevaller bij de Raad voor rechtsbijstand van 14,6 mln. Deze meevaller is veroorzaakt door lagere kosten voor tolk- en vertaalwerkzaamheden door een lager dan verwachte asielinstream. Daarnaast is er een meevaller van ca. 10 mln. door vertraging in de implementatie van C2000, het landelijke communicatiesysteem voor hulpverleningsdiensten in Nederland, een meevaller van 6,5 mln. door een terugbetaling van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) en een meevaller van 11,6 mln. op de apparaatsuitgaven van het kerndepartement.

Asiel

De instroomraming voor 2017 voor de organisaties in de asielketen is op basis van de jaarlijkse Meerjaren productieprognose (MPP) voor de asielketen bijgesteld van 42.000 naar 41.000. Daarnaast past VenJ kosten voor krimp bij COA in, net als enkele kleinere mee- en tegenvallers. Doordat uitgaven voor vastgoed in de tijd naar voren worden gehaald, kost krimp bij COA aanvankelijk geld maar treden later besparingen op.

Asiel: oda-toerekening

Kosten voor de eerstejaarsopvang van asielzoekers worden volgens afspraken binnen OESO-DAC toegerekend aan ODA (Official Development Assistance) op de begroting van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS). Door verwerking van de realisatie 2016 en reguliere herijking van de asielinstroomraming, kostprijs en verblijfsduur 2017 is de ODA-toerekening naar beneden bijgesteld. VenJ heeft het verschil teruggeboekt naar de begroting van BHOS.

Asiel: vrijval gva en bbb

De budgetten voor het Gemeentelijk versnellingsarrangement (GVA) en de Bed, bad, broodregeling zijn niet volledig besteed en worden ingezet als dekking voor uitgaven aan met name COA, IND en Nidos.

Besparingsverlies eigen bijdrageregeling strafvordering

Doordat het wetsvoorstel «Eigen bijdrage veroordeelden kosten strafvordering en slachtofferzorg» nog in behandeling was bij de Eerste Kamer is er een besparingsverlies opgetreden¹¹. Voor dit besparingsverlies zijn middelen gereserveerd op de Aanvullende post. Die zijn bij de Voorjaarsnota 2017 deels toegevoegd aan de VenJ-begroting en ingezet ter dekking van het besparingsverlies. De dekking van het besparingsverlies via de gereserveerde middelen leidt tot drie mutaties. Allereerst heeft Financiën de middelen overgeboekt van de Aanvullende post naar de VenJ-begroting (zie Uitgaven – Technische mutaties). Ten tweede is de dekking zichtbaar als een verlaging van de uitgavenruimte (deze mutatie, Uitgaven – Beleidsmatige mutaties). Ten derde is het besparingsverlies zichtbaar als een verlaging van de ontvangsten (zie Ontvangsten – Beleidsmatige mutaties). Het overgeboekte bedrag in 2017 verschilt van het besparingsverlies aan de ontvangstenkant doordat het resterende deel van het besparingsverlies en de dekking daarvoor aan de uitgavenkant is geboekt.

Bijdrage beleids-dg's

Na het verwerken van verschillende mee- en tegenvallers resteert problematiek op de VenJ-begroting. Daarvan passen de verschillende beleids-dg's 18,5 mln. in.

Eindejaarsmarge

VenJ heeft de negatieve eindejaarsmarge 2016 à 91 mln. ingepast in 2017 (zie ook: Uitgaven – Beleidsmatige mutaties: Negatieve eindejaarsmarge).

Intensiveringsmiddelen aanvullende post

Bij Miljoenennota 2017 is 450 mln. extra beschikbaar gesteld voor de VenJ-begroting. Het deel van de middelen bestemd voor intensiveringen was in afwachting van bestedingsplannen gereserveerd op de Aanvul-

¹¹ Op 22 november 2017 heeft de Minister van JenV het wetsvoorstel ingetrokken. De resterende middelen op de Aanvullende post zijn overgeheveld bij de 2^e nota van wijziging op de ontwerp-begroting 2018.

lende post. Deze zijn bij nota van wijziging op de ontwerpbegroting 2017 overgeheveld naar de VenJ-begroting (zie ook Uitgaven – Technische mutaties). Het gaat onder andere om middelen voor de aanpak van ondermijnende criminaliteit, cyberveiligheid en grensbewaking.

Lagere ontvangsten relocatie

Nederland ontvangt een Europese vergoeding voor de relocatie van vluchtelingen uit Griekenland en Italië die wordt gedeeld door VenJ en BHOS. De ontvangstenraming is op de begroting van VenJ opgenomen. Het aantal relocanten blijft achter bij de oorspronkelijke verwachting. BHOS boekt het aandeel in de lager dan verwachte ontvangsten terug naar VenJ.

Negatieve eindejaarsmarge

In 2016 kende de VenJ-begroting een tekort van 91 mln., die als negatieve eindejaarsmarge is meegenomen naar 2017 (zie ook Uitgaven – Beleidsmatige mutaties: Eindejaarsmarge).

Overige mee- en tegenvallers

Deze post bestaat uit verschillende mee- en tegenvallers, zoals een tegenvaller op huisvesting Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) van 15 mln. Ook extra kosten die voortvloeien uit de implementatie van enkele EU-richtlijnen vallen onder deze post, onder meer de richtlijn individuele beoordeling slachtofferbeleid (8 mln.). Daarnaast zijn in deze post meevallers door vertraagde wetgeving opgenomen, zoals het intrekken van het wetsvoorstel Hoogste bestuursrechtspraak (een meevaller van 1 mln. in 2017 en een meevaller van 10 mln. structureel).

Pensioenregeling politie

VenJ dekt de uitgaven voor de vroegpensioenregeling Inkoop Max, die in 2022 afloopt, met middelen uit het zogenaamde politie-acces. Om het kasritme in overeenstemming te brengen met de uitgaven vindt een kasschuif plaats.

Diversen (Uitgaven – Beleidsmatige mutaties)

Hieronder valt een aantal mee- en tegenvallers die zich hebben voorgedaan gedurende het jaar. Het betreft o.a. een tegenvaller van 8 mln. op de loonkosten van het personeel. Ook is er sprake van een tegenvaller bij de Autoriteit Persoonsgegevens van 1,5 mln. door implementatie van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Deze tegenvaller bestaat vooral uit ICT- en voorlichtingskosten.

Besparingsverlies eigen bijdrageregeling strafvordering

Het Ministerie van Financiën heeft middelen die op de Aanvullende post gereserveerd zijn voor het besparingsverlies eigen bijdrageregeling strafvordering deels overgeboekt naar de VenJ-begroting (zie ook Uitgaven – Beleidsmatige mutaties en Ontvangsten – Beleidsmatige mutaties).

Compensatie abp-pensioenpremiestijging

Per 1 januari 2017 heeft het ABP de pensioenpremie verhoogd. Ter compensatie van de pensioenpremiestijging is rijksbreed 342 mln. aan de loonruimte 2017 toegevoegd. Deze middelen zijn vanuit de Aanvullende post overgemaakt naar de departementale begrotingen. Voor VenJ is dit een bedrag van 59,2 mln.

Intensiveringsmiddelen aanvullende post

De op de Aanvullende post gereserveerde middelen zijn overgeboekt naar de VenJ-begroting. (zie ook Uitgaven – Beleidsmatige mutaties).

Loonbijstelling 2017–2022

Dit betreft de toevoeging van de loonbijstelling tranche 2017 aan de VenJ-begroting. Deze tranche bestaat uit een vergoeding voor de contractloonontwikkeling en de ontwikkeling in sociale werkgeverslasten.

Diversen (Uitgaven – Technische mutaties)

Onder diverse technische mutaties vallen met name overboekingen met andere departementen, zoals de uitkering van het surplus op het eigen vermogen van het RVB (27,5 mln.) en financiering van tijdelijke capaciteit van KMar op luchthavens (10 mln.)

Boeten en transacties, grote bedragen

Bij de begrotingsbrief van november 2015¹² zijn afspraken gemaakt over de verdeling van grote schikkingen tussen VenJ en Financiën. In 2017 is er generaal 70,8 mln. meer ontvangen dan geraamd.

Diversen

Hier vallen een aantal mee- en tegenvallers onder waaronder lagere griffieontvangsten door een lagere instroom aan zaken waarbij griffierecht wordt geheven. Deze vallen 4,5 mln. lager uit dan bij Najaarsnota werd geraamd.

Beperken eigen vermogen agentschappen

VenJ heeft in 2017 het eigen vermogen van agentschappen tot een niveau van 2,5% van de omzet beperkt. De eenmalige beperking geeft budgettaire ruimte om tegenvallers in met name 2017 te dekken.

Besparingsverlies eigen bijdrageregeling strafvordering

Het besparingsverlies eigen bijdrageregeling strafvordering is hier zichtbaar als een verlaging van de ontvangsten (zie ook Uitgaven – Beleidsmatige mutaties en Uitgaven – Technische mutaties).

Prognosemodel justitiële ketens

Volgend uit het Prognosemodel Justitiële Ketens (PMJ) doet VenJ ramingsbijstellingen voor de uitgaven en ontvangsten van verschillende organisaties in de justitiële keten. Hier gaat het om de ontvangsten voor griffierechten en administratiekosten bij het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB).

Ramingsbijstelling afpakken crimineel vermogen

Omdat op het ontvangstenbudget afpakken crimineel vermogen een tekort verwacht werd, is de ontvangstenraming bij augustusbrief eenmalig met 90 mln. neerwaarts bijgesteld.

Ramingsbijstelling boeten & transacties

Op basis van de realisatiecijfers 2016 bij de verkeersboetes heeft het kabinet Rutte-II de ontvangstenraming voor B&T structureel met 130 mln. verlaagd. Mee- en tegenvallers op dit dossier komen per 1 januari 2017 ten laste van het generale beeld.

¹² Kamerstuk 34 300-VI nr. 23

Tegenvaller lagere griffieontvangsten

Voor griffierechten zijn de ontvangsten 2017 lager dan geraamd door lagere instroom aan zaken waarbij griffierecht wordt geheven. Bij Najaarsnota 2017 is de raming met 22 mln. neerwaarts bijgesteld.

Diversen (Ontvangsten – Beleidsmatige mutaties)

Dit betreft o.a. een tegenvaller op de ontvangsten uit administratiekosten bij verkeersboetes bij het CJIB van 1,2 mln. door een lager aantal geïnde verkeersboetes en een meevaller door de uitbreiding Cross Border Enforcement-richtlijn van 3,7 mln. Deze richtlijn maakt gegevensuitwisseling van de nationale kentekenregistratie tussen EU-lidstaten mogelijk.

Diversen (Ontvangsten – Technische mutaties)

Dit betreft een neerwaartse bijstelling van het ontvangstenkader op het artikel van de Raad voor de Kinderbescherming (1,5 mln.) en overboeking van het Ministerie van Financiën van ontvangsten van in beslag genomen goederen, die vanaf 2017 door VenJ worden verantwoord (1,8 mln.).

Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

VII BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	742,1
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 19,0
	- 19,0
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Brp	21,3
Ejm h18	64,6
Ejm h7	23,7
Gdi-doorbelasting	- 15,0
Diversen	- 2,7
	91,9
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Dienstverleningsafspraken 2017	30,1
Diversen	27,8
	57,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	130,7
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	872,8
Totaal Internationale samenwerking	1,9
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	874,7

**VII BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES:
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN**

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	69,9
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	– 4,1
	– 4,1
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Gdi-doorbelasting	– 15,0
Overlopende inkomsten 2016	17,4
Diversen	25,0
	27,4
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Dienstverleningsafspraken 2017	30,1
Diversen	26,8
	56,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	80,2
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	150,1
Totaal Internationale samenwerking	
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	150,1

Diversen (mee- en tegenvallers: uitgaven en niet-belastingontvangsten)
Er was sprake van onderuitputting op het centraal apparaat, onder andere door lagere uitgaven aan externe inhuur. De grootste onderuitputting doet zich voor bij Doc-Direkt vanwege een niet noodzakelijke opgenomen desaldering. De bijdragen van de ministeries van Financiën en Sociale Zaken en Werkgelegenheid zijn met een overboeking ontvangen. Hierdoor zijn de ontvangsten voor 6 mln. ook niet gerealiseerd. Daar tegenover staan meerontvangsten (€ 2 mln.) uit Veiligheidsonderzoeken uitgevoerd door de AIVD.

Basisregistratie Personen (BRP)
In voorjaar 2017 zijn middelen vrijgemaakt in verband met hogere kosten voor vernieuwing BRP. In de zomer is, naar aanleiding van een rapport van Bureau BIT, politiek besloten om de operatie BRP stop te zetten. De voorgenomen doorbelasting aan de afnemers is teruggedraaid (technische mutaties: uitgaven). Aan de beëindiging van deze operatie zijn kosten verbonden, zoals het extra afschrijven op investeringen en het opzeggen van lopende contracten.

Eindejaarsmarge H7
Dit is de toevoeging aan de begroting van de eindejaarsmarge van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK, VII) 2016. De eindejaarsmarge van BZK werd ingezet binnen de begroting.

Eindejaarsmarge H18

Dit is de eindejaarsmarge van Wonen en Rijksdienst (WenR, XVIII) 2016. De eindejaarsmarge werd ontvangen op de begroting van Binnenlandse Zaken en vervolgens deels doorverdeeld naar WenR, omdat WenR geen eigen nominaal en onvoorzien-artikel heeft.

GDI-Doorbelasting

In 2015 is onder regie van de Digicommissaris besloten tot interdepartementale bijdrage voor de tekorten op de bestaande voorzieningen binnen de Generieke Digitale Infrastructuur (GDI). Onderdeel van het voorstel was een doorbelastingsopgave, waarbij o.a. uitvoeringsorganisaties betalen naar gebruik. In afwachting hiervan zijn de te realiseren ontvangsten vanaf 2015 voorlopig geboekt op de begroting van BZK. De doorbelastingsopgave 2015 voor de jaren 2017 en 2018 is alternatief ingevuld door departementen die de GDI-voorzieningen gebruiken.

Diversen (beleidsmatige mutaties: uitgaven en niet-belastingontvangsten)

De grootste post onder diversen is een kasschuif voor de GDI-doorbelasting. De betrokken departementen hebben in 2016 hun aandeel in de doorbelastingsopgave 2015 overgeboekt naar de begroting van BZK. Deze middelen werden met een kasschuif in het juiste ritme gezet. Daarnaast is bij miljoenennota een bijdrage ontvangen ten behoeve van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten. Vanwege een gefaseerde invoering zijn de middelen doorgeschoven naar latere jaren met een kasschuif.

Dienstverleningsafspraken 2017/overlopende inkomsten 2016

De dienstverlening tussen de baten-lastenagentschappen van BZK onderling verloopt via het kerndepartement. Dit leidt jaarlijks tot meer ontvangsten en uitgaven voor het kerndepartement. Een deel van de ontvangsten van de dienstverleningsafspraken uit 2016 is begin 2017 ontvangen.

Diversen (technische mutaties: uitgaven)

Doc-Direkt heeft gedurende 2017 middelen ontvangen van overige departementen en derden (notariaat) voor de dekking van personele en materiële uitgaven. Ter compensatie van de pensioenpremiestijging van het ABP is 342 mln. aan de loonruimte 2017 toegevoegd. Deze middelen zijn vanuit de Aanvullende Post overgemaakt naar de departementale begrotingen. Daarnaast is de loon- en prijsbijstelling (LPO) verwerkt en waren er ontvangsten voortvloeiend uit het resultaat op berichtenvoorziening en ontvangsten uit het resultaat op reisdocumenten. Overige posten zijn de doorverdeling van de ontvangen eindejaarsmarge op de begroting van BZK (VII) naar de begroting van WenR (XVIII) voor de middelen uit het Fonds Duurzaam Funderingsherstel, de Subsidie Energievoorziening Eigen Huis en de Tijdelijke Subsidieregeling Huisvesting Vergunninghouders.

Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	37.105,8
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Referentieraming 2017	117,2
Diversen	- 31,3
	85,9
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Eindejaarsmarge 2016–2017	127,5
Invulling ramingsbijstelling 2017	150,0
Inzet eindejaarsmarge	- 121,3
Wijziging pvs boekingsgang	147,0
Diversen	- 70,6
	232,6
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Compensatie abp pensioenpremiestijging	198,4
Loonbijstelling tranche 2017	447,5
Monumentenaf trek – aanhouden wetsvoorstel	- 57,0
Prijsbijstelling tranche 2017	130,4
Diversen	19,0
Niet tot een ijklijn behorend	
Autonome raming studiefinanciering nr	- 78,2
Referentieraming 2017 nr	52,4
Wijziging pvs boekingsgang	- 147,0
Diversen	5,7
	571,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	889,7
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	37.995,4
Totaal Internationale samenwerking	57,9
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	38.053,3

VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	1.341,6
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	– 11,5
	– 11,5
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	27,3
Niet tot een ijklijn behorend	
Diversen	– 18,2
	9,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	– 2,4
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	1.339,2
Totaal Internationale samenwerking	
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	1.339,2

Referentieraming 2017

De referentieraming is de jaarlijkse raming van het verloop van leerlingen- en studentenaantallen. Uit de referentieraming 2017 bleek dat het verwachte aantal leerlingen en studenten hoger was dan de in de OCW-begroting 2017 verwerkte aantallen. Hierachter gingen verschillende bewegingen schuil, zoals een stijging van het aantal mbo-studenten in de beroepsbegeleidende leerweg en een toename van het aantal studenten in het wetenschappelijk onderwijs (o.a. door toenemende aantallen studenten uit landen die deel uitmaken van de Europese Economische Ruimte).

Diversen (mee- en tegenvallers)

Deze diversenenpost is het saldo van een reeks mee- en tegenvallers over 2017. Voorbeelden hiervan zijn een vertraging in het project Programma Vernieuwing Studiefinanciering bij DUO (12,8 mln.) en een opwaartse bijstelling van de autonome uitgaven aan de studiefinanciering (29,1 mln.). Daarnaast zijn er meevallers op de lerarenbeurs (– 12,9 mln.) door minder en onterecht aangevraagde beurzen en op het resultaatafhankelijk budget in het mbo (– 17,3 mln.) doordat er instellingen waren die niet aan de norm voor voortijdig schoolverlaten konden voldoen.

Eindejaarsmarge 2016–2017

Dit betreft de toevoeging van de eindejaarsmarge 2016 aan de begroting van OCW.

Invulling ramingsbijstelling 2017

De betreffende ramingsbijstelling stond nog taakstellend op het artikel Nominaal en onvoorzien, en diende om de begroting van OCW sluitend te maken en om een bijdrage te leveren aan eerdere ruilvoetproblematiek. OCW heeft in 2017 de ramingsbijstelling van invulling voorzien, onder meer door de inzet van de eindejaarsmarge

Inzet eindejaarsmarge

Dit deel van de eindejaarsmarge is ingezet om de ramingsbijstelling in 2017 gedeeltelijk in te vullen.

Wijziging PVS boekingsgang (beleidsmatige en technische mutaties)

De ontwikkeling van het nieuwe ICT-systeem van DUO (Programma Vernieuwing Studiefinanciering) heeft geleid tot een correctie van de boekingen voor de reisvoorziening en diploma-omzetting. Een ov-studentenkaart wordt nu bijvoorbeeld niet meer als lening gezien als de student deze niet heeft geactiveerd. De schuldenopbouw van studenten kan zo transparanter en inzichtelijker worden gemaakt. Bij de voorjaarsnota is er een correctie gedaan van 147 mln. in 2017, omdat vorderingen verschoven van niet-relevant naar relevant voor het uitgavenplafond. Bij de najaarsnota is dit met 17 mln. verlaagd, omdat het deel aangaande de diploma-omzetting is vertraagd naar 2018 (deze mutatie valt onder «diversen (beleidsmatige mutaties)»).

Diversen (beleidsmatige mutaties)

Onder deze post vallen voornamelijk kasschuiven en verplichtingen die niet meer in 2017 tot uitgaven hebben geleid, maar dat wel zullen doen in 2018 (per saldo komt dit uit op – 61,3 mln. over 2017). Voorbeelden van kasschuiven zijn: een kasschuif binnen het budget van het Regionaal Investeringsfonds (mbo) om het beter te laten aansluiten bij het verwachte betalingsritme en een kasschuif noodzakelijk door een vertraging bij bouwprojecten in Caribisch Nederland. In 2017 zijn subsidies aangevraagd in het kader van gelijke kansen; deze verplichting zal in 2018 tot betaling leiden. Ook is er in 2017 een besparingswinst van 20,2 mln. in het mbo gerealiseerd. Deze besparingswinst is het resultaat van de afwikkeling van de kenniscentra en de samenvoeging hiervan tot de stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven. Deze middelen zijn ingezet als gedeeltelijke invulling van de ramingsbijstelling (zie toelichting bij «ramingsbijstelling 2017»). Daartegenover staan compensaties voor de koersstijgingen van de dollar (Caribisch Nederland) en de Zwitserse frank (CERN). Onder verschillende artikelen heeft dit per saldo voor 15,2 mln. extra uitgaven gezorgd.

Compensatie ABP pensioenpremiestijging

Per 1 januari 2017 heeft het ABP de pensioenpremie verhoogd. Ter compensatie van de pensioenpremiestijging is 342 mln. aan de loonruimte 2017 toegevoegd. OCW heeft hiervan 198,4 mln. ontvangen. Deze middelen zijn vanuit de Aanvullende Post overgemaakt naar de departementale begrotingen.

Loonbijstelling tranche 2017

De loonbijstelling tranche 2017 is overgemaakt naar de departementale begrotingen. Deze tranche bestaat uit een vergoeding voor de contract-loonontwikkeling en de ontwikkeling in sociale werkgeverslasten.

Monumentenaf trek – aanhouden wetsvoorstel

In de begroting 2017 stond het plan om de fiscale monumentenaf trek om te vormen naar een meer gerichte uitgavenregeling op de OCW-begroting per 1 januari 2017. Het totale budgettaire beslag van deze fiscale aftrek is 57 mln. Het wetsvoorstel is aangehouden, waardoor omvorming per 2017 niet meer mogelijk was en de fiscale aftrek is blijven bestaan. Het reeds toegevoegde budget aan de OCW-begroting is met deze mutatie weer afgeboekt.

Prijsbijstelling tranche 2017

De prijsbijstelling tranche 2017 is overgemaakt naar de departementale begrotingen.

Diversen (technische, relevante mutaties)

Onder deze diversenpost vallen voornamelijk overboekingen met andere departementen en desalderingen. Een voorbeeld van een desaldering is een terugstorting in het Participatiefonds van 13,1 mln. Uit het Participatiefonds worden wachtgeldkosten betaald in het primair onderwijs. Onterechte declaraties worden teruggevorderd en weer in het fonds gestort. Voorbeelden van overboekingen zijn: een teruggave van WenR van het surplus van het Rijksvastgoedbedrijf aan de opdrachtgevende departementen (OCW heeft hiervan 7,3 mln. ontvangen), uitkeringen van tweemaal 4 mln. in het Provinciefonds voor de restauraties van de Domtoren en de Eusebiuskerk, en een terugbetaling aan DJI van 8,8 mln. omdat er minder jongeren in jeugdinrichtingen geplaatst worden, waardoor er daar dalende kosten voor onderwijs zijn.

Autonome raming studiefinanciering NR

Op verschillende niet-relevante delen van het artikel Studiefinanciering zijn gedurende het jaar bijstellingen gedaan op basis van autonome ontwikkelingen. Dit komt vooral omdat binnen de basisbeurs, aanvullende beurs en reisvoorziening meer is omgezet naar een gift dan eerder geraamd. Bij de omzettingen van de beurzen van een lening in een gift (dit gebeurt na afstuderen van de student) schuiven de uitgaven van niet-relevant naar relevant voor het uitgavenplafond. De niet-relevante posten in de begroting nemen dan dus af. Daarnaast zijn er minder toekenningen van deze beurzen geweest dan geraamd. Tenslotte is er minder geleend door studenten dan waar eerder rekening mee werd gehouden.

Referentieraming 2017 NR

De referentieraming 2017 werkt ook door op de niet-relevante budgetten onder het artikel Studiefinanciering. Door de hogere raming van de aantallen studenten in het wetenschappelijk onderwijs t.o.v. de referentieraming van 2016, is de raming van studieleningen van deze studenten naar boven bijgesteld.

Diversen (technische, niet-relevante mutaties)

Deze post bevat onder andere de toevoeging van de prijsbijstelling tranche 2017 op de niet-relevante uitgaven op de OCW-begroting (15,7 mln.).

Diversen (mee- en tegenvallers niet-belastingontvangsten)

Dit betreft het saldo van diverse mee- en tegenvallers aan de kant van de niet-belastingontvangsten. De ontvangen rente op de uitstaande studieleningen heeft een tegenvaller laten zien van 20,1 mln.

Diversen (technische, relevante mutaties niet-belastingontvangsten)

Deze technische mutaties zijn de tegenhangers van de desalderingen die ook zijn genoemd in de toelichting bij «diversen (technische, relevante mutaties)».

Diversen (technische, niet-relevante mutaties niet-belastingontvangsten)

De ontvangsten op de hoofdsom van de studielening waren 18,2 mln. lager dan waarmee in de begroting 2017 rekening werd gehouden.

Nationale Schuld (Transactiebasis)

IXA NATIONALE SCHULD (TRANSACTIEBASIS): UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	8.452,7
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 0,6
	- 0,6
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 4,0
	- 4,0
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 1,9
Niet tot een ijklijn behorend	
Rente vaste schuld	74,3
Diversen	21,4
	93,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	89,2
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	8.541,9
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	8.541,9

IXA NATIONALE SCHULD (TRANSACTIEBASIS): NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	8.413,5
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,0
	0,0
Technische mutaties	
Niet tot een ijklijn behorend	
Aflossingen op leningen	511,5
Mutatie in rekening-courant en deposito	- 979,8
Rente derivaten	- 272,9
Rente vlottende schuld	- 150,6
Voortijdige beëindiging derivaten	1.547,2
Diversen	- 11,9
	643,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	643,4
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	9.056,9
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	9.056,9

Rente vaste schuld

In 2017 is voor totaal € 4,4 mld. aan leningen met een korte resterende looptijd voortijdig afgelost. Het voortijdig aflossen brengt kosten met zich mee. In 2017 bedroegen deze kosten € 100,1 mln. Daar staat tegenover dat de rentelasten in 2017 en 2018 lager zullen zijn omdat over afgeloste leningen geen rente meer betaald hoeft te worden.

Daarnaast zijn de rentelasten op de vaste schuld € 25,8 mln. lager uitgevallen. Ondanks dat de rentepercentages voor nieuwe langlopende leningen in 2017 hoger waren dan de rentepercentages die gebruikt zijn bij het opstellen van de begroting, waren de rentelasten lager doordat de totale omvang van de vaste schuld lager was dan geraamd.

Aflossingen op leningen

In 2017 zijn meer leningen afgelost dan in de begroting werd geraamd. Dit komt doordat deelnemers de mogelijkheid hebben om hun leningen (deels) vervroegd af te lossen, bijvoorbeeld bij de verkoop van de activa waarvoor was geleend. In 2017 is met name door de agentschappen veelvuldig gebruik gemaakt van de mogelijkheid om leningen vervroegd af te lossen.

Mutatie in rekening-courant en deposito

Alle deelnemers hebben één of meerdere rekeningen-courant waarop zij tegoeden aanhouden. De sociale fondsen hebben de mogelijkheid om rood te staan op hun rekening-courant. Een daling van het saldo van de rekening-courant en deposito's betekent een uitstroom van geld en is daarom een uitgave. Een stijging van het saldo leidt tot een ontvangst. In 2017 zijn de rekening-courantstanden en deposito's van de deelnemers

per saldo € 980 mln. minder toegenomen dan in de begroting werd geraamd. Dit komt voornamelijk door de sociale fondsen en de decentrale overheden. Voor de sociale fondsen werd ten tijde van het opstellen van de begroting in september 2016 nog verwacht dat de gezamenlijke roodstand van de rekeningen-courant met € 3,9 mld. zou afnemen. De roodstand is echter met € 2,8 mld. afgenomen, € 1,1 mld. minder dan begroot. De verbetering van het saldo van de sociale fondsen is hiermee minder dan verwacht. De mutaties in rekening-courant en deposito van de decentrale overheden zijn per saldo € 687 mln. lager uitgevallen dan in de begroting werd geraamd. Voor de agentschappen en de RWT's zijn de mutaties van de rekening-courant en deposito's per saldo € 852 mln. hoger uitgevallen dan geraamd.

Rente derivaten

De rentebaten op de langlopende rentederivaten zijn in 2017 lager uitgevallen met name als gevolg van het voortijdig beëindigen van langlopende receiverswaps.

Rente vlottende schuld

De rentebaten op de vlottende schuld zijn € 151 mln. lager uitgevallen. Dit komt doordat de rente op de geldmarkt minder negatief was dan geraamd en doordat als gevolg van het kasoverschot de omvang van de geldmarkt lager was dan geraamd.

Voortijdige beëindiging derivaten

Er zijn rentederivaten voortijdig beëindigd. Bij het beëindigen van een rentederivaat wordt de actuele marktwaarde van het derivaat tussen beide partijen verrekend. De in 2017 beëindigde rentederivaten hadden per saldo een positieve marktwaarde voor de Staat, waardoor er sprake is van eenmalige ontvangsten. Daar staat tegenover dat op een beëindigd rentederivaat meerjarig geen rente meer wordt ontvangen.

Financiën

IXB FINANCIËN: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	6.544,6
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Afdrachten staatsloterij	100,3
Belasting- en invorderingsrente	24,1
Eigen personeel belastingdienst	- 15,0
Inhuur externen belastingdienst	- 20,7
Vertraging investeringsagenda	- 25,0
Diversen	- 100,1
	- 36,4
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Bijdrage aan agentschap (programma)	15,0
Bijstelling bcf	71,6
Eigen personeel belastingdienst	- 59,6
Inzet eindejaarsmarge	35,0
Materieel ict	20,8
Schade-uitkering ekv	- 17,4
Storting begrotingsreserve ekv	24,5
Diversen	22,5
	112,4
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Investeringsagenda	81,7
Loonbijstelling apparaat	38,4
Diversen	39,7
Niet tot een ijklijn behorend	
Deelname aiib	- 37,9
Winsten smp griekenland	- 51,0
Diversen	- 9,3
	61,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	137,7
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	6.682,3
Totaal Internationale samenwerking	42,1
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	6.724,4

IXB FINANCIEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	2.525,0
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Afdrachten staatsloterij	100,3
Belasting- en invorderingsrente	24,1
Dividenden en afdrachten staatsdeelnemingen	- 21,5
Schade-restituties ekv	- 22,2
Toename munten in circulatie	15,6
Diversen	24,2
	120,5
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Boetes en schikkingen	- 45,0
Winstafdracht dnb	- 28,0
Diversen	6,8
	- 66,2
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 24,0
Niet tot een ijklijn behorend	
Dividend financiële instellingen	281,4
Ontvangst vordering srh	161,0
Opbrengst verkoop vermogenstitels	5.715,7
Diversen	2,7
	6.136,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	6.191,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	8.716,0
Totaal Internationale samenwerking	3,8
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	8.719,9

Afdrachten staatsloterij (uitgaven en ontvangsten)

Op basis van de Wet op de Kansspelen komen de opbrengsten van de Staatsloterij toe aan de Staat. Op basis van de fusieovereenkomst met De Lotto worden deze verrekend met de afdrachten van de Lotto, waarna 63% van het totaal toekomt aan de Staat. De verrekening is opgenomen als technische post bij de uitgaven en ontvangsten. De ontvangst na verrekening is opgenomen onder de post dividenden en afdrachten staatsdeelnemingen.

Belasting- en invorderingsrente (uitgaven en ontvangsten)

Zowel bij de rente-uitgaven als bij de renteontvangsten zijn de realisaties hoger uitgevallen omdat in december, bij het vaststellen van de verdeel-sleutels met de sociale fondsen (m.b.t. de gecombineerde heffing van belastingen en premies), een hoger dan geraamd aandeel aan het Rijk is

toebedeeld. Daarnaast leidde bij de uitgaven de afwikkeling van een aantal oude belastingzaken tot incidenteel hoge rente-uitgaven.

Eigen personeel belastingdienst (mee- en tegenvallers)

Op 11 april (Kamerstukken II 2016/2017, [31 066, nr. 354](#)) bent u geïnformeerd over de werving van 1.024 nieuwe werknemers in 2017. Een deel van de nieuwe werknemers stroomt pas in 2018 in. Daarnaast stromen de medewerkers gemiddeld later in 2017 in dan vooraf is begroot. Beide ontwikkelingen zorgen voor een incidentele meevaller.

Inhuur externen belastingdienst

In 2017 is er minder gebruik gemaakt van uitzendkrachten en van overige inhuur van specialisten dan aan het begin van het jaar werd verwacht.

Vertraging investeringsagenda

De realisatie op Investeringsagendaprojecten loopt vertraging op. Op 19 september (Kamerstukken II 2017/2018, [31 066, nr. 378](#)) bent u geïnformeerd over de stand van zaken over de Investeringsagenda.

Diversen (mee- en tegenvallers)

Dit betreft een som van mutaties van o.a. minder uitgaven op apparaat en materieel bij de Belastingdienst en minder uitgaven op de schade-uitkering EKV.

Bijdrage aan agentschap (programma)

Een aantal uitgaven aan Logius wordt al gedaan in 2017 in plaats van 2018.

Bijstelling bcf

De bijdrage aan gemeenten en provincies uit het Btw-compensatiefonds (BCF) is hoger uitgevallen. De overschrijding komt conform de bestaande afspraak ten laste van het gemeente- en provinciefonds.

Eigen personeel belastingdienst (beleidsmatige mutaties)

Bij een aantal dienstonderdelen is in 2017, vooruitlopend op het dalende budget in 2018, besloten vacatureruimte niet op te vullen.

Inzet eindejaarsmarge

Dit betreft de inzet van de eindejaarsmarge van Financiën.

Materieel ict

De extra uitgaven worden met name verklaard doordat de Belastingdienst extra soft- en hardware licenties (digitale werkpakketten) heeft aangeschaft.

Schade-uitkering ekv

Dit betreft een bijstelling van schade-uitkeringen op de exportkredietverzekeringen.

Storting begrotingsreserve ekv

De niet uitgegeven middelen aan de schade-uitkering exportkredietverzekeringen worden gestort in de begrotingsreserve die getroffen is voor uitstaande risico's.

Diversen (beleidsmatige mutaties uitgaven)

Dit betreft een som van mutaties van o.a. loon- en prijsbijstelling en rationalisatiemiddelen voor ICT projecten.

Investeringsagenda

Vanuit de Aanvullende Post zijn middelen vrijgegeven voor verschillende ICT-projecten en het aannemen van nieuw personeel in het kader van de Investeringsagenda van de Belastingdienst (Kamerstuk [31 066, nr. 236](#)).

Loonbijstelling apparaat

De loonbijstelling tranche 2017 is overgemaakt naar de departementale begrotingen. Deze tranche bestaat uit een vergoeding voor de contract-loonontwikkeling en de ontwikkeling in sociale werkgeverslasten.

Diversen (technische mutaties)

Dit betreft een som van mutaties van o.a. de compensatie voor de stijging van ABP premies voor ambtenaren en overboekingen naar het BTW-compensatiefonds.

Deelname aiib

Als gevolg van een besluit van de OESO-DAC is het mogelijk om 83% van de kapitaalleg voor de Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) te rapporteren als ODA (official development assistance). Gezien ook het internationale karakter van de kapitaalstorting aan de AIIB worden de middelen per 2017 toegevoegd aan de HGIS-begroting. De omvang van de storting valt lager uit als gevolg van een appreciatie van de euro ten opzichte van de dollar.

Winsten smp Griekenland

Onderdeel van het tweede leningenprogramma voor Griekenland was dat de inkomsten van nationale centrale banken uit Griekse staatsobligaties (Securities Markets Programme, afgekort SMP en de Agreement on Net Financial Assets, afgekort ANFA), die niet zijn meegenomen in de obligatieomruil van februari 2012, kunnen worden doorgegeven aan Griekenland. Door het aflopen van het tweede leningenprogramma zijn deze betalingen opgeschort. De uitkering van SMP- en ANFA-winsten die in de ontwerpbegroting gepland stonden voor 2017 zullen eventueel pas in 2018 plaatsvinden. Een mogelijk besluit hiertoe wordt aan het einde van het Griekse leningenprogramma in 2018 genomen.

Dividenden en afdrachten staatsdeelnemingen (mee- en tegenvallers)

De raming van de staatsdeelnemingen is in het voorjaar per saldo naar beneden bijgesteld op basis van de laatste inzichten over de winstprognoses. Tegenvallers doen zich onder meer voor bij de Gasunie.

Schade-restituties ekv

De EKV recuperaties vallen lager uit dan verwacht.

Toename munten in circulatie

Er zijn per saldo meer munten in omloop gebracht dan dat er uit omloop terugkwamen. Deze toename leidt tot meer netto ontvangsten, gelijk aan de nominale waarde van de munten.

Diversen (mee- en tegenvallers ontvangsten)

Dit betreft een som van mutaties van o.a. hogere opbrengsten door kosten vervolging, hogere ontvangsten bij de Belastingdienst door werkzaamheden voor derden en hogere terugbetalingen van leningen door de EIB (European Investment Bank) en de Wereldbank.

Boetes en schikkingen

Op 7 juni 2016 heeft het Hof geoordeeld dat er een wanverhouding bestaat tussen het niet tijdig betalen van de motorrijtuigenbelasting (MRB) en de opgelegde verzuimboete. Als gevolg van deze uitspraak zijn de boeteontvangsten op de begroting van de Belastingdienst (60 mln.) naar beneden bijgesteld. Voor een deel wordt deze tegenvaller gedekt met een structurele meevaller bij de boetes en schikkingen (15 mln.).

Winstafdracht dnb

De winstraming vertoont een dalende trend. Hoofdzakelijk wordt dit veroorzaakt door de gedaalde marktrentes die tot lagere rendementen leiden op zowel de eigen beleggingen als op de aankopen onder het EAPP (Expanded Asset Purchase Programme). Tevens lopen de opkoopprogramma's met een hoogrendement af (SMP, Covered Bond Purchase Programme (CPP) 1&2). Deze zaken zorgen voor een fiks tegenvallende winst voor DNB in de komende jaren. Daarbij komt dat er in 2016 afspraken zijn gemaakt dat DNB een buffer opbouwt als gevolg van de risico's van QE (Quantitative Easing). De verplichtingen aan deze buffer, gecombineerd met de tegenvallende winsten, zorgen ervoor dat het in de komende jaren nog de vraag is of er winst kan worden uitgekeerd.

Diversen (technische mutaties ontvangsten)

Dit betreft een budgetneutrale desaldering in verband met de lagere raming van de ontvangsten voor kosten vervolging bij de Voorjaarsnota.

Dividend financiële instellingen

Het ontvangen dividend van financiële instellingen is in 2017 hoger uitgevallen, met name vanwege het in september ontvangen interimdividend van ABN Amro.

Ontvangst vordering srh

In mei 2017 wordt SRH (holding waar SNS was ondergebracht) verhangen van NLF (NL Financial Investments) naar de Staat. Bij deze transactie wordt 161 mln. aan eigen vermogen van SRH overgemaakt aan de Staat en omgezet in een vordering.

Opbrengst verkoop vermogenstitels

De verkoop van aandelen ABN Amro (€ 3,0 mld.) en a.s.r. (€ 2,7 mld.) in 2017 heeft geleid tot een totaalopbrengst van € 5,7 mld.

Defensie

X DEFENSIE: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	8.347,0
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Realisatie centraal apparaat	- 16,4
Realisatie investeringen	- 123,2
Diversen	- 15,0
	- 154,6
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Abvw akkoord 1% eenmalige uitkering	25,4
Abvw akkoord 2,5% loonsverhoging	86,3
Biv trekkingsrechten defensie	56,4
Brigade speciale beveiligingsopdrachten	20,8
Dekking abvw akkoord	- 111,8
Eindejaarsmarge 2016	166,2
Hogere uitgaven voor instandhouding	25,0
Kasschuif investeringen	- 125,0
Onderrealisatie investeringen	- 180,0
Diversen	11,2
	- 25,5
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Compensatie abp pensioenpremiestijging	32,9
Loonbijstelling	71,7
Prijsbijstelling	49,5
Diversen	4,7
Niet tot een ijklijn behorend	
Diversen	- 1,7
	157,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 22,8
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	8.324,2
Totaal Internationale samenwerking	214,7
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	8.538,9

X DEFENSIE: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	366,7
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	20,1
	20,1
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,0
	0,0
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Bijstellen ontvangsten	- 35,3
Diversen	5,5
	- 29,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 9,7
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	357,0
Totaal Internationale samenwerking	20,6
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	377,6

Realisatie Centraal Apparaat

Dit is het saldo van realisatiemutaties bij Artikel 10 Centraal Apparaat die zijn verwerkt bij Slotwet 2017. De oorzaken zijn lagere uitgaven aan formatie bij de bestuurstaf door ondervulling, lagere uitgaven aan pensioenen dan voorzien en lagere uitgaven aan materieel voor de MIVD.

Realisatie investeringen

Dit is voor het overgrote deel (113 mln.) onderrealisatie bij materieel projecten. Oorzaak is vertraging, waarbij de belangrijkste projecten de Apache-upgrade, de vervanging en modernisering van de Chinook en de F-35 zijn.

Diversen (Mee- en tegenvallers)

Hieronder valt de onderuitputting bij het Financiering Nationale Inzet Krijgsmacht. Daarnaast heeft ondervulling bij de Krijgsmachtonderdelen lagere uitgaven aan formatie en aan instandhouding en gereedstelling tot gevolg gehad.

Abvw akkoord 1% eenmalige uitkering, Abvw akkoord 2,5% loonsverhoging, Dekking abvw akkoord

Defensie en de centrales van overheidspersoneel hebben eind 2017 een akkoord gesloten over nieuwe arbeidsvoorwaarden voor het defensiepersoneel. Het hiervoor benodigde budget is overgeheveld naar de Defensieonderdelen vanaf artikel 12 Nominaal en Onvoorzien.

BIV trekkingsrechten Defensie

Dit is de overheveling van middelen uit het Budget Internationale Veiligheid (BIV) naar de begroting van Defensie. Defensie bekostigt met de trekkingsrechten activiteiten die samenhangen met de missies. Het totale trekkingsrecht van Defensie bedraagt 59,5 mln. (zie ook de Verticale Toelichting van Homogene Groep Internationale Samenwerking). Van de 59,5 mln. blijft 3,1 mln. binnen de HGIS (voor attachés en voor Vessel Protection Detachments). De overige 56,4 mln. wordt ingezet binnen diverse onderdelen van de Defensiebegroting voor bijvoorbeeld de nazorg van uitgezonden militairen.

Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten

Defensie verzorgt op verzoek van Buitenlandse Zaken de beveiliging van diplomaten en ambassades in gebieden waar dat noodzakelijk is. Dit wordt bekostigd uit de BIV trekkingsrechten van Buitenlandse Zaken (zie ook de Verticale Toelichting van Homogene Groep Internationale Samenwerking).

Eindejaarsmarge 2016

Dit is de toevoeging van de eindejaarsmarge 2016 aan de begroting van Defensie.

Hogere uitgaven voor instandhouding

Dit betreft hogere uitgaven voor instandhouding bij het Commando Landstrijdkrachten en het Commando Luchtmacht. Bij de Landmacht zijn het hogere uitgaven voor de instandhouding van materieel zoals wielvoertuigen, vrachtauto's met wissellaadsysteem en klein kaliber wapens. De achterstallige voorraden konden eerder dan verwacht gevuld worden. Bij de Luchtmacht kon een levering (en de bijbehorende betaling) vervroegd worden.

Kasschuif investeringen

In het Defensie Investeringsplan (DIP) staat budget gereserveerd voor infrastructuur en IT-projecten. Beide budgetten voor 2017 bleken te groot in vergelijking met de behoeftes. Er worden met deze schuif geen materieelprojecten verschoven.

Onderrealisatie investeringen

Binnen het project F-35 en het project Chinook is er sprake van latere betalingen dan verwacht. De projecten zelf zijn niet vertraagd. Het project Defensie Bewakings- en Beveiligingssysteem (DBBS) heeft wel vertraging opgelopen door late levering van een leverancier. Daarnaast is een aantal projecten niet meer in 2017 in uitvoering genomen, zoals de studie naar de vervanging van M-fregatten en de midlife update van de Fuchspantser-voertuigen. Ook zijn verschillende IT projecten vertraagd. Als laatste is de reserve voor valutaschommelingen van 40 mln. binnen het investeringsartikel in 2017 niet ingezet.

Diversen (Beleidsmatige mutaties)

Dit is het saldo van verschillende mutaties zoals valuta-effecten van exploitatie-uitgaven, hogere energie-uitgaven en de extra middelen die aan de MIVD zijn toegekend ten behoeve van de aanpassing van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten.

Compensatie ABP pensioenpremiestijging

Per 1 januari 2017 heeft het ABP de pensioenpremie verhoogd. Ter compensatie van de pensioenpremiestijging is rijksbreed 342 mln. aan de loonruimte 2017 toegevoegd. Deze middelen zijn vanuit de Aanvullende Post overgemaakt naar de departementale begrotingen.

Loonbijstelling

De loonbijstelling tranche 2017 is overgemaakt naar de departementale begrotingen. Deze tranche bestaat uit een vergoeding voor de contract-loonontwikkeling en de ontwikkeling in sociale werkgeverslasten.

Prijsbijstelling

De prijsbijstelling tranche 2017 is overgemaakt naar de departementale begrotingen.

Diversen (Technische mutaties – Rijksbegroting in enge zin)

Dit is het saldo van verschillende mutaties zoals bijdragen van andere departementen voor het Maritiem Operatiecentrum van de Kustwacht, bijdrage van JenV voor de Koninklijke Marechaussee ten behoeve van de Grensbewaking, een bijdrage aan JenV voor het communicatiesysteem C2000 en de overheveling van budget van de begroting van VWS voor compensatie AOW-gat.

Diversen (Technische mutaties – Niet tot een ijklijn behorend)

De staat is in 1998 met het ABP een lening overeengekomen om de kapitaaldekking van de militaire ouderdomspensioenen te financieren. Deze lening met het ABP voor 2017 is aangepast op basis van realisatiecijfers. Daarnaast is er in 2017 loonbijstelling uitgekeerd over een loongevoelig niet-kaderrelevant begrotingsartikelonderdeel.

Diversen (Niet-belastingontvangsten – Mee- en tegenvallers)

Dit is het saldo van verschillende mutaties zoals ontvangsten van andere landen voor brandstofverstrekkingen, hogere verkoopopbrengsten van materieel en hogere bijdragen voor medegebruik van militaire vliegvelden.

Bijstellen ontvangsten

Dit is het saldo van het bijstellen van diverse ontvangstenposten op de Defensiebegroting. Ten eerste zijn ontvangsten met betrekking tot de Eigen Huishouding naar beneden bijgesteld. Werknemers die een vergoeding ontvangen voor Eigen Huishouding hoeven geen vergoeding meer te betalen voor het slapen op de kazerne. Daarnaast zijn de verkoopopbrengsten van vastgoed van Defensie hoger dan verwacht door de aantrekkende vastgoedmarkt. Bovendien waren er vertraagde betalingen uit Jordanië en Griekenland voor verkocht strategisch grootmaterieel. Tot slot is de raming van de ontvangsten van de Defensie Materieel Organisatie herijkt en naar beneden bijgesteld.

Diversen (Niet-belastingontvangsten – Technische mutaties)

Dit betreft voornamelijk de winstafdracht van de agentschappen van Defensie (Paresto en Defensie Telematica Organisatie (DTO)).

Infrastructuur en Milieu

XII INFRASTRUCTUUR EN MILIEU: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	7.971,4
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Thermphos	- 27,7
Diversen	- 28,0
	- 55,7
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Eindejaarsmarge 2016	17,8
Kasschuif deltafonds	- 50,0
Kasschuif infrastructuurfonds	- 250,0
Regeringsvliegtuig	57,0
Thermphos	27,7
Diversen	3,1
	- 194,4
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Beter benutten	- 46,9
Dbfm projecten	- 270,7
Loon- en prijsbijstelling 2017	110,6
Regiospecifiek pakket zuiderzeelijn	- 191,9
Diversen	- 96,4
	- 495,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 745,4
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	7.226,0
Totaal Internationale samenwerking	19,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	7.245,0

XII INFRASTRUCTUUR EN MILIEU: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	244,3
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	– 4,2
	– 4,2
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,3
	0,3
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	29,7
Niet tot een ijklijn behorend	
Ets-veilingopbrengsten	– 33,3
	– 3,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	– 7,6
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	236,7
Totaal Internationale samenwerking	6,4
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	243,2

Thermphos (Mee- en tegenvallers uitgaven en beleidsmatige mutaties)

Het Rijk heeft 27,7 mln. gereserveerd voor de complexe sanering van het industrieterrein Thermphos in Zeeland, naar aanleiding van het advies van de Commissie onderzoek sanering Thermphos (TK 29 826 nr. 90). Een bijdrage is voorwaardelijk aan het bereiken van een totaalakkoord met de provincie Zeeland en het havenbedrijf, waarbij zij eenzelfde financiële bijdrage zullen leveren. Deze middelen zijn in 2017 niet tot uitputting gekomen omdat de benodigde juridische documenten nog niet waren afgerond. Uw Kamer is in de jaarlijkse Decemberbrief hierover geïnformeerd (Kamerstukken II, 34 775-XII, nr. 64).

Deze post bestaat uit verschillende onderdelen, waarvan de grootste zijn:

- 1) Er is – 14,0 mln. minder uitgegeven op artikel 98 Apparaatsuitgaven dan vooraf voorzien. Ondermeer door lagere inhuur van externen, minder afgesloten contracten voor interne dienstverlening en deels door facturen die pas in 2018 tot betaling komen voor de verhuizing van lenM naar de Rijnstraat.
- 2) Er is – 3,2 mln. minder uitgegeven dan verwacht op het artikel 16 Openbaar Vervoer en Spoor (OVS). Er zijn in 2017 minder (nieuwe) opdrachten verstrekt dan verwacht. Daarnaast is er minder gebruik gemaakt van de subsidieregeling Derde Spoor Duitsland (waarbij vervoerders compensatie mogen aanvragen bij ProRail als ze vanwege werkzaamheden aan het Derde spoor in Duitsland omgeleid moeten worden via andere grensovergangen) als gevolg van minder werkzaamheden dan voorzien.
- 3) Er is – 3,5 mln. minder uitgegeven dan verwacht op artikel 17 Luchtvaart ondermeer door vertraging bij de uitvoering van een

aantal onderzoeksopdrachten, onder meer bij opdrachten die door het Knowledge Development Centre worden uitgevoerd.

Eindejaarsmarge 2016

De eindejaarsmarge van 2016 is toegevoegd aan de begroting van lenM.

Kasschuif Deltafonds

Er heeft een kasschuif plaatsgevonden bij de eerste suppletoire begroting binnen het Deltafonds van 2017 naar 2019. De middelen zijn later nodig vanwege autonome vertraging in de programmering, voornamelijk bij het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2).

Kasschuif Infrastructuurfonds

Er heeft een kasschuif plaatsgevonden bij de eerste suppletoire begroting binnen het Infrastructuurfonds van 2017 naar de jaren 2018 en 2019. Dit om de budgetten in lijn te brengen met de programmering.

Regeringsvliegtuig

Voor de vervanging van het regeringsvliegtuig is op de lenM-begroting een reservering van in totaal 90 mln. getroffen, zoals gemeld bij Voorjaarsnota 2017 (TK [34 730 nr. 1](#)). Het koopcontract voor de levering van het nieuwe regeringsvliegtuig is getekend en het oude regeringsvliegtuig is verkocht. Een deel van de betaling volgt in 2018. Deze middelen schuiven door naar volgend jaar.

Beter Benutten

Diverse provincies hebben een bijdrage van lenM ontvangen voor projecten binnen het programma Beter Benutten. De middelen zijn afkomstig van het Infrastructuurfonds en zijn via de begroting van lenM overgeboekt naar het Provinciefonds, Gemeentefonds en BTW-Compensatiefonds.

DBFM-projecten

Kenmerk van Design, Build, Finance en Maintain-contract (DBFM) is een langjarig en vlak betalingsritme. Bij de afronding van de aanbesteding van een DBFM-contract is het exacte betalingsritme bekend. Het kasritme op het Infrastructuurfonds wordt in die gevallen aangepast aan het betaalritme van het DBFM-contract. Met deze mutaties zijn de projectbudgetten voor de DBFM-projecten A1/A27 Utrecht Noord-Eemnes-Bunschoten, N18 Varsseveld-Enschede en de A6 Schiphol-Amsterdam-Almere en de capaciteitsuitbreiding Sluis Eefde omgezet in begrotingsreeksen voor betaling van de jaarlijkse beschikbaarheidsvergoeding.

Loon- en prijsbijstelling 2017

De loon- en prijsbijstelling tranche 2017 is toegevoegd aan de begrotingen van lenM.

Regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn

In het kader van het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn ontvingen de provincies Drenthe, Flevoland, Friesland en Groningen een bijdrage bij Miljoenennota (146,9 mln.) en Najaarsnota (45 mln.). Deze middelen zijn vanuit het Infrastructuurfonds toegevoegd aan het Provinciefonds.

Diversen – Technische mutaties uitgaven

Deze post bestaat uit diverse overboekingen (– 126,1 mln.) en desalderingen (+29,7 mln.).

- 1) De overboekingen zijn diverse interdepartementale overboekingen (+12,4 mln.) en veel overboekingen naar het Provinciefonds, Gemeentefonds en Btw-compensatiefonds (– 138,6 mln.). Deze laatste post bevat ondermeer een bijdrage (– 22,1 mln.) voor diverse saneringsopgaven, een bijdrage (– 21,2 mln.) aan de provincie Limburg ten behoeve van het project Logistiek Multimodaal Knooppunt Venlo, een bijdrage (– 11,1 mln.) voor de provincie Zuid-Holland voor het weginfrastructuurproject Rotterdamse Baan, een bijdrage (– 10,2 mln.) voor hydrologische maatregelen en een bijdrage (– 9,1 mln.) aan projecten Beter Benutten.
- 2) De diverse desalderingen (+29,7 mln.); deze post bestaat hoofdzakelijk uit de opbrengsten uit grondverkoppen die worden ingezet ten behoeve van hydrologische maatregelen door provincies (8,0 mln.), het afgeroomde surplus aan eigen vermogen van de Inspectie Leefomgeving en Transport en de Nederlandse Emissieautoriteit (5,4 mln.) en de bijdrage van agentschappen aan centraal betaalde apparaatsuitgaven zoals huisvesting, ICT en facilitaire dienstverlening (5,9 mln.).

Diversen – Technische mutaties niet-belasting ontvangsten

Deze post bestaat hoofdzakelijk uit de opbrengsten uit grondverkoppen die worden ingezet ten behoeve van hydrologische maatregelen door provincies (8,0 mln.), het afgeroomde surplus aan eigen vermogen van de Inspectie Leefomgeving en Transport en de Nederlandse Emissieautoriteit (5,4 mln.) en de bijdrage van agentschappen aan centraal betaalde apparaatsuitgaven zoals huisvesting, ICT en facilitaire dienstverlening (5,9 mln.).

ETS-veilingopbrengsten

De veilingopbrengsten emissiehandel (ETS) zijn per saldo lager uitgevallen dan geraamd, omdat de gemiddelde veilingprijs per emissierecht lager is uitgevallen. Bij Najaarsnota 2017 werd uitgegaan van 5 euro in plaats van 7 euro. Over 2017 blijkt de daadwerkelijke gemiddelde prijs 5,75 euro te zijn. De veilingopbrengsten zijn dus minder laag uitgevallen dan verwacht bij Najaarsnota 2017.

Economische Zaken

XIII ECONOMISCHE ZAKEN: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	4.894,1
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Fund to fund	- 22,5
Investerings in fundamenteel en toegepast onderzoek	- 19,7
Isde-regeling	- 26,9
Mep subsidies	- 33,9
Risicokapitaal seed	- 33,3
Sde+ subsidies	- 229,3
Sde subsidies	- 68,3
Storting begrotingsreserve duurzame energie	377,8
Topsectoren energie	- 22,6
Diversen	- 54,0
	- 132,7
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Eindejaarsmarge 2016	18,1
Ez-brede mee- en tegenvallers	32,7
Invest-nl	15,0
Kasschuif toekomstfonds	58,6
Regionale projecten	20,0
Diversen	59,0
	203,4
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Loonbijstelling tranche 2017	31,9
Diversen	35,0
Niet tot een ijklijn behorend	
Diversen	- 15,7
	51,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	121,8
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	5.015,9
Totaal Internationale samenwerking	51,5
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	5.067,4

XIII ECONOMISCHE ZAKEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	3.770,9
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Meevaller acm-boete	39,9
Diversen	13,7
	53,6
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	14,0
	14,0
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	48,7
Niet tot een ijklijn behorend	
Aardgasbaten	274,0
Bijstelling aardgasbaten	- 200,0
Gasbaten	- 250,0
Ontvangsten sde+	- 51,0
Diversen	22,2
	- 156,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 88,6
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	3.682,3
Totaal Internationale samenwerking	0,1
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	3.682,4

Fund to fund

De omvang en moment van de uitgaven in het kader van het Dutch Venture Initiative worden bepaald door de investeringen en terugontvangsten van de fondsen bij hun portfolio-bedrijven. Deze investeringen en ontvangsten fluctueren in aantal en omvang. De niet-benutte middelen blijven beschikbaar binnen het Toekomstfonds.

Investerings in fundamenteel en toegepast onderzoek

Bij de tweede tender voldeden drie projecten niet aan de criteria van de regeling. Deze projecten werden derhalve afgewezen. Eén project is door de aanvragers zelf teruggetrokken. Dat heeft ertoe geleid dat er minder projecten zijn gehonoreerd dan verwacht. Aangezien sprake is van een fondsconstructie blijven deze middelen beschikbaar binnen het Toekomstfonds.

Isde-regeling

De uitgaven vanwege de Isde-regeling zijn lager uitgevallen dan bij Najaarsnota op basis van de prognose van RVO.nl werd verwacht.

Mep subsidies

De lagere uitgaven van de MEP-regeling zijn veroorzaakt door een lagere gerealiseerde subsidiabele elektriciteitsproductie dan oorspronkelijk was geraamd.

Risicokapitaal seed

De niet-benutte kas is grotendeels te verklaren doordat de niet-benutte ruimte in het Toekomstfonds van 2016 en de ontvangstenmeevaller van de Seed-regeling in 2016 zijn toegevoegd aan de begroting van 2017. Deze toevoeging is gedaan bij de eerste supplettoire begroting in 2017. Verder hebben de startersfondsen minder participaties gedaan dan geraamd. Dat leidde ook tot lagere kasuitgaven.

Sde+/ SDE subsidies

Uit de realisatiecijfers bleek op de regelingen SDE en de SDE+ (Stimulering Duurzame Energieproductie) minder uitgegeven dan begroot bij de Najaarsnota. Dit komt vooral door de tragere realisatie van gesubsidieerde projecten. De uitgevallen productie zal voor een groot deel in latere jaren alsnog worden gerealiseerd en gesubsidieerd via dezelfde of vervangende projecten.

Storting begrotingsreserve duurzame energie

De storting in de begrotingsreserve is het resultaat van onderuitputting op de subsidies Milieukwaliteit van de Elektriciteitsproductie (MEP), SDE/SDE+, de Investeringssubsidie Duurzame Energie (ISDE) en op onderdelen van het Energie-akkoord en de TOP-sectoren Energie.

Topsectoren Energie

Er is € 4,9 mln. minder uitgegeven op de Tenderregeling innovatie (TSE) dan RVO.nl bij Najaarsnota had geraamd. Ook op de SDE+-projecten topsectoren energie/Hernieuwbare Energie Regeling (HER) is er € 17,7 mln. minder uitgegeven.

Diversen(mee- en tegenvallers)

Dit betreft diverse mee- en tegenvallers. Voor Onco Research is een bedrag van 12,5 mln. uit het Toekomstfonds gereserveerd voor verschillende valorisatieactiviteiten, maar 2,5 mln. minder besteed. Ook op het instrument ETS is 8,8 mln. minder uitgegeven dan geraamd. Daarnaast zijn er 6 mln. lagere uitgaven op het Energieakkoord SER. De onderuitputting wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere uitgaven van 4 mln. bij de Demonstratieregeling Innovatieregeling (DEI) en een onderuitputting van 1,8 mln. op projecten van het energieakkoord. Ook op de garanties groeifaciliteit, ondernemingsfinanciering en BMKB is respectievelijk 4,6, 8,2 en 6,8 mln. minder uitgegeven. Voor de garantie ondernemingsfinanciering waren de schade-uitgaven beperkt, waardoor de realisatie onder de raming in de begroting uitkwam. De schade-uitgaven voor de BMKB waren lager dan geraamd vanwege het lage aantal faillissementen. Ook Innovatiekrediet leidde tot minder uitgaven in 2017. De kasuitgaven op het Innovatiekrediet fluctueren jaarlijks door individuele uitbetalingsafspraken van RVO.nl met bedrijven. Een aantal verwachte voorschotbetalingen voor toekenningen in het vierde kwartaal van 2017 is doorgeschoven naar 2018, omdat nog niet aan de voorwaarden was voldaan.

Eindejaarsmarge 2016

Deze mutatie betreft de reguliere eindejaarsmarge van EZ.

EZ brede mee- en tegenvallers

Het betreft o.a. het aanwenden van extra middelen die vrijkwamen op beleidsartikelen, een investering in het CBS (12 mln.), middelen voor een nieuw cao-akkoord (10,5 mln), kosten die voortkomen uit een lager dan geraamd gebruik van ICT-licenties (6,2 mln.), extra kosten voor het Inkoop Uitvoeringscentrum (IUC) (6,3 mln.) en een bijdrage vanwege de uitloop van het ICT-project GAMMA (1,9 mln).

Invest-nl

De extra kosten voor Invest-nl bedragen opstartkosten (5 mln.), transitiekosten (4,5 mln.) en kosten voor projectontwikkeling (5,5 mln.)

Kasschuif Toekomstfonds

De middelen voor het Toekomstfonds zijn in het verwachte kasritme naar voren gehaald van de komende jaren.

Regionale projecten

Dit betreft extra uitgaven voor diverse regionale projecten. Voor de versterking van de regionale economische structuur in Nederland is een aantal projecten ondersteund, waaronder Internationaal Onderwijs, snel internet op scholen, Wageningen Campus en enkele Centers of Expertise.

Diversen (beleidsmatige mutaties)

Dit betreft diverse mutaties waaronder ACM schadevergoeding (4,5 mln.), afkoop van Oracle (4,8 mln.) en dekking voor de opdrachten van RVO (6,4 mln.). EZ heeft ook extra uitgaven gedaan aan agentschappen (4,6 mln.) en CBS (10,6 mln.). Bovendien leidde de Fipronil-besmetting tot een storting van 5,5 mln. in het Diergezondheidsfonds.

Loonbijstelling tranche 2017

De loonbijstelling tranche 2017 is overgemaakt naar de departementale begrotingen. Deze tranche bestaat uit een vergoeding voor sociale werkgeverslasten en de contractloonontwikkeling. Daarbovenop ontvangen departementen bij de loonbijstelling incidentele compensatie voor een deel van de kosten voor werkgevers van de herstelopslag van het ABP voor 2017.

Diversen (technische mutaties)

Dit betreft diverse mutaties waaronder 2,1 mln. aan toezichtkosten voor ACM, bijdrage aan ZuivelNL van 10,6 mln. en een generale bijdrage aan Zeeland van 10,5 mln. Ook de loonbijstelling van ABP premie en prijsbijstelling leiden tot bestedingen van 11,5 mln. en 17,5 mln. respectievelijk.

Diversen (niet tot de ijklijn behorend)

Dit betreft o.a. een ophoging van de rentedragende lening aan ECN met 5,8 mln. De verduurzamingopgave uit aardgasbaten leidde tot 18,4 minder uitgaven.

Meevaller acm-boete

ACM heeft NS een boete opgelegd van bijna 41 mln. vanwege fraude bij de aanbesteding van het streekvervoer in Limburg. Dit leidde tot extra ontvangsten.

Diversen (mee- en tegenvallers Rijksbegroting in enge zin ontvangsten)

Dit betreft diverse mutaties waaronder meer ontvangsten uit de Rijksoc-trooiwet (2,6 mln.) en de Seed-regeling (4,4 mln.)

Diversen (beleidsmatige mutaties Rijksbegroting in enge zin ontvangsten)

Dit betreft diverse mutaties waaronder dekking problematiek voor Gegevens Autoriteit Natuur van 13 mln.

Diversen (technische mutaties Rijksbegroting in enge zin ontvangsten)

Dit betreft diverse mutaties waaronder extra ontvangsten van de eerste bijdrage aan stoppersregeling (17 mln.) en bijdrage ZuivelNL (10,6 mln.). Daarnaast hebben de bijstellingen voor regionale ontwikkelingsmaatschappijen ROM's en agentschap Telecom geleid tot respectievelijk 10 mln. en 8,5 mln.

Bijstelling aardgasbaten

De aardgasbaten zijn per saldo 176 mln. lager uitgevallen dan geraamd. De belangrijkste redenen hiervoor zijn een lagere gasprijs en lagere volumes.

Ontvangsten SDE+

De ontvangsten op basis van de Opslag Duurzame Energie (ODE) zijn € 51 mln. lager dan geraamd. De tariefstructuur van de ODE volgt de structuur van de energiebelasting. De ontvangstenreeks van de ODE is in eerste instantie in 2012 bij de invoering van de ODE meerjarig geraamd op basis van een aantal veronderstellingen over het energieverbruik, tempo van energiebesparing, de uitrol van zonnepanelen etc. De realisatie van de ontvangsten is in 2013 bij gelegenheid van het Energieakkoord bijgesteld. De ontvangsten blijven achter bij deze raming.

Diversen (niet tot een ijklijn behorend ontvangsten)

Dit betreft diverse mutaties waaronder bijstellingen van de inkomsten Agentschap Telecom (8,5 mln.) en ROM's (10 mln.).

Sociale Zaken en Werkgelegenheid

XV SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID: UITGAVEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	33.601,5
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Sectorplannen	- 43,7
Diversen	- 42,2
Sociale zekerheid	
Aio	33,6
Bijdrage coa	- 26,6
Dagloonbesluit	- 20,1
Kinderbijslag	- 40,8
Kinderopvangtoeslag	- 22,2
Kindgebonden budget	- 124,4
Leningen inburgering	41,8
Participatiewet	- 46,1
Re-integratie wijong	- 31,9
Toeslagenwet	- 22,7
Uitvoeringskosten uwv	22,8
Wajong	- 26,4
Diversen	2,1
	- 346,8
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Sectorplannen	27,9
Diversen	- 26,1
Sociale zekerheid	
Eindejaarsmarge	86,5
Kasschuiven sza	- 100,6
Nominale ontwikkeling	211,2
Re-integratie wijong	- 27,5
Diversen	9,9
	181,3
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	6,5
Sociale zekerheid	
Kansrijk opgroeien	- 100,0
Diversen	11,2
Niet tot een ijklijn behorend	
Rijksbijdrage vermogenstekort ouderenfonds	- 1.573,5
Diversen	35,8

	2017
	– 1.620,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	– 1.785,4
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	31.816,1
Totaal Internationale samenwerking	0,5
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	31.816,6

XV SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	1.768,3
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	2,8
Sociale zekerheid	
Bvdu 2016 ontvangsten declaratie deel	15,5
Kinderopvangtoeslag	– 23,4
Kindgebonden budget	– 56,3
Ontvangsten wsw	22,0
Uitvoeringskosten zbo's	15,6
Wajong	18,2
Diversen	38,3
	32,7
Beleidsmatige mutaties	
Sociale zekerheid	
Diversen	1,9
	1,9
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	– 6,5
Niet tot een ijklijn behorend	
Bijstelling werkgeversbijdrage kinderopvangtoeslag	83,0
Diversen	– 23,5
	53,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	87,6
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	1.855,8
Totaal Internationale samenwerking	
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	1.855,8

Sectorplannen

Het budget voor de sectorplannen is met 43,7 mln. neerwaarts bijgesteld vanwege een fasering in de voorschotten. Dit gehele budget zal via de eindejaarsmarge door worden geschoven naar 2018.

AIO (Aanvullende Inkomensvoorziening Ouderen)

De uitkeringslasten van de AIO zijn hoger uitgevallen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. Zowel het aantal AIO-gerechtigden als de hoogte van de gemiddelde uitkering is ten tijde van het opstellen van de begroting onderschat. Tevens heeft er in 2017 een nabetaling van circa 6 mln. plaatsgevonden aan de SVB over 2016. Die was in de begroting van 2017 nog niet voorzien. Het aantal AIO-gerechtigden valt met name hoger uit door een lagere uitstroom in 2016 en 2017 dan geraamd. Daarnaast is ook de instroom in 2016 en 2017 hoger uitgevallen dan verwacht.

Bijdrage COA (Centraal Orgaan opvang Asielzoekers)

De bijdragen aan het COA hebben betrekking op maatschappelijke begeleiding en voorinburgering. De uitgaven zijn lager uitgevallen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. Dit is het gevolg van een gewijzigde instroom en doorstroom uit opvangcentra van migranten.

Dagloonbesluit

De wijziging van het Dagloonbesluit werknemersverzekeringen in verband met de inkomensverrekening in de WW heeft voor enkele groepen geleid tot onbedoeld lagere uitkeringen. Starters, herintreders, flexwerkers en werknemers die na de wachttijd voor de WIA minder dan 35% arbeidsongeschikt zijn, kunnen in aanmerking komen voor een eenmalige tegemoetkoming. Het verstrekken van de tegemoetkoming voor deze groepen is in 2017 grotendeels afgerond en valt lager uit dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd.

Kinderbijslag (AKW)

De uitkeringslasten van de AKW zijn lager uitgevallen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. Er zijn minder AKW-gerechtigden en daarnaast minder huishoudens die in aanmerking komen voor AKW+ dan geraamd. De AKW+ is een bedrag voor alleenstaanden of alleenverdieners die voor een gehandicapt kind zorgen.

Kinderopvangtoeslag (KOT)

De uitkeringslasten van de KOT zijn lager uitgevallen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. In de raming houdt SZW er rekening mee dat er vaak een iets te hoge KOT wordt uitgekeerd, waarna er later terugvorderingen volgen. In 2017 sluiten het voorschot en de definitieve toekenning echter beter bij elkaar aan dan verwacht, waardoor een meevaller ontstaat.

Kindgebonden budget (WKB)

De uitgaven van de WKB zijn lager uitgevallen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. Dit betreft zowel lagere uitgaven over 2017 als lagere uitgaven aan nabetalingen. Doordat de economie zich gunstiger heeft ontwikkeld, zijn de uitgaven WKB over 2017 lager uitgekomen. Hogere inkomens leiden namelijk tot lagere bedragen kindgebonden budget en minder rechthebbenden. Ten tweede kent de WKB een voorschotsystematiek: ouders ontvangen een voorlopig bedrag WKB. Naar verwachting sluiten in 2017 voorschot en definitieve toekenning beter bij elkaar aan; ook dit leidt tot lagere kasuitgaven in

2017. De doorwerking van de Wet Hervorming Kindregelingen op de nabetalings was onzeker. Nu het eerste toeslagjaar na invoering van de WHK (2015) grotendeels definitief toegekend is, blijken de nabetalings lager uit te komen dan eerder geraamd.

Leningen inburgering

De uitgaven zijn hoger uitgevallen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. Zo is het opnamepatroon van de leningen anders gespreid dan aanvankelijk werd aangenomen, terwijl ook het gemiddeld opgenomen bedrag hoger uitviel.

Participatiewet

Het macrobudget Participatiewet heeft betrekking op de bijstand, IOAW, IOAZ en Bbz (levensonderhoud starters). De uitgaven aan het macrobudget zijn lager uitgevallen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. Dit is deels het gevolg van een dalende werkloosheid ten opzichte van de eerdere raming en deels het gevolg van onderuitputting binnen de «voorfinanciering bijstand». In het Bestuursakkoord Verhoogde Asielinstroom is tussen Rijk en gemeenten een voorschot voor 2016 en 2017 afgesproken, bedoeld om de feitelijke additionele kosten die gemeenten maken vanwege de verhoogde asielinstroom te dekken. Omdat een groot deel van de gemeenten géén aanvraag voor een voorschot heeft ingediend, is er onderuitputting op dit budget. Tegelijkertijd is het macrobudget voor 2017 opwaarts bijgesteld als gevolg van de verwerking van de realisatiecijfers over 2016 (inclusief de realisatie als gevolg van de hogere asielinstroom).

Re-integratie Wajong

Gedurende het jaar zijn op basis van de fondsennota's van het UWV de uitgaven naar beneden bijgesteld (31,9 mln.). Het UWV heeft minder trajecten en voorzieningen ingekocht dan aan het begin van het jaar werd verwacht.

Toeslagenwet

De uitkeringslasten van de TW zijn lager uitgevallen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. Dit komt hoofdzakelijk doordat het geraamde WW-volume lager uit is gekomen dan verwacht als gevolg van de lagere werkloosheidsverwachtingen van het CPB. Door het lagere aantal WW-uitkeringen, is ook het aantal toeslagen op WW-uitkeringen afgenomen.

Uitvoeringskosten UWV

De uitvoeringskosten van het UWV zijn opwaarts bijgesteld vanwege een nabetaling over 2016 en een budgettaire neutrale schuif tussen begroting- en premiegefinancierde uitgaven.

Wajong

Er is een meevaller op de Wajong. Dit komt vooral doordat de realisaties van de gemiddelde uitkeringen een lagere prijsstijging laten zien dan eerder geraamd.

Sectorplannen

Dit betreft het via de eindejaarsmarge 2016 naar 2017 doorgeschoven budget voor de sectorplannen.

Eindejaarsmarge

Dit betreft de toevoeging van de eindejaarsmarge 2016 aan de begroting van SZW.

Kasschuiven SZA

Deze post betreft verschillende kasschuiven onder het SZA-kader. De grootste betreft een kasschuif voortvloeiende uit de budgettaire verwerking van de onderuitputting over voorfinanciering bijstand in 2016 en de bijpassende kasschuif naar latere jaren.

Nominale ontwikkeling

Dit is een overboeking van het begrotingshoofdstuk «koppeling uitkeringen» naar de begroting van SZW. Hiermee zijn de begrotingsgefinancierde uitkeringen op het prijspeil van 2017 gebracht.

Re-integratie Wajong

Het budget voor re-integratie van arbeidsgehandicapten in 2017 was minder hard nodig dan ten tijde van het opstellen van de begroting verwacht. Bij Voorjaarsnota is 26,4 mln. doorgeschoven naar het budget in 2020 en 2021, omdat het beroep op deze middelen in deze jaren gaat toenemen als gevolg van de recente herindelingsoperatie in het Wajongbestand.

Kansrijk opgroeien

Om te stimuleren dat ook kinderen in een gezin met een laag inkomen kansrijk kunnen opgroeien, heeft het Rijk vanaf 2017 structureel 100 mln. beschikbaar gesteld voor benodigdheden in natura voor kinderen (0 tot 18 jaar), waardoor ze mee kunnen doen aan activiteiten die ze nu missen door armoede. Dit betreft voor 85 mln. de technische overboeking naar het Gemeentefonds, omdat gemeenten een belangrijke rol spelen in de uitvoering hiervan, de overige 15 mln. is overgeboekt naar artikel 2 voor subsidies met hetzelfde doel.

Rijksbijdrage vermogenstekort Ouderenfonds

Op basis van de laatste cijfers van het CPB is de realisatie voor de rijksbijdrage aan het vermogenstekort van het ouderdomsfonds lager uitgekomen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. In 2017 komt deze bijstelling met name door het verrekenen van het vermogensoverschot uit 2016.

Bvdu 2016 ontvangsten declaratiedeel

Een deel van de uitgaven loopt via declaraties waarvoor gemeenten van tevoren een voorschot krijgen. In 2016 heeft een aantal gemeenten een te hoog voorschot gekregen. Dit leidt tot een nabetaling van gemeenten en een ontvangst op de SZW-begroting.

Kinderopvangtoeslag (ontvangsten)

De ontvangsten over toeslagjaar 2014 zijn lager dan bij de begroting 2016 was verwacht. Dit leidt vooral tot minder terugontvangsten in 2017. Daarnaast komen in 2017 minder terugontvangsten over 2012 binnen.

Kindgebonden budget (ontvangsten)

De ontvangsten Kindgebonden budget (WKB) zijn lager uitgekomen dan ten tijde van de begroting 2017 werd verwacht. Dit hangt samen met minder ontvangsten over toeslagjaren 2015 en 2016 dan eerder voorzien. Dit komt vooral doordat de doorwerking van de Wet Hervorming

Kindregelingen op ontvangsten lager is uitgekomen dan eerder geraamd, net als bij de nabetalings het geval is.

Ontvangsten Wsw

Betreft de terugontvangsten Wsw als gevolg van de onderrealisatie arbeidsplaatsen in 2014.

Uitvoeringskosten zbo's

Dit zijn ontvangsten op de uitvoeringskosten van UWV en SVB als gevolg de afrekening van begrotingsgefinancierde uitvoeringskosten over het jaar 2016.

Wajong

Dit betreft een ontvangst ten gunste van de uitkeringslasten Wajong en re-integratie Wajong als gevolg van een te hoge bevoorschotting in 2016.

Bijstelling werkgeversbijdrage Kinderopvangtoeslag

Op basis van de laatste CPB-ramingen is de werkgeversbijdrage kinderopvangtoeslag aangepast.

Volksgezondheid, Welzijn en Sport

XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	14.366,2
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Realisatie subsidies	- 24,8
Diversen	- 28,8
Zorg	
Diversen	- 1,7
	- 55,3
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Arbeidsmarktagenda	25,0
Schuif middelen compensatieregeling pgb 2016	20,0
Subsidie transitie jeugd	19,0
Taakstellende onderuitputting	35,8
Terugbetaling beheerskosten cak	16,1
Transitie jeugd subsidies	19,1
Uitvoeringskosten wanbetalersregeling	- 21,0
Diversen	- 80,3
Zorg	
Diversen	- 26,1
	7,6
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Amendement harbers en nijboer	- 33,0
Buurtsportcoaches	- 46,9
Loonbijstelling	37,7
Diversen	99,1
Zorg	
Diversen	4,0
Niet tot een ijklijn behorend	
Bikk wlz	53,4
Zorgtoeslag	549,6
Diversen	2,9
	666,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	618,9
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	14.985,1
Totaal Internationale samenwerking	7,7
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	14.992,8

XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	89,5
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	3,4
	3,4
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Ontvangsten wanbetalersregeling	15,0
Diversen	32,7
	47,7
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	35,4
Niet tot een ijklijn behorend	
Ontvangsten zorgtoeslag	688,4
Diversen	3,0
	726,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	777,9
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	867,4
Totaal Internationale samenwerking	
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	867,4

Realisatie subsidies

Deze post bestaat uit mee- en tegenvallers op het instrument subsidies. Hieronder vallen onder meer een meevaller bij subsidies op het gebied van een effectief en efficiënt werkend jeugdstelsel (4,6 mln.), een meevaller bij subsidies voor het stimuleren van kwaliteit en veiligheid in de curatieve zorg (4,1 mln.) en een meevaller bij subsidies voor het stimuleren van toegankelijkheid in de langdurige zorg (3,7 mln.).

Diversen (Mee- en tegenvallers – Rijksbegroting in enge zin)

Het betreft het saldo van mee- en tegenvallers op alle instrumenten behalve subsidies. Per saldo doen de grootste meevallers zich voor op de instrumenten apparaat (14,1 mln.) en opdrachten (6,5 mln.). Binnen het apparaat komt dit onder andere door vrijval bij de bedrijfsvoering van het kerndepartement en onderuitputting door de relatief laat uitgekeerde loonbijstelling.

Diversen – Mee- en tegenvallers – Zorg

Deze post betreft onder meer een meevaller bij de realisatie van het instrument subsidies binnen het begrotingsgefinancierd BKZ (3,1 mln.) en een tegenvaller bij de realisatie van de zorgkosten op Caribisch Nederland (0,8 mln.).

Arbeidsmarktagenda

De arbeidsmarktagenda speelt in op de veranderingen in de zorg en de (dreigende) tekorten aan verzorgend en verpleegkundig personeel. Het kabinet heeft extra middelen beschikbaar gesteld, die onder andere worden ingezet voor strategisch personeels- en opleidingsbeleid en investeringen in duurzame inzetbaarheid van personeel.

Schuif middelen compensatieregeling pgb 2016

In 2016 heeft de aanloopfase van de compensatieregeling trekkingsrechten meer tijd gekost dan beoogd. De aanloopfase bestond uit het realiseren van de uitvoeringstoets en het doorlopen van een aanbestedingsproces. De voor de regeling gereserveerde middelen zijn daarom d.m.v. een kasschuif verplaatst van 2016 naar 2017. In 2017 is 12,5 mln. van de 20 mln. beschikbaar gesteld ten behoeve van de uitvoering en uitkering van de compensatieregeling. Tevens is in de periode 2017–2020 de andere 7,5 mln. beschikbaar gesteld voor het verder verbeteren van het trekkingsrecht door middel van subsidies aan Per Saldo (vereniging van mensen met een pgb) en de Branchevereniging Kleinschalige Zorg (BVKZ).

Subsidie transitie jeugd

Omdat het transitieproces in de jeugdhulp meer tijd nodig heeft, is de instellingsduur van de Transitie Autoriteit Jeugd met 1 jaar verlengd (conform de mogelijkheid in het Instellingsbesluit). Tegen de achtergrond van de verlenging is een kasschuif toegepast om de in 2016 niet benodigde middelen (35 mln.) naar 2017 (19 mln.) en 2018 (16 mln.) te verplaatsen.

Taakstellende onderuitputting

Op de VWS-begroting stond taakstellende onderuitputting. Deze is ingevuld met onderuitputting bij de 2^e suppletore begrotingswet (onderdeel van de post «diversen»).

Terugbetaling beheerskosten CAK

Bij het CAK is gebleken dat over een lange periode van jaren de beheerskosten per saldo ongemerkt hoger zijn geweest dan het toegekende budget. Per saldo had het CAK hierdoor een nog openstaande verplichting van 16,1 mln. aan het Algemeen fonds bijzondere ziektekosten. VWS heeft deze schuld van het CAK aan het fonds overgenomen, het CAK zal in de jaren 2019 t/m 2025 het bedrag van 16,1 mln. aan VWS terugbetalen.

Transitie jeugd subsidies

Instellingen die jeugdzorg verlenen kunnen een beroep doen op de subsidieregeling «Bijzondere transitiekosten Jeugdwet». Het aantal aanvragen leek bij deze regeling hoger uit te komen dan geraamd, hiervoor is bij 2^e suppletore begrotingswet aanvullend budget beschikbaar gesteld (19,1 mln.). Vervolgens zijn er minder aanvragen gedaan dan verwacht en viel bij deze subsidie bij Slotwet 12,0 mln. vrij (verantwoord in de diversen post).

Uitvoeringskosten wanbetalersregeling

De raming van de uitvoeringskosten van de wanbetalersregeling is in lijn gebracht met de wijze waarop het CAK de uitvoeringskosten per burgerregeling doorrekent en met de verwachte daling van het aantal wanbetalers. De daling van het aantal wanbetalers was onder andere het gevolg van de invoering van de Wet verbetering wanbetalersmaatregelen per 1 juli 2016.

Diversen – beleidsmatige mutaties – rijksbegroting in enge zin

Dit betrof onder meer een vrijval van 12 mln. bij de opleiding tot verpleegkundig specialist/physician assistent. Door een lagere instroom in 2016 was er ook in 2017 minder budget nodig dan eerder geraamd (de opleiding duurt 24–30 maanden). Extra uitgaven in 2017 betroffen onder meer middelen voor de systeemverantwoordelijkheid van VWS voor de Wmo en implementatie van het VN-verdrag handicap (9,7 mln.) en hogere uitgaven aan de uitkeringen voor oorlogsgetroffenen en verzetsdeelnemers (7,8 mln.)

Diversen – beleidsmatige mutaties – zorg

Dit betrof onder meer een kasschuif van 12,4 mln. van 2017 naar 2018 voor het informatie-uitwisselingsprogramma in de medisch-specialistische zorg (VIPPP). Daarnaast betreft het voornamelijk vrijval van middelen, onder meer 7 mln. in een drietal opleidingsbudgetten (publieke gezondheidsopleidingen, opleidingen in jeugd-ggz-instellingen en opleidingen voor gespecialiseerde verpleegkundigen die buiten het ziekenhuis zorg geven) als gevolg van lagere instroom en/of hogere uitval. Verder valt een deel van het voor 2017 beschikbaar gestelde budget vrij (6 mln.) van de subsidieregeling NIPT als gevolg van de (verlate) inwerking-treding (per 1 april 2017).

Amendement Harbers en Nijboer

Dit betrof de verwerking van het amendement Harbers en Nijboer dat bij de begrotingsbehandeling van de VWS-begroting 2017 is aangenomen. Het amendement ziet erop toe dat er middelen van de VWS-begroting worden overgeheveld naar de begroting van Defensie (ter dekking van het toekomstige AOW-gat bij Defensie) en de begroting van OCW (ter dekking van het aanhouden van het wetsvoorstel afschaffing monumentenaftrek).

Buurtsportcoaches

De brede impuls combinatiefunctie (buurtsportcoach) is een onderdeel van het programma «Sport en bewegen in de buurt». In 2017 hebben 373 gemeenten een aanvraag ingediend voor de brede impuls combinatiefuncties. Het Rijk droeg hieraan bij. De middelen werden toegevoegd aan de decentralisatie-uitkering buurtsportcoaches in het Gemeentefonds.

Loonbijstelling

Dit betrof de toevoeging van de loonbijstelling tranche 2017 aan de VWS-begroting. Deze tranche bestaat uit een vergoeding voor sociale werkgeverslasten en de contractloonontwikkeling.

Diversen – Technische mutaties – Rijksbegroting in enge zin

Deze post betreft onder meer een overboeking van middelen voor sport van de Aanvullende Post van Financien (10,2 mln., XVI [34 888 Nr. 2](#)) en de overboeking van prijsbijstelling naar de begroting van VWS (8,7 mln.).

Diversen – technische mutaties – zorg

Deze post bevat onder meer vrijval van middelen voor zorgopleidingen en de overboeking van de loon- en prijsbijstelling voor het begrotingsgefinancierde deel van het BKZ.

Bikk w/z

Dit is de bijstelling in de Bijdrage in Kosten van Kortingen (BIKK) naar aanleiding van de CEP en MEV ramingen van het Centraal Planbureau. De BIKK is een rijksbijdrage die is ingesteld bij de invoering van het nieuwe belastingstelsel in 2001 en wordt ingezet om de lagere premieopbrengst

als gevolg van de grondslagverkleining van de Wlz te compenseren. De BIKK volgt de ontwikkeling van de heffingskortingen. De bijstelling ontstaat doordat de heffingskortingen hoger uitvallen.

Zorgtoeslag

Dit is de optelsom van bijstellingen van de zorgtoeslagraming gedurende 2017 (219,0 mln.) en de realisatie van de uitgaven aan zorgtoeslag in 2017 (330,5 mln.; samen 549,6 mln.). In de VWS-begroting worden de netto uitgaven aan zorgtoeslag weergegeven (dat wil zeggen de uitgaven aan zorgtoeslag verminderd met de terugvorderingen van zorgtoeslag). Bij Slotwet worden de uitgaven en ontvangsten zorgtoeslag bruto gepresenteerd. De realisatiecijfers leiden tot een verhoging van de uitgaven aan zorgtoeslag bij Slotwet van 330,5 mln. en een verhoging van de ontvangsten van zorgtoeslag (terugvorderingen van te veel ontvangen zorgtoeslag) van 688,4 mln.

Diversen – technische mutaties – niet tot een ijklijn behorend

Deze post bestaat onder meer uit hogere uitgaven van 3,4 mln. i.v.m. de afwikkeling van de voormalige algemene kas van de Ziekenfondswet.

Diversen – Niet-belastingontvangsten – Mee- en tegenvallers – Rijksbegroting in enge zin

Het betreft het saldo van alle mee- en tegenvallers bij de ontvangsten. Er is onder meer 5 mln. ontvangen door de vaststelling van de bijdrage van ZonMw, op basis van de ingediende verantwoording over 2016.

Ontvangsten wanbetalersregeling

Ondanks de daling van het aantal wanbetalers vielen de ontvangsten als gevolg van de aan wanbetalers opgelegde bestuursrechtelijke premie hoger uit. Dit is onder andere het gevolg van een succesvollere incasso van oude vorderingen en lagere uitstroom van mensen bij wie de bestuursrechtelijke premie door middel van broninhouding wordt geïnd.

Diversen – Niet-belastingontvangsten – beleidsmatige mutaties – Rijksbegroting in enge zin

Deze post bevat onder meer meevallers bij de ontvangsten jeugd van 5,1 mln. en diverse posten van langdurige zorg van 4,4 mln.

Diversen – Niet-belastingontvangsten – technische mutaties – Rijksbegroting in enge zin

Deze post betreft onder meer een terugontvangst door de eindafrekening van verschillende bevolkingsonderzoeken en screeningsprogramma's (8,3 mln.). Daarnaast is 5,8 mln. afgeroomd van het eigen vermogen van het agentschap College ter Beoordeling van Geneesmiddelen (aCBG) dat hoger was dan toegestaan conform de regeling agentschappen. Ook leidde de afrekening van «de overlooppst» van ZonMw tot een terugbetaling van 5,0 mln.

Ontvangsten zorgtoeslag

In de VWS-begroting worden de netto uitgaven aan zorgtoeslag weergegeven (de uitgaven aan zorgtoeslag verminderd met de terugvorderingen van zorgtoeslag). Bij Slotwet wordt de zorgtoeslag bruto geboekt. Dit leidt onder meer tot een verhoging van de ontvangsten van zorgtoeslag (terugvorderingen van te veel ontvangen zorgtoeslag) van 688,4 mln.

Diversen – Niet-belastingontvangsten – technische mutaties – niet tot een ijklijn behorend

Deze post bevat hogere ontvangsten van 2,3 mln. i.v.m. de afwikkeling van de voormalige algemene kas van de Ziekenfondswet en een terugontvangst m.b.t. de regeling Tegemoetkoming Buitengewone Uitgaven.

Buitenlandse Handel & Ontwikkelingssamenwerking

XVII BUITENLANDSE HANDEL & ONTWIKKELINGSSAMENWERKING: UITGAVEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	2.821,7
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	2.821,7

XVII BUITENLANDSE HANDEL & ONTWIKKELINGSSAMENWERKING: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	18,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	18,1
Totaal Internationale samenwerking	88,6
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	106,7

Wonen & Rijksdienst

XVIII WONEN & RIJKSDIENST: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	4.312,2
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Huurtoeslag	- 129,0
Diversen	- 28,8
	- 157,8
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Huurtoeslag	28,0
Kasschuif (trshv)	- 52,3
Diversen	- 2,2
	- 26,5
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Afdracht 2016 nhg	30,0
Surplus ev rvb	79,8
Diversen	34,5
	144,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 40,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	4.272,2
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	4.272,2

XVIII WONEN & RIJKSDIENST: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	563,8
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	19,1
	19,1
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Huurtoeslag	47,0
Diversen	8,8
	55,8
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Afdracht 2016 nhg	30,0
Surplus ev rvb	79,8
Diversen	34,2
	144,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	218,9
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	782,7
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	782,7

Huurtoeslag

De realisatie 2017 op de huurtoeslag laat per saldo een meevaller zien van 142 mln., waarvan 129 mln. het gevolg is van lagere uitgaven. De dalende werkloosheid en een hogere inkomensontwikkeling zorgden voor minder huurtoeslaggerechtigden. Dit verklaart een groot deel van de meevaller. Een ander deel van de meevaller wordt veroorzaakt door een lagere instroom van statushouders dan verwacht.

Diversen (mee- en tegenvallers: uitgaven en niet-belastingontvangsten)

Er zijn hogere ontvangsten op de terugvorderingen van de huurtoeslag gerealiseerd. Daarnaast is de BZK-bijdrage aan maatregelen om fraude bij toeslagen tegen te gaan afgerekend. Dit heeft geleid tot een terugontvangen bijdrage van de begroting van Financiën (IXB).

Kasschuif (Tijdelijke Regeling Stimulering Huisvesting Vergunninghouders)

Met de tijdelijke regeling stimulering huisvesting vergunninghouders (TRSHV) is meerjarig in totaal 87,5 mln. beschikbaar gesteld voor de sobere huisvesting van 14.000 vergunninghouders. De regeling is sinds begin 2016 van kracht en loopt tot en met 2018. In zowel 2016 als in 2017 is minder dan verwacht gebruik gemaakt van deze subsidieregeling. In het voorjaar van 2017 is de raming met behulp van een kasschuif herverdeeld over de jaren 2017 en 2018.

Diversen (beleidsmatige mutaties: uitgaven)

Het surplus eigen vermogen 2016 van FM Haaglanden is ingezet voor de uitvoering van het programma «Kiezen voor kwaliteit». Daarnaast zijn er middelen doorgeschoven naar 2018 voor de EU-aanbesteding van onderdelen van het Woononderzoek Nederland (WoON) 2018, en naar latere jaren voor de Toelatingsorganisatie vanwege het aanhouden in de Eerste Kamer van het Wetsvoorstel kwaliteitsborging. De huurcommissie heeft in verband met modernisering middelen ontvangen in afwachting van de wijziging van de Uitvoeringswet huurprijzen woonruimte.

Afdracht 2016 Nationale Hypotheek Garantie

De Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) betaalt jaarlijks een achtervangvergoeding voor de Nationale Hypotheek Garantie (NHG). De vergoeding over 2017 bedraagt afgerond 30 mln. De jaarlijkse vergoeding is in 2017 ontvangen en gestort in de daarvoor bestemde begrotingsreserve NHG.

Surplus eigen vermogen Rijksvastgoedbedrijf

Conform de regeling Agentschappen dient het eigen vermogen van een agentschap binnen de daarvoor geldende bandbreedte te worden gebracht (maximaal 5% van de gemiddelde jaaronzet over de afgelopen drie jaar). Het surplus eigen vermogen van het Rijksvastgoedbedrijf (79,8 mln.) is door WenR ingezet om het negatieve eigen vermogen bij andere shared service organisaties (SSO's) van WenR aan te vullen. Het restant is teruggeboekt aan de afnemers van het RVB.

Diversen (technische mutaties – uitgaven)

Dit betreft voornamelijk de doorverdeling van de ontvangen eindejaarsmarge op de begroting van BZK (VII) naar de begroting van WenR (XVIII) voor o.a. de middelen uit het Fonds Duurzaam Funderingsherstel, de Subsidie Energievoorziening Eigen Huis en de Tijdelijke Subsidieregeling Huisvesting Vergunninghouders.

Diversen (beleidsmatige mutaties: niet-belastingontvangsten)

Het positief resultaat van 7,9 mln. op de Starterslening is terugontvangen van Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVN).

Diversen (technische mutaties: niet belastingontvangsten)

Aan Woningstichting Geertruidenberg (WSG) is saneringssteun ter hoogte van 26,4 mln. verstrekt voor het derde en vierde kwartaal van 2017. Deze betaling is conform het saneringsbesluit uit 2013. Dit bedrag wordt onttrokken aan de begrotingsreserve voor sanerings- en projectsteun aan woningcorporaties.

Sociale zekerheid

SOCIALE ZEKERHEID: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017	78.905,4
Mee- en tegenvallers	
Sociale zekerheid	
Aio	33,6
Aow	- 172,2
Bijdrage coa	- 26,6
Iva	79,6
Kinderbijslag	- 40,8
Kindgebonden budget	- 124,4
Leningen inburgering	41,8
Nominale ontwikkeling	150,8
Participatiewet	- 46,1
Re-integratie wijong	- 31,9
Wajong	- 26,4
Wao	- 85,9
Ww	- 348,6
Diversen	- 51,0
	- 648,1
Beleidsmatige mutaties	
Sociale zekerheid	
Eindejaarsmarge	86,5
In=uit-taakstelling	- 86,5
Invullen in=uit-taakstelling	86,5
Kasschuiven sza	- 100,7
Re-integratie wijong	- 53,5
Diversen	- 0,5
	- 68,2
Technische mutaties	
Sociale zekerheid	
Kansrijk opgroeien	- 100,0
Diversen	71,1
	- 28,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 745,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	78.160,4

SOCIALE ZEKERHEID: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

Stand Miljoenennota 2017	1.012,6
Mee- en tegenvallers	
Sociale zekerheid	
Kindgebonden budget	- 56,3
Diversen	107,8
	51,5
Technische mutaties	
Sociale zekerheid	
Diversen	- 48,0
	- 48,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	3,5
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	1.016,0

AIO (Aanvullende Inkomensvoorziening Ouderen)

De uitkeringslasten van de AIO zijn hoger uitgevallen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. Zowel het aantal AIO-gerechtigden als de hoogte van de gemiddelde uitkering is ten tijde van het opstellen van de begroting onderschat. Tevens heeft er in 2017 een nabetaling van circa 6 mln. plaatsgevonden aan de SVB over 2016. Die was in de begroting van 2017 nog niet voorzien. Het aantal AIO-gerechtigden valt met name hoger uit door een lagere uitstroom in 2016 en 2017 dan geraamd. Daarnaast is ook de instroom in 2016 en 2017 hoger uitgevallen dan verwacht.

Algemene Ouderdomswet (AOW)

De uitkeringslasten van de AOW zijn lager uitgevallen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. Dit wordt voornamelijk verklaard doordat het aantal AOW'ers, de uitgaven aan de partnertoeslag en het percentage alleenstaanden (die recht hebben op een hogere AOW-uitkering) lager uitviel dan waar bij het opstellen van de begroting van uit is gegaan. Het lagere aantal AOW'ers hangt samen met hogere sterfte dan waar in de CBS-bevolkingsprognose van uit werd gegaan.

Bijdrage COA (Centraal Orgaan opvang Asielzoekers)

De bijdragen aan het COA hebben betrekking op maatschappelijke begeleiding en voorinburgering. De uitgaven zijn lager uitgevallen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. Dit is het gevolg van een gewijzigde instroom en doorstroom uit opvangcentra van migranten.

Inkomensvoorziening Volledig Arbeidsongeschikten (IVA)

De uitkeringslasten van de IVA zijn hoger uitgevallen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. Dit is deels het gevolg van een opwaartse bijstelling van het volume. Daarnaast wordt de mutatie op de IVA verklaard door een administratieve correctie bij het UWV. Hierbij zijn uitkeringslasten die ten onrechte als WAO geadministreerd waren gecorrigeerd naar de juiste wet WIA (zie ook WAO). Bij de IVA (onderdeel van de wet WIA) heeft dit geresulteerd in een opwaartse bijstelling van de gemiddelde jaaruitkering en daarmee van de uitkeringslasten.

Kinderbijslag (AKW)

De uitkeringslasten van de AKW zijn lager uitgevallen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. Er zijn minder AKW-gerechtigden en daarnaast minder huishoudens die in aanmerking komen voor AKW+ dan geraamd. De AKW+ is een bedrag voor alleenstaanden of alleenverdieners die voor een gehandicapt kind zorgen.

Kindgebonden budget (WKB)

De uitgaven van de WKB zijn lager uitgevallen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. Dit betreft zowel lagere uitgaven over 2017 als lagere uitgaven aan nabetalingen. Doordat de economie zich gunstiger heeft ontwikkeld, zijn de uitgaven WKB over 2017 lager uitgekomen. Hogere inkomens leiden namelijk tot lagere bedragen kindgebonden budget en minder rechthebbenden. Ten tweede kent de WKB een voorschotsystematiek: ouders ontvangen een voorlopig bedrag WKB. Naar verwachting sluiten in 2017 voorschot en definitieve toekenning beter bij elkaar aan; ook dit leidt tot lagere kasuitgaven in 2017. De doorwerking van de Wet Hervorming Kindregelingen op de nabetalingen was onzeker. Nu het eerste toeslagjaar na invoering van de WHK (2015) grotendeels definitief toegekend is, blijken de nabetalingen lager uit te komen dan eerder geraamd.

Leningen inburgering

De uitgaven zijn hoger uitgevallen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. Zo is het opnamepatroon van de leningen anders gespreid dan aanvankelijk werd aangenomen, terwijl ook het gemiddeld opgenomen bedrag hoger uitviel.

Nominale Ontwikkeling (uitgaven en ontvangsten)

Dit betreft een aanpassing in de nominale ontwikkeling binnen het SZA-kader als gevolg van nieuwe loon- en prijsontwikkeling van het CPB en als gevolg van mutaties in de uitgavenrealisatie binnen de sociale zekerheid. Daarnaast is de indexatie van verschillende regelingen aangepast, waardoor deze beter aansluit bij de wettelijke indexatie.

Participatiewet

Het macrobudget Participatiewet heeft betrekking op de bijstand, IOAW, IOAZ en Bbz (levensonderhoud starters). De uitgaven aan het macrobudget zijn lager uitgevallen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. Dit is deels het gevolg van een dalende werkloosheid ten opzichte van de eerdere raming en deels het gevolg van onderuitputting binnen de «voorfinanciering bijstand». In het Bestuursakkoord Verhoogde Asielinstroom is tussen Rijk en gemeenten een voorschot voor 2016 en 2017 afgesproken, bedoeld om de feitelijke additionele kosten die gemeenten maken vanwege de verhoogde asielinstroom te dekken. Omdat een groot deel van de gemeenten géén aanvraag voor een voorschot heeft ingediend, is er onderuitputting op dit budget. Tegelijkertijd is het macrobudget voor 2017 opwaarts bijgesteld als gevolg van de verwerking van de realisatiecijfers over 2016 (inclusief de realisatie als gevolg van de hogere asielinstroom).

Re-integratie Wajong

Gedurende het jaar zijn op basis van de fondsennota's van het UWV de uitgaven naar beneden bijgesteld (31,9 mln.). Het UWV heeft minder trajecten en voorzieningen ingekocht dan aan het begin van het jaar werd verwacht.

Wajong

De uitkeringslasten van de Wajong zijn lager uitgevallen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. Dit komt vooral doordat de realisaties van de gemiddelde uitkeringen een lagere prijsstijging laten zien dan eerder geraamd.

WAO (Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering)

De uitkeringslasten van de WAO zijn lager uitgevallen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. Dit wordt voor het grootste deel verklaard door een administratieve correctie bij het UWV. Hierbij zijn uitkeringslasten die ten onrechte als WAO geadministreerd waren gecorrigeerd naar de juiste wet WIA. Bij de WAO resulteert dit in een neerwaartse bijstelling van de gemiddelde jaaruitkering en daarmee van de uitkeringslasten. Uit de realisatiecijfers van het UWV blijkt daarnaast dat de uitstroom hoger is en de gemiddelde jaaruitkering (naast de administratieve correctie) lager is dan eerder verwacht. Dit werkt voor 2017 door in lagere uitkeringslasten.

WW (Werkloosheidswet)

De uitkeringslasten van de WW zijn lager uitgevallen dan ten tijde van het opstellen van de begroting geraamd. Dit wordt met name veroorzaakt doordat de werkloosheid lager is uitgevallen dan door het CPB werd geraamd.

Eindejaarsmarge

Dit betreft de toevoeging van de eindejaarsmarge 2016 aan de begroting van SZW.

In = uit-taakstelling

Departementen kunnen onbestede middelen in 2016 met behulp van de eindejaarsmarge doorschuiven naar 2017. Als tegenhanger van de uitgekeerde eindejaarsmarges is de in=uit-taakstelling op de aanvullende post ingeboekt, onder de veronderstelling dat departementen ieder jaar een soortgelijk bedrag doorschuiven met behulp van de eindejaarsmarge. De in=uit-taakstelling wordt gedurende de uitvoering van begrotingsjaar 2017 ingevuld met onderuitputting (zie invullen in = uit-taakstelling hieronder)

Invullen in=uit-taakstelling

De taakstellende onderuitputting is volledig ingevuld met onderuitputting en met meevallende uitgaven die in 2017 op de departementale begrotingen zijn opgetreden. Een deel van het invullen van deze taakstellende onderuitputting gebeurt op SZA.

Kasschuiven SZA

Deze post betreft verschillende kasschuiven onder het SZA-kader. De grootste betreft een kasschuif voortvloeiende uit de budgettaire verwerking van de onderuitputting voorfinanciering bijstand in 2016 en de bijpassende kasschuif naar latere jaren.

Re-integratie Wajong

Het budget voor re-integratie van arbeidsgehandicapten in 2017 was minder hard nodig dan ten tijde van het opstellen van de begroting verwacht. Bij voorjaarsnota is 26,4 mln. doorgeschoven naar het budget in 2020 en 2021, omdat het beroep op deze middelen in deze jaren gaat toenemen als gevolg van de recente herindelingsoperatie in het Wajongbestand.

Kansrijk opgroeien

Om te stimuleren dat ook kinderen in een gezin met een laag inkomen kansrijk kunnen opgroeien, heeft het Rijk vanaf 2017 structureel 100 mln. beschikbaar gesteld voor behoeften in natura voor kinderen (0 tot 18 jaar), waardoor ze mee kunnen doen aan activiteiten die ze nu missen door armoede. Dit betreft voor 85 mln. de technische overboeking naar het Gemeentefonds, omdat gemeenten een belangrijke rol spelen in de uitvoering hiervan, de overige 15 mln. is overgeboekt naar artikel 2 voor subsidies met hetzelfde doel.

Kindgebonden budget (ontvangsten)

De ontvangsten Kindgebonden budget (WKB) zijn lager uitgekomen dan ten tijde van de begroting 2017 werd verwacht. Dit hangt samen met minder ontvangsten over toeslagjaren 2015 en 2016 dan eerder voorzien. Dit komt vooral doordat de doorwerking van de Wet Hervorming Kindregelingen op ontvangsten lager is uitgekomen dan eerder geraamd, net als bij de nabetalingen het geval is.

Zorg

ZORG: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017	73.546,2
Mee- en tegenvallers	
Zorg	
Eerstelijnszorg	- 243,2
Financieringsmutatie wlz	- 118,0
Genees- en hulpmiddelen	- 414,1
Geneeskundige geestelijke gezondheidszorg	- 307,3
Geriatrische revalidatiezorg en eerstelijns verblijf	- 53,8
Grensoverschrijdende zorg	- 91,7
Medisch specialistische zorg	288,0
Multidisciplinaire zorg	101,6
Nominale ontwikkeling	29,0
Persoonsgebonden budgetten	- 238,6
Uitvoeringsproblematiek wlz-recht volledig pakket	176,0
Volledig pakket thuis	51,2
Wijkverpleging	- 101,9
Wlz buiten contracteerruimte	82,0
Ziekenvervoer	- 50,7
Zorg in natura	221,4
Diversen	- 47,6
	- 717,7
Beleidsmatige mutaties	
Zorg	
Besparingsverlies werelddekking	45,0
Flankerend beleid zorgakkoorden 2018	64,8
Grensoverschrijdende zorg	- 45,0
Kwaliteitskader verpleeghuiszorg (incidenteel)	100,0
Kwaliteitskader verpleeghuiszorg tranche 2017	100,0
Nominaal en onverdeeld wlz	29,9
Nominaal en onverdeeld zvw	- 98,0
Onderuitputting zorg in natura	- 26,0
Diversen	12,9
	183,6
Technische mutaties	
Zorg	
Eigen bijdrage wmo	50,0
Diversen	- 55,3
	- 5,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 539,4
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	73.006,8

ZORG: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

Stand Miljoenennota 2017	5.002,4
Mee- en tegenvallers	
Zorg	
Eigen bijdrage wlz	32,0
	32,0
Beleidsmatige mutaties	
Zorg	
Diversen	- 14,1
	- 14,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	17,9
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	5.020,3

Eerstelijnszorg

Dit betreft een onderschrijding bij de eerstelijnszorg. De belangrijkste oorzaak voor deze onderschrijding zijn de lagere uitgaven aan huisartsenzorg (- 209 mln.). Deze onderschrijding is in lijn met voorgaande jaren. Er is elk jaar sprake van een substantiële groei van de uitgaven, maar het uitgavenniveau is lager dan het beschikbare kader. Deze onderschrijding hangt samen met de overschrijding bij de multidisciplinaire zorgverlening (102 mln.), waar de mogelijkheden groter zijn om meer zorg te leveren. Beide sectoren vallen onder het hoofdlijnenakkoord voor huisartsen en multidisciplinaire zorgverlening. Bij de sector zintuiglijk gehandicapten is een onderschrijding te zien van 25 mln. Deze onderschrijding is zichtbaar sinds de overheveling van de oude AWBZ naar de Zvw in 2015. Daarnaast doet zich een onderschrijding voor in de uitgaven voor geboortezorg (20 mln.). Deze onderschrijding hangt samen met een daling in het aantal geboorten in 2017.

Financieringsmutatie Wlz

De financieringsmutatie is het gevolg van het feit dat er in 2017 minder is gefinancierd dan er is geleverd aan zorg. Er zit tijd tussen het moment waarop de Nza de afspraken over te leveren zorg ontvangt en de verwerking ervan in de budgetten van de Wlz-instelling. Hierdoor is het gebruikelijk dat de financiering binnen een jaargrens afwijkt van de budgetten in dat jaar. Zo ontstaan zogeheten financieringsachterstanden of -voorsprongen.

Genees- en hulpmiddelen

Bij de Zvw-sector genees- en hulpmiddelen is sprake van een onderschrijding van 414 mln. Deze onderschrijding wordt onder andere verklaard door de lagere koers van het Britse pond (via de Wet geneesmiddelenprijzen), de effecten van financiële arrangementen en door de scherpe inkoop van zorgverzekeraars bij de hulpmiddelen (m.n. bij hoortoestellen en verzorgingsmiddelen).

Geestelijke gezondheidszorg

Over 2017 komt de overschrijding van de uitgaven aan geestelijke gezondheidszorg (ggz) voorlopig uit op 307 mln. Dit ligt in het verlengde van de overschrijding uit eerdere jaren. De overschrijding hangt onder meer samen met substitutie naar de praktijkondersteuner huisarts (POH-ggz) voor psychische klachten, een verschuiving van gespecialiseerde ggz naar basis-ggz en de scherpe inkoop van zorgverzekeraars.

Geriatrische revalidatiezorg en eerstelijns verblijf

De uitgaven aan geriatrische revalidatiezorg en eerstelijnsverblijf zijn lager uitgevallen dan geraamd. Bij geriatrische revalidatiezorg is sprake van een overschrijding van 31 mln., bij eerstelijnsverblijf is sprake van een overschrijding van 21 mln. In de loop van 2017 zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor eerstelijnsverblijf (55 mln.), deze zijn niet volledig tot besteding gekomen.

Grensoverschrijdende zorg

Bij de grensoverschrijdende zorg is sprake van een overschrijding van 92 mln. Deze overschrijding is veroorzaakt doordat het grensoverschrijdend zorggebruik in de afgelopen jaren nauwelijks is gegroeid, terwijl in de begrotingsramingen wel van groei is uitgegaan.

Medisch specialistische zorg

Deze overschrijding is het saldo van hogere uitgaven aan medisch specialistische zorg (MSZ) (296 mln.) en lagere uitgaven aan beschikbaarheidsbijdragen MSZ. Het gaat voor MSZ om voorlopige realisatiecijfers, voor 37% gebaseerd op een bijschatting van verzekeraars van feitelijke declaraties.

Multidisciplinaire zorg

Bij de multidisciplinaire zorg is er voor 2017 een overschrijding van het beschikbare kader van 102 mln. Deze overschrijding hangt samen met de overschrijding op de uitgaven voor huisartsenzorg (- 209 mln.). Bij de multidisciplinaire zorg zijn de mogelijkheden groter om meer zorg te leveren. Beide sectoren vallen onder het hoofdlijnenakkoord voor huisartsen en multidisciplinaire zorgverlening.

Nominale ontwikkeling

Op basis van de CEP 2017 van het CPB is de nominale ontwikkeling van de zorguitgaven bijgesteld. Ten opzichte van de MEV 2017 zijn de ramingen van lonen en prijzen naar boven bijgesteld.

Persoonsgebonden budgetten

Ten opzichte van de begroting is er in 2017 sprake van een verschuiving tussen de verschillende leveringsvormen in de Wlz. Het gaat met name om een verschuiving van persoonsgebonden budget naar zorg in natura. Dit leidt tot een overschrijding ten opzichte van het geraamde bedrag voor zorg in natura en een overschrijding bij het persoonsgebonden budget. De gerealiseerde uitgaven per leveringsvorm weerspiegelen de voorkeuren van de cliënt voor de betreffende leveringsvorm. Per saldo is sprake van een overschrijding op het totale Wlz-budget van 9 mln.

Uitvoeringsproblematiek Wlz-recht volledig pakket

Met de hervorming van de langdurige zorg stelt het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) bij de Wlz-indicatiestelling alleen nog vast of iemand wel of geen toegang krijgt tot de Wlz en wordt niet langer bezien of specifieke zorgfuncties noodzakelijk zijn. Vanaf 1 januari 2017 past het CIZ

dit beginsel volledig toe. Wie toegang krijgt tot de Wlz heeft aanspraak op een volledig zorgprofiel. Hierdoor krijgen bepaalde groepen Wlz-cliënten aanspraak op meer zorg dan voorheen. Het gaat om aanspraken op dagbesteding, vervoer en huishoudelijke hulp. De uitgaven aan de Wlz zijn hierdoor hoger uitgevallen.

Volledig pakket thuis

De uitgaven binnen de Wlz aan volledig pakket thuis (VPT) zijn 51 mln. hoger uitgevallen dan geraamd. Dit is onder andere het gevolg van een verschuiving van extramurale zorg en persoonsgebonden budget naar VPT.

Wijkverpleging

Bij wijkverpleging is sprake van een overschrijding van het beschikbare kader van 102 mln. Ten aanzien van de overschrijding van de uitgaven wijkverpleging kan worden gemeld dat signalen uit het veld wijzen op een tekort aan wijkverpleegkundigen en een scherpe contractering door zorgverzekeraars.

Wlz buiten contracteerruimte

Bij de Wlz-uitgaven buiten de contracteerruimte is in 2016 per saldo sprake geweest van een tegenvaller. Deze werkte door naar 2017 en is vooral het gevolg van hogere nacalculeerbare kapitaallasten.

Ziekenvervoer

Bij ziekenvervoer is sprake van een overschrijding van 51 mln. De overschrijding op de uitgaven voor ambulances bedraagt 36 mln. De overschrijding bij het overig ziekenvervoer (15 mln.) is in lijn met de ontwikkelingen in de afgelopen jaren en keent een beleidsmatige oorzaak, nl. scherpe inkoop door verzekeraars.

Zorg in natura

Ten opzichte van de begroting is er in 2017 sprake van een verschuiving tussen de verschillende leveringsvormen in de Wlz. Het gaat met name om een verschuiving van persoonsgebonden budget naar zorg in natura. Dit leidt tot een overschrijding ten opzichte van het geraamde bedrag voor zorg in natura en een overschrijding bij het persoonsgebonden budget. De gerealiseerde uitgaven per leveringsvorm weerspiegelen de voorkeuren van de cliënt voor de betreffende leveringsvorm. Per saldo is sprake van een overschrijding op het totale Wlz-budget van 9 mln.

Diversen (mee- en tegenvallers)

Deze post betreft het saldo van diverse kleinere mee- en tegenvallers waaronder een overschrijding van de uitgaven aan extramurale zorg in de Wlz (- 25 mln.) en lagere uitgaven bij de Zvw-sector overig curatieve zorg (- 10 mln.).

Besparingsverlies werelddekking

Het vorige kabinet heeft in 2016 besloten om de maatregel afschaffen werelddekking niet door te voeren, omdat de onderliggende wet na behandeling in de Tweede Kamer complex en onuitvoerbaar zou worden. Het bijbehorende besparingsverlies is bij Voorjaarsnota gedekt door een ramingsbijstelling in de grensoverschrijdende zorg.

Flankerend beleid zorgakkoorden 2018

Om hoofdlijnenakkoorden en bestuurlijke afspraken voor 2018 met een aantal sectoren binnen de Zvw tot stand te brengen heeft het kabinet bij Voorjaarsnota middelen vrijgemaakt voor een aantal gerichte intensivering, zoals het versterken van het eerstelijns verblijf.

Grensoverschrijdende zorg

De uitgaven aan grensoverschrijdende zorg vallen lager uit dan eerder geraamd. Deze ramingsbijstelling is ingezet als dekking voor het besparingsverlies van de werelddekking.

Kwaliteitskader verpleeghuiszorg

Met ingang van 13 januari 2017 is het kwaliteitskader verpleeghuiszorg van kracht. Bij Voorjaarsnota is door het vorige kabinet besloten om vanaf 2017 structureel 100 miljoen euro beschikbaar te maken voor de verbetering van de kwaliteit in de verpleeghuizen op basis van het nieuwe kwaliteitskader verpleeghuiszorg. Daarnaast heeft het vorige kabinet heeft in 2017 incidenteel 100 mln. beschikbaar gesteld voor de verpleeghuislocaties waar verbetering van kwaliteit het hardste nodig is.

Nominaal en onverdeeld Wlz

Dit betreft onder andere middelen voor een aantal technische correcties op de overheveling van budgetten in het kader van hervorming langdurige zorg.

Nominaal en onverdeeld Zvw

Er heeft bij Voorjaarsnota een ramingsbijstelling plaatsgevonden omdat niet alle gereserveerde middelen voor groei ruimte, nominale bijstelling en migratieproblematiek binnen de Zvw nodig waren. Daarnaast bleken de uitgaven aan voorwaardelijke toelating in 2017 lager dan geraamd.

Onderuitputting zorg in natura

De raming van de Wlz-uitgaven aan zorg in natura 2017 is neerwaarts bijgesteld. Dit is ten opzichte van de verwachte onderuitputting van 1,0% die reeds in de begroting 2017 was verwerkt voor het jaar 2017.

Diversen (beleidsmatige mutaties)

Dit is de optelsom van diverse mutaties waaronder middelen voor uitvoering en implementatie van het kwaliteitskader verpleeghuiszorg (12 mln.) en extra middelen voor wijkverpleging ivm de Wlz-indiceerbaren die overkomen naar de Zvw (9 mln.).

Eigen bijdrage Wmo

Het vorige kabinet heeft in het najaar van 2016 besloten om vanaf 2017 eenverdienerhuishoudens waarin een van de partners chronisch ziek is, financieel tegemoet te komen. Dat gebeurt door de maximale eigen bijdrage voor ondersteuning op basis van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) landelijk aan te passen. Gemeenten hebben daardoor minder inkomsten, maar krijgen daarvoor compensatie.

Diversen (technische mutaties)

Dit betreft het saldo van diverse technische mutaties. Dit zijn met name mutaties waarbij premiegefinancierde middelen van het budgettair kader zorg zijn overgeheveld naar het uitgavenkader Rijksbegroting in enge zin. Zo zijn er bijvoorbeeld middelen overgeheveld voor de arbeidsmarkt-agenda (- 12 mln.) en middelen voor de implementatie van het kwaliteitskader verpleeghuiszorg (- 7 mln.).

Eigen bijdrage Wlz

De ontvangsten aan eigen bijdragen in de Wlz zijn in 2017 hoger uitgevallen. De hogere ontvangsten zijn in lijn met het toegenomen zorggebruik in de Wlz, gecorrigeerd voor de verschillende leveringsvormen waar een cliënt uit kan kiezen.

Diversen (beleidsmatige mutaties)

Dit betreft een aantal mutaties van ontvangsten in de Wlz. Als gevolg van de overheveling van het eerstelijnsverblijf van de Wlz naar de Zvw zijn de ontvangsten aan eigen bijdragen in de Wlz lager. Daarnaast is in het Belastingplan het algemeen heffingsvrij vermogen verhoogd per 1 januari 2016. Hierdoor daalt de grondslag waarop de eigen bijdrage in de Wlz wordt berekend en is sprake van een lagere eigen bijdrage.

Gemeentefonds

B GEMEENTEFONDS: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	27.143,2
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Wijziging betalingsverloop 2017	- 21,3
Diversen	- 1,6
Zorg	
Diversen	- 0,1
	- 23,0
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Kasschuif restant verhoogde asielinstream 2017	- 78,4
Verhoogde asielinstream	27,0
Wijziging betalingsverloop	58,0
Diversen	- 0,2
	6,4
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Accres tranche 2016	87,7
Afrekening BCF	104,3
Buurtsportcoaches	58,0
Kansen voor alle kinderen	85,0
Loon- en prijsbijstelling tranche 2017	33,3
Rsp zuiderzeelijn assen	36,3
Diversen	72,5
Sociale zekerheid	
Loonbijstelling tranche 2017	51,9
Diversen	10,1
Zorg	
Eigen bijdrage wmo	50,0
Loon- en prijsbijstelling tranche 2017	132,1
Uitname correctie herinstromers	30,0
Diversen	28,6
	779,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	763,1
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	27.906,2
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	27.906,2

B GEMEENTEFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	0,0

Wijziging betalingsverloop 2017

De uitbetalingen aan gemeenten in 2017 zijn lager dan eerder geraamd. De oorzaak is dat nog niet voor alle verdeelmaatstaven en uitkeringen de definitieve gegevens beschikbaar zijn. Op het moment dat de definitieve gegevens beschikbaar komen, wordt het verschil tussen begroting en uitbetalingen weggenomen. Het Gemeentefonds zal in 2018 met dit bedrag opwaarts worden bijgesteld.

Diversen

Door de afwikkeling van de algemene uitkering 2014 komt een resterend bedrag niet meer tot uitbetaling en is daarom in 2017 afgeboekt.

Diversen zorg

De uitbetaling van de integratie-uitkering sociaal domein is minder dan geraamd. Het niet-gebruikte budget wordt doorgeschoven naar 2018.

Kasschuif restant verhoogde asielinstream

Vanwege de verhoogde asielinstream was in het Uitwerkingsakkoord Verhoogde Asielinstroom overeengekomen dat gemeenten in 2016 en 2017 extra middelen ontvangen. Het aantal asielzoekers was in 2017 lager dan geraamd. Het niet-gebruikte budget wordt doorgeschoven naar 2018.

Verhoogde asielinstream

Het budget voor de verhoogde asielinstream dat niet in 2016 was gebruikt, is doorgeschoven naar 2017.

Wijziging betalingsverloop

De uitbetalingen in 2016 aan de gemeenten waren lager dan geraamd, omdat niet al het geld tijdig kon worden verdeeld tussen gemeenten. Dit komt doordat niet alle verdeelmaatstaven konden worden vastgesteld in 2016. Op het moment dat de definitieve verdeelmaatstaven beschikbaar zijn, wordt het verschil tussen begroting en uitbetalingen verrekend. Het Gemeentefonds wordt daarom voor 2017 met het overgebleven bedrag opwaarts bijgesteld.

Diversen (beleidsmatige mutaties)

Dit betreft de mutaties op het onderzoeksbudget van het Gemeentefonds. Bij Voorjaarsnota 2017 is dit budget met 1 mln. opgehoogd vanwege de onderuitputting in 2016. Bij slotwet wordt dit budget met 1,2 miljoen neerwaarts bijgesteld vanwege onderuitputting in 2017.

Accres tranche 2016

De omvang van het Gemeentefonds ademt mee met een deel van de Rijksbegroting. Omdat het Rijk in 2016 meer heeft uitgegeven dan het jaar ervoor, ontvangen gemeenten accres. De structurele reeks bedraagt 44 mln. Incidenteel komt daar in 2017 nog 44 mln. bij.

Afrekening BCF

Gemeenten kunnen de btw terugvragen via het BTW-compensatiefonds (BCF). Wanneer er geld overblijft in het BCF wordt dit aan het Gemeentefonds toegevoegd.

Buurtsportcoaches

Dit betreft overboekingen van de begroting van VWS (47 mln.) en OCW (11 mln.) ten behoeve van buurtsportcoaches. Dit is onderdeel van het programma «Sport en bewegen in de buurt».

Kansen voor alle kinderen

Dit betreft een overboeking van de begroting van SZW ten behoeve van de impuls «Kansen voor alle kinderen».

Loon- en prijsbijstelling tranche 2017 (Rijksbegroting in enge zin, Sociale zekerheid en Zorg)

Jaarlijks worden de integratie-uitkering sociaal domein en de integratie-uitkering Wmo (huishoudelijke hulp) van het Gemeentefonds gecorrigeerd voor loon- en prijsbijstellingen.

Rsp Zuiderzeelijn Assen

lenW boekt 36 mln. over naar de gemeente Assen voor bereikbaarheidsprojecten voor het Regiospecifiek Pakket (RSP) Zuiderzeelijn.

Diversen (technische mutaties, Rijksbegroting in enge zin)

Dit betreft diverse overboekingen voor 2017 vanuit de begroting van OCW (10 mln.), EZK (12 mln.), lenW (26 mln.), JenV (12 mln.), VWS (- 1 mln.), WenR (8 mln.), BZK (2 mln.) en SZW (3 mln.). Zo boekt OCW 8 mln. over voor extra huisvesting onderwijs als gevolg van de hogere asielinstroom. JenV boekt 6 mln. over voor het versterken van de lokale aanpak van jihadisme en 6 mln. voor het faciliteitenbesluit opvangcentra. EZK boekt 5 mln. over voor het wegwerken van wachtlijsten voor internationaal onderwijs in Amsterdam en Den Haag en 3 mln. voor een scholenprogramma in Groningen. lenW boekt 5 mln. over voor extra bereikbaarheid in de metropoolregio Amsterdam, 16 mln. voor bodemsanering en 4 mln. voor de A58 Aansluiting Goes. VWS boekt 5 mln. over naar de gemeente Breda voor de aanpak van Fort Oranje, maar boekt ook 6 mln. af voor de uitvoeringskosten van de Sociale Verzekeringsbank voor trekkingsrechten van het Persoonsgebonden Budget. WenR boekt 5 mln. over voor twee deelprojecten binnen het programma Energiebesparing Koopsector en 3 mln. voor innovatieve aanpak energiebesparing. BZK boekt ondermeer 2 mln. over voor verander- en versnellingstrajecten sociaal domein. SZW boekt 4 mln. over voor Armoedebestrijding ouderen, 3 mln. voor Arbeidsparticipatie van mensen met een psychische aandoening, 3 mln. voor Klantprofielen in arbeidsmarktregio's, 2 mln. voor Herstructurering Wsw Oost-Groningen en 1 mln. voor Grensoverschrijdende arbeidsbemiddeling. Daar tegenover staat een verlaging van 10 mln. in verband met de vrijval van het niet benodigde budget voor de decentralisatie-uitkering Bonus Beschut Werk.

Diversen (technische mutaties, Sociale zekerheid)

Dit betreft voornamelijk de vrijval van het niet benodigde budget voor de decentralisatie-uitkering Bonus Beschut Werk (10 mln.). Dit bedrag wordt toegevoegd aan de integratie-uitkering sociaal domein.

Eigen bijdrage Wmo

Dit betreft een maatregel van het kabinet om chronisch zieken tegemoet te komen via een verlaging van de eigen bijdrage in de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning).

Uitname correctie herinstromers

VWS doet een correctie op een eerder gedane structurele uitname voor de herinstromers van de Wet langdurige zorg (Wlz). Het gaat hier om cliënten die vanuit de Wlz naar de Wmo waren overgegaan, maar die relatief snel weer een beroep deden op de Wlz. Met deze correctie wordt een fout in een eerdere berekening hersteld.

Diversen (technische mutaties, Zorg)

VWS boekt ondermeer 7,5 mln. over aan het Gemeentefonds voor huishoudelijke hulp voor Wlz cliënten, omdat de overgang van een aantal cliënten is uitgesteld naar april 2017. Daarnaast wordt vanuit het Budgettair Kader Zorg 18 mln. overgeboekt voor centrumgemeenten die nadeel ondervinden van de herverdeling beschermd wonen.

Provinciefonds

C PROVINCIEFONDS: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	2.199,6
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,0
	0,0
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,0
	0,0
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Afrekening BCF	23,5
Beter benutten	52,1
Hydrologische maatregelen	10,2
Investeringsprogramma zeeland in stroomversnelling	13,5
Mkb innovatiestimulering	12,6
Rsp zuiderzeelijn	150,1
Trade port noord	21,2
Diversen	86,8
	370,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	370,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	2.569,6
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	2.569,6

C PROVINCIEFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	0,0

Afrekening BCF

Provincies kunnen de btw terugvragen via het BTW-compensatiefonds (BCF). Wanneer er geld overblijft in het BCF wordt dit aan het Provinciefonds toegevoegd. Het betreft hier een tussentijdse afrekening van de

ruimte onder het plafond van het BCF voor het begrotingsjaar 2017 van 23,5 mln.

Beter benutten

Dit is een bijdrage van lenW aan provincies voor het programma Beter Benutten. Deze middelen zijn afkomstig van het Infrastructuurfonds en zijn onder andere bedoeld voor snelfietsroutes en decentrale spoorprojecten.

Hydrologische maatregelen

Het betreft een overboeking vanuit het Ministerie van I&W voor hydrologische maatregelen voor provincies om synergie te bereiken tussen water- en natuurmaatregelen.

Investeringsprogramma Zeeland in stroomversnelling

Bijdrage van EZK voor het bekostigen van projecten uit het investeringsprogramma «Zeeland In Stroomversnelling» voor economische structuurversterking en werkgelegenheid.

MKB Innovatiestimulering

EZK stelt middelen beschikbaar voor MKB Innovatiestimulering aan de provincies. Doel van de MIT-regeling is innovatie bij het midden- en kleinbedrijf over regiogrenzen heen te stimuleren.

Rsp Zuiderzeelijn

Vanuit lenW wordt geld beschikbaar gesteld voor het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn. Hiervan is 89 mln. bestemd voor concrete bereikbaarheidsdoelen en 16 mln. voor de versterking van de economie in de regio. Daarnaast is met de noordelijke provincies overeengekomen om in 2017 een extra overboeking van 45 mln. te doen voor het Regionaal Economisch Programma (REP). De noordelijke provincies gebruiken deze middelen voor versterking van de regionale economie.

Trade Port Noord

Bijdrage van lenW voor Trade Port Noord in Venlo. Het bedrag is bedoeld voor de aansluiting van de railterminal op het hoofdspoor. De specifieke afspraken zijn neergelegd in een brief van lenW aan de Provincie Limburg (7 september 2017).

Diversen

Dit betreft diverse overboekingen vanuit de begroting van lenW (53 mln.), EZK (25 mln.) en OCW (9 mln.). Zo boekt EZK 9,5 mln. over naar het Provinciefonds voor de decentralisatie-uitkering Natuur, 5 mln. voor regionale investeringssteun voor Groningen, 3,5 mln. voor na-ijlende effecten van de mijnbouw in Limburg en 3,5 mln. ter stimulering van een werkgelegenheidsprogramma in Drenthe. lenW boekt ondermeer 9 mln. over voor de exploitatie van de lijn Hengelo-Bielefeld, 9 mln. voor zoetwatermaatregelen in de provincies, 5 mln. voor asbestproblematiek in Overijssel, 5 mln. voor gebiedsontwikkeling in Ooijen Wanssum, 4 mln. voor vismigratie bij de afsluitdijk, 4 mln. voor het randstadspoor en 6 mln. voor het programma Infrastructuur, Ruimte en Transport bij de IJsseldelta. OCW boekt o.a. 4 mln. over voor monumentenzorg St. Eusebius en 4 mln. voor de restauratie van de Domtoren.

Daarnaast wordt het Provinciefonds met 7 mln. verhoogd vanwege de accrestranche 2017. Omdat het Rijk in 2017 meer heeft uitgegeven dan het jaar ervoor, ontvangen provincies accres.

Ook vindt er een afrekening plaats met het BTW-compensatiefonds. Na afloop van 2016 bleek dat er door provincies meer geld is teruggevraagd uit het BTW-compensatiefonds dan bij de voorlopige realisatie (Miljoenennota 2017) was geraamd. Dit verschil van 8 mln. komt ten laste van het Provinciefonds.

Infrastructuurfonds

A INFRASTRUCTUURFONDS: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	5.878,3
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Saldo 2017 hoofdwegennet	- 30,7
Saldo 2017 megaprojecten verkeer en vervoer	- 19,0
Diversen	- 14,5
	- 64,2
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Saldo 2016	579,1
Saldo 2017 hoofdwegennet	- 25,8
Saldo 2017 megaprojecten verkeer en vervoer	- 46,3
Saldo 2017 overige uitgaven en ontvangsten	- 59,0
Saldo 2017 regionaal, lokale infrastructuur	93,3
Saldo 2017 spoorwegen	16,5
Diversen	- 9,0
	548,8
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Afrekening prorail vierde kwartaal 2016	51,9
Afroming eigen vermogen rijkswaterstaat	32,5
Beter benutten	- 64,2
Dbfm projecten	- 270,7
Eenvoudig beter	- 50,8
Kasschuif infrastructuurfonds	- 250,0
Loon- en prijsbijstelling 2017	66,7
Regiospecifiek pakket zuiderzeelijn	- 191,9
Diversen	- 50,4
	- 726,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 242,2
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	5.636,1
Totaal Internationale samenwerking	
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	5.636,1

A INFRASTRUCTUURFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	5.878,3
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	11,7
	11,7
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Saldo 2016	28,3
Diversen	- 27,4
	0,9
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Afrekening prorail vierde kwartaal 2016	51,9
Afroming eigen vermogen rijkswaterstaat	32,5
Beter benutten	- 64,2
Dbfm projecten	- 270,7
Eenvoudig beter	- 50,8
Kasschuif infrastructuurfonds	- 250,0
Loon- en prijsbijstelling 2017	66,7
Regiospecifiek pakket zuiderzeelijn	- 191,9
Diversen	- 50,4
Niet tot een ijklijn behorend	
Saldo 2016	550,8
	- 176,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 163,5
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	5.714,8
Totaal Internationale samenwerking	
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	5.714,8

Saldo 2017 hoofdwegennet – Mee- en tegenvallers uitgaven

Deze per saldo post bestaat uit verschillende onderdelen;

- 1) Per saldo is – 37,5 mln. minder uitgegeven dan verwacht op aanleg. Dit wordt onder meer veroorzaakt door vertraging in de eindafrekening op het project A4 Delft – Schiedam (– 10,3 mln.), vertraging in het uitvoeringsbesluit A1/A6/A9 (– 8,2 mln.) en de betalingen voor het Design, Build, Finance en Maintain (DBFM) project A24 Blankenburg Verbinding hebben vanaf artikel 12.04 geïntegreerde contractvormen plaatsgevonden (– 7,7 mln.).
- 2) Per saldo is er voor vervanging en renovatie – 8,9 mln. minder uitgegeven dan bij de Najaarsnota werd verwacht. De lagere kasrealisaties hebben zich voorgedaan op de projecten Rijnlandse Boezemwater, Kunstwerken A44, vervanging Kunstwerk Drongelens kanaal en de renovatie Velsertunnel. Hieraan liggen diverse oorzaken ten grondslag, zoals minder opgetreden risico's en langere contractvoorbereidingen.

- 3) Op artikelonderdeel 12.04 Geïntegreerde Contractvormen is per saldo 15,7 mln. meer uitgegeven dan verwacht. Dit wordt met name veroorzaakt door het project A1/A6/A9 Schiphol Amsterdam Almere, waar in 2017 18,1 mln. meer is uitgegeven dan bij de Najaarsnota was voorzien. Tevens zijn op het project A24 Blankenburgverbinding hogere uitgaven gerealiseerd dan verwacht vanwege het afsluiten van het DBFM-contract (– 7,7 mln.). Daartegenover staan lagere uitgaven op het project A15 Maasvlakte-Vaanplein als gevolg van een vertraging bij ProRail en een nog niet ontvangen rekening voor onderhoudskosten van de Botlekbrug (– 7,5 mln.).

Saldo 2017 megaprojecten verkeer en vervoer – Mee- en tegenvallers uitgaven

Er is per saldo – 19,0 mln. minder uitgegeven. Dit betreft met name het project A10 ZuidasDok waar niet alle uitgevoerde werkzaamheden in 2017 zijn gefactureerd (– 13,7 mln.). De betaling van deze werkzaamheden vindt in 2018 plaats.

Saldo 2016

Het voordelig saldo over 2016 is in 2017 toegevoegd aan de begroting van het Infrastructuurfonds. Het saldo 2016 bedraagt 579,1 mln. op de uitgaven en 28,3 mln. op de ontvangsten, waardoor het netto saldo (uitgaven minus ontvangsten) uitkomt op 550,8 mln.

Saldo 2017 hoofdwegennet – Beleidsmatige mutaties uitgaven

Er is minder uitgegeven dan verwacht op het artikel Hoofdwegennet. Dit bedrag bestaat uit drie onderdelen:

- 1) Op het budget voor beheer en onderhoud is – 10,3 mln. minder uitgegeven dan begroot omdat de contractvoorbereiding voor de renovatie van de Suurhoffbrug meer tijd vroeg.
- 2) Het budgettaire gevolg van verschillende programma vertragingen is dat in 2017 per saldo – 18,5 mln. minder is uitgegeven dan begroot. Dit komt door lagere uitgaven op onder andere de volgende projecten; het programma Beter Benutten (– 21,8 mln.); A7 Zuidelijke Ringweg Groningen (– 15,6 mln.); Bereikbaarheid Lelystad Airport (– 13,0 mln.) en A1/A6/A9 Schiphol-Amsterdam-Almere (– 9,5 mln.). Daartegenover staan hogere uitgaven op onder meer de projecten A4 Delft-Schiedam (15,5 mln.) en A2 Passage Maastricht (12,7 mln.).
- 3) Op het artikelonderdeel 12.04 Geïntegreerde Contractvormen is per saldo sprake van 3 mln. overschrijding. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een snellere realisatie van het project A1/A6/A9 Schiphol-Amsterdam-Almere (16,3 mln.) en een onvoorziene betaling voor het project N18 Varsseveld-Enschede (12,3 mln.). Daartegenover staan lagere uitgaven op het project A15 Maasvlakte-Vaanplein door een opgelegde boete aan de aannemer (– 24,9 mln.).

Saldo 2017 megaprojecten verkeer en vervoer – Beleidsmatige mutaties uitgaven

Per saldo is op het artikel Megaprojecten verkeer en vervoer sprake van een onderschrijding. Dit bedrag bestaat uit de volgende onderdelen:

- 1) ProRail heeft – 2,2 mln. minder nodig voor de nazorg van de Betuweroute dan vooraf voorzien.
- 2) Er is sprake van – 3,7 mln. onderschrijding op het budget voor de HSL-Zuid voornamelijk omdat het onderzoek naar zettingsproblematiek nog niet was afgerond waardoor de maatregelen vertraagd zijn.
- 3) Op het Project Mainport ontwikkeling Rotterdam (PMR) is – 0,4 mln. minder uitgegeven dan begroot.

- 4) Op het budget voor European Rail Traffic Management System (ERTMS) wordt – 24,2 mln. minder uitgegeven dan begroot hoofdzakelijk omdat een deel van de werkzaamheden is uitgesteld doordat de programmabeslissing van ERTMS later wordt genomen.
- 5) Naar aanleiding van de gunning van het contract voor het project ZuidasDok is de kasreeks geactualiseerd, wat leidde tot een verlaging van – 15,8 mln.

Saldo 2017 overige uitgaven en ontvangsten

Per saldo is op het artikel overige uitgaven en ontvangsten minder uitgegeven dan begroot. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt doordat er minder budget (– 22,7 mln.) in 2017 nodig is ten behoeve van het programma Eenvoudig Beter, onder meer omdat het wetgevingstraject vertraagt (Kamerstukken II, 2016–2017, [34 775 A, nr. 1](#)) en het surplus aan eigen vermogen (– 32,5 mln.) bij Rijkswaterstaat dat conform de Regeling agentschappen is afgeroomd bij Voorjaarsnota 2017. Deze middelen werden niet meer in 2017 aangewend. Tot slot is op het programma Externe Veiligheid in 2017 sprake van een overschot (3,7 mln.).

Saldo 2017 regionaal, lokale infrastructuur

Op dit artikel is sprake van een overschrijding. Dit komt hoofdzakelijk omdat met de Provincies Drenthe, Flevoland, Friesland en Groningen is overeengekomen een aantal betalingen voor het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP-ZZL) reeds in 2017 te doen.

Saldo 2017 spoorwegen

Per saldo wordt op het artikel spoorwegen meer uitgegeven dan begroot. Dit bedrag bestaat voornamelijk uit de volgende onderdelen:

- 1) Vaststelling van de subsidie 2016 aan ProRail voor beheer- en onderhoudswerkzaamheden in 2016 leidde tot een overschrijding van 70,1 mln. ProRail heeft een aantal werkzaamheden eerder uitgevoerd.
- 2) Op het aanlegbudget is per saldo – 22,7 mln. minder uitgegeven dan begroot. De lagere uitgaven doen zich met name voor op project OV SAAL Korte termijn en Programma Hoogfrequent Spoor Doorstroom Station Utrecht. Daartegenover was er sprake van overschrijding (7 mln.) op project Traject Oost.
- 3) Per saldo is bij de Najaarsnota 17,4 mln. toegevoegd aan artikelonderdeel 13.08 Investeringsruimte. Hieraan ligt een vrijval van GSM-R (12,3 mln.), de subsidievaststelling IJ-tram (7,8 mln.) en een onttrekking voor de perronaanpassing van Rotterdam CS (– 2,7 mln.) ten grondslag. Deze middelen zijn niet meer in 2017 aangewend.
- 4) Op het artikelonderdeel Geïntegreerde contractvormen is – 13,5 mln. minder uitgegeven dan begroot door het doorschuiven van de afrekening met het consortium Infrasppeed naar 2018.

Afrekening ProRail vierde kwartaal 2016

Dit betreft de afrekening over het vierde kwartaal van 2016 van te hoog bevoorschotte projecten aan ProRail. ProRail ontvangt voor in uitvoering zijnde aanlegprojecten ieder kwartaal voorschotten. Deze voorschotten worden het daaropvolgende kwartaal afgerekend op basis van de werkelijke gemaakte kosten.

Aforming eigen vermogen Rijkswaterstaat

Het surplus aan eigen vermogen bij Rijkswaterstaat is conform de Regeling agentschappen afgeroomd. De middelen zijn toegevoegd aan de begroting van het Infrastructuurfonds.

Beter Benutten

Diverse gemeenten en provincies ontvangen een bijdrage van lenM voor projecten binnen het programma Beter Benutten, waaronder decentrale spoorprojecten. De middelen zijn afkomstig van het Infrastructuurfonds en worden via de begroting van lenM overgeboekt naar het Gemeentefonds, Provinciefonds en BTW compensatiefonds (– 46,9 mln.). Daarnaast zijn voor het innovatiepartnership Talking Traffic meerjarig middelen overgeheveld naar de begroting van lenM. Het gaat hierbij om in totaal – 30,1 mln., waarvan – 12,9 mln. in 2017, zoals gemeld in de Kamerbrief van 21 november 2016 (TK [34 550 A, nr. 19](#)). Tot slot wordt in totaal 6 mln. overgeboekt naar de begroting van lenM voor de ombouw van de huidige programmadirectie Beter Benutten.

DBFM projecten

Kenmerk van DBFM-contract is een langjarig en vlak betalingsritme. Bij de afronding van de aanbesteding van een DBFM-contract is het exacte betalingsritme bekend. Het kasritme op het Infrastructuurfonds wordt in die gevallen aangepast aan het betaalritme van het DBFM-contract. Met deze mutaties zijn de projectbudgetten voor de DBFM-projecten A1/A27 Utrecht Noord-Eemnes-Bunschoten, N18 Varsseveld-Enschede en de A6 Schiphol-Amsterdam-Almere en de capaciteitsuitbreiding Sluis Eefde omgezet in begrotingsreeksen voor betaling van de jaarlijkse beschikbaarheidsvergoeding.

Eenvoudig Beter

In de begroting 2017 van het Infrastructuurfonds is een reservering gemaakt voor de stelselherziening van de Omgevingswet, het programma Eenvoudig Beter. De gereserveerde middelen worden ingezet ten behoeve van de investering in het Digitaal Stelsel Omgevingswet en worden hiertoe tranchegewijs overgeheveld naar de begroting van lenM waar de uitgaven voor de stelselherziening Omgevingswet worden verantwoord. Bij Najaarsnota is er nog een overboeking van 4,5 mln. aan middelen voor de implementatie van de omgevingswet naar Hoofdstuk XII artikelonderdeel 13.05 geboekt. Een deel van de middelen uit 2017 wordt op het Infrastructuurfonds doorgeschoven naar 2018 en 2019. De middelen zijn later nodig vanwege vertraging van het wetgevingstraject.

Kasschuif Infrastructuurfonds

Er heeft een kasschuif plaatsgevonden op het Infrastructuurfonds plaats van 2017 naar de jaren 2018 en 2019. De kasschuif is verwerkt op het artikel Spoorwegen omdat met name op de modaliteit Spoor diverse autonome vertragingen van de programmering optraden.

Loon- en prijsbijstelling 2017

De loon- en prijsbijstelling tranche 2017 is vanuit de begroting van lenM toegevoegd aan het Infrastructuurfonds. Daarnaast zijn enkele bijdragen van derden geïndexeerd naar het prijspeil van 2017.

Regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn

Dit betreft overboekingen naar het Provinciefonds, het Gemeentefonds en het BTW-compensatiefonds in het kader van het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP). De bijdrage is bestemd voor bereikbaarheidsprojecten in de provincies Groningen, Friesland, Drenthe en Flevoland en de gemeente Assen.

Diversen – Technische mutaties uitgaven

Deze post bestaat uit verschillende onderdelen, waarvan de grootste overboekingen zijn; 1) een bijdrage aan de provincie Limburg ten behoeve van het project Logistiek Multimodaal Knooppunt Venlo (– 21,2 mln.); 2) een bijdrage (– 13,7 mln.) voor de Brede Doel Uitkering ten behoeve van een bijdrage aan de Stadsregio Amsterdam en de Metropoolregio Rotterdam Den Haag voor het programma Beter Benutten; en 3) een bijdrage voor provincie Zuid-Holland voor de BTW afdracht van de weginfrastructuurprojecten Rotterdamsebaan en Parallelstructuur Gouwe (– 13,1 mln.).

Diversen – Mee- en tegenvallers niet-belasting ontvangsten

Deze post bestaat grotendeels uit het saldo 2017 hoofdwegennet waarbij per saldo meer (11,5 mln.) werd ontvangen dan was voorzien. Er is op het project A1/A6/A9 Schiphol Amsterdam Almere 15,7 mln. meer ontvangen in 2017 dan voorzien vooraf. Op het project N50 Ens-Emmeloord is de bijdrage van een decentrale overheid nog niet ontvangen.

Diversen – Beleidsmatige mutaties niet-belasting ontvangsten

Deze post bestaat uit verschillende onderdelen, waarvan de twee grootste posten zijn;

- 1) De ontvangstenramingen zijn bijgesteld omdat diverse bijdragen van derden aan projecten in de tijd zijn verschoven. Het gaat hierbij onder andere om de projecten A1/A6/A9 Schiphol-Amsterdam-Almere, A15 Maasvlakte-Vaanplein, A7 Zuidelijke Ringweg Groningen, Zeetoegang IJmond, Keersluis Limmel, Nieuwe Sluis Terneuzen, HSL-Zuid en ERTMS.
- 2) De per saldo lagere ontvangsten op het artikel spoorwegen (– 8,2 mln.). Dit wordt veroorzaakt doordat de afrekening van HSL-heffing nog niet vastgesteld kan worden en de afrekening hiervoor doorschuift naar 2018. Dit geldt ook voor een bijdrage van provincies aan diverse (aanleg)projecten.

Diergezondheidsfonds

F DIERGEZONDHEIDSFONDS: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	32,6
Technische mutaties	
Niet tot een ijklijn behorend	
Toevoeging eindsaldo 2016	11,7
Voordelig saldo	19,4
Diversen	- 5,6
	25,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	25,4
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	58,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	58,0

F DIERGEZONDHEIDSFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	32,6
Technische mutaties	
Niet tot een ijklijn behorend	
Toevoeging eindsaldo 2016	13,4
Toevoeging eindsaldo 2016	11,7
Diversen	0,3
	25,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	25,4
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	58,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	58,0

Toevoeging eindsaldo 2016 (uitgaven en ontvangsten)
Het eindsaldo van 2016 is toegevoegd aan de begroting 2017.

Voordelig saldo (uitgaven)
Het voordelig saldo wordt meegenomen naar het volgende begrotingsjaar.

Diversen (uitgaven)
Deze post bestaat onder andere uit lagere uitgaven voor de bestrijding van salmonella (- 1,5 mln.). Daarnaast zijn er minder LPAI uitbraken geweest dan begroot (- 1,3 mln.). Verder is er pas eind van het jaar een mycoplasma besmetting geweest waardoor de uitgaven hiervan gaan

drukken op 2018 (- 0,5 mln.). Tenslotte zijn de voorziene uitgaven voor de High Containment Unit (HCU) niet gefactureerd in 2017 (0,6 mln.).

Diversen (ontvangsten)

Deze post bestaat voornamelijk uit mutaties die samenhangen met de Fipronilbesmetting. Als gevolg van de Fipronilbesmetting konden pluimveehouders maximaal een half jaar uitstel van betaling aanvragen voor heffingen. Daardoor was de verwachting dat een groot deel van de heffingen voor de pluimveesector (12,1 mln), die in het najaar zijn opgelegd, pas in 2018 binnen zouden komen. Het opleggen van deze heffingen laat in het najaar maakte daarnaast dat een deel van deze ontvangsten dit jaar niet meer verwacht werd. De ontvangstenraming in het Diergezondheidsfonds (DGF) van de sector werd derhalve met € 12,1 mln. naar beneden bijgesteld. Daartegenover was sprake van 0,7 mln. hogere EU-ontvangsten. Als compensatie van deze lagere sectorontvangsten, is vanuit het artikel 6 totaal 11,4 mln. in het DGF gestort. Hiervan was 5,9 mln. reeds bij Najaarsnota op artikel 6 geraamd. De storting van 5,5 mln. bij de Slotwet is mede nodig om het liquiditeitssaldo op peil te houden, wat noodzakelijk is om ingeval van een dierziekte-uitbraak de kosten direct te kunnen betalen.

Accres Gemeentefonds

ACCRES GEMEENTEFONDS: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	212,9
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Accres tranche 2016	87,7
Accres tranche 2017	1,4
Bijstelling bcf	- 110,6
	- 21,5
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Accres tranche 2016	- 87,7
Accres tranche 2017	- 1,4
Afrekening bcf	- 104,3
Bijstelling bcf	1,9
	- 191,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 212,9
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	0,0

ACCRES GEMEENTEFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	0,0

Btw-compensatiefonds (BCF)

Het plafond van het BCF is gekoppeld aan de accrespercentages zoals die volgen uit de normeringsystematiek voor het gemeentefonds en provinciefonds. Het plafond wordt aangepast voor taakmutaties (zoals decentralisaties) die gepaard gaan met onttrekkingen of toevoegingen aan het BCF.

Als het plafond overschreden wordt, komt het verschil ten laste van het gemeentefonds en provinciefonds. Bij een realisatie lager dan het plafond, komt het verschil ten gunste van het gemeentefonds en provinciefonds. De toevoeging of uitname wordt over het gemeentefonds en provincie-

fonds verdeeld conform de aandelen van de gezamenlijke gemeenten en gezamenlijke provincies in het BCF in het gerealiseerde jaar.

Bij Najaarsnota 2017 is het aandeel van gemeenten van 104,3 mln. euro in de geraamde ruimte onder het plafond voor 2017 toegevoegd aan het gemeentefonds. De definitieve berekening van het plafond en bijbehorende afrekening van het BCF voor 2017 vindt plaats bij Voorjaarsnota 2018.

Accres Provinciefonds

ACCRES PROVINCIEFONDS: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	29,8
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Accres tranche 2016	6,3
Accres tranche 2017	1,2
Bijstelling bcf	- 12,8
	- 5,3
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Accres tranche 2016	- 6,3
Accres tranche 2017	- 1,2
Afrekening bcf	- 15,1
Bijstelling bcf	- 1,9
	- 24,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 29,8
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	0,0

ACCRES PROVINCIEFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	0,0

Btw-compensatiefonds (BCF)

Het plafond van het BCF is gekoppeld aan de accrespercentages zoals die volgen uit de normeringsystematiek voor het gemeentefonds en provinciefonds. Het plafond wordt aangepast voor taakmutaties (zoals decentralisaties) die gepaard gaan met onttrekkingen of toevoegingen aan het BCF.

Als het plafond overschreden wordt, komt het verschil ten laste van het gemeentefonds en provinciefonds. Bij een realisatie lager dan het plafond, komt het verschil ten gunste van het gemeentefonds en provinciefonds. De toevoeging of uitname wordt over het gemeentefonds en provincie-

fonds verdeeld conform de aandelen van de gezamenlijke gemeenten en gezamenlijke provincies in het BCF in het gerealiseerde jaar.

Bij Najaarsnota 2017 is het aandeel van provincies in de geraamde ruimte van 15,1 mln. euro onder het plafond voor 2017 toegevoegd aan het provinciefonds. De definitieve berekening van het plafond en bijbehorende afrekening van het BCF voor 2017 vindt plaats bij Voorjaarsnota 2018.

BES-fonds

H BES-FONDS: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	32,7
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	8,3
	8,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	8,3
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	41,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	41,0

H BES-FONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	0,0

Diversen (technische mutatie – uitgaven)

Omdat de uitgaven voor het BES-fonds in euro's worden geraamd maar de daadwerkelijke uitgaven in dollars plaatsvinden, is er sprake van een wisselkoerstegenvaller van 8,2 mln.

Deltafonds

J DELTAFONDS: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	904,7
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 21,6
	- 21,6
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Saldo 2016	120,0
Saldo 2017 investeren in waterveiligheid	34,9
Diversen	- 41,4
	113,5
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Kasschuif deltafonds	- 50,0
Diversen	3,9
	- 46,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	45,7
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	950,3
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	950,3

J DELTAFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	904,7
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	1,4
	1,4
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 8,5
	- 8,5
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Kasschuif deltafonds	- 50,0
Diversen	3,9
Niet tot een ijklijn behorend	
Saldo 2016	127,0
	80,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	73,8
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	978,5
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	978,5

Diversen – Mee- en tegenvallers uitgaven

De drie artikelen met de grootse saldoposten zijn:

- 1) Er is 9,8 mln. minder uitgegeven dan verwacht op artikel 1 Investeren in waterveiligheid. De grootste oorzaak is vertraging in het verkrijgen van de hoofdvergunning bij het project IJsseldelta (- 2,3 mln.). Daarnaast is er minder uitgegeven dan verwacht op het project Wettelijk Toets Instrumentarium (WTI) (- 0,7 mln.) als gevolg van de nieuwe normeringssystematiek en bij het project Flakkeese spuisluis (- 0,6 mln.) als gevolg van te laat ontvangen facturen. Bij het project Ravenstein – Lith wordt in plaats van in 2017 in 2018 beschikt (- 2,4 mln.).
- 2) Er is 7,3 mln. minder uitgegeven dan verwacht op het artikel 3 Beheer, Onderhoud en Vervanging, volledig op het project GVO Stuwen in de Lek.
- 3) Op het artikel 7 Investeren in waterkwaliteit is bij enkele projecten van het realisatie programma Kaderrichtlijn Water is in de tweede tranche vertraging opgetreden (- 3,7 mln.).

Saldo 2016

Het voordelig saldo over 2016 is in 2017 toegevoegd aan de begroting van het Deltafonds. Het saldo 2016 bedraagt - 120,0 mln. op de uitgaven en 7,1 mln. op de ontvangsten, waardoor het netto saldo (uitgaven minus ontvangsten) uitkomt op - 127 mln.

Saldo 2017 investeren in waterveiligheid

De per saldo hogere uitgaven zijn hoofdzakelijk veroorzaakt door het sneller dan verwachte realisatie van een aantal projecten (57,5 mln.). Daarnaast is op het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) sprake van een lagere realisatie omdat er geen beroep is gedaan op de post onvoorzien (– 24,5 mln.).

Diversen – Beleidsmatige mutaties uitgaven

Deze post bestaat voornamelijk uit saldo op de artikelen Investeren in Zoetwatervoorziening (– 15,6 mln.), Investeren in Waterkwaliteit (– 11,7 mln.) en Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven (– 9,1 mln.).

- 1) Op het artikel Investeren in Zoetwatervoorziening is minder uitgegeven dan verwacht met name door vertraging in het Europese aanbestedingstraject Roode Vaart, het niet verstrekken van de voorgenomen subsidie Brielse Meer en er is sprake van een lagere subsidiebetaling op het project kleinschalige wateraanvoer.
- 2) Op het artikel Investeren in Waterkwaliteit is per saldo minder uitgegeven dan verwacht door bijstelling van de planning en voortgang op de kaderrichtlijn water, met name als gevolg van vertragingen van enkele projecten in de tweede tranche. De gestelde eindmijlpalen blijven staan.
- 3) Op het artikel Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven is in 2017 geen aanspraak gemaakt op een reservering voor eventuele data migratie- en frictie kosten voor Basisregistratie Ondergrond. Daarnaast heeft Rijkswaterstaat de kosten voor de Basis ICT binnen het projectbudget kunnen opvangen.

Kasschuif Deltafonds

Bij Voorjaarsnota 2017 heeft een kasschuif plaatsgevonden binnen het Deltafonds van 2017 naar 2019. De middelen zijn later nodig vanwege autonome vertraging in de programmering, voornamelijk bij het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2).

Prijsbijstelling

PRIJSBIJSTELLING: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	190,7
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Nominale ontwikkeling	145,4
Sociale zekerheid	
Diversen	3,8
Zorg	
Diversen	0,7
	149,9
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Uitkeren prijsbijstelling 2017	- 325,9
Sociale zekerheid	
Diversen	- 6,0
Zorg	
Diversen	- 1,5
Niet tot een ijklijn behorend	
Diversen	- 7,2
	- 340,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 190,7
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	0,0

PRIJSBIJSTELLING: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	0,0

Nominale ontwikkeling (mee- en tegenvallers, alle kaders)

De prijsbijstelling wordt berekend door de grondslag (de prijsgevoelige gedeelten van de departementale begrotingen) te vermenigvuldigen met de betreffende prijsontwikkeling. De prijsontwikkeling wordt geactualiseerd op basis van de ramingen van het Centraal Planbureau; dit is de

nominale ontwikkeling. De prijsbijstelling tranche 2017 is opwaarts bijgesteld als gevolg van de hogere prijsontwikkeling.

Uitkeren prijsbijstelling 2017

De prijsbijstelling tranche 2017 is uitgekeerd aan de departementen.

Diversen

Bij de mee- en tegenvallers bevat de post diversen de ontwikkeling van de prijsbijstelling voor de uitgavenkaders Sociale Zekerheid en Arbeidsmarktbeleid en het Budgettair Kader Zorg. Bij de technische mutaties bevat de post diversen het uitkeren van de prijsbijstelling tranche 2017 aan deze twee uitgavenkaders. Vanwege de kleine omvang van de betreffende mutaties vallen deze onder de post diversen.

Arbeidsvoorwaarden

ARBEIDSVOORWAARDEN: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	925,0
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	6,4
Sociale zekerheid	
Diversen	10,3
Zorg	
Diversen	1,5
	18,2
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Loonbijstelling tranche 2017	- 876,1
Sociale zekerheid	
Loonbijstelling tranche 2017	- 59,0
Zorg	
Diversen	- 6,9
Niet tot een ijklijn behorend	
Diversen	- 1,3
	- 943,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 925,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	0,0

ARBEIDSVOORWAARDEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	0,0

Nominale ontwikkeling

De uitgaven voor de loonbijstelling zijn hoger uitgevallen dan begroot als gevolg van nieuwe inzichten op basis van ramingen van het Centraal Planbureau in de ontwikkeling van de lonen en de sociale werkgeverslasten.

Loonbijstelling tranche 2017

De loonbijstelling tranche 2017 is overgeboekt naar de departementale begrotingen.

Koppeling Uitkeringen

KOPPELING UITKERINGEN: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	193,9
Mee- en tegenvallers	
Sociale zekerheid	
Nominale ontwikkeling	28,8
	28,8
Beleidsmatige mutaties	
Sociale zekerheid	
Nominale ontwikkeling	- 211,2
	- 211,2
Technische mutaties	
Sociale zekerheid	
Diversen	- 11,4
	- 11,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 193,9
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	0,0

KOPPELING UITKERINGEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	1,9
Beleidsmatige mutaties	
Sociale zekerheid	
Diversen	- 1,9
	- 1,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 1,9
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	0,0

Nominale ontwikkeling (mee- en tegenvallers)

De mutatie betreft een aanpassing in de geraamde nominale ontwikkeling binnen het SZA-kader als gevolg van CPB-ramingen van loon- en prijsontwikkeling en als gevolg van mutaties in uitgavenramingen binnen de sociale zekerheid.

Nominale ontwikkeling (beleidsmatige mutaties)

Dit is een overboeking naar de begroting van SZW (hoofdstuk 15) om de begrotingsgefinancierde uitkeringen op prijspeil 2017 te brengen.

Algemeen

ALGEMEEN: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	145,9
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Compensatie abp-pensioenpremiestijging	341,5
In=uit-taakstelling	- 1.480,7
Invullen in=uit-taakstelling	1.690,3
Kasschuif ia-middelen	- 60,0
Kasschuif investeringsagenda	63,0
Reservering wederopbouw saba en sint eustatius	67,0
Reservering wederopbouw sint maarten	550,0
Vrijval ia-middelen belastingdienst	- 123,5
Vrijval reservering wederopbouw saba en sint eustatius	- 67,0
Vrijval reservering wederopbouw sint maarten	- 509,0
Diversen	2,6
Sociale zekerheid	
In=uit-taakstelling	- 86,5
Invullen in=uit-taakstelling	86,5
	474,2
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Besparingsverlies eigen bijdrageregeling strafvordering	- 47,0
Intensivering veiligheid	- 69,5
Investeringsagenda	- 81,7
Liquiditeitssteun sint maarten	- 41,0
Uitkering compensatie abp-pensioenpremiestijging	- 340,1
Diversen	- 40,8
Niet tot een ijklijn behorend	
Diversen	0,0
	- 620,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	- 145,9
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	0,0

ALGEMEEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	0,0

Compensatie ABP-pensioenpremiestijging

Per 1 januari 2017 heeft het ABP de pensioenpremie verhoogd. Ter compensatie van de pensioenpremiestijging is 342 mln. aan de loonruimte 2017 toegevoegd. Deze middelen zijn vanuit de Aanvullende Post overgemaakt naar de departementale begrotingen.

In=uit-taakstelling & invullen in=uit-taakstelling (RBG-eng en SZA)

Departementen kunnen onbestede middelen in 2016 met behulp van de eindejaarsmarge doorschuiven naar 2017. HGIS middelen kunnen worden doorgeschoven naar de drie opvolgende jaren. Als tegenhanger van de uitgekeerde eindejaarsmarges is de in=uit-taakstelling op de aanvullende post ingeboekt, onder de veronderstelling dat departementen ieder jaar een soortgelijk bedrag doorschuiven met behulp van de eindejaarsmarge. De in=uit-taakstelling voor 2017 is bij Najaarsnota volledig ingevuld.

Kasschuif IA-middelen

Een deel van de beschikbare middelen voor de Investeringsagenda voor de Belastingdienst voor 2017 is dit jaar niet tot besteding gekomen en is bij Voorjaarsnota middels een kasschuif naar latere jaren geschoven.

Kasschuif investeringsagenda

Op de Aanvullende Post stonden middelen gereserveerd voor projecten van de Belastingdienst (Investeringsagenda). De niet uitgeputte middelen over 2016 zijn doorgeschoven bij Voorjaarsnota naar 2017.

Reservering wederopbouw Saba en Sint Eustatius

Het kabinet heeft besloten dat voor de wederopbouw van de openbare lichamen Saba en Sint Eustatius eenmalig 67 mln. beschikbaar wordt gesteld. Deze middelen zijn toegevoegd aan de Aanvullende Post. Op basis van doelmatige bestedingsplannen zullen de middelen worden overgeheveld naar de begroting van Koninkrijksrelaties.

Reservering wederopbouw Sint Maarten

In de Ministerraad van 10 november is besloten dat er een bedrag van 550 miljoen wordt toegevoegd voor de wederopbouw van Sint Maarten aan de Aanvullende Post. Indien Sint Maarten instemt met de door Nederland gestelde voorwaarden ten aanzien van het instellen van een integriteit-kamer en adequaat grenstoezicht, is Nederland bereid tot 2021 bij te dragen aan de wederopbouw van Sint Maarten.

Op basis van een doelmatig bestedingsplan zal het budget worden overgeboekt van de Aanvullende Post naar de begroting van Koninkrijksrelaties. Vervolgens zal het budget in tranches worden verstrekt ten behoeve van de wederopbouw van Sint Maarten, waarbij er tussentijdse evaluaties plaatsvinden om doelmatige en rechtmatige besteding zeker te

stellen en de bijdragen zo nodig te kunnen heroverwegen. De besteding van de Nederlandse bijdrage zal voor een wezenlijk deel plaatsvinden via internationale organisaties. De bijdrage kan vorm krijgen in leningen, giften of inzet in natura.

Schuif IA-middelen Belastingdienst

Het restant van de middelen (123,5 mln.) dat voor de Investeringsagenda van de Belastingdienst beschikbaar is voor 2017 is vrijgevallen op de Aanvullende Post bij het FJR en zal worden doorgeschoven naar latere jaren.

Schuif reservering wederopbouw Saba en Sint Eustatius

De middelen voor wederopbouw Saba en Sint Eustatius zijn in 2017 niet tot besteding gekomen. De reservering wordt meegenomen naar 2018.

Schuif reservering wederopbouw Sint Maarten

Niet alle middelen voor wederopbouw Sint Maarten zijn in 2017 tot besteding gekomen. De niet bestede middelen worden meegenomen naar 2018.

Besparingsverlies eigen bijdrageregeling strafvordering

Voor het wetsvoorstel «eigen bijdrageregeling strafvordering en slachtofferzorg» stond een reservering op de Aanvullende post. Omdat het wetsvoorstel nog niet is aangenomen door de Eerste Kamer, is er sprake van een besparingsverlies. Een deel van de gereserveerde middelen is toegevoegd aan de VenJ-begroting en ingezet om het besparingsverlies te dekken.

Intensivering veiligheid

Bij Miljoenennota 2017 is 450 mln. extra beschikbaar gesteld voor de VenJ-begroting. Een deel van deze middelen – de intensiveringen – was gereserveerd op de Aanvullende Post. Op basis van bestedingsplannen zijn deze middelen bij nota van wijziging op de ontwerp-begroting 2017 overgeheveld naar de VenJ-begroting. Het gaat onder andere om middelen voor de aanpak van ondermijnende criminaliteit, cyberveiligheid en grensbewaking.

Investeringsagenda

Vanuit de Aanvullende Post zijn middelen vrijgegeven voor verschillende ICT-projecten en het aannemen van nieuw personeel in het kader van de Investeringsagenda van de Belastingdienst (Kamerstuk [31 066, nr. 236](#)).

Liquiditeitssteun Sint Maarten

Er is afgesproken dat Nederland 41 mln. reserveert ten behoeve van eventuele liquiditeitssteun aan Sint Maarten voor 2017. Dit bedrag is overgeheveld naar BZK vanuit de gereserveerde 550 mln. op de Aanvullende Post bij financiën voor de wederopbouw van Sint Maarten.

Uitkering compensatie ABP-pensioenpremiestijging

Per 1 januari 2017 heeft het ABP de pensioenpremie verhoogd. Ter compensatie van de pensioenpremiestijging is 342 mln. aan de loonruimte 2017 toegevoegd. Deze middelen zijn vanuit de Aanvullende Post overgemaakt naar de departementale begrotingen.

Consolidatie

CONSOLIDATIE: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	- 6.168,3
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Consolidatie	908,5
	908,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	908,5
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	- 5.259,8
Totaal Internationale samenwerking	
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	- 5.259,8

CONSOLIDATIE: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017 (excl. IS)	- 6.168,3
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Consolidatie	908,5
	908,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	908,5
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017 (subtotaal)	- 5.259,8
Totaal Internationale samenwerking	
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	- 5.259,8

De post Consolidatie wordt gebruikt voor het corrigeren van de Rijksbegroting voor dubbelstellingen die ontstaan door het bruto-boeken van bijdragen. Het bruto-boeken houdt in dat zowel het departement dat bijdraagt, als het departement dat ontvangt de uitgaven op zijn begroting opneemt. Het ontvangende departement raamt daarnaast de te ontvangen bijdragen ook aan de ontvangstenkant van de begroting. Hierdoor wordt het rekenkundig niveau van de totale rijksuitgaven en de rijksontvangsten hoger dan het feitelijk niveau. Op de post Consolidatie wordt hiervoor gecorrigeerd. De hoogte van de post wordt in belangrijke mate bepaald door de bijdragen van de begroting van Infrastructuur & Milieu aan het Infrastructuurfonds.

Homogene Groep Internationale Samenwerking

HOMOGENE GROEP INTERNATIONALE SAMENWERKING: UITGAVEN	
	2017
Stand Miljoenennota 2017	4.131,4
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Dggf	– 28,4
Noodhulpfonds	– 17,7
Overig armoedebeleid	47,6
Realisatie uitgaven voor cbo's	– 55,7
Diversen	– 52,2
	– 106,4
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Asiel	32,8
Asielinstroom 2016	170,3
Biv trekkingsrechten	60,0
Biv trekkingsrechten bhos/bz	– 60,0
Biv trekkingsrechten defensie	– 59,5
Compensatie nacalculatie	75,0
Dekking nacalculatie	– 75,0
Dggf	– 36,5
Eu-vergoeding relocatie	– 18,5
Financiering brigade speciale beveiligingsopdrachten (bsb)	– 20,8
Hgis eindejaarsmarge	198,6
Hgis-bijstelling	137,6
Noodhulp	35,0
Noodhulpfonds	63,3
Noodhulpfonds extra inzet	39,7
Noodhulpfonds inzet eindejaarsmarge	– 46,3
Oda-toerekening asielinstroom 2017 en nacalculatie 2016	21,3
Oda-toerekening asielinstroom 2017 en nacalculatie 2016 overheveling	– 21,3
Opvang in de regio	82,2
Opvang in de regio inzet eindejaarsmarge	– 82,2
Opvang in de regio najaarsnota	– 50,0
Private sector en investeringsklimaat	21,6
Psd	25,0
Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten	16,9
Veiligheid, stabiliteit, migratiesamenwerking, opvang in de regio	50,0
Versterkte nederlandse handels- en investeringspositie	– 16,5
Diversen	32,4
	575,1
Technische mutaties	

	2017
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 14,5
Niet tot een ijklijn behorend	
Deelname aiib	34,9
	20,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	489,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	4.620,4

HOMOGENE GROEP INTERNATIONALE SAMENWERKING: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2017
Stand Miljoenennota 2017	183,3
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	30,0
	30,0
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	14,4
	14,4
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 14,5
	- 14,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2017	30,0
Stand Financieel Jaarverslag van het Rijk 2017	213,3

DGGF (mee- en tegenvallers, beleidsmatige mutaties, rijksbegroting enge zin)

Het Dutch Good Growth Fund (DGGF) heeft als doel het bevorderen van handel en investeringen van het MKB in ontwikkelingslanden en Nederlandse bedrijven die in ontwikkelingslanden willen investeren. Vanaf 2014 is meerjarig 700 mln. beschikbaar om het fonds te voeden, waarna het DGGF moet revolveren. De beschikbare middelen voor 2017 zijn niet volledig uitgeput. Deze mutatie is in de jaarlijkse decemberbrief aan uw Kamer gemeld (Kamerbrief [34 775 XVII, nr. 48](#)).

Noodhulpfonds (mee- en tegenvallers, rijksbegroting enge zin)

De uitputting van het noodhulpfonds valt 18 mln. lager uit omdat een aantal betalingen zijn doorgeschoven naar 2018.

Overig armoedebeleid (mee- en tegenvallers, rijksbegroting enge zin)

Dit betreft een bijstelling doordat een aantal betalingen voor schuldkwijtschelding en middelenaanvullingen voor multilaterale banken en fondsen – die oorspronkelijk geraamd stonden voor 2018 – al in 2017 zijn gedaan. De aanpassing van het kasritme heeft geen gevolgen voor de totale

bijdrage. Deze mutatie is in de jaarlijkse decemberbrief aan uw Kamer gemeld (Kamerbrief [34 775 XVII, nr. 48](#)).

Realisatie uitgaven voor Crisisbeheersingsoperaties (mee- en tegenvallers, rijksbegroting enge zin)

De realisatie van het budget voor crisisbeheersingsoperaties in het BIV op de begroting van Defensie valt lager uit dan geraamd. Dit komt met name door lager dan oorspronkelijk geraamde uitgaven voor de Nederlandse bijdrage aan *Enhanced Forward Presence* (eFP) en de strijd tegen ISIS.

Diversen (mee- en tegenvallers, rijksbegroting enge zin)

Deze post betreft een som van mutaties waarvan de grootste zich voordoen op de begrotingen van Buitenlandse Zaken en Justitie en Veiligheid. De apparaatsuitgaven van Buitenlandse Zaken nemen per saldo toe. Dit kent een aantal oorzaken. Er zijn extra kosten gemaakt op het apparaatbudget zoals huurkosten die verband houden met de verhuizing naar de Rijnstraat, hogere kosten voor veiligheidsonderzoeken en ICT-uitgaven. Op de begroting van JenV heeft het afbetalen van de schuld bij het Rijksvastgoedbedrijf (egalisatieschuld) vertraging opgelopen.

Asiel

Kosten voor de eerstejaarsopvang van asielzoekers worden volgens afspraken binnen OESO-DAC toegerekend aan ODA (official development assistance). Op basis van de reguliere herijking van de raming is de instroomraming voor 2017 bijgesteld van 41.000 naar 40.100. De ODA-toerekening is daarom naar beneden bijgesteld.

Asielinstroom 2016

Bij Najaarsnota 2016 is de raming voor de asielinstroom in 2016 verlaagd van 58.000 naar 33.000. De verlaging van de instroom in 2016 werkt ook door in 2017 omdat asielzoekers die later in 2016 instromen ook in 2017 opgevangen worden. Het bedrag dat gemoeid is met de verlaging is verwerkt op de begroting van BHOS via het verdeelartikel en is ingezet ter dekking van een eerdere negatieve BNI-bijstelling.

Biv trekkingsrechten

De middelen uit het BIV zijn overgeheveld naar de begrotingen van Defensie, Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel en Ontwikkelings-samenwerking voor het financieren van uitgaven die gerelateerd zijn aan internationale veiligheid.

Compensatie en dekking nacalculatie

Het kabinet heeft 75 mln. vrijgemaakt om de kosten voor leegstand in de eerstejaars asielopvang in 2016 te dekken. Dit loopt mee in de reguliere nacalculatie over 2016 en is via de BHOS begroting naar VenJ overgeboekt.

EU-vergoeding relocatie

Nederland ontvangt een Europese vergoeding voor de relocatie van vluchtelingen uit Griekenland en Italië die wordt gedeeld door VenJ en BHOS. De ontvangstenraming is op de begroting van JenV opgenomen. Het aantal relocanten is achtergebleven op de verwachte raming. BHOS heeft het lager verwacht aandeel overgeboekt naar JenV.

Financiering brigade speciale beveiligingsopdrachten (BSB)

Defensie voert in opdracht van Buitenlandse Zaken de beveiliging van diplomaten en hoogrisico ambassades uit.

HGIS Eindejaarsmarge

De eind ejaarsmarge 2016 is aan de HGIS toegevoegd en is doorverdeeld naar de betreffende HGIS departementen. De HGIS eindejaarsmarge kan over maximaal drie jaar aangewend worden.

HGIS-bijstelling

Naar aanleiding van de raming van het Centraal Planbureau is het budget van de HGIS in 2017 opwaarts bijgesteld. De ontwikkeling van de ODA gerelateerde uitgaven is gekoppeld aan de ontwikkeling van het BNI. De non-ODA uitgaven zijn gekoppeld aan de ontwikkeling van het prijs BBP.

Noodhulp

De uitgaven voor humanitaire hulp zijn gestegen met EUR 35 miljoen. Zo is er een extra bijdrage gedaan aan het *United Nations Relief and Works Agency* (UNRWA), een Algemene Vrijwillige Bijdrage (AVB) aan het Wereldvoedselprogramma (WFP) en een bijdrage aan diverse noodhulp-programma's in Zuid-Soedan, Jemen, de Centraal Afrikaanse Republiek en Somalië.

Noodhulpfonds

Bij Najaarsnota 2016 is gemeld dat er 48 mln. extra beschikbaar komt voor het Noodhulpfonds vanuit de correctie van de toerekening van eerstejaarsopvangkosten asiel. Van dit bedrag is 31 mln. via de eindejaarsmarge uit 2016 meegenomen naar 2017; de resterende 17 mln. was beschikbaar vanuit de asieltoerekening in 2017. Daarnaast is aanvullend 15,3 mln. aan onderuitputting op het Noodhulpfonds in 2016 via de eindejaarsmarge naar 2017 meegenomen.

Noodhulpfonds eindejaarsmarge

Zoals hierboven aangegeven wordt vanuit de eindejaarsmarge 2016 46,3 mln. ingezet voor het Noodhulpfonds in 2017.

Noodhulpfonds extra inzet

Er is besloten om, aanvullend aan de toevoeging aan het Noodhulpfonds vanuit de correctie toerekening en de eindejaarsmarge, 39,7 mln. extra toe te voegen aan het Noodhulpfonds vanuit de lagere ODA-toerekening voor eerstejaarsopvangkosten van de asielinstroom in 2017. Per saldo is er daarmee voor 2017 103 mln. extra budget vrijgemaakt ten behoeve van het Noodhulpfonds.

ODA-toerekening asielinstroom 2017 en nacalculatie 2016

De raming voor de instroom van asielzoekers in 2017 is verlaagd van 42.000 naar 41.000. Dit leidt, samen met de reguliere jaarlijkse herijking van o.a. verblijfsduur en kostprijs, tot een neerwaartse bijstelling van de ODA-toerekening van eerstejaarsopvangkosten asielinstroom 2017. Daarnaast vindt de reguliere nacalculatie over 2016 plaats. Per saldo leidt dit tot een verhoging van de ODA-toerekening voor de eerstejaarsopvangkosten van asielzoekers in 2017 van 21,3 mln.

ODA-toerekening asielinstroom 2017 en nacalculatie 2016 overheveling

De kosten voor de eerstejaarsopvang van asielzoekers worden conform de OESO-DAC- systematiek toegerekend aan ODA en overgeheveld naar de VenJ-begroting.

Opvang in de regio en opvang in de regio inzet ejm

Het kabinet heeft bij Voorjaarsnota 2016 260 mln. extra beschikbaar gesteld voor opvang in de regio. De middelen die niet in 2016 tot besteding zijn gekomen zijn via de eindejaarsmarge meegenomen en ingezet in 2017.

Opvang in de regio najaarsnota

De verplichtingen voor «Opvang in de regio» zijn reeds aangegaan, maar een deel van de betalingen kan pas in 2018/2019 worden gedaan.

Private sector en investeringsklimaat

De Wereldbank is een fonds gestart om vrouwelijke ondernemers in ontwikkelingslanden te ondersteunen. Deze mutatie betreft o.a. een bijdrage aan dit Women Entrepreneurs Financing Initiative (We-Fi).

PSD

De implementatie van het Private Sector Development-programma is sneller gegaan dan verwacht, daarom zijn extra middelen toegevoegd aan programma's zoals Marktontwikkeling en Financiële sector ontwikkeling. Deze toevoeging is binnen de begroting van BHOS opgevangen. Deze mutatie is in de jaarlijkse decemberbrief aan uw Kamer gemeld (Kamerbrief [34 775 XVII, nr. 48](#)).

Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten

Het budget is verhoogd met middelen voor She Decides (13,6 mln.) en het budget van Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria (GFATM) is verhoogd met 3,3 mln. waarmee invulling is gegeven aan de motie Van Laar en Veldhoven (Kamerstuk [34 550 XVII, nr. 29](#)).

Veiligheid, stabiliteit, migratiesamenwerking, opvang in de regio

Het kabinet heeft 50 mln. extra vrij gemaakt in 2017 voor veiligheid, stabiliteit, migratiesamenwerking en opvang in de regio in Afrika. Hiermee is ingezet op het beperken van irreguliere migratie en mensensmokkel, en op opvang van vluchtelingen in de regio van herkomst. 30 mln. wordt ingezet ten behoeve van opvang in regio in de Hoorn van Afrika, 10 mln. voor veiligheid en stabiliteit en 10 mln. voor migratiesamenwerking.

Versterkte Nederlandse Handels- en Investeringspositie

De non-ODA budgetten voor internationaal ondernemen zijn verlaagd. De verlaging betreft vooral een verschuiving van programmakosten naar uitvoeringskosten van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Daarnaast is het budget voor het Dutch Trade and Investment Fund (DTIF) met 2,3 mln. verhoogd. Reden hiervoor is dat eind 2017 nog een aantal DTIF transacties heeft plaatsgevonden. Deze mutaties zijn in de jaarlijkse decemberbrief aan uw Kamer gemeld (Kamerbrief [34 775 XVII, nr. 48](#)).

Diversen (beleidsmatige mutaties)

Deze mutatie betreft onder andere de overheveling van de aanvullende post naar de BHOS- begroting van de structurele reeks van 10 mln. die het kabinet bij Miljoenennota 2017 heeft vrijgemaakt voor de versterking van de concurrentiepositie van Nederland.

Tevens betreft deze mutatie een kasschuif van cumulatief 14 mln. vanuit de meerjarige periode naar 2017 om de kosten, die verband houden met de extra uitgave die vorig jaar is gedaan als gevolg van een gemaakte

afpraak behorende bij de financiering van de nieuwbouw van het *International Criminal Court*, te dekken.

Diversen (technische mutaties uitgaven en niet-belastingsontvangsten)

Per saldo dalen de ontvangsten binnen de HGIS. Dit wordt veroorzaakt door mutaties op de BHOS- begroting vanwege lagere raming voor ontvangsten van bedrijfsleven-instrumenten en mutaties op de Defensie-begroting door lagere ontvangsten van de VN voor de missie in Mali; deze zijn reeds in 2016 ontvangen.

Deelname AIIB (Asian Infrastructure Investment Bank)

Als gevolg van een besluit van de OESO-DAC is het mogelijk om 83% van de kapitaalleg te rapporteren als ODA. Mede gelet hierop en gezien het internationale karakter van de kapitaalstorting aan de AIIB worden de middelen per 2017 toegevoegd aan de HGIS.

Diversen (beleidsmatige mutaties niet-belastingontvangsten)

De resterende vrijvallende middelen van het Clean Development Mechanism (CDM) worden terugontvangen van de Wereldbank. Deze middelen zijn ingezet voor de Carbon Pricing Leadership Coalition en voor Partnership for Market Readiness.

Bijlage 9: Beleidsmatige mutaties na Najaarsnota

Om het budgetrecht van de Kamer te borgen, dienen beleidsmatige mutaties die na Najaarsnota leiden tot een overschrijding van het budget op artikelniveau te worden gemeld aan de beide Kamers. In deze bijlage is een overzicht opgenomen van deze beleidsmatige mutaties na Najaarsnota. Hierbij is een ondergrens gehanteerd van 2 mln.

In tabel 1 zijn de aan de Kamers gemelde beleidsmatige mutaties, die hebben geleid tot een overschrijding op artikelniveau, weergegeven. Er is inzichtelijk gemaakt middels welke Kamerstukken deze mutaties aan de Tweede Kamer zijn gemeld en of het uitgaven- (U) of verplichtingenmutaties (V) betreft. Alle mutaties die aan de Tweede Kamer zijn gemeld zijn ook aan de Eerste Kamer gemeld.

Er zijn twee beleidsmatige mutaties na Najaarsnota per abuis niet aan de Kamers gemeld: zij zijn zichtbaar gemaakt in tabel 2. Deze tellen op tot een uitgaventotaal van 2,4 mln. en een verplichtingentotaal van 5,5 mln. euro.

Tabel 9.1 Beleidsmatige mutaties die zijn gemeld aan de Kamers

Begrotings-hoofdstuk	Art. nr	Omschrijving	Bedrag (mln.)	Kamerstuk	U	V
2A Staten-Generaal	2 Uitgaven tbv van (oud) leden Tweede Kamer en leden EP	Voorlopige realisatie	2,139	34 775-IIA nr. 5		x
2A Staten-Generaal	3 Wetgeving en controle Tweede Kamer	Voorlopige realisatie	2,913	34 775-IIA nr. 5		x
4 Koninkrijksrelaties	5 Schuldsanering/lopende inschrijving/leningen	Lopende inschrijving Curaçao	28,449	34 775-IV nr. 33	x	x
4 Koninkrijksrelaties	7 Nominaal en onvoorzien	Wisselkoers slotwet	3,337	34 775-IV nr. 33	x	x
5 Buitenlandse Zaken	41 Internationale rechtsorde en eerbiediging mensenrechten	Mensenrechten	2,593	34 775-XVII nr. 48	x	
5 Buitenlandse Zaken	41 Internationale rechtsorde en eerbiediging mensenrechten	Mensenrechten	12,064	34 775-XVII nr. 48		x
6 Veiligheid en Justitie	34 Straffen en Beschermen	Opdrachten	7,625	34 775-VI nr. 93		x
6 Veiligheid en Justitie	34 Straffen en Beschermen	Slotwet: bijdrage ZBO's/RWT's	12,917	34 775-VI nr. 93		x
6 Veiligheid en Justitie	34 Straffen en Beschermen	Slotwet: ICT	7,150	34 775-VI nr. 93		x
7 Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	2 Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst	Voorlopige realisatie	9,997	34 775-VII nr. 56		x
8 Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	1 Primair onderwijs	Garantieplichtingen verleend	18,109	34 775 VIII nr. 116		x
8 Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	6 Hoger beroepsonderwijs	Garantieplichtingen verleend	60,000	34 775 VIII, nr. 116		x
8 Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	14 Cultuur	Garantieplichtingen verleend	144,071	34 775 VIII nr. 116		x
9B Financiën	5 Exportkrediet- en investeringsverzekering	Storting begrotingsreserve	14,500	34 775-IX nr. 12	x	x

Begrotings-hoofdstuk	Art. nr	Omschrijving	Bedrag (mln.)	Kamerstuk	U	V
9B Financiën	5 Exportkrediet- en investeringsverzekering	Storting begrotingsreserve	10,012	34 775-IX nr. 16	x	x
10 Defensie	2 Taakuitvoering Zee strijdkrachten	Hogere formatieuitgaven kustwacht Carib	13,000	34 775-X nr. 65	x	x
10 Defensie	3 Taakuitvoering Landstrijdkrachten	Hogere uitgaven voor instandhouding	20,000	34 775-X nr. 65	x	x
10 Defensie	3 Taakuitvoering Landstrijdkrachten	Hogere verplichtingen instandhouding	140,000	34 775-X nr. 65		x
10 Defensie	4 Taakuitvoering Luchstrijdkrachten	Hogere uitgaven voor instandhouding	5,000	34 775-X nr. 65	x	x
10 Defensie	8 Ondersteuning krijgsmacht door Cdo Dienstencentra	Geneeskundige logistiek en niet operationeel dienstvervoer	3,000	34 775-X nr. 65	x	x
10 Defensie	8 Ondersteuning krijgsmacht door Cdo Dienstencentra	Defensiebrede koersverschillen	8,000	34 775-X nr. 65	x	x
12 Infrastructuur en Milieu	25 Bijdrage BDU	BDU	47,538	34 775-XII nr. 72		x
12 Infrastructuur en Milieu	98 Apparaatsuitgaven Kerndepartement	Hogere materiële uitgaven	5,534	34 775-XII nr. 72	x	
12 Infrastructuur en Milieu	98 Apparaatsuitgaven Kerndepartement	Hogere materiële uitgaven	6,137	34 775-XII nr.72		x
12 Infrastructuur en Milieu	98 Apparaatsuitgaven Kerndepartement	Verplichtingschuif apparaat	2,020	34 775-XII nr. 64		x
12 Infrastructuur en Milieu	98 Apparaatsuitgaven Kerndepartement	Verplichtingschuif	7,680	34 775-XII nr. 64		x
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	2 Curatieve zorg	Verplichtingen VIPP2 en DICTU (BKZ)	25,000	34 775-XVI nr. 113		x
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	2 Curatieve zorg	Verplichtingen VIPP2 en DICTU (kader R)	3,500	34 775-XVI nr. 113		x
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	2 Curatieve zorg	Verplichtingen opdrachten en agentschappen	5,400	34 775-XVI nr. 113		x
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	2 Curatieve zorg	Verplichtingen subsidies art.2	4,865	34 775-XVI nr. 113		x
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	2 Curatieve zorg	Verplichtingen rijksbijdrage zorgverzekeringsfonds	77,500	34 775-XVI nr. 113		x
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	3 Langdurige zorg en ondersteuning	Verplichtingen subsidies art.3.1	3,800	34 775-XVI nr. 113		x
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	3 Langdurige zorg en ondersteuning	Verplichtingen opdrachten art.3	15,200	34 775-XVI nr. 113		x
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	3 Langdurige zorg en ondersteuning	Verplichtingschuif BIKK	48,100	34 775-XVI nr. 113		x
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	3 Langdurige zorg en ondersteuning	Verplichtingen subsidies art.3.2	15,200	34 775-XVI nr. 113		x
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	3 Langdurige zorg en ondersteuning	Verplichtingschuif opdrachten aan ZBO's en RWT's	36,800	34 775-XVI nr. 125		x
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	4 Zorgbreed beleid	Terugbetaling beheerskosten CAK	16,064	34 775-XVI nr. 113	x	x
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	4 Zorgbreed beleid	Verplichtingschuif sectorplanPlus (kader R)	47,000	34 775-XVI nr. 113		x
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	4 Zorgbreed beleid	Verplichtingschuif sectorplanPlus (BKZ)	270,000	34 775-XVI nr. 113		x
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	4 Zorgbreed beleid	Verplichtingschuif CAK	22,572	34 775-XVI nr. 113		x

Begrotings-hoofdstuk	Art. nr	Omschrijving	Bedrag (mln.)	Kamerstuk	U	V
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	7 Oorlogsgetroffenen en Herinneringen Tweede Wereldoorlog	Verplichtingen uitkeringen oorlogsgetroffenen	235,786	34 775-XVI nr. 113		x
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	7 Oorlogsgetroffenen en Herinneringen Tweede Wereldoorlog	Verplichtingenschuif PUR en SVB	10,185	34 775-XVI nr. 113		x

Voorlopige realisatie (artikel 2)

Ten behoeve van leden en oud-leden van de Tweede Kamer, alsmede leden van het Europees Parlement, zijn meer verplichtingen aangegaan dan geraamd bij de Najaarsnota 2017. Dit is het gevolg van meer uitgaven en daarmee samenhangende verplichtingen voor de schadeloosstelling. Voornaamste oorzaak hiervan is de eindheffing van de werkkostenregeling.

Voorlopige realisatie (artikel 3)

Er zijn meer verplichtingen aangegaan dan geraamd bij de Najaarsnota 2017 voor wetgeving en controle Tweede Kamer. Dit is het gevolg van enerzijds meer uitgaven en daarmee samenhangende verplichtingen voor fractiekosten en anderzijds door verplichtingen in de bedrijfsvoering aan het einde van het jaar.

Lopende inschrijving Curaçao

Dit zijn de gevolgen van een lopende inschrijving aan Curaçao eind november 2017. Deze is gemeld in de brief van 21 december 2017.

Wisselkoers slotwet

Bij Slotwet is de definitieve omvang van de wisselkoersreserve vastgesteld na verrekening met de onderdelen van de begroting van Koninkrijksrelaties die wisselkoersgevoelig zijn.

Mensenrechten (uitgaven)

Het kasbudget voor de bescherming en bevordering van mensenrechten stijgt 2,6 mln. euro. De additionele middelen worden mede ingezet voor de eerste tranchebetalingen van de nieuwe activiteiten voortkomend uit de in 2017 gehouden call for proposals met name op het gebied van de prioritaire thema's LHBTI, vrijheid van journalisten en vrijheid van religie en levensovertuiging.

Mensenrechten (verplichtingen)

Het verplichtingenbudget van artikel bescherming en bevordering van mensenrechten stijgt. Deze additionele verplichtingenruimte was nodig voor de nieuwe activiteiten voortkomend uit de call for proposals 2017 binnen het mensenrechtenfonds.

Opdrachten (CJIB)

In 2015 zijn diverse betaalvoorzieningen gekocht en zijn er onderhoudscontracten afgesloten. Het contract loopt tot en met 2023. Jaarlijks wordt nader bepaald welke voorzieningen wordt afgenomen en hoe met de onderhoudscontracten om te gaan. Tot op heden is dit contract jaarlijks ten laste van geraamde verplichtingenruimte gebracht. Omdat hier de facto sprake is van een langjarig contract moeten de verplichtingen hiervan niet jaarlijks genomen worden, maar op het moment van het sluiten van het contract. Omdat dit in voorgaande jaren niet gedaan is, moet dat nu gedaan worden voor de nog resterende periode van 2018 t/m

2023. Dat leidt in 2017 tot een extra belasting van de verplichtingenruimte 2017 met 7,6 miljoen.

Slotwet: bijdrage ZBO's/RWt's

De subsidiebrief 2018 voor stichting Halt is per abuis al in 2017 verzonden. Hierdoor wordt de verplichtingenruimte in 2017 overschreden.

Slotwet: ICT

De Raad voor de Kinderbescherming is extra ICT-verplichtingen aangegaan in 2017.

Voorlopige realisatie

Bij de Algemene Inlichtingen en Veiligheidsdienst (AIVD) zijn er meer verplichtingen aangegaan dan geraamd bij Najaarsnota 2017. Dit is het gevolg van meeruitgaven de groei van de organisatie de komende jaren waarvoor gedurende 2017 meerjarige verplichtingen zijn vastgelegd ten behoeve van de reguliere bedrijfsvoering als de taakuitvoering.

Garantieplichtingen verleend (artikel 1)

Het gaat hier om garantieplichtingen aan onderwijsinstellingen in het primair onderwijs, aangegaan in het laatste kwartaal van 2017. Dit gebeurt in het kader van schatkistbankieren. Onderwijsinstellingen kunnen voor huisvesting lenen bij de schatkist. OCW staat garant voor deze leningen.

Garantieplichtingen verleend (artikel 6)

Dit betreft verleende garanties in het kader van schatkistbankieren. In het hoger beroepsonderwijs is er in het vierde kwartaal van 2017 60 mln. aan garanties verleend.

Garantieplichtingen verleend (artikel 14)

Dit is het totaal aan verleende garanties in het vierde kwartaal die onder het artikel cultuur vallen. Het gaat hier vooral om de indenniteitsregeling bruikleen collecties en de achterborgovereenkomst van het Nationaal Restauratiefonds waar OCW garant voor staat. Daarnaast zijn er een aantal garanties op leningen van rijksmusea verleend (Naturalis en Paleis het Loo).

Storting begrotingsreserve

De schade-uitkeringen van de exportkredietverzekering vielen bij eerste inschatting in december 14,5 mln. euro lager uit dan verwacht. Deze eerste inschatting van de meevaller werd gestort in de risicovoorziening. Hierover is de Kamer met kamerbrief [34 775-IX nr. 12](#) geïnformeerd.

Storting begrotingsreserve

Na goedkeuring van de accountantsverklaring van Atradius Dutch State Business (ADSB) eind februari werd de definitieve meevaller bij de exportkredietverzekering bekend. Bovenop op de eerdere inschatting van 14,5 mln. euro was sprake van een aanvullende meevaller bij de schade-uitkeringen van 5,1 mln. euro en een meevaller van 4,9 mln. euro bij de premieontvangsten (totaal 10,1 mln.). Over deze aanvullende meevaller zijn de Kamers middels een separate brief ([34 775-IX nr. 16](#)) geïnformeerd.

Hogere formatieuitgaven kustwacht Carib

Deze mutatie is tweeledig. Enerzijds is dit een aanpassing van de raming van kosten voor personeel. Anderzijds is er een overschrijding op het artikel omdat de begroting van de Kustwacht Caribisch gebied per 1 december is overgeheveld naar de begroting van Defensie. Dit is al

gebeurd in 2017 omdat het boekjaar van de KWCARIB van december tot december loopt.

Hogere uitgaven voor instandhouding (artikel 3)

Het Commando Landstrijdkrachten kon beter dan eerder voorzien achterstanden op instandhouding inlopen.

Hogere verplichtingen voor instandhouding

Extra contracten voor de logistieke ondersteuning van de Landmacht. Verplichtingen in 2018 dalen navenant.

Hogere uitgaven voor instandhouding (artikel 4)

Leveringen van materieel voor instandhouding die waren gepland voor 2018 zijn al in 2017 ontvangen.

Geneeskundige logistiek en niet operationeel dienstvervoer

De uitgaven voor geneeskundige logistiek en niet operationeel dienstvervoer zijn hoger door meer activiteiten.

Defensiebrede koersverschillen

Er is sprake van een Defensiebreed koersverlies van vreemde valuta gedurende 2017 van 8 mln. euro.

BDU

Volgens de BDU-systematiek op de begroting Hoofdstuk XII worden de verplichtingen voorafgaand aan het jaar van betaling aangegaan. De beschikking voor het jaar 2018 wordt eind 2017 afgegeven aan de decentrale overheden. In de Decemberbrief is een verhoging van de verplichtingen van 33,3 mln. euro aangekondigd. In de Februaribrief is aanvullend 14,2 mln. euro aan extra verplichtingenruimte vastgelegd voor de beschikking 2017. Dit telt op tot de totale mutatie in de tabel van 47,5 mln. euro.

Hogere materiële uitgaven (uitgaven en verplichtingen)

De hogere verplichtingen worden met name veroorzaakt doordat er onvoorziene uitgaven zijn gedaan voor verrekening met de Baten-Lastendiensten van lenM en verrekening van het ICT systeem met het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Dit kwam doordat ontvangsten waarmee deze uitgaven zouden worden verrekend niet meer in 2017 zijn ontvangen.

Verplichtingschuif apparaat

Ten behoeve van het Standaard Platform zijn inhuurcontracten aangegaan met een kaseffect in 2018. Om deze vast te kunnen leggen is een verplichtingschuif nodig van 2018 naar 2017.

Verplichtingschuif

Voor de contractverlenging voor het beheer van een SAP-systeem voor 2018 tot en met 2020 was een verplichtingschuif van 7,7 mln. naar 2017 noodzakelijk.

Verplichtingen VIPP2 en Dictu (BKZ en kader R)

De mutaties hangen samen met het vastleggen van subsidies met betrekking tot VIPP2 en DICTU. Het betreft verplichtingen op het begrotingsgefinancierde BKZ en het kader RBG-eng en komt ten laste van het verplichtingenbudget 2018 en 2019.

Verplichtingen opdrachten en agentschappen

De mutatie hangt samen met het vastleggen van opdrachten aan agentschappen en komt ten laste van het verplichtingenbudget in 2018 (2,7 mln.) en 2019 (2,7 mln.).

Verplichtingen subsidies art.2

De mutatie hangt samen met het vastleggen van subsidies voor de toegankelijkheid en betaalbaarheid van de zorg voor 2018 en komt ten laste van het verplichtingenbudget 2018.

Verplichtingen rijksbijdrage zorgverzekeringsfonds

Het verplichtingenbudget op het instrument Bekostiging is met 77,5 mln. verhoogd. De mutatie hangt samen met het vastleggen van de Rijksbijdrage Zorgverzekeringsfonds voor financiering van verzekerden 18- voor 2018 en komt ten laste van het verplichtingenbudget 2018.

Verplichtingen subsidies art.3.1

De mutatie betreft alleen verplichtingen en komt ten laste van het verplichtingenbudget 2018. De mutatie hangt samen met het vastleggen van subsidies t.b.v. maatschappelijke ondersteuning voor 2018.

Verplichtingen opdrachten art.3

Het verplichtingenbudget op het instrument opdrachten is met 15,2 mln. verhoogd i.v.m. overgenomen overeenkomsten voor doventolkvoorzieningen (11,8 mln.) en anonieme hulplijn € (3,4 mln.) van de VNG.

Verplichtingenschuif BIKK

De mutatie hangt samen met het vastleggen van de BIKK voor 2018.

Verplichtingen subsidies art.3.2

Het verplichtingenbudget op het instrument Subsidies is met 15,2 mln. verhoogd. De mutatie hangt samen met het vastleggen van subsidies voor de langdurige zorg in 2018.

Verplichtingenschuif opdrachten aan ZBO's en RWT's

De mutatie betreft alleen verplichtingen en hangt samen met het vastleggen van opdrachten m.b.t. de uitvoeringskosten van de PGB trekkingsrechten door de SVB.

Terugbetaling beheerskosten CAK

Bij het CAK is gebleken dat over een lange periode van jaren de beheerskosten per saldo ongemerkt hoger zijn geweest dan het toegekende budget. Per saldo had het CAK hierdoor een nog openstaande verplichting van 16,1 mln. aan het Algemeen fonds bijzondere ziektekosten. VWS heeft deze schuld van het CAK aan het fonds overgenomen, het CAK zal in de jaren 2019 t/m 2025 het bedrag van 16,1 mln. aan VWS terugbetalen.

Verplichtingenschuif sectorplanPlus (BKZ en kader R)

De mutaties hangen samen met het vastleggen van subsidies voor met name SectorplanPlus 2017–2022. Deze mutaties komen ten laste van het verplichtingenbudget 2018 tot en met 2021 op het BKZ en het kader RBG-eng.

Verplichtingenschuif CAK

De mutatie hangt samen met het vastleggen van de bijdrage aan het CAK voor 2018 en komt ten laste van het verplichtingenbudget 2018.

Verplichtingen uitkeringen oorlogsgetroffenen

Het betreft het vastleggen van de bijdragen aan de SVB voor de uitkeringen en de uitvoeringskosten 2018 plus het verplichtingenbudget voor het restant de comoto uitkeringen 2017. Deze mutatie komt ten laste van het verplichtingenbudget 2018.

Verplichtingschuif PUR en SVB

De mutatie hangt samen met het vastleggen van de bijdragen aan de PUR en de SVB voor 2018 en komt ten laste van het verplichtingenbudget 2018.

Tabel 9.2 Beleidsmatige mutaties die niet zijn gemeld aan de Kamers

Begrotingshoofdstuk	Art. nr	Omschrijving	Bedrag (mln.)	U	V
8 Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	4 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	Realisatie extra uitgaven Sint Maarten	2,445	x	x
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	2 Curatieve zorg	Verplichtingschuif ZBO's en RWT's	3,100		x

Realisatie extra uitgaven Sint Maarten

Dit betreffen extra uitgaven aan Sint Maarten na de orkaan Irma. Deze mutatie is per abuis niet opgenomen in de kamerbrief met beleidsmatige mutaties na de Najaarsnota ([34 775 VIII, nr. 116](#)).

Verplichtingschuif ZBO's en RWT's

De mutatie betreft alleen verplichtingen en hangt samen met het vastleggen van opdrachten aan ZBO's/RWT's voor 2018.

Bijlage 10: Risicoregelingen van het Rijk 2017

Tabellen 10.1, 10.2 en 10.3 geven een totaaloverzicht van risicoregelingen van het Rijk. Voor details over onderstaande garantieregelingen en achterborgstellingen wordt verwezen naar begrotingen en jaarverslagen van de betreffende vakdepartementen. In de tabellen is aangegeven op welke begroting en op welk begrotingsartikel de verschillende risicoregelingen zijn opgenomen.

Garanties

Een garantie wordt omschreven als een voorwaardelijke, financiële verplichting van het Rijk aan een partij buiten het Rijk, die pas tot uitbetaling komt als zich bij de wederpartij een bepaalde omstandigheid (realisatie van een risico) voordoet.

Tabel 10.1 bevat de garantieregelingen van het Rijk. Alle regelingen met een uitstaand risico groter dan 100 miljoen euro zijn, met het oog op de leesbaarheid, uitgesplitst weergegeven. De resterende regelingen zijn samengevat in de post «Overig». Het overzicht bevat alle garanties met de stand ultimo 2017. Ontwikkelingen daarna zijn niet in het overzicht opgenomen omdat die buiten de reikwijdte van het jaarverslag 2017 vallen. Deze worden meegenomen in het overzicht van risicoregelingen van het Rijk bij de Miljoenennota 2019.

In het overzicht worden achtereenvolgens de begroting, het begrotingsartikel en de omschrijving van de garantie weergegeven. Daarachter staat voor de jaren 2016 en 2017 het bedrag dat daadwerkelijk als risico is verleend dan wel door de Tweede Kamer is geautoriseerd, genaamd de «uitstaande garanties». Onder de uitstaande garanties vallen ook de garanties die in eerdere jaren zijn verstrekt. In 2017 zijn er garanties verleend, maar zijn er ook garanties komen te vervallen. Dit is terug te lezen in de kolommen «verleende garanties» en «vervallen garanties».

Een garantieregeling van het Rijk kent vrijwel altijd een maximum, het zogenoemde plafond. Dit plafond kan een jaarlijks plafond zijn (per jaar mag een maximaal bedrag aan garanties worden verleend) of een totaalplafond (er mogen nooit meer garanties verleend worden dan het plafond). In tabel 10.1 is onderscheid gemaakt tussen beide soorten plafonds. Bij internationale organisaties is gekozen het garantiëplafond gelijk te stellen aan de uitstaande garanties. Hiervan is sprake bij de Europese garanties (EFSF, EFSM en ESM) en de garanties van een aantal internationale financiële instellingen zoals het IMF en de Wereldbank.

Tabel 10.1 Door het Rijk verleende garanties (in miljoenen euro)

b	a	Omschrijving	Uitstaande	Verleende	Vervallen	Uitstaande	Garantie-	Totaal
			garanties	garanties	garanties	garanties	plafond	plafond
			2016	2017	2017	2017	2017	2017
VIII	7	Bouwleningen academische ziekenhuizen	189,3		12,7	176,6		176,6
VIII	14	Achterborgovereenkomst NRF	307,8	95,7	62,0	341,6		380,0
VIII	14	Indemniteitsregeling	257,4	434,5	407,6	284,3		300,0
IXB	2	Deposito Garantiestelsel (DGS) BES-eilanden		135,0		135,0	135,0	
IXB	2	Single Resolution Fund (SRF)	4.163,5			4.163,5		4.163,5
IXB	2	WAKO (kernongevallen)	9.768,9			9.768,9		9.768,9
IXB	3	De Nederlandsche Bank (DNB) winstafdracht	5.700,0			5.700,0		5.700,0
IXB	3	Financieringsmaatschappij voor ontwikkelingslanden (FMO)	5.779,0		286,0	5.493,0		5.493,0
IXB	3	Garantie en vrijwaring inzake verkoop en financiering van staatsdeelnemingen	398,5		58,0	340,5		340,5
IXB	4	Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB)	782,7		94,8	687,9		687,9
IXB	4	DNB – deelneming in kapitaal IMF	31.198,1	13.610,0	2.159,0	42.649,1		42.649,1
IXB	4	European Bank for Reconstruction and Development (EBRD)	589,1			589,1		589,1
IXB	4	European Financial Stabilisation Mechanism (EFSM)	2.820,0			2.820,0		2.820,0
IXB	4	European Financial Stability Facility (EFSF)	34.154,2			34.154,2		34.154,2
IXB	4	European Investment Bank (EIB)	9.895,5			9.895,5		9.895,5
IXB	4	European Stability Mechanism (ESM)	35.445,4			35.445,4		35.445,4
IXB	4	Kredieten EU-betalingsbalanssteun	2.350,0			2.350,0		2.350,0
IXB	4	Wereldbank	4.922,8		596,1	4.326,7		4.326,7
IXB	5	Exportkredietverzekering	15.758,8	5.160,6	4.199,8	16.719,6	10.000,0	
XIII	2	Borgstelling MKB Kredieten (BMKB)	1.827,0	558,4	564,8	1.820,6	765,0	
IXB	5	Regeling Investerings	154,7	0,4	60,8	94,2	453,8	
XIII	2	Garantie Ondernemingsfinanciering (GO)	566,3	165,6	138,8	593,1	400,0	
XIII	2	Groeifaciliteit	121,6	25,2	27,8	118,9	135,0	
XIII	2	MKB-financiering	25,0	43,2		68,2		750,0
XIII	2	Microkredieten (Qredits)	99,7	13,3	9,6	103,4		113,0
XIII	6	Garantie voor investeringen & werkkapitaal landbouwondernemingen	318,8	49,4	28,9	339,3	120,0	
XIII	8	Garantie voor natuurgebieden en landschappen	383,6		18,7	364,9		383,6
XVI	2 en 3	Instellingen voor de gezondheidszorg	365,3	4,3	57,1	312,5		312,5
XVII	41	Dutch Trade and Investment Fund (DTIF)		5,8		5,8		140

b	a	Omschrijving	Uitstaande	Verleende	Vervallen	Uitstaande	Garantie-	Totaal
			garanties	garanties	garanties	garanties	plafond	plafond
			2016	2017	2017	2017	2017	2017
XVII	41	Garantie Dutch Good Growth Fund (DGGF)	35,7	21,9	6,5	51,0		675,0
XVII	45	Garanties Internationale samenwerking – Netwerk internati-onaal ondernemen (IS-NIO)	166,6		11,8	154,8		154,8
XVII	45	Garanties IS-Raad van Europa	176,7			176,7		176,7
XVII	45	Garanties Regionale Ontwikkelingsbanken	2.264,7	1,0	84,8	2.180,9		2.180,9
		Overig	1.739,3	20,2	159,8	1.599,7	149,9	1.505,4
Totaal			172.726,0	20.344,2	9.331,4	184.024,8	12.158,7	165.632,3
Totaal als percentage bbp			24,6%			25,1%		

Tabel 10.2 bevat de uitgaven en ontvangsten behorende bij de door het Rijk verstrekte garanties in 2016 en 2017. Alleen garanties waarbij de daadwerkelijke uitgaven en ontvangsten groter zijn dan 50 duizend euro worden weergegeven. De in de tabel getoonde uitgaven betreffen de schade-uitkeringen op afgegeven garanties. De in de tabel getoonde ontvangsten betreffen zowel ontvangen premies, provisies en dergelijke als op derden verhaalde (schade-)uitkeringen.

Tabel 10.2 Uitgaven en ontvangsten op de door het rijk verstrekte garanties (in miljoenen euro)

b	a	omschrijving	Uitgaven	Ontvangsten	Uitgaven	Ontvangsten
			2016	2016	2017	2017
VI	34	Garantiestelling Faillissementscuratoren dienst JUSTIS	1,8		2,6	
IXB	1	Garantie procesrisico's	0,2		0,2	
IXB	2	Terrorismeschades (NHT)		0,9		0,9
IXB	2	WAKO (kernongevallen)		0,6		0,6
IXB	3	Garantie Propertize/SNS		7,8		4,1
IXB	3	Financiering NS (Eurofima)		0,9		0,5
IXB	3	Tennet		4,8		4,8
IXB	5	Regeling Investerings		0,7		0,6
IXB	5	Exportkredietverzekering	13,9	329,6	37,9	237,2
XIII	2	Borgstelling MKB krediet (BMKB)	35,0	35,6	34,8	37,3
XIII	2	Garantie Ondernemersfinanciering (GO)	2,1	9,7	1,6	9,1
XIII	2	Groefaciliteit	6,1	4,4	4,2	5,5
XIII	2	MKB-financiering				0,04
XIII	2	Scheepsnieuwbouw garantieregeling		0,1		0,2
XIII	4	Aardwarmte	1,2	1,0		0,8
XIII	6	Garantie voor investeringen & werkkapitaal landbouwondernemingen	3,6	2,0	2,1	2,7
XIII	8	Garantie Ruimte voor Ruimte			4,4	
XV	2	Startende ondernemers	0,1	0,02	0,01	
XVII	41	Garantie Fonds Opkomende Markten (FOM)	0,02	0,4	1,6	0,4

b	a	omschrijving	Uitgaven	Ontvangsten	Uitgaven	Ontvangsten
			2016	2016	2017	2017
XVII	41	Dutch Trade and Investment Fund (DTIF)				0,04
XVII	41	Garantie Dutch Good Growth Fund (DGGF)	1,5	1,0	5,6	1,5
XVII	45	Garanties Internationale samenwerking – Netwerk internationaal ondernemen (IS-NIO)	0,2			
Totaal			65,7	399,4	94,9	306,2

Achterborgstellingen

Het Rijk heeft drie achterborgstellingen verleent, te weten: Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW), Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) en Stichting Waarborgfonds Zorg (WFZ). Bij achterborgstelling wordt de daadwerkelijke garantieverplichting niet afgegeven door het Rijk maar door een daarvoor aangewezen tussenpersoon, bijvoorbeeld een stichting. Het Rijk wordt pas aangesproken zodra de tussenpersoon niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. In de begrotingen van BZK / W&R en VWS worden achterborgstellingen niet als verplichting opgenomen (zolang er geen schade ontstaat of is ontstaan). Het uitstaande risico van het Rijk bij deze waarborgfondsen is opgenomen in tabel 10.3.

Het risico uit de achterborgstellingen is niet één op één te vergelijken met het risico uit de garantieregelingen. Bij achterborgstellingen worden de risico's soms gedeeld met gemeenten. Zo worden de verplichtingen die het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) voor 1 januari 2011 is aangegaan voor 50 procent gedekt door gemeenten en voor 50 procent door het Rijk. Verplichtingen aangegaan na deze datum worden volledig door het Rijk gedekt. Bij het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) wordt de gehele positie met gemeenten gedeeld.

Per achterborgstelling zijn er verschillende mogelijkheden om eventuele schade te dekken. Het WSW beschikt over een fondsvermogen en kan daarnaast indien nodig obligo ophalen bij deelnemende woningcorporaties ter hoogte van € 3,1 miljard. Ook kunnen woningcorporaties in financiële problemen onder bepaalde voorwaarden een aanvraag doen voor saneringssteun. Saneringssteun wordt bekostigd via een heffing aan corporaties en deze middelen lopen via een risicovoorziening op de begroting van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Alle woningcorporaties zijn op basis van de wet verplicht om deze heffing te betalen. Er kan tot maximaal 5% van de huursom (circa € 700 miljoen) per jaar worden geheven. Financiële problemen bij corporaties worden in eerste instantie dus betaald door de corporatiesector zelf via het fondsvermogen WSW, obligo en de saneringsheffing. Pas daarna komen Rijk en gemeenten in beeld via de achtervang. De achtervang is nog niet eerder aangesproken.

De Stichting Waarborgfonds Zorg (WFZ) kent een soortgelijke regeling. Ook hier wordt eerst het bufferkapitaal van de stichting aangesproken om schade te dekken. Daarna moeten de zorginstellingen met een door het WFZ geborgde lening een percentage (maximaal 3 procent van de uitstaande garanties van de deelnemende zorginstelling) van het leningenbedrag afdragen (obligo). Mocht dit onvoldoende zijn om de verplichtingen van het WFZ na te komen, dan kan het WFZ een beroep doen op de rijksoverheid. Bij het WEW geldt geen obligoverplichting. Hier

dienen huizen als onderpand, waardoor de schade zich beperkt tot eventuele restschulden na gedwongen verkoop. Het WEW teert bij verlies direct in op het bufferkapitaal.

Tabel 10.3 Achterborgstellingen van het Rijk (in miljoenen euro)

b	a	omschrijving	Geborgd vermogen 2016	Geborgd vermogen 2017	Buffer- kapitaal 2017	Obligo 2017
XVI	2	Stichting Waarborgfonds Zorg (WFZ)	7.954	7.573	281	227
XVIII	11	WSW-achterborgstelling	82.217	81.057	531 ¹	3.100
XVIII	11	WEW-achterborgstelling	193.000	197.000	1.105	n.v.t.
Totaal Achterborgstellingen			283.171	285.630		

¹ Stand jaarverslag 2016

Bijlage 11: Monitor financiële interventies

Sinds het najaar van 2008 heeft het kabinet interventies gepleegd om het financiële stelsel gezond te houden en de rust te helpen herstellen in de financiële markten. In 2017 heeft het kabinet een aantal stappen gezet tot het afbouwen van het verworven aandeel in financiële instellingen. Zo heeft het kabinet haar belang in ABN Amro afgebouwd van 70% naar 56%, en is a.s.r. sinds de verkoop van de laatste tranche aandelen in september 2017 weer volledig in private handen. Op deze manier werkt de overheid aan een verantwoorde terugtrekking uit de financiële sector.

Gevolgen van interventies financiële crisis voor de schatkist

Negen jaar overheidsinterventies in de financiële sector hebben hun sporen nagelaten in de schatkist. Er zijn tientallen miljarden euro's uitgegeven als direct gevolg van de crisis, waarvan het merendeel in de eerste jaren na 2008. Op dit moment is de financiële sector in rustiger vaarwater gekomen, waardoor de overheidsbelangen in financiële ondernemingen kunnen worden afgebouwd. Het is daarom mogelijk om een voorlopige balans op te maken, waarin de kosten en opbrengsten van de diverse maatregelen tegen elkaar worden afgezet.

Tabel: Voorlopig resultaat interventies 2008–2017 (in miljoenen euro)

	2008–2017		
	Opbrengsten	Kosten	Saldo (= negatief)
ABN AMRO	5.151	8.981	- 3.830
<i>Investering (o.a. dividend)</i>	3.091	5.058	- 1.967
<i>Overbruggingskrediet</i>	2.054	1.946	108
<i>RFS</i>	6	661	- 655
<i>Resultaat beursgang</i>		1.316	- 1.316
ASR	744	885	- 141
<i>Investering (o.a. dividend)</i>	627	885	- 258
<i>Resultaat beursgang</i>	117		117
SNS Reaal (incl. Propertize)	1.760	2.003	- 243
<i>Investering (o.a. dividend)</i>	1.347	903	444
<i>Overbruggingskrediet</i>	40	1.100	- 1.060
<i>Resultaat verkoop</i>	373		373
IJsland	58	202	- 144
ING	4.986	486	4.500
<i>Back-up</i>	1.455		1.455
<i>Securities</i>	3.531	486	3.045
Aegon	1.087	163	924
Garantiefaciliteit	1.379	- 132	1.511
Griekenland	246	807	- 561
Europese instrumenten	2.370	288	2.082
Overige kosten		63	- 63
Totaal	17.781	13.744	4.037

Er kan worden geconcludeerd dat het voorlopige resultaat van directe financiële interventies positief is. Dit komt met name door de opbrengsten op de leningen aan Aegon en ING, de garantiefaciliteit interbancaire regelingen en de crisisgerelateerde winst van DNB. Aan de andere kant is het voorlopige resultaat op ABN Amro negatief. De rentelasten op het geld dat geleend is om de redding van ABN Amro te financieren zijn hiervan de belangrijkste oorzaak.

Het hierboven vermelde positieve resultaat van € 4,0 mld. is een tussenstand per 31 december 2017. Het uiteindelijke resultaat hangt af van de verkoopopbrengst van SNS Bank, RFS, de opbrengst van alle resterende aandelen in ABN AMRO, alle kosten die nog gemaakt moeten worden en niet in de laatste plaats de nog te ontvangen dividenden. Daarnaast geldt dat bovenstaande rekensom geen totaaloverzicht is van de kosten en baten van de crisis. Voor alle kosten en baten voor de overheid van de veranderingen en ingrepen op de financiële markten sinds 2008 moet breder gekeken worden. Het positieve resultaat hiervoor houdt bijvoorbeeld geen rekening met de financiële steun aan Europese landen via een van de Europese steunfondsen EFSF, EFSM of ESM. Ook de voordelen van de inmiddels gestarte bankenunie zijn niet meegewogen. Verder ontbreken de kosten van de lagere economische groei, zoals gemiste belastingopbrengsten en hogere werkloosheidsuitgaven. Uiteindelijk leidt een crisis altijd tot maatschappelijk verlies.

Tabellen interventies krediet- en eurocrisis

Deze gebruikelijke bijlage geeft middels een aantal tabellen een overzicht van de verschillende interventies. Tabel 11.1 geeft de kasstromen en de garanties die met de interventies gepaard gaan en de vindplaatsen ervan in de begroting IX integraal weer. Daarnaast zijn de effecten van de maatregelen op achtereenvolgens het EMU-saldo, de EMU-schuld en de staatsschuld per thema becijferd. De kolom «telling» geeft hierbij aan welke posten bij elkaar moeten worden opgeteld. Onderaan de tabel worden de totalen van alle maatregelen geconsolideerd.

Tabel 11.1 Budgettair overzicht interventies krediet- en eurocrisis (in mln. euro)						
#	Stand: JV 2017 (– = ontvangst)	Telling	2008–2015	2016	2017	Bron:
A. Fortis/RFS/AA						
1	Aanschaf ABN AMRO Group – ASR Verzekeringen – RFS Holdings (incl. Z-share en residual N-share)		27.955			IX art.3
2	<i>waarvan relevant voor de EMU-schuld</i>		27.852			CBS/Eurostat
3	<i>waarvan relevant voor het EMU-saldo</i>		3.088			CBS/Eurostat
4	Beursgang ABN AMRO Group N.V.		– 3.828	– 1.326	– 3.006	IX art.3
5	Beursgang a.s.r.		0	– 1.057	– 2.710	IX art.3
6	Overbruggingskrediet (voormalig) Fortis		1.750	– 950	0	IX art. 11
7	Renteontvangsten overbruggingskredieten (voormalig) Fortis		– 1.980	– 40	– 34	IX art. 11
8	Dividend ABN Amro Group		– 1.600	– 608	– 574	IX art.3
9	Dividend a.s.r.		– 397	– 170	– 60	IX art.3
10	Dividend RFS Holdings		– 6	0		IX art.3
11	Premieontvangsten capital relief instrument		– 193			IX art.3
12	Premieontvangsten counter indemnity		– 116			IX art.3
<i>Verleende garanties</i>						
13	Capital Relief Instrument ABN-AMRO (CRI)		32.611			IX art.3
14	<i>waarvan vervallen</i>		– 32.611			IX art.3
15	Counter Indemnity ABN-AMRO		950			IX art.3
16	<i>waarvan vervallen</i>		– 950			IX art.3

#	Stand: JV 2017 (- = ontvangst)	Telling	2008-2015	2016	2017	Bron:
	Totale uitgaven minus ontvangsten	1, 4 t/m 12	21.585	- 4.151	- 6.384	
	Effect op EMU-saldo	3, 7 t/m 12	1.204	818	668	
	Effect op EMU-schuld	2, 4 t/m 12	21.482	- 4.151	- 6.384	
	Effect op staatsschuld	2, 4 t/m 12	21.482	- 4.151	- 6.384	
B. SNS Reaal						
17	Kapitalisatie SNS Reaal Holding N.V. (SRH)		300			IX art.3
18	Kapitalisatie SNS Reaal Bank N.V.		1.900			IX art.3
19	<i>waarvan relevant voor het EMU-saldo</i>		1.130			CBS/Eurostat
20	Aankoop SNS Bank N.V.		1.100			IX art.3
21	<i>waarvan vordering SRH</i>		1.598			IX art.3
22	<i>waarvan inbrenging overbruggingskrediet SRH</i>		1.100			IX art.3
23	Overbruggingskrediet SRH		0			IX art.3
24	Dividend SNS Bank N.V.		0	- 100	- 135	IX art.3
25	Renteontvangsten overbruggingskrediet SRH		- 40			IX art.3
26	Overheveling liquiditeit SRH		0		- 161	IX art.3
27	Resolutieheffing		- 1.005			
28	Kapitalisatie Propertize		500			IX art.3
29	Verkoopopbrengst Propertize		0	- 873		IX art.3
30	Overdracht schuldtitels Propertize		0	- 2.355	1.750	IX art.11
31	Dividend Propertize		0	- 46		IX art.3
32	Premieontvangsten garantie Propertize		- 11	- 8	- 4	IX art.3
<i>Verleende garanties</i>						
33	Garantieverlening VBO		4.166			IX art.3
34	<i>waarvan vervallen</i>		- 1.543	- 2.623		IX art.3
	Totale uitgaven minus ontvangsten	17, 18, 20, 23 t/m 32	2.744	- 3.382	1.450	
	Effect op EMU-saldo	19, 24, 25, 27, 31, 32	- 74	154	139	
	Effect op EMU-schuld	17, 18, 20, 23 t/m 34	5.256	- 3.382	1.450	
	Effect op staatsschuld	17, 18, 20, 23 t/m 32	2.744	- 3.382	1.450	
C. Kapitaalverstrekkingsfaciliteit (€ 20 mld.)						
35	Verstrekt kapitaal ING		0			IX art.3
36	Verstrekt kapitaal Aegon		0			IX art.3
37	Verstrekt kapitaal SNS Reaal		565			IX art.3
38	<i>waarvan afgeboekt</i>		- 565			IX art.3
39	Couponrente ING		- 839			IX art.3
40	Couponrente Aegon		- 177			IX art.3
41	Couponrente SNS Reaal		- 38			IX art.3

#	Stand: JV 2017 (= ontvangst)	Telling	2008–2015	2016	2017	Bron:
42	Repurchase fee ING		- 2.692			IX art.3
43	Repurchase fee Aegon		- 910			IX art.3
44	Repurchase fee SNS Reaal		0			IX art.3
	Totale uitgaven minus ontvangsten	35 t/m 37, 39 t/m 44	- 4.091			
	Effect op EMU-saldo	39 t/m 41	1.054			
	Effect op EMU-schuld	35 t/m 37, 39 t/m 44	- 4.091			
	Effect op staatsschuld	35 t/m 37, 39 t/m 44	- 4.091			
D. Back-up faciliteit ING						
45	Meerjarenverplichting aan ING		0			IX art.3
46	Alt-A-portefeuille		0			IX art.3
47	<i>waarvan relevant voor de EMU-schuld</i>		0			CBS/Eurostat
48	Back-upfaciliteit ING totaal:		- 1.455			IX art.3
a	<i>waarvan funding fee (rente + aflossing)</i>		21.720			IX art.3
b	<i>waarvan management fee</i>		204			IX art.3
c	<i>waarvan portefeuilleontvangsten (rente + aflossing)</i>		- 21.829			IX art.3
d	<i>waarvan garantiefee</i>		- 448			IX art.3
e	<i>waarvan additionele garantiefee</i>		- 479			IX art.3
f	<i>waarvan additionele fee</i>		- 229			IX art.3
g	<i>waarvan verhandelbaarheidsfee</i>		- 34			IX art.3
h	<i>waarvan eenmalige uitkering</i>		- 379			IX art.4
i	<i>waarvan incidentele uitgave</i>		19			IX art.3
	Totale uitgaven minus ontvangsten	48	- 1.455			
	Effect op EMU-saldo	48 b, f, g	59			
	Effect op EMU-schuld	47, 48	- 1.455			
	Effect op staatsschuld	48	- 1.455			
E. Garantiefaciliteit bancaire leningen						
49	Premieontvangsten garanties bancaire leningen		- 1.379			IX art.2
50	Schade-uitkeringen		0			IX art.2
51	Garanties bancaire leningen		50.275			IX art.2
52	<i>waarvan vervallen</i>		- 50.275			IX art.2
	Totale uitgaven minus ontvangsten	49, 50	- 1.379			
	Effect op EMU-saldo	49, 50	1.379			
	Effect op EMU-schuld	49, 50	- 1.379			
	Effect op staatsschuld	49, 50	- 1.379			

#	Stand: JV 2017 (- = ontvangst)	Telling	2008-2015	2016	2017	Bron:
F. IJsland						
53	Vordering op IJsland		0			IX art.2
54	Tussenrekening «recovery oude topping up»		106			IX art.2
55	Uitkeringen depositogarantiestelsel Icesave		1.428			IX art.2
56	Uitvoeringskosten IJslandse DGS door DNB		1			IX art.2
57	Renteontvangsten lening IJsland		0			IX art.2
58	Aflossing hoofdsom lening IJsland		- 1.428			IX art.2
59	Schikking IJsland		- 58			
	Totale uitgaven minus ontvangsten	55 t/m 59	- 57			
	Effect op EMU-saldo	56, 57	48			
	Effect op EMU-schuld	55 t/m 59	- 57			
	Effect op staatsschuld	55 t/m 59	- 57			
Totaal A t/m F						
	Toerekenbare rentelasten		8.783	477	344	
	Effect op EMU-saldo		- 3.586	495	463	
	Effect op EMU-schuld		19.756	- 7.533	- 4.934	
	Effect op staatsschuld		17.244	- 7.533	- 4.934	
G. Griekenland						
60	Lening aan Griekenland		3.199	0	0	IX art.4
61	Rente lening Griekenland		- 239	- 5	- 2	IX art.4
62	Rentevergoeding Griekenland (ANFA)		39	0	0	IX art.4
63	Teruggave winsten SMP		238	0	0	IX art.4
	Totale uitgaven minus ontvangsten	60 t/m 63	3.237	- 5	- 2	
	Effect op EMU-saldo	61 t/m 63	- 38	5	2	
	Effect op EMU-schuld	60 t/m 63	3.237	- 5	- 2	
	Effect op staatsschuld	60 t/m 63	3.237	- 5	- 2	
H. Europese instrumenten						
64	Verstrekt kapitaal EFSF		2	0	0	IX art.4
65	Verstrekt kapitaal ESM		4.573	0	0	IX art.4
66	Crisisgerelateerde winst DNB		- 2.211	- 122	- 37	IX art.3
67	<i>waarvan relevant voor het EMU-saldo</i>		<i>- 1.947</i>	<i>- 122</i>	<i>- 37</i>	<i>IX art.3</i>
Garanties						
68	Garantieplafond Nederland EFSF		49.640	- 15.486	0	IX art.4

#	Stand: JV 2017 (= ontvangst)	Telling	2008-2015	2016	2017	Bron:
a	effect verstrekte garantie op EMU-schuld:		10.935	0	0	CBS/Eurostat
b	voor Ierland		1.122	0	0	CBS/Eurostat
c	voor Portugal		1.675	0	0	CBS/Eurostat
d	voor Griekenland		8.138	0	0	CBS/Eurostat
69	Garantieverlening NL-aandeel ESM		35.445	0	0	IX art.4
70	Garantieverlening DNB i.v.m. ophoging middelen IMF		13.610	- 13.610	13.610	IX art.4
71	Garantieverlening DNB		5.700	0	0	IX art.3
72	Garantieverlening NL-aandeel EU-begroting		2.817	3	0	IX art.4
Totale uitgaven minus ontvangsten		64 t/m 66	2.364	- 122	- 37	
Effect op EMU-saldo		67	1.947	122	37	
Effect op EMU-schuld		64 t/m 66, 68a	13.299	- 122	- 37	
Effect op staatsschuld		64 t/m 66	2.364	- 122	- 37	
Totaal G t/m H						
Toerekenbare rentelasten			620	104	94	
Effect op EMU-saldo			1.289	23	- 55	
Effect op EMU-schuld			16.536	- 127	- 39	
Effect op staatsschuld			5.601	- 127	- 39	

In tabel 11.2 staan de bezittingen en schulden die vanwege de interventies (kredietcrisis en Europa) zijn ontstaan. Balansonderdelen zijn hierbij opgenomen tegen historische aankooprij, conform de bepalingen van de RBV die van toepassing zijn op het onderliggende departementale jaarverslag IX. De bezittingen zijn grotendeels gefinancierd met staatsschuld (zichtbaar in tabel 11.1). Verder is er het cumulatief saldo van kosten en opbrengsten («het resultaat») dat een deel van de bezittingen financiert (vanuit tabel 11.3.)

Tabel 11.2 Balans interventies (in mln. euro)

Bezittingen	ultimo 2017	Bron:	Schulden	ultimo 2017	Bron:
ABN AMRO, a.s.r. en RFS					
ABN AMRO (56,17%)	12.168	art. 3	Staatsschuld	10.212	tabel 1
a.s.r. (na verkoop)	0	art. 3	Cumulatief resultaat	4.037	tabel 3
RFS	2.642	art. 3	Vordering SRH op Staat	1.762	art. 3
Overbruggingskrediet ABN AMRO (voormalig Fortis)	800	art. 11	Nog te betalen schuldtitels Propertize	605	art. 11
			Cumulatieve rente	10.422	tabel 3
			Cumulatieve uitvoeringskosten	63	tabel 3
SRH, SNS Holding en Propertize					
Kapitalisatie SRH	300	art. 3			
Kapitalisatie SNS Bank	1.900	art. 3			
Kapitalisatie Propertize (na verkoop)	0	art. 3			
Aankoop SNS Bank	1.598	art. 3			
Griekenland					
Lening	3.199	art. 4			
EFSF					
Deelneming	2	art. 4			
ESM					
Deelneming	4.573	art. 4	Overige kosten en technische aansluiting	81	
Totaal:	27.182		Totaal:	27.182	

Tabel 11.3 geeft een overzicht van de kosten en opbrengsten van interventies. Het resultaat betreft het jaarlijkse saldo dat op kasbasis gerealiseerd wordt. Eventuele afwaarderingen van activa (tabel 11.2) worden eveneens in het resultaat meegenomen maar dan pas op het moment dat deze daadwerkelijk gerealiseerd zijn. Deze behandeling wijkt af van de systematiek van het EMU-saldo. De tabel uit de paragraaf «Gevolgen van interventies financiële crisis voor de schatkist» is een samenvatting van tabel 11.3

Tabel 11.3 Overzicht toerekenbare kosten en opbrengsten (in mln. euro)

Kosten en opbrengsten	2008–2015	2016	2017	Cumulatief
ABN AMRO, a.s.r. en RFS				
Dividend ABN AMRO, a.s.r. en RFS	2.003	778	634	3.415
Premieontvangsten Counter Indemnity ABN AMRO	116			116
Renteontvangsten overbruggingskrediet ABN AMRO	1.980	40	34	2.054
Premieontvangsten CRI ABN AMRO	193			193
Beursgang en tranches ABN AMRO	– 1.154	– 172	10	– 1.316
Beursgang en tranches a.s.r.	0	– 268	385	117

Kosten en opbrengsten	2008–2015	2016	2017	Cumulatief
SNS Reaal				
Couponrente SNS Reaal	38			38
Afboeking core-tier-1 securities	- 565			- 565
Dividend SNS Bank	0	100	135	235
Premieontvangsten garantie Propertize	11	8	4	23
Renteontvangsten overbruggingskrediet SRH	40			40
Afboeking overbruggingskrediet SRH	- 1.100			- 1.100
Resolutieheffing	1.005			1.005
Dividend Propertize	0	46		46
Verkoop Propertize	0	373	0	373
Aegon				
Couponrente Aegon	177			177
Repurchase fee Aegon	910			910
ING				
Couponrente ING	839			839
Repurchase fee ING	2.692			2.692
Resultaat ING Back-upfaciliteit	1.455			1.455
Griekenland				
Rente en servicefee	239	5	2	246
Rentevergoeding Griekenland (ANFA)	- 39	0	0	- 39
Teruggave winsten SMP	- 238	0	0	- 238
IJsland				
Topping up	- 106			- 106
Recovery topping up	106			106
Aangegroeide rente	0			0
Schikking IJsland	58			58
Europese instrumenten				
Crisisgerelateerde winst DNB	2.211	122	37	2.370
Overige				
Premieontvangsten garanties bancaire leningen	1.379			1.379
Overige kosten	- 58	- 3	- 2	- 63
Toerekenbare rentelasten op staatsschuld	- 9.403	- 581	- 438	- 10.422
Resultaat	2.789	448	801	4.037

In tabel 11.4 staan de uitstaande garanties die in het kader van de kredietcrisis en Europa verstrekt zijn. Het cumulatief saldo geeft de stand van de uitstaande garanties per einde 2017 weer.

Tabel 11.4 Garantieoverzicht (in mln. euro)

Garanties «kredietcrisis en europa»	2008–2015	2016	2017	Bron:
A. Fortis/RFS/AA				
Capital Relief Instrument ABN-AMRO (CRI)	32.611			IX art.3
<i>waarvan vervallen</i>	– 32.611			IX art.3
Counter Indemnity ABN-AMRO	950			IX art.3
<i>waarvan vervallen</i>	– 950			IX art.3
B. SNS Reaal				
Garantieverlening VBO	4.166	0		IX art.3
<i>waarvan vervallen</i>	– 1.543	– 2.623		IX art.3
E. Garantiefaciliteit bancaire leningen				
Garanties bancaire leningen	50.275			IX art.2
<i>waarvan vervallen</i>	– 50.275			IX art.2
H. Europese instrumenten				
Garantieplafond Nederland EFSF	49.640	– 15.486	0	IX art.4
<i>effect verstrekte garantie op EMU-schuld:</i>	10.935	0	0	CBS/Eurostat
<i>voor Ierland</i>	1.122	0	0	CBS/Eurostat
<i>voor Portugal</i>	1.675	0	0	CBS/Eurostat
<i>voor Griekenland</i>	8.138	0	0	CBS/Eurostat
Garantieverlening NL-aandeel ESM	35.445	0	0	IX art.4
Garantieverlening DNB i.v.m. ophoging middelen IMF	13.610	– 13.610	13.610	IX art.4
Garantieverlening DNB	5.700	0	0	IX art.3
Garantieverlening NL-aandeel EU-begroting	2.817	3	0	IX art.4
Totaal	109.835	– 31.716	13.610	
Cumulatief	109.835	78.119	91.729	

Bijlage 12: Normeringsystematiek Gemeentefonds en Provinciefonds

Berekening accres

Gemeenten en provincies beschikken over verschillende inkomstenbronnen om de uitgaven voor hun taken te financieren. Eén van hun belangrijkste inkomstenbronnen is de algemene uitkering uit het Gemeentefonds en het Provinciefonds. De jaarlijkse ontwikkeling van de omvang van beide fondsen wordt sinds 1995 bepaald door de normeringssystematiek. Daarbij zijn tot en met 2017 de fondsen gekoppeld aan de ontwikkeling van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven (ngru). Intensive-ringen, ombuigingen, mee- en tegenvallers en nominale ontwikkelingen binnen de ngru hebben daarmee direct invloed op de omvang van de fondsen. Deze systematiek wordt ook wel samengevat als «samen de trap op, samen de trap af». De jaarlijkse toe- of afname van het Gemeentefonds en het Provinciefonds die voortvloeit de normeringssystematiek, wordt het accres genoemd.

Tabellen 12.1 t/m 12.3 geven weer hoe de ontwikkeling van de ngru uiteindelijk resulteert in het accres 2017. Bij de bepaling van de omvang van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven vormen de netto rijksuitgaven het startpunt. Op de netto rijksuitgaven (A) worden correcties (B) doorgevoerd (zie tabel 12.2 en gerelateerde toelichting). Het saldo geeft de ngru en vormt de basis voor de accresberekening (C).

Tabel 12.1: Ontwikkeling van netto gecorrigeerde rijksuitgaven: van begroting naar accrespercentage

	2016	2017
1 De Koning	41	42
2A Staten-Generaal	138	147
2B Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs	109	107
3 Algemene Zaken	53	55
4 Koninkrijksrelaties	89	98
5 Buitenlandse Zaken	8.867	4.498
6 Veiligheid en Justitie	10.817	11.100
7 Binnenlandse Zaken	747	725
8 Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	35.460	34.872
9A Nationale Schuld (Transactiebasis)	11	13
9B Financien	4.968	4.506
10 Defensie	7.755	8.058
12 Infrastructuur & Milieu	7.831	7.193
13 Economische Zaken	4.455	4.476
15 Sociale Zaken en Werkgelegenheid	18.099	18.692
16 Volksgezondheid, Welzijn en Sport	2.694	2.911
17 Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	2.649	2.733
18 Wonen en Rijksdienst	3.253	3.489
50 Gemeentefonds	28.125	27.906
51 Provinciefonds	2.494	2.570
Aanvullende posten	- 369	612
(A) Totaal netto uitgaven	138.286	134.802
(B) Totaal correcties (zie tabel 8.2)	- 43.944	- 39.520
(C) Totaal NGRU (=A+B)	94.342	95.282
Accrespercentage = (Ct - Ct-1)/Ct-1	4,25%	1,00%

Tabel 12.2: Totaal correcties

	2016	2017
Studieleningen en radiofrequenties	1.916	1.840
EU-afdrachten	- 7.514	- 3.219
HGIS	- 4.940	- 4.372
WWB	- 5.711	- 5.901
GF/PF (exclusief sociaal deelfonds)	- 19.195	- 19.309
Sociaal Deelfonds RBG-eng	- 1.797	- 1.754
Sociaal deelfonds + GF SZA	- 2.761	- 2.636
Uitgaven BKZ (begrotingsgefinancierd)	- 7.299	- 7.277
BCF	- 3.004	- 3.030
Overboekingen 50/51 en RBG-eng	4.343	4.299
Overige financieringsverschuivingen	2.019	1.838
Totaal correcties accres	- 43.944	- 39.520

De correcties op de netto rijksuitgaven kunnen grofweg in drie categorieën ingedeeld worden.

1. Uitgaven die wel relevant zijn voor de uitgavenkaders, maar niet voor de basis van de accresberekening, de ngru. Het gaat om uitgaven die relatief gevoelig zijn voor macro-economische ontwikkelingen en waarop het Rijk geen invloed heeft, bijvoorbeeld de afdrachten aan de EU. Door de rijksuitgaven voor deze uitgavenposten te corrigeren, wordt de accresraming minder afhankelijk van macro-economische ontwikkelingen, wat de stabiliteit van de accresontwikkeling ten goede komt.
2. Uitgaven die niet relevant zijn voor het uitgavenkader, maar wel voor de ngru, bijvoorbeeld studieleningen.
3. Financieringsverschuivingen. Financieringsverschuivingen zijn verschuivingen van geldstromen binnen het Rijk die niet tot meer of minder bestedingsruimte van het Rijk leiden, maar in de normeringssystematiek wel effect hebben op het accres doordat het schuiven zijn tussen ngru-relevante uitgaven en niet-ngru-relevante uitgaven. De rijksuitgaven worden voor deze posten gecorrigeerd omdat per saldo geen sprake is van meer of minder uitgaven, er is alleen sprake van een andere financieringsbron. Het gaat bij deze correcties bijvoorbeeld om overhevelingen van departementale begrotingen naar het gemeente- en provinciefonds en financieringsverschuivingen tussen het Rijk en de sociale zekerheidsfondsen.

Tabel 12.3 Berekening accres 2017

	2017
1. Accrespercentage (nominaal)	1,00%
2. Grondslag normeringssystematiek	19.195
3. Accresstand Financieel Jaarverslag Rijk 2017 (= 1 * 2)	191
<i>wv. Gemeentefonds</i>	166
<i>wv. Provinciefonds</i>	25

Tabel 12.4 Aansluiting accresstand Miljoenennota 2017 naar stand Financieel Jaarverslag Rijk 2017

	2017
Accrespercentage, stand Miljoenennota 2017	1,13%
Accres in mln. euro, stand Miljoenennota 2017	216
Mutatie sinds Miljoenennota 2017, in mln. euro	- 24
Accresstand Financieel Jaarverslag Rijk 2017, in mln. euro	191
Accrespercentage, stand Financieel Jaarverslag Rijk 2017	1,00%

Toelichting

Ten opzichte van de stand Miljoenennota 2017 is het definitieve accres 2017 op basis van de realisaties in het Financieel Jaarverslag 2017 neerwaarts bijgesteld. Werd oorspronkelijk een accres van 1,13 procent geraamd is dit uiteindelijk uitgekomen op 1,00 procent. Dat is een daling van 24 miljoen euro voor beide fondsen samen.

Bijlage 13: Agentschappen in beeld

Agentschappen zijn uitvoerende diensten van ministeries. Agentschappen leveren zelfstandig en tegen betaling producten en/of diensten aan andere organisaties binnen het Rijk of aan derden. Begin 2018 telde het Rijk in totaal 30 agentschappen die beleid van de overheid of bedrijfsvoeringstaken uitvoeren. Agentschappen beheren wegen, innen boetes, verstrekken uitkeringen en bouwen aan de digitale infrastructuur van het Rijk. Bekende agentschappen zijn bijvoorbeeld het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI), het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB) en Rijkswaterstaat (RWS).

Agentschappen zijn zelfstandiger in hun bedrijfsvoering dan de gewone onderdelen van een ministerie, zonder dat de ministeriële verantwoordelijkheid is ingeperkt. Agentschappen hebben een specifiek sturingsmodel en een ander financieel administratief stelsel. Een agentschap moet aan diverse voorwaarden voldoen. Deze zijn opgenomen in de Regeling agentschappen.

Doorlichtingen 2017

In de Regeling agentschappen is opgenomen dat alle agentschappen worden doorgelicht. Met het doorlichten wordt een beter beeld gevormd van elk agentschap over de sturing, het financieel beheer, de bekostiging en de doelmatigheidsontwikkeling.

In 2017 zijn doorlichtingen afgerond bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA), Paresto, P-Direkt en de Nederlandse Emissieautoriteit (NEa). De belangrijkste aanbevelingen uit deze rapporten zijn in Tabel 13.5 opgenomen. Bij het aanbieden van het doorlichtingsrapport aan de eigenaar van het doorgelichte agentschap wordt erop gewezen dat het zijn/haar verantwoordelijkheid is om het rapport integraal te publiceren. Tabel 13.5 geeft tevens weer of het doorlichtingsrapport reeds is gepubliceerd en de vindplaats van de rapportage.

Agentschappen in beeld

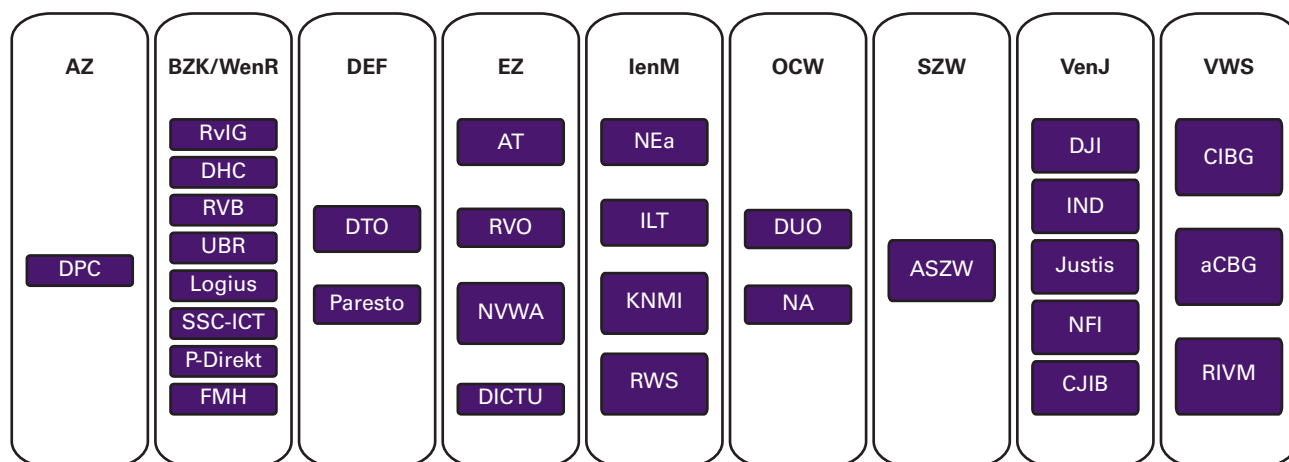
Het aantal agentschappen is van drie in 1994 uitgegroeid tot 30 agentschappen begin 2017. Deze agentschappen variëren in grootte, soms zijn zij uitvoerders van beleid en soms uitvoerders van bedrijfsvoeringstaken. Veel politieke wensen en keuzes van het regeerakkoord Rutte III belanden als taak bij één van de agentschappen. Agentschappen leveren daarmee een grote en belangrijke bijdrage aan de uitvoering van beleid. Het aantal agentschappen nam de laatste jaren af door samenvoegingen, opheffingen en bijvoorbeeld politieke keuzes zoals decentralisaties. In 2017 is het aantal agentschappen gelijk gebleven ten opzichte van 2016. Aan de hand van onderstaande tabellen en grafieken wordt de wereld van agentschappen nader in beeld in gebracht. Over 2017 is weer een dataset met informatie over balans, resultaat en fte's van agentschappen in meerjarig verband als open data beschikbaar gesteld. Deze dataset is zowel in de vorm van een interactieve infographic, als in de vorm van een

te downloaden bestand te raadplegen op <https://www.rijksfinancien.nl/verzelfstandigingen/agentschappen>

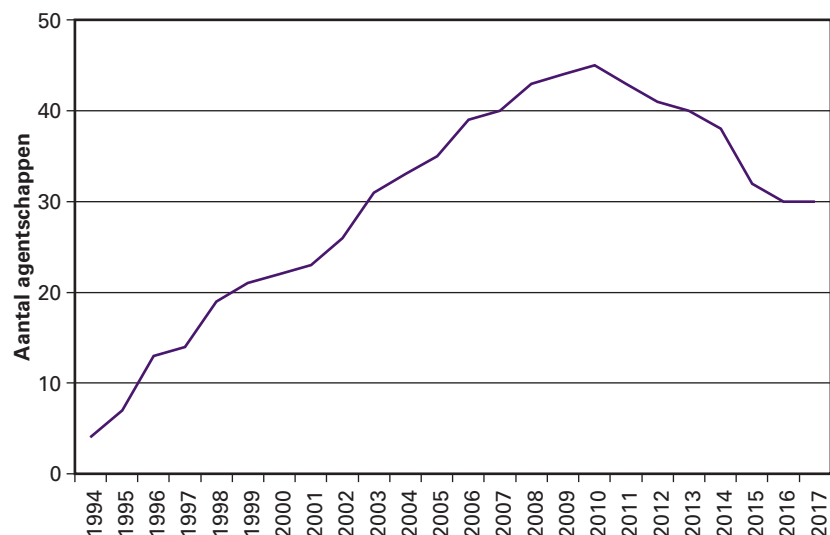
Ministeries en agentschappen

Kenmerkend voor agentschappen is dat er een resultaatgericht sturingsmodel bestaat waarbij de beleids-DG's binnen de rijksoverheid of derden van buiten de rijksoverheid als opdrachtgever optreden, het agentschap als opdrachtnemer en in principe de secretaris-generaal als eigenaar. De verantwoordelijkheden die bij deze rollen behoren zijn vastgelegd in de Regeling agentschappen. Figuur 13.1 geeft de verdeling weer van de agentschappen naar de verschillende ministeries. In Tabel 13.6 is een lijst met verklarende afkortingen van de agentschappen opgenomen.

Figuur 13.1 Agentschappen per ministerie (stand per 1 januari 2017)

Figuur 13.2 historische ontwikkeling agentschappen 1994–2017

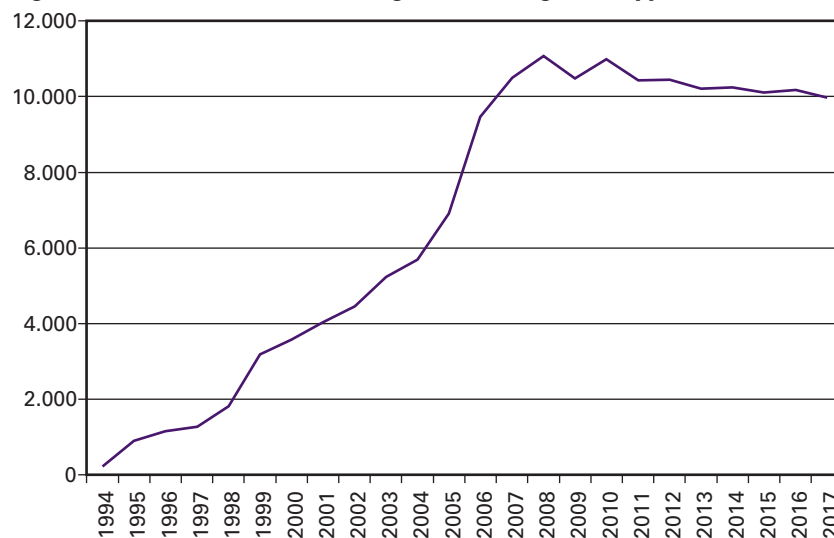

Ontwikkeling omzet agentschappen

Agentschappen brengen voor hun producenten en diensten tarieven in rekening en genereren daarmee omzet. Deze omzet dient ter dekking van de kosten van de dienstverlening, onder meer voor personeel en materieel. Gekoppeld aan de groei van het aantal agentschappen vanaf 1994 is ook een groei in de totale omzet te zien in dezelfde periode. Na

een flinke stijging van de omzet vlagt deze af en stabiliseert die in de laatste jaren. Deze ontwikkeling wordt weergegeven in Figuur 13.3. De omzet van alle agentschappen bij elkaar bedraagt ultimo 2017 9,7 miljard euro.

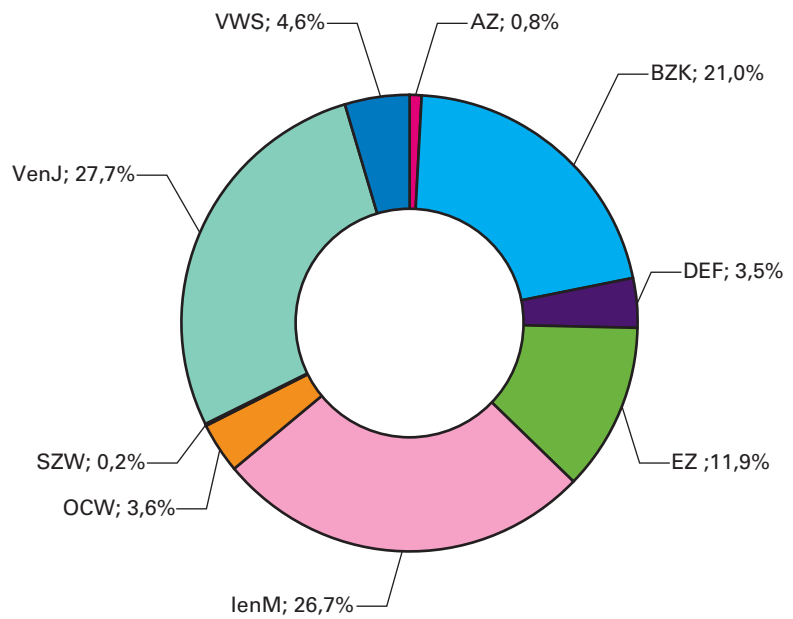
Figuur 13.3 Historische ontwikkeling omzet van agentschappen (1994–2017)

Omzet agentschappen per ministerie

De agentschappen Rijkswaterstaat (IenW), Dienst Justitiële Inrichtingen (J&V) en het Rijksvastgoedbedrijf (BZK)-vormen samen 56 procent van de totale omzet. Dit is tevens de verklaring voor de procentuele verschillen in omzet tussen departementen zoals is weergegeven in figuur 13.4. Het Ministerie van BZK heeft een groot aantal agentschappen dat tevens een shared service organisatie (sso) is, zoals P-Direkt, FMHaaglanden (FMH), Uitvoeringsorganisatie Bedrijfsvoering Rijk (UBR) en SSC-ICT. Deze agentschappen leveren vooral producten en diensten op het gebied van bedrijfsvoering.

Figuur 13.4 Omzet agentschappen per ministerie (in procenten van de totale omzet, ultimo 2017)

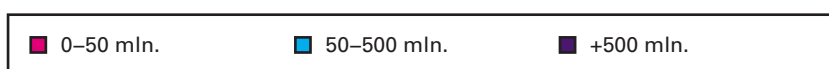
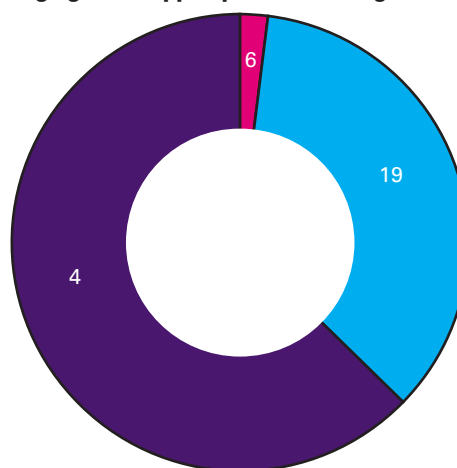

Omvang agentschap

Voor nieuw op te richten agentschappen geldt een instellingsvoorwaarde van een minimum omzetnorm van 50 miljoen euro. Een minimumomvang scherpt de afweging die steeds gemaakt moet worden, namelijk: instellen van een nieuwe zelfstandige organisatie, aansluiten bij reeds bestaande agentschappen of outsourcen.

Er zijn grote en kleine agentschappen binnen de rijksoverheid terug te vinden. Dit wordt ook geïllustreerd aan de hand van Figuur 13.5. Deze figuur geeft het relatieve aandeel in de omzet per omzetcategorie van alle agentschappen weer waarbij ook het aantal agentschappen (tussen haakjes) wordt gepresenteerd.

Figuur 13.5 verdeling agentschappen per omzetcategorie

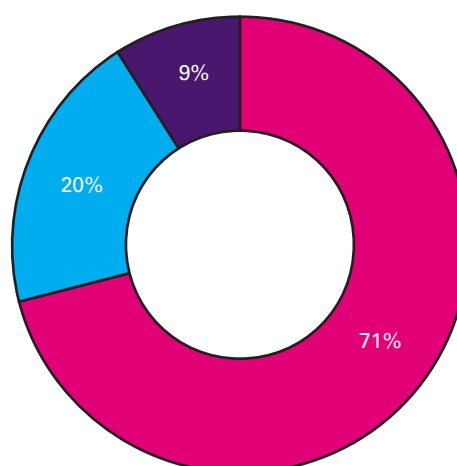

Tabel 13.1 De agentschappen met de hoogste omzet in 2017

Agentschap	Ministerie	Omzet (in miljoenen euro)	Aandeel in totale omzet
1. RWS	IenM	2.430	25%
2. DJI	VenJ	2.111	21%
3. RVB	BZK/WenR	1.087	11%
4. RVO	EZ	547	6%
5. overige 26	-	3.717	38%
Totaal		9.895	100%

Deze omzet wordt aan de agentschappen verstrekt op basis van prestatie-opdrachten en budgetten van opdrachtgevers. Deze opdrachtgevers bevinden zich met name binnen de rijksoverheid. De meeste omzet van agentschappen (72%) komt van de beleidsdirecties van het eigen departement, de zogenaamde omzet van het moederdepartement. Ongeveer 19% van de omzet komt bij andere departementen vandaan en 9% van de omzet is afkomstig van opdrachtgevers buiten het rijk (derden). Dit wordt weergegeven in Figuur 13.6.

Figuur 13.6 Herkomst omzet agentschappen (in procenten van de totale omzet, ultimo 2017)

■ Omzet Moederdepartement ■ Omzet overige departementen
■ Omzet derden

Administratieve stelsels agentschappen

Er zijn twee soorten agentschappen mogelijk: verplichtingen-kasagentschappen en baten-lastenagentschappen. Beide soorten agentschappen beschikken over specifieke financiële faciliteiten, die aansluiten bij de eigen bewegingsruimte en vrijheid om beslissingen te nemen over de uitvoering.

Verplichtingen-kasagentschap

Het verplichtingen-kasstelsel is een begrotings- en verantwoordingsstelsel waarin de financiële verplichtingen die een agentschap aangaat en de kasuitgaven die een agentschap verricht geïntegreerd worden opgenomen. Het moment waarop een agentschap een verplichting aangaat of een geldbedrag feitelijk uitgeeft of ontvangt, is maatgevend voor opname in de begroting en de verantwoording. In principe werken deze agentschappen met hetzelfde verplichtingen-kasstelsel als ministeries dat ook gebruiken.

Baten-lastenagentschap

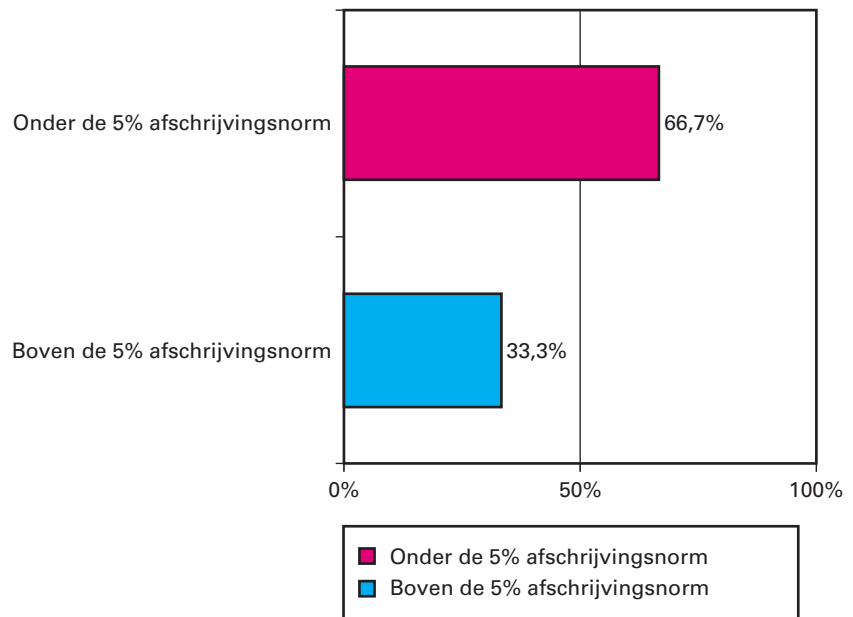
In 2017 voerden alle agentschappen het stelsel van baten en lasten. Het baten-lastenstelsel betekent concreet dat agentschappen werken met een stelsel van dubbel boekhouden, waarbij de balans en staat van baten en lasten met elkaar communiceren. De kenmerkende begrippen in de balans zijn activa oftewel bezittingen (zoals inventaris, voorraden of onderhanden werk) en passiva oftewel verplichtingen (zoals leningen, schulden en voorzieningen) en het eigen vermogen. In de staat van baten en lasten wordt gesproken over opbrengsten (baten), kosten (lasten) en nettore-sultaat in plaats van ontvangsten en uitgaven zoals in het kasstelsel. Kosten en opbrengsten worden geregistreerd in verslagperiodes en opgenomen in de begrotingen en verantwoordingen over de verslagpe-riodes waarop zij tot stand zijn gekomen.

Eén van de kenmerken van het baten-lasten stelsel is het kunnen doen van investeringen (in vaste activa). De hieraan verbonden afschrijvingskosten worden doorberekend in de kostprijs. Deze kosten worden gespreid over

de levensduur van de investering, in plaats van dat zij in één keer ten laste van het jaar komen waarin de investering is verricht. Dit gaat vooral op bij investeringen in vaste activa zoals bijvoorbeeld huisvesting.

Geringe investeringen en afschrijvingskosten beperken voor agent-schappen het nut van het voeren van een baten-lastenstelsel in afwijking van het verplichtingen-kasstelsel van het moederdepartement. Daarom is in de Regeling agentschappen een minimumnorm voor afschrijvingskosten opgenomen. Pas als de afschrijvingskosten meer dan 5% van de totale lasten bedragen, mogen nieuwe agentschappen werken met het baten-lastenstelsel. Figuur 13.6 laat zien dat 33,3% van de agentschappen deze norm haalt volgens de Regeling agentschappen.

Figuur 13.6 Afschrijving ten opzichte van de totale lasten (in procenten van totaal aantal agentschappen, ultimo 2017)

Balans

Tabel 13.3 geeft de totale balans van alle agentschappen bij elkaar weer. Ultimo 2017 bedroeg het totaal van alle bezittingen 17.7 miljard euro.

Tabel 13.3 Totaal balansvermogen agentschappen (in miljoenen euro, ultimo 2017)

Vaste activa	6.942	Exploitatiereserve	296
Vorraden	7.872	Verplichte reserve	134
Nog te ontvangen posten	778	Onverdeeld resultaat	55
Liquide middelen	2.158	Vorzieningen	281
		Leningen FIN	6.583
		Kortlopende schulden	10.400
	17.749		17.749

Staat van baten en lasten

In Tabel 13.4 wordt de cumulatieve staat van baten en lasten van alle agentschappen weergegeven. Ultimo 2017 waren de baten en de lasten nagenoeg in evenwicht. Dit past in het streven om kostendekkend te

werken, waarbij door de agentschappen nagenoeg geen winst wordt gemaakt.

Tabel 13.4 Staat van baten en lasten (in miljoenen euro, ultimo 2017)

Omzet moederdepartement	7.098
Omzet overige departementen	1.970
Omzet derden	911
	9.976
Overige baten	201
Totaal baten	10.180
Personele kosten	4.357
Materiële kosten	3.046
	7.403
Afschrijvingskosten	531
Overige lasten	2.167
Totaal lasten	10.101
Exploitatieresultaat	79

Tabel 13.5 Belangrijkste aanbevelingen doorlichtingen agentschappen

Jaar	Agentschap	Sturing	Bekostiging en doelmatigheid	Financieel beheer	€ 50 mln omvangs-criterium	Overige aanbevelingen	
2012	FMH	Rolverdeling (opdrachtgevers, opdrachtnemer en eigenaar) moet helder vastgelegd worden.	Het kostprijsmodel dient verder vereenvoudigd te worden t.b.v. transparantie naar de opdrachtgevers en om effectiever te sturen op doelmatigheid.	-	-	-	
2012	CIBG	<ul style="list-style-type: none"> - Eigenaar: geef meer inzicht in het besluitvormingsproces rondom tarieven. - Opdrachtgevers: maak heldere (meerjarige) financiële afspraken met het CIBG voordat een taak of project wordt gestart of het boekjaar begint. - Stel een opdrachtgeversberaad in waaraan alle opdrachtgevers deel moeten nemen. - Opdrachtnemer: zorg ervoor dat CIBG beter in control is. - professionaliseer het inhuizen van nieuwe taken en zorg voor één aanspreekpunt voor opdrachtgevers. 	<ul style="list-style-type: none"> - Standaardiseer processen en systemen veel meer. - Maak doelmatigheid een belangrijk onderdeel van de centrale sturing. - Ontwikkel hiervoor eenduidige prestatie-indicatoren. - Ontwikkel een toekomstvast kostprijsmodel en houd dit daarna voor meerdere jaren constant. - Neem als uitgangspunt dat de dienstverlening tegen een reële kostprijs wordt geleverd, zoveel mogelijk op basis van p x q. - Maak meer gebruik van gegevens uit benchmarks om de doelmatigheid (sontwikkeling) van het CIBG aan te tonen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Maak met de opdrachtgevers afspraken over aanvullende maatregelen in het kader van de informatiebeveiliging bij uitbestede ICT-taken (TPM-toetsen). 	Maak een keuze tussen: <ul style="list-style-type: none"> - uithuizen taken die niet binnen de focus als registerautoriteit vallen; of - het CIBG wordt dé uitvoerder van VWS. 	-	-
2012	IVW/ILT	<ul style="list-style-type: none"> - Noodzakelijk elkaar aan te spreken op de invulling van rollen en verantwoordelijkheden. 	<ul style="list-style-type: none"> - Meer zakelijkheid en elkaar aanspreken op doelmatigheid. - Meer transparantie nodig om scherp inzicht te krijgen in waar de inspectie staat op het gebied van doelmatigheid. 	-	-	<p>Afgesproken dat IVW/ILT over 2 jaar opnieuw wordt getoetst aan agentschapsriteria.</p> <p>TK 2012-2013 30 873 nr. 4</p>	
2013	DRZ	<ul style="list-style-type: none"> - Intensiveer het contact tussen de eigenaar en de grootste opdrachtgevers. - Versterk de ambassadeursrol van de eigenaar. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ontwikkel binnen de ruimte die het verplichtingen-kasstelsel biedt een eenduidig vormgegeven bekostigingsmodel voor de verschillende taken/producten van DRZ 	<ul style="list-style-type: none"> - Neem in alle meerjarige afspraken tussen opdrachtgevers en opdrachtnemer een risicoparagraaf op. 	<ul style="list-style-type: none"> - Herpositioneer DRZ uiterlijk per 1 januari 2015 als regulier dienstonderdeel van een ministerie. 	<p>TK 2012-2013 28 737 nr. 23</p>	

Jaar	Agentschap	Sturing	Bekostiging en doelmatigheid	Financieel beheer	€ 50 mln omvangs-criterium	Overige aanbevelingen
2013	Logius	<ul style="list-style-type: none"> - Maak heldere afspraken over de rolverdeling, de opdrachtuitoefening en de inhoud van de rapportages daarover. - Leg de verschillende rollen goed vast zodat ze minder persoonsafhankelijk worden. - Logius gaat over het «hoe», de opdrachtgever over het «wat». Spreek duidelijk af op welke terreinen de opdrachtgevers / eigenaar invloed willen op het «hoe». 	<p>Investeer in heldere uitleg en transparantie over kostprijsmodel en tariefwijzigingen. Maak het simpeler.</p>	-	-	
2013	Justis	<ul style="list-style-type: none"> - Beleg het eigenaarschap bij de SG of de pSG. - Leg de vormgeving van het externe sturingsmodel formeel vast. 	<p>Maak in de reguliere managementrapportages de doelmatigheidsontwikkeling expliciet zichtbaar.</p>	<p>Justis dient binnen een overgangsperiode van twee boekjaren de transitie maken naar een VenJ en Financiën dan VK-agentschap.</p>	<p>Stel het besluit of Justis als agentschap kan voortbestaan uit tot 2015 en laat de ministers van VenJ en Financiën dan opnieuw een (deel)doorlichting uitvoeren waarin o.m. het omvangscriterium centraal staat.</p>	<p>Laat Justis zich de komende jaren nog meer profileren als nationale screeningsautoriteit.</p>
2013	AT	<ul style="list-style-type: none"> - Vul het opdrachtgeverschap van de toezichtstaak helder in en maak hierbij onderscheid in systeemverantwoordelijkheid en uitvoeringsverantwoordelijkheid. - Leg de behartiging van de belangen van de gebruikers / vergunninghouders expliciet bij de eigenaar neer. 	<ul style="list-style-type: none"> - Verbeter de managementrapportage en breng actieve sturing op doelmatigheid aan door kengetallen en prestatie-indicatoren op te nemen en actief te monitoren. - Voer klanttevredenheidsonderzoeken vaker uit. - Volg de aanbevelingen uit de Gateway-review op. - Pas het kostprijsmodel op zo aan dat er een transparante toerekening van kosten aan eindproducten plaatsvindt. - Zorg er voor dat verrekening met de vergunninghouders jaarlijks plaatsvindt. 	<p>Maak op basis van de hernieuwde business case KoBra een duidelijk onderscheid tussen activeerbare kosten en kosten van onderzoek.</p>	-	
2013	IND	<p>Beleg het eigenaarschap van de IND bij de SG en het opdrachtgeverschap bij de DGVZ.</p>	<p>Breid de huidige marginale kostprijzen uit met componenten uit de lumpsumvergoeding zodat wordt toegerekend naar meer integrale kostprijzen die beter vergelijkbaar zijn.</p>	-	-	

Jaar	Agentschap	Sturing	Bekostiging en doelmatigheid	Financieel beheer	€ 50 mln omvangs-criterium	Overige aanbevelingen
2014	RIVM	<ul style="list-style-type: none"> Treed als eigenaar nadrukkelijker op de voorgrond bij het ontstaan van problematiek in de relatie tussen opdrachtgever en opdrachtnemer. Betrek als eigenaar de opdrachtgevers bij de start van ontwikkelingen die van invloed zijn op de uitvoering van hun opdrachten. 	<ul style="list-style-type: none"> Herijk de doelmatigheidsindicatoren. Kwantificeer waar mogelijk de doelmatigheid in termen van kwaliteit (o.a. klanttevredenheid) en productiviteit (o.a. kosten per FTE en % overhead). Onderzoek de mogelijkheden voor het aanhouden van een kleinere en daarmee doelmatigere voorraad vaccins. Onderzoek de mogelijkheden om vaccins in consignatie te stellen of op basis van contractuele afspraken anderszins op afroep beschikbaar te maken. Kom tot een structurele oplossing voor de opslagtarieven (i.r.t. labstrategie en kostprijsmodel). 	<ul style="list-style-type: none"> De uitzondering op het eigen vermogen wordt vanaf het boekjaar 2013 niet langer gecontroleerd. Eigenaar wordt geadviseerd om het eigen vermogen af te bouwen tot het maximum toegestane eigen vermogen. 	<ul style="list-style-type: none"> Voer als CJIB vanaf 2016 een volledig P x Q model voor alle type incasso opdrachten, zodat op een eenduidige wijze de bekostiging van het CJIB tot stand komt. Gebruik 2014 en de eerste helft van 2015 om als CJIB het kostprijsmodel te herijken, waarbij een kanteling van product naar procesniveau wordt gerealiseerd. 	<ul style="list-style-type: none"> Stel, gezien de aard en omvang van deze aanbevelingen, in overleg met opdrachtgevers, DJI en de SG binnen een halfjaar een actieplan op, waarin de acties worden belegd en uitgezet in de tijd.
2014	CJIB	<ul style="list-style-type: none"> Beleg het eigenaarschap van het CJIB bij de SG en het opdrachtgeverschap bij de DGJS. Stel gezamenlijk als eigenaar, opdrachtgevers bij VenJ en opdrachtnemer voor de nieuwe cyclus van 2015 convenanten op tussen eigenaar – CJIB en opdrachtgevers – CJIB. 	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkel als CJIB samen met de opdrachtgevers en eigenaar binnen 1 jaar een beperkte set van doelmatigheidsindicatoren die zowel intern als extern wordt gebruikt voor sturing op doelmatigheid. Beperk als opdrachtgevers de bekostiging op basis van input of projecten tot het minimum en baken deze in tijd voldoende af. 	<ul style="list-style-type: none"> Voer als CJIB vanaf 2016 een volledig P x Q model voor alle type incasso opdrachten, zodat op een eenduidige wijze de bekostiging van het CJIB tot stand komt. Gebruik 2014 en de eerste helft van 2015 om als CJIB het kostprijsmodel te herijken, waarbij een kanteling van product naar procesniveau wordt gerealiseerd. 	<ul style="list-style-type: none"> Voer als CJIB vanaf 2016 een volledig P x Q model voor alle type incasso opdrachten, zodat op een eenduidige wijze de bekostiging van het CJIB tot stand komt. Gebruik 2014 en de eerste helft van 2015 om als CJIB het kostprijsmodel te herijken, waarbij een kanteling van product naar procesniveau wordt gerealiseerd. 	<ul style="list-style-type: none"> Stel, gezien de aard en omvang van deze aanbevelingen, in overleg met opdrachtgevers, DJI en de SG binnen een halfjaar een actieplan op, waarin de acties worden belegd en uitgezet in de tijd.
2014	DJI	<ul style="list-style-type: none"> Breng binnen een jaar een verdergaande scheiding aan tussen de rollen van eigenaar en opdrachtgever. Hierbij wordt het eigenaarschap verlegd van de huidige positie bij de DGJS. Breng het interne sturingsmodel op orde. Beleg een opdrachtgeversoverleg met beide VenJ opdrachtgevers en herzie de opdrachtgeversconvenanten. 	<ul style="list-style-type: none"> Creëer meer aandacht voor doelmatigheid door binnen een jaar te komen tot een beperkte set doelmatigheidsindicatoren. Opdrachtgevers dienen meer op kostenprijs en minder op input te sturen. Daarnaast dient de producten- en dienstencatalogus te worden geactualiseerd. 	<ul style="list-style-type: none"> In navolging op het interne sturingsmodel dient DJI in overleg met eigenaar en FEZ tot een vereenvoudigde interne administratie te komen. Blijf nut en noodzaak volgen van het voeren van een baten-lasten stelsel. In het geval van een natuurlijk moment om een stelselwijziging door te voeren, wordt samen met het Ministerie van Financiën opnieuw bezien hoe het gebruik van het baten en lastenstelsel is. 	<ul style="list-style-type: none"> Stel, gezien de aard en omvang van deze aanbevelingen, in overleg met opdrachtgevers, DJI en de SG binnen een halfjaar een actieplan op, waarin de acties worden belegd en uitgezet in de tijd. 	<ul style="list-style-type: none"> Stel, gezien de aard en omvang van deze aanbevelingen, in overleg met opdrachtgevers, DJI en de SG binnen een halfjaar een actieplan op, waarin de acties worden belegd en uitgezet in de tijd.

Jaar	Agentschap	Sturing	Bekostiging en doelmatigheid	Financieel beheer	€ 50 mln omvangs-criterium	Overige aanbevelingen
2014	ASZW	<ul style="list-style-type: none"> – Herijk de convenanten tussen eigenaar, opdrachtgevers en het agentschap en beleg vanaf 2015 een opdrachtgeveroverleg. 	<ul style="list-style-type: none"> – Creëer meer aandacht voor doelmatigheid naast kwaliteit van de uitvoering. – Ontwikkel doelmatigheidsindicatoren en neem in het jaarplan 2015 streefwaarden op. – Ontwikkel in 2015 een producten en dienstencatalogus (PDC) en kom tot productprijzen. – Elimineer risicomarges en kortingen in het kader van het eigen vermogen als onderdeel van de tariefsberekening. – Heroverweeg de huidige uurtariefberekening om te vormen tot een integraal kostprijsmodel, met waar mogelijk inbegrip van de out of pocket kosten. 	<ul style="list-style-type: none"> – Herijk samen met de directeur FEZ de taken en verantwoordelijkheden in het kader van de eigenaarsondersteuning. 	<ul style="list-style-type: none"> – Stel in 2015 een meerjaren visie en strategie op waarlangs de toekomst van AGSZW kan worden vormgegeven. 	
2015	aCBG	<ul style="list-style-type: none"> – Stel een convenant op waarin helder de verschillende taken, verantwoordelijkheden en onderlinge werkspraken van eigenaar, opdrachtgever en opdrachtnemer worden omschreven 	<ul style="list-style-type: none"> – Onderzoek of werkprocessen efficiënter kunnen worden ingericht. Formuleer een kwantitatieve doelmatigheidsdoelstelling. – Voer als eigenaar nog dit jaar een onderzoek uit naar een geschikt kostprijsmodel op basis van reële kosten. 	<ul style="list-style-type: none"> – Het blijven volgen door de eigenaar van nut en noodzaak van een baten-lastenstelsel. Bij een natuurlijk moment om een stelselwijziging door te voeren bezien of het gebruik van het baten-lastenstelsel kan worden gecontinueerd. 		
2015	DUO	<ul style="list-style-type: none"> – Formuleer met DUO en een aantal opdrachtgevers een gedragen toekomstvisie over de taken en de rol van DUO. – Professionaliseer zowel binnen als buiten OCW de opdrachtgeversrol door een sterke en kritische vraagarticulatie te organiseren. 	<ul style="list-style-type: none"> – Maak per OW 2016 meer gebruik van al beschikbare prestatie-indicatoren die dienen als graadmeter voor de ontwikkeling van de doelmatigheid. – Maak in de MA 2016 inzichtelijk hoe de overheadkosten worden toegevoerd en gebruik deze als doelmatigheidsindicator. – Herzie de bekostiging van het basiscontract gebaseerd op het Light-model. 	<ul style="list-style-type: none"> – Maak meer gebruik van de mogelijkheden van het baten-lastenstelsel en kom tot meer integrale kostprijzen. 		

Jaar	Agentschap	Sturing	Bekostiging en doelmatigheid	Financieel beheer	€ 50 mln omvangs-criterium	Overige aanbevelingen
2015	KNIMI	<ul style="list-style-type: none"> - Vul het opdrachtgeverschap professioneler in maak gebruik van vraagsturing. - Richt één (strategisch) opdrachtgeversberaad in voor zowel interne als externe opdrachtgevers. 	<ul style="list-style-type: none"> - Stel een transparant kostprijsmodel op dat rekening houdt met diverse manieren van bekostiging van KNIMI. - Ontwikkel indicatoren die de doelmatigheidsontwikkeling van het KNIMI inzichtelijk maken voor meerjarig gebruik. 	<ul style="list-style-type: none"> - Maak bij V.J.N 2016 de middelen aardobservatie in begroting expliciet zichtbaar als agentschapbijdrage programma KNIMI. - Kom tot een gezond financieel beheer door SMART aanpassingen te formuleren. - Maak gebruik van de leenfaciliteit bij het Ministerie van Financiën indien investeringen of herfinanciering van duurzame activa. 	-	-
2015	NFI	<ul style="list-style-type: none"> - Breng een scheiding aan tussen rollen van eigenaar en opdrachtgever. Hierbij wordt het eigenaarschap verlegd van de huidige positie bij DGR. - Herijk de convenanten zodat governance-afspraken ook in opzet goed geborgd zijn en neem daarin de hernieuwde governance-afspraken op. 	<ul style="list-style-type: none"> - Zorg dat de uitputting van de SLA centraal inzichtelijk is voor een optimale benutting van de capaciteit. - Vereenvoudig het kostprijsmodel en stuur als eigenaar meer op kostprijzen en minder op input. - Creëer meer aandacht voor doelmatigheid en kom tot doelmatigheidsindicatoren. 	<ul style="list-style-type: none"> - Zorg voor voldoende capaciteit om de verbeterplannen op het gebied van de bedrijfsvoering tot uitvoering te brengen. 	-	-
2015	UBR	<ul style="list-style-type: none"> - Onderzoek de mogelijkheden voor een herordening van UBR en haar onderdelen buiten het agentschap. - Sluit een eigenaarsconvenant. - Onderzoek jaarlijks of de omvang en samenstelling van aanbod van UBR nog aansluit op de vraag en geef opties tot versoering aan. 	<ul style="list-style-type: none"> - Focus op financiële problematiek en breng besparingen in kaart. - Ontwikkel een nieuw kostprijsmodel met uitsluitend onvermijdbare kosten. - Ontwikkel indicatoren die de doelmatigheidsontwikkeling van UBR inzichtelijk maken voor meerjarig gebruik. 	<ul style="list-style-type: none"> - Maak de transitie naar een kas-verplichtingen agentschap. 	-	-

Jaar	Agentschap	Sturing	Bekostiging en doelmatigheid	Financieel beheer	€ 50 mln omvangs-criterium	Overige aanbevelingen
2016	DICTU	<ul style="list-style-type: none"> – Bezie de governance-structuur van DICTU voor verdergaande scheiding tussen eigenaar en opdrachtgever. – Organiseer één bestuurlijk overleg met zowel interne als externe opdrachtgevers en eigenaar. – Zorg dat DICTU intern een centrale regievoering heeft op aannemen van opdrachten. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ontwikkel binnen jaar een kostprijsmodel. – Zorg ervoor dat DICTU jaarlijks in zijn begroting rekening houdt met ontwikkelingen die kosten beïnvloeden. – Ontwikkel indicatoren op grond waarvan eenduidiger kan worden vastgesteld wat de doelmatigheid van uitvoering is en hoe deze zich ontwikkelt. 	<ul style="list-style-type: none"> – Zet de ingezette weg van verbeteringen in het financieel beheer voort. Formuleer doelstelling SMART en controleer periodiek. 	–	–
2016	NA	<ul style="list-style-type: none"> – Stel een eigenaar- en opdrachtgeversconvenant op en beleg hierin formeel de rollen. Wijs hierin tevens een formele beleidsopdrachtgever – die ook budgethouder is – aan voor de wettelijke taken van het NA. 	<ul style="list-style-type: none"> – Stel een integrale kostprijs op voor de wettelijke taken. – Beoordeel over twee jaar de doelmatigheidsindicatoren. – Voorzie erin dat projectfinanciering vanuit de opdrachtgevers op basis van liquiditeitsbehoefte gebeurt en bouw de huidige voorziening op de balans af. 	<ul style="list-style-type: none"> – Borg de kwaliteit van de financiële functie, nu en in de toekomst, door onder andere het vastleggen van procesbeschrijvingen. – Maak als NA meer gebruik van de mogelijkheden van het baten-lastenstelsel. – Wanneer de komende twee jaar de afschrijvingskosten niet stijgen, stap dan over op een kas-verplichtingenstelsel. 	–	–
2016	RWS	<ul style="list-style-type: none"> – Richt de informatievoorziening van RWS naar de opdrachtgevers zo in dat opdrachtgevers de mogelijkheid hebben om te prioriteren tussen de inzet van de hen ter beschikking staande middelen en de kwaliteit van de dienstverlening door RWS. – Herijk de convenanten en managementafspraken. Zorg hierbij dat de formele afspraken de werkelijke situatie weerspiegelen. 	<ul style="list-style-type: none"> – Bepaal welke informatie het beste inzicht geeft in de wensen van externe partijen als de AR met expliciete aandacht voor het areaal in beheer (actueel, betrouwbaar, compleet) en de bijdrage van assetmanagement aan betrouwbare begrotingsramingen. – Bestendig de onderbouwing van de benodigde capaciteit en de gebruikte normen en rekenregels. Evalueer de werking hiervan over in 2018. – Kom tot een beperkte en bruikbare set doelmatigheidsindicatoren. 	<ul style="list-style-type: none"> – Verbeter de aansluiting van de baten-lastenparagraaf met de begroting en fondsen van het Ministerie van lenM, maar deze beter inzichtelijk. – Heroverweeg de grens van € 30 mln. die nu leidend is voor de keuze binnen RWS voor het hanteren van het kas-verplichtingenstelsel of het baten-lastenstelsel binnen. 	–	–

Jaar	Agentschap	Sturing	Bekostiging en doelmatigheid	Financieel beheer	€ 50 mln omvangs-criterium	Overige aanbevelingen
2017	NVWA	<ul style="list-style-type: none"> Richt een bestuurlijk overleg NVWA in onder voorzitterschap van de eigenaar met daarin de opdrachtgevers van VWS en EZ. Laat dit overleg waar mogelijk aansluiten op de begrotingscyclus. En bezie hierbij de inrichting van de rol en taken van de eigenaar(s-ondersteuning). 	<ul style="list-style-type: none"> Neem alle kosten op in het kostprijsmodel van de NVWA, zodat de tarieven gebaseerd zijn op integrale kosten. Ontwikkel met het huidige kostprijsmodel als basis, als opdrachtgevers en NVWA, vereisten aan sturingsinformatie als onderdeel van de voortgangsrapportages. Bouw daarbij voort op de al bestaande (MCS)-rapportages. Stel in overleg met de eigenaar en opdrachtgevers doelmatigheidsindicatoren vast, waarmee op <i>output</i> en <i>outcome</i> gestuurd kan worden. 	<ul style="list-style-type: none"> Ga als NVWA door op de ingezette weg en blijf als eigenaar en NVWA aandacht houden voor de vorderingen op het gebied van de financiële functie en het financieel beheer van de NVWA. 	-	-
2017	Paresto	<ul style="list-style-type: none"> Leg in een convenant afspraken vast over taak-, risico- en verantwoordelijkheidsverdeling, escalatie en informatie over de opbouw van het kostprijsmodel. Organiseer één bestuurlijk overleg met zowel Paresto, de opdrachtgever, kaderstellers en eigenaar dat aansluit bij de begrotingscyclus. 	<ul style="list-style-type: none"> Herzie het huidige kostprijsmodel en kom tot een meer integrale kostprijs. Leg dit kostprijsmodel vervolgens formeel vast. 	<ul style="list-style-type: none"> - 	<ul style="list-style-type: none"> - Maak uiterlijk in 2019 de transitie naar een verplichtingenkasadministratie. 	-

Jaar	Agentschap	Sturing	Bekostiging en doelmatigheid	Financieel beheer	€ 50 mln omvangs-criterium	Overige aanbevelingen
2017	P-Direkt	<ul style="list-style-type: none"> – De eigenaar voelt zich verantwoordelijk voor het sturingsmodel en zorgt voor grotere consistentie en kracht in het voorzitterschap van het BO – door bijvoorbeeld het verbeteren van de agendasetting van het BO. – Bespreek de operationele onderwerpen in afzonderlijke overleggen, buiten het BO. In het BO komen de strategische besluiten aan bod die vervolgens weer praktisch worden doorvertaald naar de overleggen. – Werk aan de versterking van de rolinvulling door de deelnemers in het BO, bijvoorbeeld door een workshop «appeltje-ertje» te organiseren. 	<ul style="list-style-type: none"> – Actualiseer dit jaar nog de beschrijving van het kostprijsmodel naar de huidige praktijk en kijk hierbij naar de voornaamste <i>cost drivers</i>. Neem alleen toerekenbare kosten op in het tarief. Leg een sterkere relatie tussen bekostiging en kwaliteit bijvoorbeeld door dashboard en tarievennota nadrukkelijker aan elkaar te verbinden. Leg dit document voor aan het Bestuurlijk Overleg. – De centraal opdrachtgever brengt in 2017 per afnemer in kaart hoe het volume afgenomen diensten afwijkt in 2015 en 2016 en beziet of het op grond van de bestaande spelregels «<i>structurele meerkosten kan verhalen bij de vervuiler</i>» – De consequenties van BZK beleid of andere relevante besluitvorming voor de tarieven van SSO's wordt eerder en zo goed mogelijk in beeld gebracht. Deze kennis wordt gedeeld met de relevante actoren binnen het departement zodat zij meer tijd hebben om deze in te passen. – De tijdswinst die wordt behaald door de gesprekken over de tarieven naar het voorjaar (t-1) te verplaatsen, wordt gebruikt om in het Bestuurlijk Overleg ook het gesprek te voeren over hoe – indien aan de orde – de kwaliteit bijgesteld kan worden om tariefstijgingen op te vangen. P-Direkt doet hiervoor voorstellen. 	<ul style="list-style-type: none"> – Start op korte termijn de gesprekken met de eigenaar en vervolg het Bestuurlijk Overleg over een investeringsplan voor de komende jaren. Deze aanbeveling heeft sterke samenhang met de andere aanbevelingen omdat het keuzes impliceert rondom het kostprijsmodel en het gewenste kwaliteitsniveau van de dienstverlening. 	–	–
2017	Nea	<ul style="list-style-type: none"> – Vernieuw de managementafspraken en pas de convenanten aan op de eventuele vernieuwde taak-, risico- en verantwoordelijkheidsverdeling. 	<ul style="list-style-type: none"> – Herzien het huidige kostprijsmodel op basis van de nieuwe productgroepen. Leg dit kostprijsmodel vervolgens formeel vast en borg dat de bekostiging gekoppeld is aan prestaties. – Werk met nieuwe doelmatigheidsindicatoren, die onder meer uit het kostprijsmodel volgen. Stel deze in overleg met opdrachtgevers en eigenaar vast. 	<ul style="list-style-type: none"> – Neem als Nea nu geen stappen richting verplichtingen-kasstelsel. Bekijk na de kabinetsreactie (uiterlijk in 2020) op het rapport van de Adviescommissie Verslaggevingsstelsels rijksoverheid of een overgang naar een kasstelsel alsnog opportuun is. 	–	–

Startende doorlichtingen 2018 –

Vindplaats gepubliceerde doorlichtingsrapporten: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/rijksoverheid/agentschappen>.

Tabel 13.6 Lijst met verklarende afkortingen agentschappen (naar ministerie, stand 1 januari 2016)

Ministerie van Algemene Zaken (AZ)

DPC Dienst Publiek en Communicatie

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK/WenR)

RvIG Rijksdienst voor Identiteitsgegevens

DHC De Huurcommissie

UBR Uitvoeringsbedrijf Bedrijfsvoering Rijk

Logius

SSC-ICT Shared service center ICT

P-Direkt

FMH FM Haaglanden

RVB Rijksvastgoedbedrijf

Ministerie van Defensie (DEF)

DTO Defensie Telematica Organisatie

Paresto

Ministerie van Economische Zaken (EZ)

AT Agentschap Telecom

RVO Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

NVWA Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit

DICTU Dienst ICT Uitvoering

Ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM)

NEa Nederlandse Emissieautoriteit

ILT Inspectie Leefomgeving en Transport

KNMI Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut

RWS Rijkswaterstaat

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)

DUO Dienst Uitvoering Onderwijs

NA Nationaal Archief

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)

ASZW Agentschap SZW

Ministerie van Veiligheid en Justitie (VenJ)

DJI Dienst Justitiële Inrichtingen

IND Immigratie- en Naturalisatiedienst

Justis

NFI Nederlands Forensisch Instituut

CJIB Centraal Justitieel Incassobureau

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)

CIBG

aCBG College ter Beoordeling van Geneesmiddelen

RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu

Bijlage 14: Verloopstaat verplichtingen

Deze bijlage is eenmalig opgenomen in het FJR vanwege het focusonderwerp verplichtingen (zie paragraaf 3.4). De bijlage geeft inzicht in de verplichtingen per begrotingshoofdstuk, exclusief de garantieverplichtingen. In de saldbalansen van de departementale jaarverslagen is meer gedetailleerde informatie over de verplichtingen van de departementen opgenomen.

De bijlage geeft inzicht in de financiële verplichtingen, dat wil zeggen de verplichtingen ten opzichte van een wederpartij die op een later moment tot betaling (kasuitgaven) leiden; dit zijn onvoorwaardelijke financiële verplichtingen, die – als de wederpartij zijn verplichtingen is nagekomen – uiteindelijk volledig tot betaling zullen komen.

De post verplichtingen per 31 december 2017 vormt een saldo van: de verplichtingen per 1 januari 2017 + de aangegane verplichtingen in 2017 –/– de negatieve bijstelling in 2017 van in eerdere begrotingsjaren aangegane verplichtingen –/– de hierop verrichte betalingen in 2017.

Tabel 14.1 Verloopstaat verplichtingen per begrotingshoofdstuk (bedragen x 1.000 euro)

	Openstaande verplichtingen 1-1-2017	Correcties	Aangegane verplichtingen in 2017 (inclusief negatieve bijstellingen)	Tot betaling gekomen in 2017	Openstaande verplichtingen 31-12-2017
I Koning	0	0	0	0	0
IIA Staten-Generaal	7.898	0	154.424	149.697	12.626
IIB Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten	7.943	0	109.918	113.074	4.786
III Algemene Zaken	0	0	0	0	0
IV Koninkrijksrelaties	686.322	0	179.733	356.946	509.848
V Buitenlandse Zaken	1.973.384	21.454	8.142.059	8.363.822	1.773.075
VI Veiligheid en Justitie	946.030	0	13.005.646	13.062.073	889.603
VII Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	162.292	0	825.189	874.660	112.821
VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	27.645.195	0	38.670.379	38.053.281	28.262.293
IXA Nationale Schuld	0	0	0	0	0
IXB Financiën	3.700.827	0	7.205.058	6.685.356	4.220.529
X Defensie	6.226.650	0	9.632.226	8.847.989	7.010.887
XII Infrastructuur en Milieu	1.674.318	0	7.141.524	7.244.979	1.570.863
XIII Economische Zaken	37.900.832	0	11.972.163	6.027.932	43.845.063
XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid	490.723	0	31.968.303	31.940.721	518.305
XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport	8.904.082	0	15.387.822	14.992.798	9.299.106
XVII Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	5.705.603	1.334.688	1.888.088	2.814.538	6.113.841
XVIII Wonen en Rijksdienst	260.592	- 3.604	4.425.363	4.308.690	373.661
Infrastructuurfonds	16.651.316	0	8.133.186	5.636.081	19.148.421

	Openstaande verplich- tingen 1-1-2017	Correcties	Aangegane verplich- tingen in 2017 (inclusief negatieve bijstellingen)	Tot betaling gekomen in 2017	Openstaande verplich- tingen 31-12-2017
Gemeentefonds	87.450	0	27.871.247	27.907.838	50.859
Provinciefonds	3	0	2.569.565	2.569.563	5
Diergezondheidsfonds	0	0	0	0	0
BES-fonds	0	0	42.551	40.985	1.567
Deltafonds	788.946	0	822.774	950.322	661.398
Totaal	113.820.406	1.352.538	190.147.218	180.941.344	124.379.557